

കുറിപ്പ്

ഗദ്യനാടകം.

ഗ്രന്ഥകർത്രി

അമ്പലമുക്ക് മുതൽ തിരുവനന്തപുരം വരെ

എ. കെ. വ. രാമേശ്വരൻ.

കുറിപ്പ്

ഗദ്യനാടകം.

ഗ്രന്ഥകർത്രി

അമ്പലമുക്ക് നഗരം അധ്യക്ഷൻ

കെ. വ. ര. മേ. ശ. ര. മേ. ന. ര.

തൃശ്ശിവപേരൂർ
മംഗളോദയം പ്രസ്സിൽ
അച്ചടിച്ചത്

മുദ്രണം

വില ഉറപ്പികൾ

വിജ്ഞാപനം.

‘ലക്ഷ്മീഭായി’ മുതലായ മാസികകളും, ‘അശോകൻ’ മുതലായ പുസ്തകങ്ങളും വായിച്ചിട്ടുള്ളവർക്ക് ഈ ഗ്രന്ഥ കർത്രിയെ പഠിച്ചെടുത്തുവാൻ എന്റെ മാധ്യസ്ഥ്യം ആവശ്യമില്ലല്ലോ. ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കയ്യെഴുത്തുപ്രതി മുഴുവൻ ഞാൻ സശ്രദ്ധം വായിക്കുകയും, വാക്യരചന ലിപിവിന്യാസം മുതലായവയിൽ അവിടവിടെക്കണ്ട നിസ്സാരങ്ങളായ ചില വൈലക്ഷണ്യങ്ങളേയും വൈരുദ്ധ്യങ്ങളേയും തിരുത്തി വിദ്വേഷമന്യമായ ഐക്യരൂപം വരുത്തുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

മലയാളം, സംസ്കൃതം, ഇംഗ്ലീഷ്, ഹിന്ദി, ബങ്കാളി ഇന്ദോഷകളിൽ സാമാന്യം നല്ല പാണ്ഡിത്യമുള്ള ഈ സ്ത്രീത്തത്തിന്റെ ഏതദിഷയകമായ യത്നം ഒരു വിധം സഫലമായിട്ടുണ്ടെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം.

സമുദായോന്നതിയെ കാംക്ഷിക്കുന്നവരും, മാതൃഭൂമിയെ സ്നേഹിക്കുന്നവരും ആയിത്തീരുവാനാഗ്രഹിക്കുന്ന യുവാക്കന്മാരും യുവതികളും ഈ ഭൂശ്വകാവ്യത്തെ കണ്ഠാഭരണമാക്കുന്നത് വളരെ ശ്രേയസ്സരമായിരിക്കും.

“ക്ഷതാൽ കില ത്രായത ഇത്യുദഗ്രഃ
ക്ഷത്രസ്യ ശബ്ദോ ഭവനേഷു ത്രുഘ്നഃ,
രാജ്യേന കിം തദിപരീതച്ചത്തേഃ
പ്രാണൈരുപക്രോശമലിമസൈര്വാ”

എന്ന കാളിദാസമഹാകവിയുടെ പദ്യത്തിലെ ആശയത്തെ ഈ ഗദ്യനാടകം അനുപദം അനുകരിക്കുകയും സന്ദൃ

ജ്ഞാനി സമത്വിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. അതിനാൽ ഇതു വിദ്യാത്മികൾക്കും, വിദ്യാർത്ഥികൾക്കും ഒരുപോലെ പ്രിയവും, പത്മപുഷ്പമായ ഒരു സൽക്കാരപുരമാണെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം.

‘തേം സന്തഃ ശ്രോതാ മന്തി
സദസദൃശതിമേതവഃ
മേൽക്കു സംലക്ഷ്യതേ ഏഗ്നൗ
വിശുദ്ധിഃ ശ്രാമികംപി വാ”

എന്ന ആപ്തവാക്യം അനുസരിച്ച് ഇപ്പംസ്കരണത്തോടെ
ഇതാ മഹാജനസമക്ഷം സമർപ്പിക്കുന്നു

എന്നു പ്രസാധകൻ.

അവാതാരിക.

ബങ്കാളിലെ സുപ്രസിദ്ധകവിയായിരുന്ന ദ്വിജേന്ദ്രലാലരായന്റെ പ്രഥമഗദ്യനാടകമാണ് 'പ്രതാപസിംഹൻ' എന്ന ഗ്രന്ഥം. അതിന്റെ തജ്ജമായ ഹിന്ദിഗ്രന്ഥമാണ് ഇച്ഛാസ്തകത്തിന്റെ മൂലം. ചിലരംഗങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ ചേർത്തിരുന്ന ഗാനങ്ങളൊഴികെ ഒന്നാമത്തെ ഇതിൽ വിട്ടുകളഞ്ഞിട്ടില്ല. തജ്ജമയിൽ കഴിയുന്നതും മൂലഗ്രന്ഥത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്നതിനു മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

ഇഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തിനു മുമ്പുതന്നെ വിശ്വവിശ്രുതനായ രവീന്ദ്രനാഥടാഗോറിന്റെ അനുജൻ ജ്യോതിർവ്രഹനാഥടാഗോർ, പ്രതാപസിംഹന്റെ ചരിത്രത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി 'അശ്വമതി' എന്നു പേരായ ഒരു നാടകം രചിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ആ സ്ഥിതിക്കു പ്രതാപസിംഹനെ നായകനാക്കി ഇതിഹാസത്തിൽ നിന്നു പ്രതിചലിക്കാത്തതായ കരോരു കൃതിയുണ്ടാക്കി ബ്രാഹ്മണസ്ഥാഭിഷേകനായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹം സാധാരണയായ ഒരു മൂത്രമാണെന്നു വിശ്വസിച്ചു പറയുന്നു. ആവശ്യമുണ്ടെന്നു അറിയുന്നില്ല. എങ്കിലും ദ്വിജേന്ദ്രബാബുചന്ദ്രൻ യതം സഫലമായിത്തന്നെയല്ല ഇക്കൂട്ടത്തിനു 'അശ്വമതി'യേക്കാളധികം മനോഹരമായിത്തീരുന്നതിനും സംഗതിവന്നു. ഉത്തമരീതിയിൽ രചിച്ചിട്ടുള്ള ഇച്ഛാസ്തകവിചിത്രചരിത്രം കാണികളേയും വായനക്കാരുമായും വശീകരണാർക്കു തീർത്തു ചിരസ്ഥായിയായ യശസ്സു സമ്പാദിച്ചുവെന്നു പറഞ്ഞാൽ തീർന്നല്ലോ.

ഈ നാടകത്തിൽ പ്രതാപസിംഹന്റെ ചരിത്രം ഇതിഹാസത്തിൽനിന്നു അധികം വ്യതിചലിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു് ഇവിടെ പ്രസ്താവയോഗ്യമാണ്. ഇതിഹാസത്തെ

അവലംബിച്ചതന്നെ ഗ്രന്ഥകാരൻ ഇഷ്ടതിനെ ഇപ്രകാരം ഉജ്ജ്വലവും ഉൽകൃഷ്ടവുമാക്കി തീർത്തതിൽ അസാധാരണമായ രചനാനൈപുണ്യത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. സുപരിചിതമായിരിക്കുന്ന ആകുബറുടെ ചരിത്രത്തിലുള്ള അനീതി - അതായതു മുശരോജ് ഉത്സവം - ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന സമ്പ്രദായം നമ്മുടെ മനസ്സിൽ പ്രതിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്നു തന്നിരിക്കുന്നു അസംഖ്യം കാരണങ്ങളും വായനക്കാരും സംശയഗ്രസ്തനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ട്. അക്കാലത്തെ സംഭവങ്ങളെ നല്ലപോലെ പശ്ചാത്തോഷന ചെയ്യുന്നപക്ഷം ആകുബറിന്റെ ചരിത്രത്തിലുള്ള ഇക്കൂങ്കം വാസ്തവമല്ലെന്ന് ആരും ശങ്കിക്കയില്ല. ദ്വിജേന്ദ്രലാലബാബുവും ഈ വിഷയത്തെക്കുറിച്ച് അല്പമൊന്നു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടില്ലെന്നില്ല. “ഞാൻ ആകുബർ ചക്രവർത്തിയുടെ ചരിത്രത്തെ അനുചിതമാകുവണ്ണം വഷളാക്കിത്തീർത്തിട്ടുണ്ടെന്നു പലരും ആക്ഷേപിക്കുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ ഞാൻ അതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല. ആകുബറുടെ ചരിത്രത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഏന്റെ അഭിപ്രായം ഇപ്രകാരമാണ്. പരേതനായ ബങ്കിംചന്ദ്രബാബുവും ഏന്റെ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിച്ചിട്ടുണ്ട്.” ആകുബർ ദിഗ്വിജയവും രാജനീതിതന്ത്രമെന്നൊന്നുകൂടി അദ്ദേഹം കാമശ്രോധാദിപുസ്തകം വരുന്നതിനുള്ളതുകൊണ്ടു മുശരോജ് ഉത്സവത്തിനു തുല്യം സീചവും വാസ്തവമായ കർമ്മത്തെക്കുറിച്ച് ചെയ്തിരുന്നുവെന്നാണു ദ്വിജേന്ദ്രബാബുവിന്റെ അഭിപ്രായം. ഐതിഹ്യസാഹിത്യകൃതികളുടേയും ഉപന്യാസങ്ങളുടേയും കർത്താക്കൾ പ്രായേണ ഇതിഹാസങ്ങളിൽ പലേ അക്രമങ്ങളും ചെയ്തുവരുന്നുണ്ട്; ചിലർ മനോധർമ്മത്തെ യഥേഷ്ടം അയച്ചുവിടുന്നതുകൊണ്ടു സംഗതികൾ ഇതിഹാസത്തെ വിട്ട് അതിദൂരം വരുന്നു. ഇതിഹാസത്തിൽനിന്ന് അല്പമെങ്കിലും പരിവർത്തിക്കുവാൻ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ നാടകങ്ങളോ ഉപന്യാസങ്ങളോ രചിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ലെന്നുള്ളതു വാസ്തവം

തന്നെയാണു്. പ്രാചീനകവികളും നാടകപ്രണേതാക്കളും പ്രായേണ അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും അപ്പരിവർത്തനത്തിനൊരവധിയുണ്ടു്. വിചാരവിചക്ഷണനായ ദ്വിജേന്ദ്രബാബു ഈ അവധിയെ ലംഘിക്കാതിരിക്കാൻ പ്രത്യേകം ദൃഷ്ടിവെച്ചിട്ടുണ്ടു്. പ്രതാപസിംഹൻ, മേവാഡ് പതനം, ദുർഗ്ഗഭാസൻ തുടങ്ങിയ കൃതികളിൽ അദ്ദേഹം ഇതിമാസത്തെ കഴിയുന്നതും അനുവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇതിമാസം മൌനം ടിക്ഷിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥാനങ്ങളിലും ഐതിഹാസികസംഭവങ്ങൾക്കു യാതൊരു ബാധയുമുണ്ടാകാത്ത ഘട്ടങ്ങളിലും മാത്രമേ അദ്ദേഹം തന്റെ കല്പനാശക്തിയെ ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ളൂ.

പ്രസ്തുതനാടകത്തിൽ മേഘരത്നീസയും ദൈവത്തുനീസിയും കല്പിതപാത്രങ്ങളാണു്. ശക്തസിംഹൻ ഇതിമാസപുരുഷൻ തന്നെയാണെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചരിത്രത്തിൽ അധികാരവും കല്പനാനിർമ്മിതമാണു്. അദ്ദേഹം പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരനായിരുന്നു. ഉഭയസിംഹൻ തന്റെ പുത്രന്റെ ജാതകത്തിലെ ഭവിഷ്യൽഫലത്തെ വിശ്വസിച്ചു് അദ്ദേഹത്തെ വധിക്കുന്നതിന്നു കല്പിച്ച സമയം ഗോവിന്ദസിംഹൻ ഇടയിൽ ചാടിവിണ് അദ്ദേഹത്തെ വധിപ്പിക്കാതെ തന്റെ പുത്രനു തുല്യം രക്ഷിച്ചുവന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്തശേഷം അനുജനെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി തന്റെ സമീപം താമസിപ്പിച്ചു. ഒരു ദിവസം ശക്തസിംഹൻ ഭ്രാതാവിനോടു മത്സരിച്ചു അദ്ദേഹത്തെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിന്നു വിളിച്ചു. ഇരുപരും യുദ്ധത്തിന്നു തയ്യാറായപ്പോൾ അതിന്നു തടസ്സംചെയ്യാനുള്ളൊരു രാണാവംശത്തിന്റെ തുഭകാംക്ഷിയായ ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ മുത്യസംഭവിച്ചതുകൊണ്ടു രാണാ അനുജനെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കി. തന്നിടത്തും കോപസ്ഥനായ അദ്ദേഹം മുഗളന്മാരുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു രാണയോടെതിർത്തുവെങ്കിലും ഭ്രാതൃസ്നേഹപരവശനായിട്ടു് അദ്ദേഹം രണ്ടു മുഗൾസേനാപ

തികളെ കൊന്നു പ്രാണസങ്കടത്തിലകപ്പെട്ടിരുന്ന ജ്യേഷ്ഠനെ രക്ഷിച്ചു. ഇതെല്ലാം ഇതിഹാസസംഭവങ്ങൾ തന്നെയാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാസ്തികത, കാരാഗാരത്തിൽനിന്നുള്ള രോചനം, യവനയുവതികളെ പാണിഗ്രഹണം, സലീമിനോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്തതിനുശേഷമുള്ള ആത്മഹത്യ എന്നിങ്ങനെയുള്ള സംഗതികളെല്ലാം വെറും കല്പനകൾ മാത്രമാണ്. അമരസിംഹനെ രക്ഷിക്കുന്ന സമയത്തു ലക്ഷ്മിക്കു ദേഹനാശം വന്നതും ഐതിഹാസികമല്ല. ഇവയെല്ലാം പ്രതാപസിംഹന്റെ ചരിത്രത്തെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ചേർത്തിരിക്കുന്ന കൃത്രിമസംഗതികൾ മാത്രമാണ്. ദ്വിജേന്ദ്രബാബു പരമേശ്വരനെ നയിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഹാസ്യാസത്തേയോ, ശൃംഗാരസത്തേയോ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സാമഗ്രിയെ ശേഖരിപ്പാൻ യത്നിച്ചിട്ടില്ല.

ഈ നാടകത്തിലെ അപ്രധാന പാത്രങ്ങളായ ജോശി, ലക്ഷ്മി, മേഘതന്നിസ, ദുഷ്ടത്തന്നീസ തുടങ്ങിയ സരീരങ്ങളെ കുറിച്ചും രണ്ടുവാക്കു പറയുന്നതു കട്ടം അനുചിതമായിരിക്കുകയല്ലെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു. വിവാഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം വാഷയോപഭോഗമല്ല വാഷചസംഗപരിത്യാഗമാണെന്നു ശാസ്ത്രം ഉൽഘോഷിക്കുന്നതിനെ ഈ മഹതികൾ ദൃഢാന്തപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഇന്ദ്രിയപ്രീതിയെ അഭിലഷിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ വിവാഹം ചെയ്യുന്നതിനു വിരോധമില്ലെന്നു വിധിയുണ്ട്. വിവാഹം റിദ്ദ്യുസമല്ല, അനുവാദം മാത്രമാണ്. മോരകൂടാതെ ഭക്ഷിക്കുവെന്നു രോഗി ശരിക്കുന്നപക്ഷം വൈദ്യൻ കാച്ചിക്കുട്ടിക്കൊൽപാനനവദിക്കുന്നതുപോലെയാണ്. ഇന്ദ്രിയപ്രീതി വരുത്തുന്നതുകൂടാതെയും ചില മഹത്തരകൃത്യങ്ങൾ വിവാഹംകൊണ്ടു സാധിപ്പാനുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതി ആധുനികന്മാരായ ഹിന്ദുക്കൾ തീരെ വിസ്മരിക്കുകകൊണ്ടു ശുദ്ധ പശുക്കളായിത്തീർന്നിട്ടു

ഞ്. പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ നമ്മുടെ വണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ
 വിഭിന്നങ്ങളാണെന്നു തോന്നുമെങ്കിലും മനനം ചെയ്യു
 മ്പോൾ അവയെല്ലാം ഒരേ ലക്ഷ്യത്തേ, അതായതു വിഷ
 യോപഭോഗപരിത്യാഗത്തേയാണു നിദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നു മ
 നസ്സിലാകും. പശു വയലിൽ കടക്കാതിരിപ്പാൻ വേലി
 കെട്ടിയിരിക്കുന്നതുപോലെ മനുഷ്യർ ദുർമ്മാർഗ്ഗത്തിൽ പ്ര
 വേശിക്കാതിരിക്കുന്നതിനാണു ഹൃദസ്ഥാശ്രമധർമ്മം വി
 ധിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഹൃദസ്ഥനാകു വിധിച്ചിരിക്കുന്ന കർമ്മങ്ങ
 ളുടെ ബാഹുല്യം, അവയെ വിധിപ്രകാരം അനുഷ്ഠിക്കുന്ന
 തിനുള്ള ആയാസം, എന്നിവകളെക്കൊണ്ടു ബുദ്ധി മടു
 ത്തു ക്ലേശിക്കുന്ന ജീവികൾ പ്രവൃത്തിമാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു
 നിവർത്തിക്കുന്നതിനിച്ഛിക്കുന്നു. ക്രമേണ കേമസങ്കോച
 ദ്വാരാകർമ്മനിവൃത്തി' എന്നുള്ള പ്രമാണംകൊണ്ടു കർമ്മ
 ത്തിനു സങ്കോചം വരുത്തേണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടു കൂ
 ടിയാണു കർമ്മയോഗം വധിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു സ്പഷ്ടമാ
 കുന്നുണ്ടു. മഹാ പതിവ്രതകളായ കലാംഗനകളും പരമ
 യോഗികളുടെ പ്രാപ്യസ്ഥാനമായ പരമപദത്തെത്തന്നെ
 യാണു പ്രാപിക്കുന്നത്. കരചാണാദ്യവയവയുക്തമായ
 ഒരു ശിലാപ്രതിമയെ ഫലാഭിസന്ധി കൂടാതെ ഉപാസി
 ക്കുന്നപക്ഷം നിരാകാരത്തെ സാക്ഷാല്പ്രദിക്കുന്നതിനു സാ
 ധിക്കുമെന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്തെ അടുത്തകാലത്തു ശ്രീരാമ
 കൃഷ്ണപരമഹംസൻ മുതലായ പലേ പുണ്യശ്ലോകന്മാരു
 ടേയും ചരിത്രം നമുക്ക് അനുഭവപ്പെടുത്തുന്നുണ്ടു. പരമ
 ഹംസന്റെ ഉപാസനാമുന്തി കാളീവിഗ്രഹമായിരുന്നു.
 അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നി ശാരദാമണി ദേവി, ശുശ്രൂഷാ
 ദികളാകുന്ന കർമ്മയോഗംകൊണ്ടും തൈലധാരപോലെ
 അവിച്ഛിന്നസുരണമാകുന്ന ഭക്തിമാർഗ്ഗംകൊണ്ടും സ്വഭ
 ത്താവാകുന്ന ഈശ്വരനെ ഉപാസിച്ചുകൊണ്ടു തന്നെയാ
 ണു ജീവനുക്തപദവിയെ പ്രാപിച്ചത്. ഉപാസനക്കു വി
 ഷയമായ ആ സാകാരമുന്തിതന്നെ സകാമന്മാരായ ഭ
 ക്തന്മാക്കു ഭക്തിയേയും നല്കുന്നുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് ഉപാ
 സനത്തിന്റെ വ്യത്യാസമാണു ഫലവൈചിത്ര്യത്തിന്നു

ഇരു മൂവുകാരണമെന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നു. ആത്മാവിൽനിന്നു വ്യതിരിക്തപദാർത്ഥമില്ലാത്തതിനാൽ ശിലാപ്രതിമയേയോ അഥവാ മനുഷ്യശരീരത്തെത്തന്നെയോ ഉപാസിച്ചാലും പരിണാമപലം ഈശ്വരസാക്ഷാത്ക്കാരം തന്നെയാണെന്ന് അനുഭവസിദ്ധമാണ്. 'സാക്ഷൈസ്തപരമപ്രേമരൂപം... കരു വസ്തുവികളുള്ള പരമപ്രേമസ്വരൂപത്തിലാകുന്നു ഭക്തിയെന്നു പറയുന്നത്'. 'അമൃതസ്വരൂപം ച' ആ ഭക്തിതന്നെ മോക്ഷസ്വരൂപത്തോടു കൂടിയതുമാണെന്നു പറയുന്നതായ നാരദമഹർഷിയുടെ അഭിപ്രായം. പതിവുകൾക്കു സ്വഭത്താവൊഴികെ മറ്റു ഈശ്വരന്മാരെ ഉപാസിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിന്റെ സാരം ഇതാണ്. ഭാഷാഭത്താക്കന്മാർ ജിതേന്ദ്രിയന്മാരായി പരസ്സരം ഈശ്വരന്റെ പ്രത്യക്ഷമുത്തികളാണെന്നു കരുതിക്കൊണ്ടു സമ്പ്രദായമുതൽ സമീകരിക്കുവാൻ വിവാഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം സഫലമായി.

ഈ വാടകം ആദ്യത്തേ വായിച്ചശേഷം ഒരു മലയാളിശ്രീജയ്ക്കു കിലും ഇതിലെ സതീരതങ്ങളെ അനുകരിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്ന് ആഗ്രഹം തോന്നിയെങ്കിൽ ഏന്റെ പ്രയത്നവും സഫലമായി.

ഇഗ്രന്ഥത്തെ തജ്ജമചെയ്യുന്നതിനു സദയം അനുവാദം തന്നതിന് ഇതിന്റെ ഉടമസ്ഥതയെ വഹിക്കുന്ന ഹിന്ദീഗ്രന്ഥരത്നകാവ്യാലയത്തോടുള്ള എന്റെ കൃതജ്ഞതയേയും ഇവിടെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു.

ഗ്രന്ഥകർത്രി.

ചാമ്പ്ര പ്രഭാവം

ഗദ്യനാടകം.

ഒന്നാമങ്കം.

രംഗം 1.

സ്ഥാനം—കോമളമീരവനമദ്ധ്യത്തിലുള്ള കാളീ
ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗം.

സമയം—പ്രഭാതം.

(ബിംബത്തിനരികെ കുലപുരോഹിതൻ നിൽക്കുന്നു.
മുന്തിക്കുളിമുഖമായി പ്രതാപസിംഹനും രജപുത്രപ്രഭുക്ക-
നാരും വാൾ നിലത്തുനി വലത്തുകാലിന്റെ മുട്ടുകുത്തി
ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ആട്ടെ ഇനി ഒട്ടും താമസിക്കേണ്ട. ഭഗവതിയു-
ടെ പുരോഭാഗത്തുവെച്ചു ശപഥം ചെയ്യവിൻ.

പ്രഭുക്കന്മാർ—ഞങ്ങളെല്ലാവരും ശപഥം ചെയ്യുന്നു—

പ്രതാപ—ആവശ്യം വരുന്ന വക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും
ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ സന്ന-
ദ്ധന്മാരാണ്--

എല്ലാവരും--ആവശ്യം വരുന്നവക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും
ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ സന്ന-
ദ്ധന്മാരാണ്--

പ്രതാപ--ചിത്തോരിന്റെ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്നതു
വരെ--

എല്ലാവരും--ചിത്തോരിന്റെ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്ന
തുവരെ--

ചാമ്പ്ര പ്രഭാവം

ഗദ്യനാടകം.

ഒന്നാമങ്കം.

രംഗം 1.

സ്ഥാനം—കോമളമീരവനമദ്ധ്യത്തിലുള്ള കാളീ
ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗം.

സമയം—പ്രഭാതം.

(ബിംബത്തിനരികെ കുലപുരോഹിതൻ നിൽക്കുന്നു.
മുന്തിക്കുളിമുഖമായി പ്രതാപസിംഹനും രജപുത്രപ്രഭുക്ക-
നാരും വാൾ നിലത്തുനി വലത്തുകാലിന്റെ മുട്ടുകുത്തി
ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ആട്ടെ ഇനി ഒട്ടും താമസിക്കേണ്ട. ഭഗവതിയു-
ടെ പുരോഭാഗത്തുവെച്ചു ശപഥം ചെയ്യവിൻ.

പ്രഭുക്കന്മാർ—ഞങ്ങളെല്ലാവരും ശപഥം ചെയ്യുന്നു—

പ്രതാപ—ആവശ്യം വരുന്ന വക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും
ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ സന്ന-
ദ്ധന്മാരാണ്--

എല്ലാവരും--ആവശ്യം വരുന്നവക്ഷം ഞങ്ങളെല്ലാവരും
ചിത്തോരിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ സന്ന-
ദ്ധന്മാരാണ്--

പ്രതാപ--ചിത്തോരിന്റെ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്നതു
വരെ--

എല്ലാവരും--ചിത്തോരിന്റെ ഉദ്ധാരണം സാധിക്കുന്ന
തുവരെ--

പ്രതാപ—ഭ്രജപത്രത്തിൽ മാത്രമേ ഭോജനം കഴിക്കുകയുള്ളൂ--

എല്ലാവരും—ഭ്രജപത്രത്തിൽ മാത്രമേ ഭോജനം കഴിക്കുകയുള്ളൂ--

പ്രതാപ—അതുവരെ പുല്ലിന്മേലേ കിടന്നാണുകയുള്ളൂ--

എല്ലാവരും—അതുവരെ പുല്ലിന്മേലേ കിടന്നാണുകയുള്ളൂ--

പ്രതാപ--അതുവരെ വിശേഷവസ്ത്രങ്ങളോ ആരേണങ്ങളോ ധരിക്കുകയില്ല--

എല്ലാവരും--അതുവരെ വിശേഷവസ്ത്രങ്ങളോ ആരേണങ്ങളോ ധരിക്കുകയില്ല--

പ്രതാപ--ഞങ്ങളോ ഞങ്ങളുടെ വംശക്കാരോ ഒരിക്കലും ഭരവിധത്തിലും മുഗളന്മാരുമായി സഖ്യം ചെയ്തയില്ല--

എല്ലാവരും--ഞങ്ങളോ ഞങ്ങളുടെ വംശക്കാരോ ഒരിക്കലും ഭരവിധത്തിലും മുഗളന്മാരുമായി സഖ്യം ചെയ്തയില്ല--

പ്രതാപ--പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം അവരുടെ ദാസ്യം സ്വീകരിക്കുകയില്ല--

എല്ലാവരും--പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം അവരുടെ ദാസ്യം സ്വീകരിക്കുകയില്ല--

പ്രതാപ--ഇരകുഴികളുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഖഡ്ഗം സദാ പ്രതിബദ്ധമായി നിലനില്ക്കട്ടെ--

എല്ലാവരും--ഇരകുഴികളുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഖഡ്ഗം സദാ പ്രതിബദ്ധമായി നിലനില്ക്കട്ടെ--

പുരോഹിതൻ--“സ്വസ്തി സ്വസ്തി” (എന്നു പറഞ്ഞു മന്ത്രോക്തെത്തളിക്കുന്നു.)

(പ്രതാപസിംഹനെന്നിച്ച് എല്ലാവരും എഴുന്നേല്ക്കുന്നു.)

പ്രതാപ--(പ്രഭുക്കന്മാരോട്) ഇന്നു ഭഗവതിയുടെ തിരുമന്ദിരം വാളുപിടിച്ചു ചെല്ലിരിക്കുന്നു ശപഥത്തോറി

ഉൾക്കൊള്ളും വിസ്മരിക്കരുത്. ഈ പ്രതിജ്ഞക്കൊരിക്കലും ഭംഗം വരാതിരിക്കുന്നതിനു സർവ്വേശ്വരി കടം ക്ഷിക്കട്ടെ.

എല്ലാവരും— തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഞങ്ങളെ പൂണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചാലും! കൂട്ടിൽ പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം ഈ ശപഥത്തെ തിരസ്കരിക്കുന്നതിനു ഞങ്ങൾക്കിട വരാതിരിക്കട്ടേ!!

പ്രതാപ— ഞാൻ ഈ കഠിനസത്യം, ഈ കഠിനശപഥം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു രാജാക്കന്മാർക്കറിയാമോ? ദേശസേവ വിജ്ഞാപനമല്ലെന്നു നല്ല പോലെ ഓർമ്മവെക്കണം. ഇതു മഹത്തരമായ ഒരു കൃത്യമാണ്. വളരെ കഠിനമായ ഒരു വ്രതമാണ്. ദേശസേവയ്ക്കുവേണ്ടി പ്രയത്നിക്കുന്നതു പ്രസംഗിക്കുന്നതു പോലെയോ പാട്ടുപാടുന്നതുപോലെയോ എളുപ്പമായിട്ടുള്ള കാര്യമല്ല. ഇതിനുവേണ്ടി കരോരദുഃഖങ്ങളനുഭവിക്കേണ്ടിവരും, രക്തപ്രവാഹവും ചിലിയല്ല. പ്രാണാപ്തം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള സദാ സന്നദ്ധനാമായിരിക്കണം. എന്നാൽ അങ്ങനെയൊക്കട്ടെ, നിങ്ങളുപോലെയെന്നു കോമളമിരത്തേക്കു പോകണം.

(പ്രഭുക്കന്മാർ കല്പനപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്നു.

പ്രതാപസിംഹൻ സന്തോഷാധിക്യത്തോടെ കാളീക്കേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു ലാത്തുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കലപുരോഹിതൻ പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽത്തന്നെ നില്ക്കുന്നു. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പുരോഹിതൻ വിളിക്കുന്നു.)

പുരോഹിതൻ— മഹാരാജൻ!

(പ്രതാപസിംഹൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നു.)

പുരോഹിതൻ— രാജൻ! ഇന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചെയ്ത വ്രതധാരണത്തെ പാലിക്കുന്നതിന് അവിടുത്തേക്കു പ്രാപ്തിയുണ്ടോ?

പ്രതാപ—ഗുരുദേവ! ഈ വ്രതമനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനെനിക്ക് സാധിക്കുകയില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ അതിന് തുനിയുകയില്ല. സ്വശക്തികൊണ്ടു മാത്രമുടമയെ ഉദ്ധരിക്കുന്നതിനുള്ള ഭാഗ്യം അപൂർവ്വം ചിലർ മാത്രമേ സിദ്ധിക്കുകയുള്ളുവെങ്കിലും അതിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള സൗഭാഗ്യം സർവ്വസാധാരണമാണ്.

പുരോഹിതൻ—രാജൻ! ഞാൻ അങ്ങയെ ആശീർവാദം ചെയ്യുന്നു. ഈ വ്രതത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തിയുണ്ടാകുന്നതിന് ജഗദീശ്വരൻ അങ്ങയെ കടം ക്ഷിക്കട്ടെ!!

(പുരോഹിതൻ പോകുന്നു)

(പ്രതാപ സിംഹൻ വീണ്ടും ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു വരുന്നു)

പ്രതാപ—ഏകദം, ആകുഞ്ചർ! താൻ പോഷകത്തിൽ അഗ്നിയായമാകുവണ്ണം ഗുഹയായി ജന്മമല്ലനെ വധിധാപിച്ചു ചിത്തോരിനെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി. ഞങ്ങൾ ക്ഷത്രിയന്മാരാണ്. ധർമ്മയുദ്ധംകൊണ്ടുതന്നെ ചിത്തോരിനെ വീണ്ടും കരസ്ഥമാക്കാൻ ശ്രമിച്ചുനോക്കൂ. അഗ്നിയായമായ യുദ്ധത്തിൽ ഞങ്ങൾ കരിക്കലും ഏല്പിച്ചുകൊള്ളും. താൻ മുഗളനാണ്—ദുരദേശത്തുനിന്നു ഭാരതഭൂമിയിലേക്ക് ഇറക്കുമതി ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ. ഇവിടെനിന്ന് കരുപാഠം പഠിപ്പിച്ചു തന്നെ തിരിയെ അയച്ചേക്കാം. ഏകാഗ്രത, സമീപ്തത, വാസ്തവികമായ വീരത എന്നിത്യാദികളുടെ ഒരു സ്വരൂപജ്ഞാനത്തോടുകൂടി തനിക്കു മടങ്ങിപ്പോകാം. സ്വദേശത്തിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതേതുവിധമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിട്ടു പോകാം. ഇന്നു താൻ ഭാരതചക്രവർത്തിയാണ്. രാജപുത്രന്മാർ അത്യന്തം നീചന്മാരും, ഭീരുക്കളും, ധർമദ്രോഹികളും, രാജസഭയിൽ തന്നെ സ്തുതിച്ചു ഉന്നതപദവിയെ ലഭിക്കുന്നതിനാഗ്രഹിക്കുന്നവരും, പോഷകത്തിൽനിന്നു പിന്തിരിയുന്നവരുമാണെന്നു

നാണു തന്റെ വിചാരം. കന്യകമാരേയും, സഹോദരിമാരേയും എന്നുവേണ്ടാ സ്വപത്തിമാരെക്കൂടി തന്റെ പാദങ്ങളിൽ അർപ്പിച്ചു തന്നെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിനു സമയം കാത്തുനില്ക്കുകയാണ് ഞങ്ങളെന്നു വിചാരിച്ചു താൻ സിംഹാസനത്തിൽ ഞെളിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പ്രാണബലികൊണ്ടുകൂടി മാതൃഭൂമിയെ പൂജിക്കുന്നവരും, സ്ത്രീജനങ്ങളെ കാഴ്ചവെക്കാത്തവരും, താൻ സൗജന്യമായി കൊടുക്കുന്ന സമ്മാനങ്ങളെ പുറങ്കാലുകൊണ്ടു തട്ടിക്കളയുന്നവരും, ഞങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഇപ്പോഴും അപൂർവ്വമല്ലെന്നുതന്നെ ഒന്നു മനസ്സിലാക്കണമെന്നു മോഹമുണ്ട്. എന്റെ അച്ഛൻ ഉദയസിംഹൻ ചിത്തോരിൽനിന്ന് മാടുന്നതുകണ്ടു താൻ രസിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാലിപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ പ്രതാപസിംഹൻ അതേ ചിത്തോരിൽ വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നതിനു പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ടുള്ളതിനെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പരിശ്രമിക്കുന്നതുകണ്ടു ദുഃഖിച്ചുകൊൾക. (കാളിയുടെ വിഗ്രഹത്തിനുമുമ്പിൽ മുട്ടുകുത്തി തൊഴുതുകൊണ്ട്) അമ്മേ! എന്റെ പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറ്റുന്നതിന് എനിക്കു ശക്തിതരണമേ! ധർമ്മത്തിനു സദാ വിജയം സിദ്ധിക്കേണമേ! മഹത്വത്തിനു പരാഭവം വരാതിരിപ്പാൻ അവിടുന്നു കടാക്ഷിക്കേണമേ! എന്റെ ചിത്തോർ, - എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ചിത്തോർ, - പരപാദാഘാതമേറു കഴങ്ങുന്ന ചിത്തോർ, വീണ്ടും എന്റെ അധീനത്തിൽ പെടുത്തുന്നതിനു നിന്തിരുവടിക്കു തിരുവുള്ളമുണ്ടാകേണമേ! - ആരവിടെ?

(പ്രതാപസിംഹൻ ഏഴുനേരം തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ പൂരോഭാഗത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരൻ ശക്തസിംഹൻ നില്ക്കുന്നതു കാണുന്നു.)

പ്രതാപ—ആര്? ശക്തസിംഹനോ?

ശക്തസിംഹൻ—അതേ ജ്യേഷ്ഠാ, ഞാനാണ്.

പ്രതാപ—താൻ ഇതുവരെ എവിടെയായിരുന്നു?

ശക്ത—ഏതുവരെ?

പ്രതാപ—ദേവിയുടെ പുജ കഴിയുന്നതുവരെ?

ശക്ത—ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞതേയുള്ളൂ?

പ്രതാപ—അതേ.

ശക്ത—ഞാൻ ഗണിക്കുകയായിരുന്നു.

പ്രതാപ—ഗണിക്കുകയോ?

ശക്ത—അതേ ജ്യേഷ്ഠാ, ഗണിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഭവിഷ്യത്തായ അന്ധകാരത്തിൽ പെടാതിരിപ്പാനുള്ള മാർഗ്ഗം അന്വേഷിക്കുകയായിരുന്നു. ഈ ജീവിതായോധനത്തെപ്പറ്റി പ്രശ്നം ചെയ്യുകയായിരുന്നു.

പ്രതാപ—താൻ ദേവിയെ പൂജിച്ചില്ലെന്നുണ്ടോ?

ശക്ത—പൂജ! ഇല്ല ജ്യേഷ്ഠാ, പൂജയിൽ എനിക്കു വാശിപാസമില്ല; പൂജിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എന്തൊരു വിശേഷമുണ്ടാണു സിദ്ധിക്കുക? നോക്കൂ—ദേവി നാമു നീട്ടി—മൃകവും നിശ്ചലവുമായ മഞ്ജുളത്തിങ്കു സുഗം—നീല്ക്കുന്നു. ഈ വിഗ്രഹത്തിനു പ്രാണനോ ശക്തിയോ ഇല്ല. ജ്യേഷ്ഠാ, ഇതിനെ പൂജിക്കുന്നതുകൊണ്ടൊരു ഫലവുമില്ല. ഗണനം ചെയ്യുന്നത് ഇതിനെ പൂജിക്കുന്നതിനേക്കാൾ എത്രയോ ഉൽകൃഷ്ടമാണ്. അതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ ഗണിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത്. ഞാൻ സമസ്താപൂർണത്തിൽ ജാഗരൂകനായിരുന്നു.

പ്രതാപ—എന്തു സമസ്ത?

ശക്ത—മനുഷ്യർ ജന്മാന്തരം ജന്മാന്തരമെന്നു പറയുന്നതു സത്യമോ അസത്യമോ എന്നുള്ള സമസ്ത. ഞാൻ ജന്മാന്തരത്തെ വിശ്വസിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും അതു പക്ഷേ സത്യമായിരിക്കാം. നഭോമണ്ഡലത്തിൽ ധൃമകേതു ഉദിക്കുകയും അസ്തമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുപോലെ മനു

ഷ്വർ ലോകരംഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും തിരോഭവി
ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അതേ ധൃമകേതുവിനെ പിന്നീട്
ഒരിക്കലും കാണുകയില്ലെങ്കിലും ചില സമയത്ത് അ
ന്തരീക്ഷത്തിൽ വേറെ ഒന്നിനെ കണ്ടുവെന്നു വന്നേ
ക്കാം. അനേകശതകളുടെ ഏകീകരണം നിമിത്ത
മാണു നാജനം ലഭിക്കുന്നതെന്നും അപയുടെ വിയോ
ഗം സംഭവിക്കുമ്പോൾ മൃത്യുവുണ്ടാകുന്നുവെന്നും പറയു
ന്നതു വാസ്തവമായിരിക്കാം. ഈ 'എനിക്കു' വിദ്വേഗം
സംഭവിക്കുന്നുവെങ്കിലും ഈ വലിയ 'എങ്കൽ'നിന്നു്
എടുപത്തു ചെറിയ ചെറിയ 'അമ്മം' ശബ്ദങ്ങൾ ഉ
ത്ഭവിക്കുന്നു.

പ്രതാപ ശക്താ! ഇപ്രകാരം പ്രയോജനശൂന്യങ്ങളായ
ചിന്തകളെക്കൊണ്ടു കാലം കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനാണോ
താൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്? പൂർവ്വപക്ഷസമാധാന
ങ്ങൾ എപ്പോഴും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കും. വ്യത്യാസ
മായ കാര്യങ്ങളാലോചിച്ചു തല കാഞ്ഞിടത്താണ്
ആവശ്യം? വത്ര, നമ്മളെല്ലാവരും ഒത്തൊരുമിച്ചു ച
ല്ലതും പ്രവർത്തിക്കുകയാണു വേണ്ടത്. ഏതാണു സമാ
ഭാവികമായ സരളപ്രവൃത്തിയെന്നു സമാജബുദ്ധിയോ
ടുകൂടി ആലോചിച്ചു തീർച്ചയാക്കിയതിനുശേഷം പ്രവ
ർത്തിച്ചാൽ മതി.

ശക്ത—പ്രവൃത്തി! എന്തൊരുതാം പ്രവൃത്തി? ശാസ്ത്ര
ങ്ങൾ നിശ്ചയിച്ചതാണ് ഉപദേശിക്കുന്നത്.

പ്രതാപ—ശക്താ! താൻ ദീനനായ ഈ ജനശ്രമിയെ ഒ
ന്നു നോക്കൂ. ഒരു പരദേശിവന് ഇതിനെ വിദ്യമാ
കംവണ്ണം പീഡിപ്പിക്കുന്നതു താൻ കാണുന്നില്ലേ? ഇ
തിന്റെ അലങ്കാരങ്ങളെല്ലാം അയാൾ അപമാനിച്ചു.
വത്ര, ജ്യേഷ്ഠാനുജനാരായ നമ്മൾ യോജിപ്പോടുകൂടി
ഇതിനെ ഉദ്ധരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ജീവശ്വാഗം ചെയ്യു
ക. ഇതിനേക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടവും ഉത്തമവുമായ മറ്റൊ
ന്നൊരു കർമ്മമാണു നമുക്കു കത്തവ്യമായിട്ടുള്ളത്?

[പ്രതാപസിംഹന്റെ മന്ത്രി ഭാമാശാഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

ഭാമ — സപാമിൻ!

പ്രതാപ — ഏന്താ വർത്തമാനം?

ഭാമ — കുതിരയെ തയ്യാറാക്കിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ — ശക്താ, നടക്കൂ, രാജധാനിയിലെക്കു പോവുക. പട്ടാളം ജോലി ചെയ്യാനുണ്ട്. വത്ര, നമുക്കു കോമകുളീരത്തേക്കു പോവുക.

ശക്ത — ജ്യേഷ്ഠൻ നടന്നുകൊള്ളൂ. ഞാൻ വഴിയെ വന്നുകൊള്ളാം.

(പ്രതാപസിംഹനും പിന്നാലെ ഭാമാശാഹനും പോകുന്നു)

ശക്ത — (അല്പനേരം അങ്ങമിങ്ങും ലാത്തിയതിനുശേഷം) ജന്മഭൂമി? ഞാൻ അവിടുടെ ആരാണു്? അവളുടെ ഏതാണു്? ഞാൻ ജനിച്ചതിവിടെയാണെന്നു സമ്മതിക്കാം, പക്ഷെ അതുകൊണ്ടെന്താണു്? ജനിച്ചതുകൊണ്ടുമാത്രം ഞാനിവൾക്കു കടപ്പെട്ടവനാണെന്നു വരുമോ? ഞാൻ ഇവിടെയല്ലെങ്കിൽ ആകാശത്തോ സമുദ്രത്തിലോ മറ്റോ ജനിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കും. ഞാൻ ബാല്യത്തിൽതന്നെ ജന്മഭൂമിയിൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതനാണു്. ഈ ജന്മഭൂമി ഭക്ഷിക്കുന്നതിനു് ഒരു പിടി അരി പോലും തന്നിട്ടില്ല. നല്ലകാഴ്ച. ഇതിനുവേണ്ടി ഞാൻ പ്രാണനെയെഴുതിക്കൊടുത്തേ! ഫേ ജ്യേഷ്ഠാ, അങ്ങ മേ വാധിലെ രാജാവായെന്നതുകൊണ്ടു് ഇതിനുവേണ്ടി ജീവനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതു് അങ്ങയുടെ കടമയാണു്. ഞാനെന്തു പിഴച്ചു? അങ്ങു് എന്റെ ആരാണു് ആരുമല്ല.

(സാധധാനത്തിൽ ശക്തസിംഹൻ വന്നത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു.)

സ്ഥാനം.—കോമളമീരം.—പ്രാസാദത്തിന്റെ സമീപത്തുള്ള സരസ്വതിരം.

സമയം.—സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രി ഈര തനിയെ സൂര്യോസ്തമനം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.]

ഈര—(ആദിത്യന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടു കൈകൊട്ടി) ഞാ എന്തൊരു ഗംഭീരകാഴ്ചയാണ്! സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചതെല്ലാം പ്രാപിക്കുന്നു. ദാഹമണ്ഡലത്തിൽ മറ്റൊന്നും കാണാൻതന്നെയില്ല. കേവലം ഒരു സൂര്യപ്രകാശം മാത്രം. പത്രങ്ങളു മണിക്കൂറുനേരം ആകാശമേന്ദ്രമിയിൽ സഞ്ചരിച്ച് ഇപ്പോൾ ജഗത്തുമഴുവാരും അരുണവണ്ണമാക്കിക്കൊണ്ടു ദിനകരൻ അസ്തമിക്കുന്നു അസ്തമനം ഉദയത്തെക്കാളധികം ഗാഢീയത്തോടുകൂടിയതാണ്. അതാ, അസ്തമനം കഴിഞ്ഞു. ആകാശത്തിന്റെ മഞ്ഞളിപ്പു മാറി ധൂസരവണ്ണമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. സന്ധ്യ ഈശ്വരന്മാരുടെ ദിവാരാധനക്കുവേണ്ടി മൗനമായി വിശ്വാസക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും. സുന്ദരമായ സന്ധ്യ. പ്രിയസഖി! നിനക്കെന്തോ ചിന്തയുള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നുവല്ലോ. നിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഏന്താണിത്ര കഠിനമായ മാനസോപമുണ്ടാകുവാൻ കാരണം? നീ എന്താണിങ്ങനെ മലിനയായിരിക്കുന്നത്? ഇപ്രകാരം നിശ്ശബ്ദയും ജീരവുമായിരിക്കാനുള്ള കാരണമെന്താണ്? പറയൂ, പറയൂ, പ്രിയസഖി നിനക്കെന്തുസംഭവിച്ചു?

[ഈരയുടെ പുറകിൽകൂടി അമ്മയായ ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—ഈരേ!

ഈര തെറ്റി എഴുന്നേറ്റു; പക്ഷേ അമ്മയെ കണ്ടപ്പോൾ സമാധാനിക്കുന്നു.]

ഈര—എന്താണമ്മേ?

ലക്ഷ്മി—നീയിത്രനേരം ഇവിടെ എന്താണു ചെയ്തിരുന്നത്?

ഈര—ഞാൻ സൂര്യാസ്തമനം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. നോക്കൂ, എന്തൊരു മനോഹരകാഴ്ചയാണ്. അതാ, അന്തരീക്ഷത്തിൽ അഗ്നിജ്വാലപോലെ ഒരു പ്രഭ കാണുന്നു. ഈ സമയത്ത് ഈ പൂത്ഥി എത്ര ശാന്തമായിരിക്കുന്നു. സൂര്യാസ്തമനം കാണേണ്ടതായ ഒരു കാഴ്ചതന്നെയാണ്.

ലക്ഷ്മി—ഈ കാഴ്ച വീ ടിത്രം കണ്ടുവരുന്നതല്ലേ?

ഈര—എന്നാലും ഇതു നിത്യവും പുതിയതായിത്തന്നെ തോന്നുന്നു. ഒരിക്കലും പഴകിപ്പോകയില്ല. സൂര്യോദയവും മനോഹരകാഴ്ചതന്നെയാണെങ്കിലും സൂര്യാസ്തമനത്തിന് ഒരു വിശേഷഗുണമുണ്ട്. ഇതിൽ കറച്ചധികം ഗംഭീരരഹസ്യവും, സഫനശക്തിയും, അസീമവും അഗാധവുമായ വിഷാദവും മധുരമായ നിശ്ശബ്ദതയും കാണാനാണു്. അമ്മേ ഈ കാഴ്ച എററും രമണീയവും ശ്രേഷ്ഠവുമാണു്.

ലക്ഷ്മി—അധികനേരം ഇവിടെ ഇരുന്നാൽ തണുത്തുവിടും.

ഈര—ഇല്ലാ അമ്മേ, ഇനിക്കിപ്പോൾ തണുപ്പില്ല. ഇനിക്കിതു നിത്യാഭ്യാസമാണു്. അമ്മേ, ഈ നക്ഷത്രത്തെ നന്നേ നോക്കിക്കാണൂ.

ലക്ഷ്മി—എതു നക്ഷത്രം?

ഈര—പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്ത്—അസ്തമിച്ച സൂര്യന്റെ പശ്ചാത്ത കാണുന്നതുതന്നെ.

ലക്ഷ്മി—ഞാൻ കണ്ടു, കണ്ടു

ഈര—അതിന്റെ പേര്യാമോ?

ലക്ഷ്മി--ഇല്ല.

ഈ--ശുക്രൻ. ഈ നക്ഷത്രസംവത്സരത്തിൽ പകുതി സൂര്യോദയത്തിനു മുമ്പും, പകുതി അസ്തമനത്തിനു പിന്നുമായി സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഇതു ചിലപ്പോൾ പ്രേമരാജ്യത്തിലെ സത്യാസിയും ചിലപ്പോൾ സത്യരാജ്യത്തിലെ പുരോഹിതനുമാണ്!

[ഈ ഈ നക്ഷത്രത്തെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നു. ലക്ഷ്മി അല്പനേരം ഈരയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നതിനുശേഷം അവളുടെ സഖിപം ചെന്നു കൈ പിടിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി--ഇമ്മേ, നമുക്കിപ്പോൾ റൂമത്തിലേക്കു പോകുക. നേരം സന്ധ്യയായി.

ഈ--അല്പനേരംകൂടി കഴിഞ്ഞിട്ടു പോകാം. നോക്കൂ, ആരാണവിടെ പാടുന്നത്?

ലക്ഷ്മി--ഈ നിജ്ജനമായ താഴ്വരയിൽ ആരാണു പാടുന്നത്?

[അല്പം ദൂരത്തായി ഒരാൾ പാടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു.]

(ലക്ഷ്മിയും ഈരയും സശ്രദ്ധം പാട്ടുകേൾക്കുന്നു. തത്സമയത്ത് ഈരയുടെ നയനങ്ങൾ അശ്രുപൂണ്ണങ്ങളായി ഭവിച്ചതു ലക്ഷ്മി കാണുന്നു.)

ഈ--(പെട്ടെന്ന് അമ്മയുടെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) അമ്മേ, ഇയ്യാൾ പാടുന്നത് പരമാത്മമാണ്. അമ്മേ, സുഖദുഃഖങ്ങളെ താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കുമ്പോൾ ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രകാശം അത്രയും മനോഹരമാണെന്നു ഫലേ അവസരങ്ങളിലും ഏനിക്കുറവോ വന്നിട്ടുണ്ട്.

ലക്ഷ്മി--ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രഭ മധുരമാണോ?

ഈ--അതേ അമ്മേ, ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രഭ മനോജ്ഞം തന്നെ. വഴിയിൽക്കൂടി ആഹ്ലാദത്തോടെ ഗതാഗതം ചെയ്യുന്ന പാമ്പന്മാരെ ആരും തിരിഞ്ഞുനോക്കുകയോ പതിവില്ല അവരിലൊരാളെങ്കിലും സങ്കടത്തോടെ

നിലവിലിരിക്കുമ്പോൾ സഹൃദയന്മാർക്ക് അയാളെ വിളിച്ചു വിവരം ചോദിച്ചറിയാൻ ആഗ്രഹം തോന്നാതിരിക്കുമോ? അയാളുടെ ദിവസവൃത്തിയായ കഥ കേൾക്കുന്നതിന് എവനാണു വൈമുഖ്യം തോന്നുക? യുദ്ധത്തിൽ ജേതാവിന്റെ ധനം വിജിതന്റെ ധനം ആരുടെ കഥ കേൾക്കുന്നതിനാണു നമുക്കിപ്പോൾ തോന്നുന്നത്? ആരോടാണു നമുക്കു സഹാനുഭൂതി തോന്നുക? അത്രതന്നെയല്ല, സംഗീതം — ആത്മോദാഹരമായ ഗീതമോ അതോ ശോകത്തെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതായ ഗീതമോ ഏതാണു നമ്മുടെ അന്തഃകരണത്തിൽ പൂണ്ണമായി പ്രതിബിംബിക്കുന്നത്? ഉഷസ്സോ, സന്ധ്യയോ അധികം മനോഹരമായി തോന്നുന്നത്? അത്ര നമനോഹരവും, സൗഭാഗ്യസംപൂണ്ണവും, അനേകവിധാമരലാഷത്തോടുകൂടിയതുമായിരിക്കുന്ന ദില്ലിനഗരത്തെ സംഭരിക്കുന്നതിനോ, അതോ ഐശ്വര്യഭൂഷവും മലിനവും ദീനഭാവത്തോടുകൂടിയതുമായ മധുരാപുരി കാണുന്നതിനോ കരുവനാഗ്രഹം തോന്നുക? അമ്മേ, സുഖത്തിൽ കരുതരം അഹംകാരമുണ്ടു — അതിന്റെ സ്വരം അത്യുച്ചവും കർക്കശവുമാണ്. പക്ഷേ വിചാദം അത്രയും വിനയത്തേയും ശാന്തതയേയുമാണു പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നത്.

ലക്ഷ്മി — അതേ, കാൽ ശരിതന്നെയാണ്.

ജന — ദിവം വളരെ മനോഹരം സുഖം നികൃഷ്ടവുമാണെന്നാണ് ഏന്റെ അഭിപ്രായം. കഷ്ടകാലത്തു സമ്പാദിച്ചതിനെ നല്ല കാലത്തു ചെലവാക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. ദിവം സൃഷ്ടികർത്താവും സുഖം ഭോക്താവുമാണ്. ദിവം വേരിനെപ്പോലെ മണ്ണിൽനിന്നു രസം വലിച്ചെടുക്കുന്നു. പക്ഷേ സുഖം പുഷ്പവത്സാദികൾക്കതു ലും വികസിച്ച് ആ രസത്തെ നഷ്ടമാക്കിക്കളയുന്നു. ദിവം വെള്ളത്തോളമല്ല, തവിക്കുന്ന ഭൂമിയെ ശീത

ഉമാക്കിത്തീർക്കുകയും സുഖം ചന്ദ്രനുതുല്യം ഇതിനെ പരിഹസിക്കുകയുമാണു ചെയ്യുന്നത്. ദുഃഖം കൃഷിക്കാർക്കു സമം വയലുകളിലെ മണ്ണിനെ ഉഴുതു ക്രമപ്പെടുത്തി വിതച്ചുണ്ടാക്കുന്ന വിളവിനെ സുഖം രാജാവിനെപ്പോലെ ഭുജിക്കുക മാത്രമേ ചെയ്യുന്നുള്ളൂ. സുഖം മാദകവും ദുഃഖം മാധ്യമുള്ളതുമാണു്.

ലക്ഷ്മി—ഇതരേ, എറിക്കിതെന്നും അറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിലും ഈ ലോകത്തിൽ അത്യുന്നതന്മാരാണെന്നു വിചാരിക്കപ്പെട്ടവരുണവർത്തനെന്നയാണു ദുഃഖിതന്മാർ; അവർത്തനെന്നയാണു ഭാഗ്യവാനന്മാർ; അവർക്കാണ് അനേകപ്രകാരത്തിലുള്ള കഷ്ടതകളനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്നതെന്നു മാത്രം അവശ്രം ഞാൻ ധരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. മംഗളമെന്നായ ഭഗവാന്റെ നിയമം ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നതെന്തു കൊണ്ടാണെന്നു ഞാൻ പലപ്പോഴും ആലോചിക്കാറുണ്ടു്.

(പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രൻ അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

അമര — അമ്മേ!

ലക്ഷ്മി— (തരിഞ്ഞു നോക്കി) എന്താണു് അമര?

അമര—അച്ഛൻ വിളിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മി—നടന്നുകൊള്ളു, ഞാനിതാവരുന്നു. (ഇതരയോടു നടക്കൂ, കുട്ടി, നമുക്കു പോകുക.)

(ലക്ഷ്മിയും ഇതരയും പോകുന്നു. അമരസിംഹൻ സരസ്വതീയെ കിടക്കുന്ന ഒരു മരത്തടിയിനേൽ ഇരിക്കുന്നു)
അമര—(സ്വഗതം) ശിവ ശിവ! പകൽ മുഴുവനും അത്യാലാസം ചെയ്തതിനു ശേഷം സ്വപ്നനേരമെങ്കിലും വിശ്രമിക്കുന്നതിനവസരം ലഭിച്ചുവല്ലോ. ഏതുവിധത്തിലാണു് ഇതിൽനിന്നു രക്ഷപ്രാപിക്കേണ്ടതു്? അഹോരാത്രം യുദ്ധംതന്നെ. അച്ഛൻ ഭക്ഷിക്കുകയോ വി

ശ്രമിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല. ശിക്ഷണം, വ്യായാമം, മന്ത്രണം എന്നിത്യാദികളിൽ സർവ്വതം ബലശ്രദ്ധയോടെ രായിരിക്കുന്നു. രാജാവിന്റെ പുത്രനാണെങ്കിലും എന്ദ്രിഷം സാധാരണ ഭടന്മാരെപ്പോലെ യുദ്ധസംബന്ധികളായ ജോലികളെ പരിശീലിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. രാജപുത്രനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ട് എന്ദ്രിഷ് എന്തൊരു വൈശിഷ്ട്യമാണുള്ളത്? ഒന്നാലോചിച്ചുനോക്കുക; അസീമമായ ദാരിദ്ര്യം സ്വീകരിച്ചു മരിക്കുതലും വാനപ്രസ്ഥമനുഷ്ഠിച്ചുകൊണ്ടു മൃത്യുവിനെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തുകതന്നെ. ഇതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണെന്നെന്ദ്രിഷ മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല. അതാ എളയച്ഛൻ വരുന്നു. എളയച്ഛൻ!

(ശക്തസിംഹൻ അമാസിംഹന്റെ സമീപം ചെല്ലുന്നു)

ശക്ത — ആരാണു്? അമരനോ?

അമര — അതേ എളയച്ഛാ, ഞാനാണു്. അങ്ങിപ്പോൾ ഇങ്ങോട്ടുവന്നതെന്താണു്?

ശക്ത — വേറെ ജോലിയൊന്നുമില്ല. ഞാൻ അല്പനേരം ഇവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. നല്ല തണുത്തകാറു്. ഈ മന്ദമാരുതപേച്ഛുന്നതിനുവേണ്ടിയാണു ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു്. ഗൃഹത്തിൽ കഠിനമായ ചൂടു്. ഈ ഉഭയസാഗരത്തിന്റെ തീരം രമണീയതന്നെ.

അമര — എളയച്ഛാ! അങ്ങു വസിച്ചിരുന്ന സ്ഥലത്തു് ഇപ്രകാരമുള്ള സരസ്സിലേ?

ശക്ത — ഇല്ലാ കുട്ടി!

അമര — ഈ കോമളമീരത്തെപ്പറ്റി അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായമെന്താണു്?

ശക്ത — തരക്കേടില്ല.

അമര — മൃഗജന്മാരുമായി യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനാണോ അച്ഛൻ അങ്ങയെ ഇങ്ങോട്ടു ചൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നതു്?

ശക്ത — അല്ല, ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുകയാണ്.

അമരം — ശരണം പ്രാപിക്കുകയോ? അങ്ങക്കു മുമ്പു യാതൊരാശ്രയവുമുണ്ടായിരുന്നില്ലേ?

ശക്ത — ഉം, ഒരുപ്രകാരത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നു തന്നെ പറയാം.

അമരം — അങ്ങനാଁ അച്ഛന്റെ അനുജനല്ലേ?

ശക്ത — ഉം, അതേ; അനുജൻതന്നെ.

അമരം — എന്നാൽ ഈ രാജ്യത്തിന് അച്ഛനുള്ളതുപോലെതന്നെ അങ്ങക്കും അവകാശമുണ്ടല്ലോ!

ശക്ത — ഇല്ലാ കുട്ടി, തന്റെ പിതാവു് എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനാണ്. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തേക്കാൾ എളിയവനാണ്.

അമരം — അതുകൊണ്ടെന്താണ്? അങ്ങി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദാൻതന്നെയല്ലേ?

ശക്ത — ഉം, എന്നാലും മൂത്ത പുത്രൻ മാത്രമേ രാജ്യത്തിനവകാശമുള്ളവെന്നാണു ശാസ്ത്രവിധി. മറ്റു പുത്രന്മാർക്കു രാജ്യത്തിനവകാശമില്ല.

അമരം — അതെന്താണ് എളിയച്ഛാ, ഇപ്രകാരമുള്ള നിയമമുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നത്? മൂത്തവനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു മാത്രം ഒരുവൻ ശ്രേഷ്ഠനാവുകയില്ല ഈ നിയമം ഇപ്പോഴും നിലനിന്നു പോരുന്നതാണ് ആശ്ചര്യം.

ശക്ത — അതെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. (സ്വഗതം) ചോദ്യം വളരെ ശരിയാണ്. മൂത്തവനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു മാത്രം ഒരുവൻ ശ്രേഷ്ഠനാവുകയില്ല. എന്നിട്ടും ഇപ്രകാരമുള്ള സാമുദായികനിയമമുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. ജ്യേഷ്ഠനായാലും വേണ്ടതില്ല കനിഷ്ഠനായാലും വേണ്ടതില്ല, ശ്രേഷ്ഠനതന്നെ രാജ്യം ലഭിക്കണമെന്നാണു ധീയമുണ്ടാക്കേണ്ടിയിരുന്നത്. അപ്രകാരം ചെയ്യാത്തതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നറിയുന്നില്ല. ഇതൊരു ദുർഘടമായ വിഷയമാണ്.

അമര — എളയച്ഛാ, അങ്ങെന്നാണ് ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്?

ശക്ത — ഒന്നുമില്ല, നടക്കൂ, നമുക്കു ഗ്രാമത്തിലേക്കു പോകുക. നേരം മാത്രമായി.

(ഇരുവരും പോകുന്നു)

— * —

രംഗം III.

സ്ഥാനം — ആകുബറിന്റെ കവിയായ പൂതമപിരാജന്റെ മാളികയുടെ ഉമ്മരം.

സമയം — പ്രഭാതം.

(പൂതമപിരാജനും ചക്രവർത്തിയുടെ സാമന്തനായ മാപ്പാഡ്, അംബർ, ഗപാളിയർ, ചംദേരി തുടങ്ങിയ രാജാക്കന്മാരും ഇരിക്കുന്നു.)

മാപ്പാഡ് — ഹേ, കവിരാജാ, അങ്ങയുടെ കവിത അല്പം കേൾക്കട്ടെ. (അംബറിന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) ഒന്നാന്തരം കവിത. വിശേഷപ്പെട്ട കവിത.

അംബർ — വ്യത്യാസം തലകായുന്ന സമയത്തു കവിത അവതരിക്കേണ്ടതാണ്. ഒന്നാന്തരം കവിതയായിരിക്കണം. കേട്ടാൽ ചിരിച്ചു കിടന്നുരുളണം.

മാപ്പാഡ് — ഹേ, അങ്ങ് അധികം കഷ്ടപ്പെടേണ്ട. കറച്ചു കേൾപ്പിച്ചാൽ മതി, കവിതയുടെ പേരു കേട്ടാൽതന്നെ അതിന്റെ യോഗ്യതയെ അനുമാനിക്കാം.

പൂതമപി — “പ്രഥമചുബ്ബനം”.

ചംദേരി — പേരു വളരെ രസികൻതന്നെ. നന്നായിട്ടുണ്ടു ചൊല്ലണം, പക്ഷേ കറച്ചായാലും മതി.

അംബർ — “പ്രഥമചുബ്ബനം!” ഈ വിഷയത്തെക്കുറിച്ചും കവിതയുണ്ടാക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ?

പൂതമപി — ഊ, എന്തുകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിക്കൂടാ? നിങ്ങൾ

വർത്തമാനം പറയുന്ന നോവലാണു ഞാൻ കവിതയുണ്ടാക്കി നിങ്ങളെ കേൾപ്പിക്കാം. എന്നാൽ കേട്ടുകൊള്ളൂ.

അംബർ—ഹേ, കവിതയുടെ കാര്യം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. കവിരാജൻ! ഇന്നു രാജസഭയിൽ വിശേഷവർത്തമാനം വല്ലതുമുണ്ടോ?

പുത്ഥപി—മറ്റൊന്നൊരു വർത്തമാനമാണ്! റാണയുടെ യുദ്ധവർത്തമാനംതന്നെ.

അംബർ—ഹൂം! പ്രതാപസിംഹന്റെ യുദ്ധം, അതോ ആകുബർ ചക്രവർത്തിയോടായിട്ട്! ഇന്നത്തെ തിയ്യതിവരെ ആരും അതിനു മുതിർന്നിട്ടില്ല. മേലിൽ ആരും തുനിയുകയുമില്ല. സാധിക്കുന്ന കാര്യമാണെങ്കിൽ നമ്മൾ ഇതിനു മുൻപിൽതന്നെ ചെയ്യാതിരിക്കുമോ?

ഗാളിയർ—ഹൂം! അല്ലാതെത്താണു്. ശക്തമായ കാര്യമാണെങ്കിൽ നമ്മളെല്ലാവരും ഷമിച്ചിരിക്കുമോ?

ചംദേരി—അതേ—വാസ്തവംതന്നെയാണു്.

മാർപ്പാഡ്—“നവവികസിതകസുചിതഘനപല്ലവം” ഹാ ഹാ! എന്നതാണു പറയേണ്ടതു്? ഹേ കവിരാജൻ, അങ്ങു ചിരഞ്ജീവിയാതി ഭവിക്കട്ടെ

അംബർ—വന്നാലും, വലിയ മേവാഡിലെ റാണേ?

ഗാളിയർ—ഒരു ചെറിയ രാജ്യത്തെ രാജാവുകൂടിയല്ല.

ചംദേരി—എത്ര വലിയ രാജാവു്! ചിത്തോർ എന്നൊരു ചെറിയ കോട്ടയുണ്ടായിരുന്നുതും മുഗളന്മാർ അപമാരിച്ചുകളഞ്ഞു.

അംബർ—“രാജ്യമില്ലാത്ത രാജാവു്” എന്നു ലോകം പറയുന്നതു വാസ്തവമാണു്.

മാർപ്പാഡ്—തന്റെ പ്രാവേചമെന്നു കാട്ടേണമെന്നു മാത്രമേ മോഹമുള്ളു, അല്ലാതെത്താണു്?

പുത്ഥപി—അതേ, അല്ലകാലത്തിനിടക്കു പ്രതാപസിംഹൻ കുറെ പൊങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം പെട്ടെ

നാകുമിച്ച മുഗളന്മാരുടെ മൃന്ന സൈന്യങ്ങളെ നി
ശ്ശേഷം നശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നാണ് ഇപ്പോൾ കേ
ട്ട വർത്തമാനം.

അംബർ—അമ്പാ! തലച്ചോറിന്റെ ഉഷ്ണം. ഫലം ഉട
നെ കാണാം.

ചംഭേരി—ആട്ടേ, എഴുന്നേൽക്കൂ, നമുക്കു പോകാം. ഇ
പ്പോൾതന്നെ രാജസഭയിൽ ഹാജരുകൊടുക്കേണ്ടിവ
ന്നേക്കാം. (എഴുന്നേൽക്കുന്നു.)

(ഗ്രാമീയർ, അംബർ എന്നീ രാജാക്കന്മാരും എഴ
ുന്നേൽക്കുന്നു.)

അംബർ—ഇതു പ്രതാപന്റെ ഇന്നും ഇന്നുവരും തുടങ്ങി
യ കഥയില്ലായ്മയല്ലെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം.
ചംഭേരി—പ്രതാപൻ പണ്ടുതന്നെയുള്ള ഭ്രാന്താണെന്നാ
ണ ഞാൻ പറയുക.

[ഇപ്രകാരം പ്രതാപസിംഹന്റെ അധിക്ഷേപിച്ചു
ചിരിച്ചുകൊണ്ട് എല്ലാവരും പോകുന്നു.]

പുത്ഥി—മാർവാഡ് രാജാവാണ് ഇവരിൽവെച്ചു ബു
ദ്ധിമാൻ. ഇപ്പോൾതന്നെ ഒരൊന്നാന്തരംകവിതയു
ണ്ടാക്കേണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു—അതിനെന്താണു
വിഷയം വേണ്ടത്? അവസാന ചംബനം—എന്തൊ
രു മനോഹരവിഷയമാണ്! പക്ഷേ ഏതു വൃത്തത്തി
ലാണ് എഴുതേണ്ടത്? എന്തെങ്കിലും കവിതയെഴുത
ുന്നതിനു ഭാവിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ ഹൃദസ്സു തിര
ഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനാണ് അധികം പ്രയാസം. കവിത
യുടെ അഴകു് അതിന്റെ ഹൃദസ്സിലാണു കിടക്കു
ന്നത്.

[പുത്ഥിരാജന്റെ പത്നി ജോശിബായി പ്രവേശി
ക്കുന്നു.]

പുത്ഥി—എന്താണു വേണ്ടത്? എന്തൊ പുറത്തേക്കു വ
ന്നത്?

ജോശി... ഇന്ന് അങ്ങനെയൊക്കെ ചക്രവർത്തിയുടെ ഡർബാരിലേക്കു പോകുന്നുണ്ടോ?

പുത്ഥവി... ഇന്ന് ഡർബാരിലേക്കു പോകാത്തതാൽ പിന്നെ എന്താണു പോവുക? ഇന്നാണു ചക്രവർത്തിയുടെ സദസ്സ്. അത്രതന്നെയല്ല, ഞാൻ നിസ്സാരനായ ഒരാളല്ല. ഭാരതചക്രവർത്തിയായ ആകുബർ ഡർബാർക്കവി! ഒന്നാമൻ അബ്ബാസാഹസലാബ്. രണ്ടാമനാണു ഞാൻ.

ജോശി... (അല്പം കരുണയെ പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്) കഷ്ടം! ഇതിലുംകൂടി അനാകാരം! ഏറ്റവും ലജ്ജാവഹമായ കാര്യത്തിൽകൂടി ഇദ്ദേഹത്തിനഭിമാനം! (പുല്ലത്തോടെ) അങ്ങ് ആകുബർ ചക്രവർത്തിയുടെ ഡർബാർക്കവി! മഹാഭാഗ്യം!

പുത്ഥവി... ഹൈ! നിങ്ങളുടെ കരുണാരസം വളരെ വലിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലോ. ആകുബർ ചക്രവർത്തി എത്ര യോഗ്യനാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? ആസമുദ്രക്ഷിതീശൻ! ആയുർവർത്തം മുഴുവനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ കമ്പിടുന്നു!

ജോശി... ഹർ! ഹർ! ഇതുവരുന്നതിനാലുള്ള ലജ്ജയില്ലേ? മുഗളന്മാർ അങ്ങയുടെ ദേശത്തെ, അങ്ങയുടെ മാതൃഭൂമിയെ പാടുകൊണ്ടു മർദ്ദിക്കുന്ന സമയത്തുകൂടി അവനാണോ ലജ്ജയോ അങ്ങയുടെ വാക്കിനെ നിരോധിക്കുന്നില്ലല്ലോ അങ്ങ് ഇത്ര നികൃഷ്ടനായല്ലോ? ആയുർവർത്തം മുഴുവനും ആകുബറുടെ മുമ്പിൽ കമ്പിടുന്നില്ലെന്ന് അങ്ങക്കിപ്പോഴും മനസ്സിലായിട്ടില്ലേ? ഭാരതവംശത്തിൽ പ്രതാപൻ എന്നൊരാളുണ്ടെന്നുള്ള വർത്തമാനം ഇതുവരെ അങ്ങയുടെ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചിട്ടില്ലേ? ഇതുവരെ ദാസ്യവൃത്തിയെ സ്വീകരിക്കാത്തവനും ഐശ്വര്യത്തെ തുച്ഛീകരിക്കുന്ന

വനം ചക്രവർത്തിയുടെ സമ്മാനങ്ങളെ പുറകാലുകൊണ്ടു തട്ടിനീക്കുന്നവനായ ഒരാൾ രാജസ്ഥാനത്തു ശേഷിപ്പുണ്ടെന്ന് ഇനിയെങ്കിലും മനസ്സിലാക്കിക്കൊള്ളൂ. പൂതമി...ഹാ കവിദൃഷ്ടിയിൽ ഇതൊരൊന്നാന്തരം ഭാവമാണ്. ഇതിനൊരൊന്നാന്തരം ഉപമകൊടുക്കുവാൻ സാധിക്കും. ആഴിയുടെ അത്യുഗ്രങ്ങളായ കല്ലോലമാലകൾ ഗ്രാമനഗരാദികളെ ഒഴുക്കിക്കളയുന്നുണ്ടെങ്കിലും അതിദൂരത്തായി കഠിനമായ കരമാലം മാത്രം തന്റെ പേരിനെ അത്മവത്താക്കിക്കൊണ്ടു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ സമുദന്തയോ തിരമാലകളെയോ കണ്ടിട്ടില്ല!

ജോശി...ചിത്തോരിനെ വീണ്ടെടുക്കുന്നതുവരെ, കോവിലകത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു സേപള്ളയായി കുടിയിൽ വസിക്കുക, ഭൂജ്ജപത്രത്തിൽ ഭോജനം കഴിക്കുക, ഉണങ്ങിയ പുല്ലിൽ ശയിക്കുക എന്നിത്യാദി കരോരസത്യാസവ്രതാനുഷ്ഠാനം എത്ര മഹത്വപരിപൂർണ്ണവും ശ്രേഷ്ഠവും പ്രശംസനീയവുമാണ്!

പൂതമി...കവിതാദൃഷ്ടിയിൽ ഇതൊരൊന്നാന്തരം ഭാവമാണ്. ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ പറഞ്ഞ ഉപമയോട് ഇതും വളരെ യോജിക്കും. നോക്കൂ, ഇയ്യാൾ പർവ്വതം പോലെ ഉന്നതനും തത്സദൃശം ദൃഢകായനും ദരിദ്രനാമാണ്. കവിദൃഷ്ടിയിൽ ദാരിദ്ര്യം ഒരു ഉൽകൃഷ്ടാവസ്ഥയാണെങ്കിലും സാംസാരികദൃഷ്ടിയിൽ ഇതിനത്ര മാഹാത്മ്യം കാണാറില്ല.

ജോശി...മഹത്വമില്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചതെന്തുകൊണ്ടാണ്?

പൂതമി...ദാരിദ്ര്യത്തിൽ സുഖമുണ്ടെന്നു പറയുന്നുണ്ടെങ്കിലും അതിന്റെ സ്വാദ് കരിക്കലേങ്കിലും അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുള്ളവക്ക് അപ്രകാരം തോന്നുകയില്ലെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം. അത്യാവശ്യവസ്തുക്കളെക്കൂടി

ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടിവരുന്നതാണ് അതിന്റെ ഒന്നാമത്തെ കൃത്യം. തണുപ്പുകാലത്തു വൃതമായി കറോറശൈത്യ മനുഭവിക്കേണ്ടതായിവരുന്നു. ക്ഷുത്തു തുടങ്ങുമ്പോൾ ഭക്ഷണം ലഭിച്ചില്ലെങ്കിൽ വയറുകിടന്നു പിടക്കും. എന്തെങ്കിലും ഒരു പദാർത്ഥം വാങ്ങിക്കേണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ അത്രമാത്രമല്ല ഈ സംസാരത്തിൽ കിടന്നുഴലുന്ന മനുഷ്യക്കുടുംകാവുന്ന അതിതൃപ്തങ്ങളായ ഇല്ലുകളെക്കൂടി സാധിക്കുന്നതിൽ കയ്യിൽ കാശില്ലാത്താലത്തെ കഥ പറയാനുണ്ടോ? ഗൃഹത്തിൽ ശിശുക്കളുടെ നിലവിളി--അതുംപോൾ മുതിർന്നവരുടെ പിറുപിറുക്കൽ! കഷ്ടമേകയും! നിങ്ങൾ പറയുന്ന സ്വാസ്ഥ്യം സമീപത്തെങ്ങും കാണാനില്ല.

ജോശി--യഥേഷ്ടം അകിഞ്ചനവൃതത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നവൻ ദാരിദ്ര്യം അത്ര കഠിനമായി തോന്നുകയില്ല. ഈ ദാരിദ്ര്യാവസ്ഥയിൽ അയാളിൽ--ഒരു രാജാവിന്റെ കിരീടത്തിനും ചക്രവർത്തിയുടെ സാമ്രാജ്യത്തിനുമില്ലാത്തതായ--ഒരു മഹത്വവും തേജസ്സും കാണപ്പെടുന്നു. വാശാലഹൃദയൻ ദാരിദ്ര്യത്തെ ഭയപ്പെടുന്നില്ല. അയാൾ ദാരിദ്ര്യദേവതയെ പൂജിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. ദാരിദ്ര്യത്തിലും ആ പുരുഷപുംഗവൻ തന്റെ ശിരസ്സിനെ നമിപ്പിക്കാതെ, അധികം നവത്തിപ്പിടിക്കുന്നു. അയാൾ ദാരിദ്ര്യത്തിൽ മഞ്ജുനിപ്പെന്നുമാത്രമല്ല ഉജ്ജ്വലിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്.

പുതുമ്പി--കവിതാക്ഷേത്രത്തിനപ്പുറത്തു ദാരിദ്ര്യത്തിന്റെ സൗന്ദര്യനിരൂപണം ചെയ്യുക--ചുരുങ്ങിയവക്കും ഒന്നു കണ്ണമിഴിച്ചുനോക്കുക--ദാരിദ്ര്യം ഒരുവന്റെയും ഭാഗ്യമാണെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല.

ജോശി--പിന്നെ എങ്ങനെയാണു ബുദ്ധദേവൻ രാജ്യത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു സന്യസിച്ചത്?

പുതമി— വിഡ്ഢിത്വത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠ. ഗൃഹമോ ഭക്ഷണസാധനങ്ങളോ ഇല്ലാത്തവൻ വഴിയിൽ കിടക്കുകയും പിടിച്ചതെണ്ടുകയും ചെയ്യുന്നുവെങ്കിൽ കാര്യം ശരിതന്നെയാണ്. പക്ഷേ ഭവനത്തിൽ സുഭിക്ഷമുള്ളവൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതായാൽ അയാളുടെ തലച്ചോറിനു കേടുപാറീട്ടുണ്ടെന്നു തീർച്ചപറയാം. നിപുണന്മാരായ വൈദ്യന്മാരെ വിളിച്ച് അയാളെ ചികിത്സിപ്പിക്കേണ്ടതാണ്.

ജോശി— ഇപ്രകാരമുള്ള ഭ്രാന്തന്മാരാണ് ലോകത്തിൽ വെച്ചു ധന്യന്മാർ! ശ്രേഷ്ഠന്മാരായേണമെന്നു ഗ്രഹിക്കുന്നവർ ത്രാഗം ചെയ്യുന്നതിനാണ് ആദ്യത്തെ പഠിക്കേണ്ടതു്.

പുതമി— ത്രാഗം ചെയ്യുകയോ? എന്നാലെനിക്ക് കാര്യം വേണ്ടേവേണ്ട.

ജോശി— അങ്ങയെപ്പോലെ ഉള്ള വിഷയികൾക്ക് ഉൽകൃഷ്ടകൃത്യങ്ങളൊന്നുംതന്നെ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്ന് എനിക്ക് അറിയാം. ഒരുവന്റെ മാതൃഭൂമിക്കു അവനോ സംഭവിക്കുക— അതിനെ അന്യനൊരാളാൽ വന്നു വീഡിപ്പിക്കുക— എന്നീഘട്ടങ്ങളിൽ അതിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു യത്നം ചെയ്തവെങ്കിൽതന്നെ അതിനു 'മഹത്വം' എന്ന പേരുകൊടുത്തുകൂടാ. അതുസർവ്വസാധാരണമായ ഒരു കൃത്യമാണ്. തന്റെ മാതാവിന്റെ അവമാനം കണ്ടുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു മഹത്വത്തിന്റെയല്ലാ മനുഷ്യത്വത്തിന്റെ അഭാവത്തെന്നു പ്രകടിപ്പിക്കുന്നത്.

പുതമി— നോക്കൂ, സ്ത്രീകൾ ഇപ്രകാരം തത്വജ്ഞാനം ഉപദേശിക്കുന്നതായാൽ 'ചെറിയവായ വലിയവാക്ക്' എന്ന പഴഞ്ചൊല്ലിനു ചാരിതാത്മ്യമുണ്ടാകുമെന്നുതന്നെയല്ല, കുറിക്കു പറിക്കുകയും ചെയ്യും. അവർ നൈശ്ചായികന്മാർക്കുതുല്യം തക്കിക്കുന്നതിനു പുറപ്പെടുക

യാണെങ്കിലിന്നെ സാധുക്കളായ പുരുഷന്മാർ കാടേ ശരണം.

ജോശി—ഉദരപൂർണം വരുത്തുന്നതിനു മൂഷാനം കഴിക്കുക, സുവനിദ ചെയ്യുക--എന്നിത്യാദി കൃത്യങ്ങൾ ഒരു പശുക്കുട്ടിയോടും ചെയ്തുവരുന്നുണ്ട്. ആവശ്യം വരുന്ന സമയത്തു തന്റെ മാതാവിന്റെ മാനത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു സാധിക്കാത്ത മനുഷ്യക്കും പശുക്കൾക്കും തമ്മിൽ എന്തൊരു വ്യത്യാസമാണുള്ളത്?

പുത്ഥപി—നോക്കൂ, ജോശി, നിങ്ങളിപ്പോൾ അകത്തേക്കു പോകൂ. നിങ്ങളുടെ പ്രസംഗം കേൾക്കുന്നവരായി. നിങ്ങളുടെ വാഗ്വചനംകൊണ്ട് എന്റെ തലച്ചോറു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു; ഇനി അതിനുള്ളിൽ ലേശം സ്ഥലമില്ല. കേട്ടത് ആദ്യത്തെ ദമിക്കട്ടെ. ഇപ്പോൾ പൊക്കോളൂ.

(ജോശി മൗനമായി പോകുന്നു.)

പുത്ഥപി—ഇവളെനെ വല്ലാതെ ഉപദ്രവിച്ചുവെന്നു നെയല്ലാ, തോല്പിക്കുകയുണ്ടായി ചെയ്തു. എനിക്കവളെ ജയിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. അവളെന്റെ യോഗ്യത മുഴുവൻ പാപമായി! സ്ത്രീകളുടെ വാക്കിനു സ്വന്തം മുർത്തു കൂടും; അതിലും വിശേഷിച്ചു വിദ്യാഭ്യാസം ലഭിച്ചിട്ടുള്ള ജോശിയെ ഞാൻ എങ്ങനെയാണു ജയിക്കുക? അതുകൊണ്ടാണു സ്ത്രീകളെ അധികമായി വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കരുതെന്നു ഞാൻ ഇത്ര ശരിക്കുന്നത്. കഥയില്ലായ്കതന്നെ.

(ആലോചനയോടെ പുത്ഥപിരാജൻ തന്റെ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്തുപോകുന്നു.)

രംഗം 1V.

സ്ഥാനം — ചിത്തോരിന്റെ സമീപത്തുള്ള ഒരു ഭയങ്കര വനം.

സമയം-പ്രഭാതം.

(പ്രതാപസിംഹൻ ഏകാകിയായി അസൃശസൃങ്ങളെ ധരിച്ചുകൊണ്ടു വനത്തിലേക്കു നോക്കിനിൽക്കുന്നു)

പ്രതാപ — (വളരെ നേരം അതേ സ്ഥിതിയിൽ തന്നെ നിന്നതിനുശേഷം) ആകുബർ! താൻ മേവാഡുപിടിച്ചുടക്കിയെങ്കിലും ഇപ്പോഴും അതിനെ ഭരിക്കുന്നതു ഞാൻ തന്നെയാണ്. ഈ വിസ്തൃതമായ രാജ്യത്തെ തീരെ നശിപ്പിച്ച ഗ്രാമവാസികളെയെല്ലാം ഞാൻ എന്റെ പൂർവ്വതകോട്ടയിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നു. ആകുബർ! ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം മേവാഡിൽനിന്നു ഒരു കവടി (വരാടികാ) പോലും തന്റെ വജ്രനായിൽ വരികയില്ലെന്ന് ഓർമ്മവെച്ചുകൊൾക. ദേശം മുഴുവനും ചുട്ട ഭസ്മമാക്കേണ്ടിവന്നാൽകൂടി ഞാൻ ആരേയും വിട്ടുകൊടുക്കുകയില്ല. സാമ്രാജ്യത്തിൽ മുഴുവനും എന്തൊരു ലഹളയാണ്? പക്ഷെ മേവാഡ് മാത്രം ശുശാന്തമല്ല നിശ്ശബ്ദമായിരിക്കുന്നു. വയലുകളിലെല്ലാം കാട്ടുപൂക്കു പടന്നുവിടിച്ചിട്ടുണ്ട്. വലിയ വലിയ ചെടികളെക്കൊണ്ടു രാജവീഥികൾ അഗമ്യങ്ങളായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ചുറ്റും കാട് തന്നെ കാട്. പണ്ടു മനുഷ്യർ പാർത്തിരുന്ന കെട്ടിടങ്ങളിലെല്ലാം ഇപ്പോൾ കാട്ടുപശുക്കളാണു മുളയുന്നതു്. ജന്മഭൂമി! സുന്ദരമായ മേവാഡഭൂമി! വീരപ്രസവയായ ജനനി! അവിടുത്തെ ഈ വേഷം സമയോചിതമായിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ അമ്മയെ 'എന്റെ' എന്നു പറയുന്നതിനെങ്കിലും സാധിക്കും—അവിടുന്ന് ഇപ്പോഴും എന്റെ അധികാരത്തിനു കീഴിലാണ്. അവിടുത്തെ അലങ്കാരങ്ങളെല്ലാം പൊക്കോട്ടെ—ഞാൻ എന്റെ സ്വന്തം കൈകൊണ്ടുതന്നെ അവയെ വീണ്ടും അവിടുത്തെ പാദങ്ങളിൽ അർപ്പിച്ചേക്കാം. ഒരുപക്ഷെ അവിടുത്തേക്കു ശുശാന്തത്തിൽ വസിക്കുന്ന തപസ്വിനിക്കുനൂപമായ

വേഷത്തിൽതന്നെ വസിക്കേണ്ടിവന്നേക്കാം. എന്നാലും തരക്കേടില്ല, അമ്മെ അവിടുന്നു മുഗളന്മാരുടെ ദാസിയായിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് എന്റെ ഹൃദയം തകരുന്നു.

(പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു പ്രതാപസിംഹന്റെ കണ്ഠം ബാഷ്പവൃഷ്ടികൊണ്ടു സ്തംഭിതമായി. തത്സമയത്ത് രാത്രിയനേയുംകൊണ്ട് ഒരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)
ഭടൻ — (അഭിവാദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ട്) മഹാരാജൻ ജയിച്ചാലും.

പ്രതാപ — എന്താണു്?

ഭടൻ — ഈ ആട്ടിടയൻ ചത്തോർകോട്ടക്കു സമീപം ആടുകളെ മേച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുകയായിരുന്നു.

പ്രതാപ — (ആട്ടിടയന്റെ നേരെ തിവ്രദൃഷ്ടികളെ പതിപ്പിച്ച്) എന്താ, ഈ വർത്തമാനം ശരിതന്നെയാണോ?

ആട്ടിടയൻ — അതേ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്!

പ്രതാപ — മേവാഡുരാജ്യത്തിൽ ആരെങ്കിലും വയലുകളിൽ ഉഴുകയോ, ആടു പശു മുതലായവകളെ മേക്കുകയോ ചെയ്യുന്നവക്കും അയാൾക്കു മരണശിക്ഷ കൊടുക്കുമെന്നുള്ള എന്റെ കല്പനയെ നീ കേട്ടിട്ടില്ലേ?

ആട്ടിടയൻ — അതു ഞാനറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

പ്രതാപ — എന്നിട്ടും നീ ആടുകളെ മേക്കാൻ പുറപ്പെട്ടതെന്താണു്?

ഇടയൻ — കോട്ടയിലുള്ള മുഗളദ്യോഗസ്ഥന്റെ ആജ്ഞ പ്രകാരമാണു്.

പ്രതാപ — വളരെ നന്നായി. അയാൾ വന്നു തന്നെ രക്ഷിക്കട്ടെ. നിന്റെ ശിരഃച്ഛേദം ചെയ്യുന്നതിന് ഞാൻ കല്പനകൊടുക്കും.

ഇടയൻ — എന്റെ കഷ്ടാവസ്ഥയെപ്പറ്റി അദ്ദേഹത്തിനറിവുകിട്ടിയാൽ നിശ്ചയമായും എന്നെ രക്ഷിക്കും.

പ്രതാപ-- ഞാൻതന്നെ അയാളെ വിവരമറിയിച്ചേക്കാം. ഏടോ സൈനികാ! ഇവനെ കയ്യോമം വെച്ചുകൊണ്ടുപോകൂ. രാജ്യ കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ഇവനെ യമലോകത്തേക്കയച്ചേക്കണം. കോട്ടയിലുള്ള മുഗളനെ വിവരമറിയിക്കാൻ ഒട്ടും അർത്ഥമില്ല. എടോ നോക്കൂ, ശിരശ്ശേലം ചെയ്ത ഉടനെ ഉത്തമംഗമെടുത്തു ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗത്തിനു സമീപം ഉള്ള മുളകളിൽ കെട്ടിത്തൂങ്ങണം. എന്റെ കല്പന ചിലർകളിലല്ലെന്നു ലോകം മനസ്സിലാക്കട്ടെ മുഗളന്മാർ ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കിയാലും ഇപ്പോഴും മേവാഡിന്റെ രാജാവു ഞാൻതന്നെയാണ്, അക്ബറല്ലാ എന്നു ജനങ്ങളെ ഒരു ധരിപ്പിക്കേണ്ടമല്ലോ. പൊയ്ക്കോളൂ, ഇടയനേയും കൊണ്ടു പൊയ്ക്കോളൂ.

(ആട്ടിടയനേയുംകൊണ്ടു ഭടൻ പോകുന്നു)

പ്രതാപ-- എടോ സാധു! കഷ്ടം ഈ യുദ്ധത്തിൽ നിന്നുക്കും വ്യക്തമായി പ്രാണാപായം നേരിട്ടമല്ലോ. രാവണന്റെ ദുരാചാരം നിമിത്തം ലങ്ക നശിച്ചു. ദുര്യോധനന്റെ ദുഷ്ടമനംകൊണ്ടു മഹാത്മാക്കളായ ഭീഷ്മദ്രോണാദികളും കണ്ണനും സിദ്ധി കൂടി. താനൊരു സാധാരണ മനുഷ്യൻ മാത്രം. ഇവയെല്ലാം അത്യന്തം വിഷമകൃത്യങ്ങളാണ്. പക്ഷെ മാതാവായ ജന്മഭൂമി! ഭാര്യയോടുള്ള സ്നേഹംനിമിത്തമാണു ഞാൻ നിർദ്വയനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നത്. അവിടുത്തെ അലങ്കാരങ്ങളെല്ലാം എടുത്തുകൂട്ടിത്തീർക്കുന്നതിന്റെ കാരണവും ഇതുതന്നെയാണ്. പ്രിയതമയായ മഹാരാജ്ഞി ഒരു സാധാരണകുടുംബത്തിലാണു വസിക്കുന്നത്. പ്രാണനേക്കാളധികം പ്രിയന്മാരായ പുത്രന്മാരേയും ദാരിദ്ര്യവൃതമനുഷ്ടിക്കുന്നതിന് അഭ്യസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ഞാനും ഒരു യുദ്ധിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

(തത്സമയത്തു് ആയുധപാണിയായ ശക്തസിംഹൻ സമോദരനേയും കാട്ടുമൃഗങ്ങളുടെ അസ്ഥികളേയും റോക്കിക്കൊണ്ടു സാവധാനത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—അന്വേഷിച്ചുവോ?

ശക്ത—ഉവ്വു, ജ്യേഷ്ഠ.

പ്രതാപ—എന്താണു കണ്ടതു്?

ശക്ത—അവിടെ ആരേയും കണ്ടില്ല.

പ്രതാപ—കരളേയും കണ്ടില്ലെന്നോ?

ശക്ത—ഇല്ല, ആരേയും കണ്ടില്ല.

പ്രതാപ—എന്താ കാരണം?

ശക്ത—അതറിവുന്നതിനകൂടി അവിടെ ആരേയും കണ്ടില്ല.

പ്രതാപ—നമ്മുടെ ക്ഷേത്രപുരോഹിതന്റെവിടെ? അദ്ദേഹമാണു മൃഗസേവ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള വിവരം എന്നെ അറിയിച്ചതു്.

ശക്ത—അദ്ദേഹം ഘൃതത്തിലില്ല.

പ്രതാപ—എന്നാൽ നമ്മളിങ്ങോട്ടു വന്നതു വ്യർത്ഥമായി.

ശക്ത—ഇല്ല, വ്യർത്ഥമായില്ല. ഇവിടെ ധാരാളം കാട്ടുമൃഗങ്ങളുണ്ടല്ലോ. വത്ര, നമുക്കു നരികളെ വേട്ടയാടുക.

പ്രതാപ—നരികളെ വേട്ടയാടലു് ഇപ്പോൾതന്നെ കഴിഞ്ഞല്ലോ ഉള്ളു.

ശക്ത—അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്?

ഇത്ര ഭീഷണമായ ഒരു ദിവസം, എന്നൊരു മനോഹരമായ കാഴ്ച; എന്നൊരു ഭയങ്കരമായ നിജ്ജനസ്ഥാനം. ഈ സൗന്ദര്യത്തെ പൂർത്തിയാക്കുന്നതിന്നു് അല്പം രക്തവുംകൂടി ആവശ്യമാണു്. മനുഷ്യരക്തം ലഭിച്ചില്ലെങ്കിൽ മൃഗങ്ങളുടെ ചോര വീഴ്ത്തുകതന്നെ.

പ്രതാപ—ഒരു ഉദ്ദേശവും കൂടാതെ രക്തം കലിപ്പിക്കുകയോ?

ശക്ത—ഉദ്ദേശമൊന്നുമില്ലെങ്കിൽ കേവലം കൺടെൻ

ഞന്റ നോക്കിയാൽ മതി. ജ്യേഷ്ഠ! കന്തം പ്രയോഗി
 കുന്നതിൽ ഞാനൊ ജ്യേഷ്ഠൻ സമത്വമെന്നെന്ന് ഇ
 ന്നിവിടെവെച്ചു തീർച്ചയാക്കണം.

പ്രതാപ—യോഗ്യത പരിചിന്തിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നു മോ
 ഹമുണ്ടോ?

ശക്ത—ഉവ്വ്. (സ്വഗതം) അങ്ങി എന്തൊരു സ്ത്രീയപ്ര
 കാരമാണു മേവാഡിലെ രാജാവായി വാഴുന്നതു്?
 ഞാൻ എന്തൊരു കാരണംകൊണ്ടാണു് അങ്ങയുടെ
 കൃപാപാത്രമായി—അങ്ങയുടെ ചോദതിന്നു ജീവിക്കു
 ന്നതെന്നും നമുക്കു കാണാമല്ലോ.

പ്രതാപ—എന്നാൽ അങ്ങിനെയൊക്കട്ടെ, നടക്കൂ. ഇന്ന്
 ഇതൊന്നു പരിക്ഷിക്കുകതന്നെ. വേട്ടയുടെ വേട്ടയും
 അഭ്രാസത്തിന്റെ അഭ്രാസവും കാണുകതന്നെ.

(ഇരുവരും വനത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു)

(രംഗം മാറുന്നു. വങ്കാട്ടിലെ മറ്റൊരു ഭാഗം. പ്ര
 താപസിംഹനും ശക്തസിംഹനും ഒരു പുലിയുടെ മൃതശ
 രീത്തെ പരിശോധിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ഈ പുലിയെ കൊന്നതു ഞാനാണു്.

ശക്ത—അല്ല, ഞാനാണു കൊന്നതു്.

പ്രതാപ—നോക്കൂ, ഇതാ എന്റെ കുന്തം.

ശക്ത—ഇതെന്റെ കുന്തമാണു .

പ്രതാപ—എന്റെ കുന്തംകൊണ്ടാണു് ഇതു ചത്തതു്.

ശക്ത—അല്ല, എന്റെ കുന്തംകൊണ്ടാണു്.

പ്രതാപ—ആട്ടെ നടക്കൂ, നമുക്കു കാട്ടുപന്നിയെ ലക്ഷ്യം
 വെച്ചു നോക്കുക.

ശക്ത—ഒരേദിക്കിൽ നിന്നുകൊണ്ടു കുന്തമെറിഞ്ഞുനോ
 കണം.

പ്രതാപ—അങ്ങനെതന്നെ.

(രണ്ടാളും അവിടെനിന്നു പോകുന്നു)

(വീണ്ടും രംഗം മാറുന്നു. ഒരു പുതിയ വനത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശക്ത—വന്നിയാകട്ടെ കാടിപ്പോയി.

പ്രതാപ—ഇരുവരുടെ കന്തങ്ങളും ലക്ഷ്യം പിഴച്ചു!

ശക്ത—ഉവ്വ്. പിഴച്ചുപോയി.

പ്രതാപ—പറയത്തക്ക സംഭവമൊന്നും ഉണ്ടായില്ല. ഇ
 'ന്ന് ഇതു മതി, നേരം വൈകി. ഇനിയൊരുദിവസം
 പരീക്ഷ നടത്താം.

ശക്ത—എന്തിനാണു ജ്യേഷ്ഠ മരൊരുദിവസത്തേക്കു
 നീട്ടുന്നത്. ഇന്നുതന്നെയായാലൊന്നാണു്?

പ്രതാപ—ഇനിയൊന്നാണു ഭാവം?

ശക്ത—നമ്മൾ തമ്മിൽതന്നെ കന്തമെറിഞ്ഞുനോക്കി
 യാലൊന്നാണു്?

പ്രതാപ—ഹൈ എന്തു്?

ശക്ത—ഇതുകൊണ്ടു വൈഷമ്യമെന്താണു്?

പ്രതാപ—വൈഷമ്യത്തിന്റെ കാര്യം അവിടെ ഇരിക്ക
 ട്ടു. ഇതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണു്?

ശക്ത—ഉപകാരമില്ലെങ്കിലും ഉപദ്രവമെന്താണു്? എരി
 യ പക്ഷം ശരീരത്തിൽനിന്നല്ലും ചോര വന്നേക്കാം.
 കവചം നമ്മൾ ധരിച്ചിട്ടുമുണ്ടല്ലോ. അങ്ങു ഞാനും
 മരിക്കുകയില്ല നിശ്ചയംതന്നെ, പിന്നെ എന്തിനാണു
 ഭയപ്പെടുന്നതു്?

പ്രതാപ—ശക്തസിംഹ! എനിക്കു മൃത്യുവിനെ ഭയമില്ല.

ശക്ത—ഇല്ല ജ്യേഷ്ഠ ഇല്ല; അങ്ങുന്നു കന്തമെടുക്കു. നര
 രക്തത്തിന്നു വേണ്ടിയാണു നാമിരുവരും ഇന്നു ഗൃഹ
 ത്തിൽനിന്നു പോന്നതു്. കവിഞ്ഞപക്ഷം രണ്ടുനാ
 ലു തുള്ളി രക്തം വീഴുമായിരിക്കാം. എടുക്കു കന്തം,
 എറിഞ്ഞുനോക്കുക, (ലഹള കൂട്ടിക്കൊണ്ടു്) എറിയു,
 എറിയു!

പ്രതാപ—തരക്കേടില്ല എറിഞ്ഞുനോക്കാം.

ശക്ത—ഒരുമിച്ചുതന്നെ എറിയണം.

(ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു ഇരുവരും തങ്ങളുടെ വാളുകൾ നിലത്തുവെക്കുന്നു. ഇതിനുശേഷം അന്വേഷം കണ്ടെത്തിയതിനു തയ്യാറാകുന്നു. ഇതിനിടയിൽ പ്രതാപന്റെ പുരോഹിതൻ പെട്ടെന്ന് കാടിവന്ന് അമ്പരയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.)

പുരോഹി—ഹൈ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്? ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാർ തമ്മിൽ യുദ്ധമോ? ഭവാനാർ ക്ഷമിക്കണം.

ശക്ത—ഇല്ല, ഇല്ല, സ്വാമി. അങ്ങനെയൊരു മറ്റൊരിടത്തുള്ള അല്ലാത്തപക്ഷം അങ്ങയെതന്നെ കൊന്നുകളയും.

പുരോഹി—എനിക്കു ചാകാൻ പേടിയില്ല. നിങ്ങൾ സമാധാനിക്കണം.

ശക്ത—ഒരിക്കലുമില്ല. മനുഷ്യരുടെ രക്തമെടുക്കണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണ് ഞങ്ങൾ ഗൃഹത്തിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ടത്. ഞങ്ങൾക്കു മനുഷ്യരുടെ ചോര ആവശ്യമുണ്ട്.

പുരോഹി—ഭവാനാർക്കു നാശരക്തം വേണമോ? ഞാൻ തരാമല്ലോ, എടുത്തുകൊള്ളൂ.

(എന്നു പറഞ്ഞു പുരോഹിതൻ നിലത്തു കിടക്കുന്ന ശക്തസിംഹന്റെ വാളെടുത്തു തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തറച്ചു മറിഞ്ഞുവീഴുന്നു.)

പ്രതാപ—അല്ലയോ ഗുരുദേവ! അങ്ങ് ഇതു ചെയ്തതെന്തിനുവേണ്ടിയാണ്?

പുരോഹി—ഭവാനാരെ സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻതന്നെ. ഇനിയെങ്കിലും തിരുമേനികൾ പരസ്പരം കലഹിക്കാതിരിക്കുവിൻ. കലഹംകൊണ്ടാണു ദേശത്തിന് ഇപ്രകാരം നാശം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നത്. മാതൃഭൂമിയെ ഇതിലധികം ക്ലേശിപ്പിക്കരുതേ!

(പുരോഹിതൻ മരിക്കുന്നു)

പ്രതാപ—ശക്ത, താനിതു ചെയ്തതെന്തിനാണ്?

ശക്ത—(പരിഭ്രമത്തോടെ) വാസ്തവത്തിൽ ഞാനെന്നോ
ൺ ചെയ്തത്!

പ്രതാപ—ശക്ത, താൻ കാരണം ഇന്നൊരു ബ്രാഹ്മണത്വ
സംഭവിച്ചു. താൻ ഒരിക്കൽ മേവാഡിനെ ഉന്മൂലനം
ചെയ്യുമെന്നു തന്റെ ജാതകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതാ
യി ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ഇന്നുവരെ ഞാൻ അതത്ര വി
ശ്വസിച്ചിരുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ എനിക്കു പൂണ്ണബോ
ദ്ധ്യംവന്നു.

ശക്ത—എന്താ പറയുക! ഞാൻ നിമിത്തം ഒരു ബ്രാഹ്മ
ണൻ മൃത്യുവശഗനായി.

പ്രതാപ—താൻ നിരാശ്രയനാണെന്നു കണ്ടതു കൊ
ണ്ടാണു ഞാൻ തന്നെ മേവാഡിലേക്കു ക്ഷണിച്ചുവരു
ത്തിയത്. പക്ഷേ താൻ മേവാഡിന്റെ ധൃമകേതു
തന്നെയാണു്. ഇവിടേ തന്നെ ഇവിടെ പാർപ്പിക്കുന്നതി
നെനിക്കു ധൈര്യമില്ല. ഈ നിമിഷത്തിൽതന്നെ താൻ
എന്റെ രാജ്യത്തുനിന്നു പോകണം

ശക്ത—നല്ല കാര്യം.

പ്രതാപ—പൊയ്ക്കൊടു, ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇദ്ദേഹത്തെ
സംസ്കരിക്കുന്നതിനുള്ള ഏർപ്പാട് ചെയ്യട്ടെ അതിനു
ശേഷം ഞാൻ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തുകൊള്ളാം. താൻ
വേഗം പോകൂ.

(ഇരുവരും ഓരോ വഴിക്കു പോകുന്നു.)

രംഗം V.

സ്ഥാനം—അംബർ രാജാവിന്റെ കോവിലകത്തു
ഉള്ള ഒരു വരാന്ത.

സമയം—രാത്രി മൂന്നുമണി.

[മാനസിംഹന്റെ സഹോദരിരേഖ മുളുപ്പാട്ടുപാടി
ക്കൊണ്ടു തനിയെ ലാളിക്കുന്നു. തത്സമയം വൃദ്ധനായ ദാ
സി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദാസി—ആപ്ത, മകളെ കണ്ടുകിട്ടി!

രേഖ—എന്തിനാ?

ദാസി—മോളീമാളികമുകളിലിരുന്നു മന്ദമാരുതനോടു സു
വിക്കുന്ന സമയത്തു ഞാൻ എന്റെ മോളെ തേടി
ക്കൊണ്ടു കോവിലകം മുഴുവനും നടന്നിട്ടാണു വരു
ന്നതു്

രേഖ—എന്തിനാ, എന്നെക്കൊണ്ടെന്തായിരുന്നു നി
ങ്ങൾക്കാവശ്യം?

ദാസി—ആവശ്യമെന്തായിരുന്നുവെന്നോ? എന്നെക്കൊ
ണ്ടെന്താണു് ആവശ്യം എന്നാണോ ചോദിക്കുന്നതു്?
വിവാഹവാത്സ വധുവിന്റെ കണ്ണങ്ങളിൽമാത്രം പ്ര
വേശിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും അതു കേട്ടുകേട്ടു അയൽവീട്ടുകാ
ർ ഉറക്കമില്ലാതായിട്ടുണ്ടു്. 'കോവിലകത്തെമന്ത്രം അ
ങ്ങാടിയിൽ പാട്ടു്' എന്ന പഴമൊഴി പരമാത്മമാ
ണു്. ഉം, എന്നെക്കൊണ്ടെന്താണു ആവശ്യമെന്നു ചോ
ദിക്കുന്നു. മോളുടെ വിവാഹം തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്ന
സമയത്തു മോളെക്കൊണ്ടു് ആവശ്യമെന്നുമില്ലേ?
മോളെക്കൊണ്ടാവശ്യമില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ ഈ കിഴ
വിയെക്കൊണ്ടാണോ ആവശ്യം? മോളെന്താണു കഥ
യില്ലാതെ സംസാരിക്കുന്നതു്? എന്റെ വിവാഹമാ
ണെങ്കിൽ ഒരിക്കൽ കഴിഞ്ഞുപോയി. സ്ത്രീകൾക്കു രണ്ടു
മൂന്നു പ്രാവശ്യം വിവാഹം വിധിച്ചിട്ടുണ്ടോ? ഒരുപക്ഷേ

അങ്ങനെ സംഭവിച്ചാൽ തന്നെ ഈ കിഴവിയെ ആരാണു വേളികഴിക്കുക? എന്റെ വിവാഹം വടന്ന കാലത്തു് എന്റെ മകൾ ജനിച്ചിട്ടുകൂടിയില്ല. ഞാൻ അന്നാരായിരുന്നു! അന്നെന്നിക്കു പതിടന്നാണു വയസ്സുകൂടി തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല.

രേവ—ആട്ടേ മതിമതി, നിങ്ങളിപ്പോൾ പൊക്കോളൂ. ഇവിടെ നിന്നു ചിലച്ചതുമാത്രം. ഒട്ടന്താമസിക്കേണ്ട.

ദാസി—ആക്കുവേണ്ടി കട്ടാലും കട്ടവന്നെയാണു ജനങ്ങൾ കള്ളനെനു വിളിക്കുക. ഞാൻ വന്നു മകളുടെ വിവാഹ വർത്തമാനം ഉണർത്തിച്ചു ഉടനെ എന്റെ കാമനയോടിവന്നു ചുക്കിച്ചുളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈയുള്ളവളുടെ മുഖത്തു ചുംബനങ്ങളെ വധിക്കുമെന്നാശിച്ചുകൊണ്ടാണു ഞാൻ ഇവിടെ ചെല്ലപ്പെട്ടു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്; പക്ഷേ മകളെനെ ആട്ടി കാടിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്. എനിക്കിപ്പോൾ വാല്കൃമായെങ്കിലും എന്റെ അവസ്ഥയെന്നും ഇപ്രകാരമായിരുന്നില്ല ഒരുകാലത്തെനിക്കും യൌവനമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നിക്കും വിശാലങ്ങളായ നേത്രങ്ങളുണ്ടായിരുന്നു. എന്റെകഴുത്തു വിടൻ പാറിനിർപ്പുഷ്പംപോലെ കാണാൻ കൌതുകമുള്ളതായിരുന്നു. എന്റെ ആകൃതിയും ഇപ്രകാരം പ്രാകൃതമായിരുന്നില്ല. അന്നു് എന്റെ ഭർത്താവു് എന്നെ എത്ര പ്രശംസിക്കാറുണ്ടു്! ഒരു ദിവസം അദ്ദേഹം വലിയ ആദരവോടെ എന്നെ വിളിച്ചു്—

രേവ—നിങ്ങളൊട്തെല്ലാം ചോദിച്ചതാരാണു്? പോകൂ, ഇവിടെ നില്ക്കേണ്ട, പറഞ്ഞതു കേൾക്കാത്താൽ ആവത്തുണ്ടാകും.

ദാസി—അയ്യോ കഷ്ടം! മകളും ഇങ്ങനെ പറയുന്നുവല്ലോ. ഞാനെങ്ങനെയാണു പോകുക? ഞാൻ മോളെ വിളിക്കാനല്ലേ വന്നതു്? മോളുടെ അമ്മയാണു് എന്നെ ഇങ്ങോട്ടു്ച്ചതു്. പക്ഷേ അമ്മതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് 'വേ

ണ്ടാ, വിളിക്കണ്ട ആവശ്യമില്ലാ' എന്നു പിന്നിട്ടു പറഞ്ഞു. വിവാഹവർത്തമാനം കേട്ടു ഉടനെ ആത്മീയമേനികോപംകൊണ്ട് ഉജ്ജ്വലിച്ചു. ഞാൻ അവിടെനിന്ന് ഓടിപ്പോന്നു. വരൻ ബിക്കാനിയറിലെ രാജാവായ രായസിംഹനാണ്, മോളക്കു മനസ്സിലായോ? ഹാഹാ! അദ്ദേഹത്തിനു ഷഷ്ടിപുത്രികഴിഞ്ഞു; ഉമ്മറത്തെ മൂന്നു പല്ലകൾ കൊഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ആകപ്പാടെ കണ്ടാലൊരു കുരങ്ങൻതന്നെ, ആകൃതിയും നന്നല്ല, വയസ്സുമായി.

രേവ—എന്നെക്കൊണ്ട് ആവശ്യമില്ലെന്നല്ലേ പറഞ്ഞത്, പിന്നെ എന്തിനാണ് ഇവിടെ നിൽക്കുന്നത്?

ദാസി—ആവശ്യമില്ലെന്നതുകൊണ്ടു നിശ്ചയിച്ചു! കഷ്ടം കഷ്ടം! മോളം എന്താണു പറയുന്നത്! ഇതിനെപ്പറ്റി അച്ഛന്റെ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും അമ്മതിരുമനസ്സുകൊണ്ടും തമ്മിൽ വലിയ വാഗ്വാദം നടന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു കലഹം ഞാനീവയസ്സിനിടക്കു കണ്ടിട്ടില്ല. മഹാഭാരതം തന്നെ. കോവിലകം കരുക്കുരൂം!

രേവ—മൈ!

ദാസി—ഹാ ഹാ, വാക്യശരങ്ങളെ മാത്രം വെച്ചിട്ടുള്ളതു കൊണ്ട് ആക്കും മരണം സംഭവിച്ചില്ലെന്നുള്ളു. എങ്കിലും—

രേവ—എങ്കിലും എന്ത്?

ദാസി—സ്വന്തവർത്തമാനങ്ങളല്ലാതെ ഇതരന്മാരുടെ കാര്യം കേൾക്കുകയോ ചെയ്തയില്ലെന്നുള്ളതു മകളുടെ മുഖ്യദോഷമാണ്. ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടത്? ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു കിഴവനു തന്റെ മകളെ വേളികഴിച്ചുകൊടുക്കുകയില്ലെന്നു രാജാവിതരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീർത്തുപറഞ്ഞു. അതു കേട്ടപ്പോൾ കാര്യം ശരിതന്നെയാണ്; ഈ മാതിരി ഒരു കിഴവനു കന്യകാദാനം ചെയ്യുന്നത് അധർമ്മമാണെന്നു അച്ഛന്റെ തിരുമേനിയും അരുളിച്ചെയ്തു. തി

തമേനിയിപ്പോൾ വിവാഹകാര്യത്തെക്കുറിച്ച് മാനസിം
ഫൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു കത്തെഴുതുകയാണ്.

രേവ—അദ്ദേഹം ശുണ്ണിയെടുത്തില്ലേ?

ദാസി—ശുണ്ണിയെടുത്താലും പുരുഷന്മാരല്ലേ. അവരുടെ
കോപം എത്ര നേരം നിലനില്ക്കുമെന്തെങ്കിലും ഭർത്താവും ഭ
ര്യയും ഇപ്രകാരം ശണ്ണകൂടി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ന
യനങ്ങൾ എന്തൊരുമാതിരി ചുവന്നിരുന്നു. സമോദ
രാ, ശണ്ണകൂടിയാൽ അങ്ങയുടെ മനസ്സുകൂടി ചീത്തയാ
കും എന്നും മറ്റും പലതും ഞാൻ ഉപദേശിച്ചു. അ
പ്പോഴെങ്കിലും ദൈവഗത്യാ രാമസിംഫൻ വന്ന് അദ്ദേഹ
ത്തിന്റെ കൈ പിടിച്ചു ചലിച്ചുകൊണ്ടു പോയപ്പോൾ
എനിക്കാശ്വാസമായി. അല്ലാത്തപക്ഷം ഞങ്ങളുടെ ഗൃ
ഹത്തിലും അന്നു ഭാരതയുദ്ധമുണ്ടാകുമായിരുന്നു. അവി
ടെനിന്നു മടങ്ങിവന്ന ഉടനെ എന്റെ നാഥൻ എ
ന്നെ വളരെ പ്രശംസിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അറി
വിൽപെട്ടിട്ടുള്ള എന്റെ സകല വൃത്താന്തങ്ങളെയും
പുകഴ്ത്തിക്കൊണ്ട് എന്റെ കാലുപിടിച്ചു എന്നെ ബ
ഹുമാനിച്ചു. അപ്പോൾ രാമസിംഫന്റെ വീട്ടിൽ
പോയതു വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടായി എന്നു ഞാൻ വിചാ
രിച്ചു. പിന്നെ ഒരിക്കൽ—

രേവ—നിങ്ങളെന്തെ ധിക്കരിച്ചു. ഇവിടെനിന്നു പോകു
ന്നുവോ ഇല്ലയോ?

ദാസി—അയ്യോ! ഞാനെന്തിനാണു പോകുന്നത്? ഞാൻ
മോളോട് എന്റെ യോഗക്ഷേമത്തെക്കുറിച്ച് രണ്ടുവാ
ക്കു പറയുന്നതിനിവിടെവന്നു, പക്ഷേ ഞാൻ തുറന്നു
വന്നു വിചാരിച്ചു മോളെന്തെ അടിച്ചുടിച്ചോടിക്ക
ുന്നു. (കരയുന്നു)

രേവ—ഞാൻ നിങ്ങളെ എപ്പോഴാണ് അടിച്ചത്?

ദാസി—ഇല്ലാ, മോളെന്തെ അടിച്ചില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ

ഞാൻ മോളെയാണ് അടിച്ചത്. ഈ കിഴവി മോളെ അടിച്ചുവെന്ന് അച്ഛനോടും അമ്മയോടും ചെന്നു പറയൂ. ഇത്രകാലം മോളെ ഞാൻ എന്റെ മടിയിൽ കിടത്തി ലാളിച്ചു വളർത്തി വന്നു വന്നു. എന്റെ കുട്ടിയുടെ ദാസ്യവൃത്തികൊണ്ടു തന്നെ ഏനിക്കു വാല്യകൃമായി. ഇപ്പോഴത്തെ എന്റെ അവസ്ഥയെന്താണ്? മോളെനെ ചീത്ത പറഞ്ഞ് അടിച്ചു പുറത്താക്കിയേക്കൂ. ഞാൻ ശങ്കാരം കേട്ടുകൊണ്ടു തെണ്ടിത്തിരിഞ്ഞു പട്ടിണികിടന്നു മരിക്കും! ഇപ്പോളെ നിക്കു ഭർത്താവുമില്ലാ യൗവനവുമില്ല. നിങ്ങളോടു പിശു ചോദിക്കുന്നതിനിവിടെ വന്നാൽ എന്നെ ആട്ടി പുറത്താക്കിയേക്കണം. കുട്ടിക്കാലം മുതൽക്കു മകളെ ഞാനെന്റെ മടിയിൽ കിടത്തി കളിപ്പിച്ചു ഇത്രയാക്കിക്കൊണ്ടുവന്നു. മകൾ എന്ന കുട്ടിയായിരുന്നപ്പോൾ ഞാനൊരുദിവസം എന്റെ കാമനായേയും കൊണ്ട് ഒളിവാതി കൃഷ്ണലീല കാണാൻ പോയി. ഈ വിവരം തിരുമനസ്സറിഞ്ഞപ്പോൾ കല്പിച്ചതന്ന ശിക്ഷയുടെ സ്വാഭാ എനിക്കല്ലേ അറിഞ്ഞുകൂടൂ. കുട്ടിയേയും കൊണ്ടു തിരികിലേക്കു പോയതെന്തിനാണെന്നു അടിക്കുന്നതിനിടയിൽ തിരുമേനി ചോദിച്ചതിനു ഞാൻ—

അണിയാറിൽ—രേവേ, രേവേ!

ദാസി—ഇതുകേൾക്കൂ.

രേവ—ഞാൻ ഇതാവരുന്നു. (രേവപോകുന്നു)

ദാസി—(അല്പനേരം മൌനമായിരിക്കുന്നു. അതിനുശേഷം എഴുന്നേറ്റു പറയുന്നു) ഞാനും പോട്ടെ. ഇനി വേറെ വല്ല പരോടും സംസാരിക്കാം.

ര ര ഗ ര VI.

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിലുള്ള ആകുബറിന്റെ സഭാമണ്ഡപം.

സമയം—പ്രഭാതം.

(ആകുബറും ശക്തസിംഹനും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കിനില്ക്കുന്നു.)

ആകുബർ—അങ്ങ റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ സോദരനാണോ?

ശക്ത—അതേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്.

ആകുബർ—അങ്ങ് ഏന്തൊരു ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണ് ഇങ്ങോട്ടുവന്നത്?

ശക്ത—ഞാൻ മുഗൾസേനയേയുംകൊണ്ടു റാണയോടു യുദ്ധംചെയ്യേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നത്. റാണയെ മുഗളന്മാരുടെ കാൽക്കൽ വിഴിച്ചു അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈനികരക്തംകൊണ്ടു മേവാഡുഭൂമിയെ അരുണമാക്കിത്തീർക്കേണമെന്നാണ് ഏന്റെ മോഹം.

ആകുബർ—ഇതുകൊണ്ടു മുഗളന്മാർക്കുന്താണു പ്രയോജനം? മേവാഡിൽനിന്ന് ഒരു കവിടിപോലും ഇതുവരുന്നമുണ്ടെ വജാനയിൽ വന്നിട്ടില്ല.

ശക്ത—അങ്ങ റാണയെ ജയിച്ചുവെങ്കിൽ അസംഖ്യം ദ്രവ്യം സകാർ വജാനയിൽ വന്നുചാടും. റാണയുടെ ആജ്ഞപ്രകാരമാണ് ഇക്കാലത്തു മേവാഡിലെ കണ്ടങ്ങളിൽ കൃഷിചെയ്യാത്തത്. മേവാഡുഭൂമിയിൽ കനകം വീളയും അന്നൊരുദിവസം ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗാധികാരിയുടെ കല്പനാനുസരണം കുറച്ചാടുകകളു മേച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു സാധു ആട്ടിയനെ റാണയുടെ കിങ്കരന്മാർ കൊന്നുകളഞ്ഞു.

ആകുബർ — (ചിന്തയുള്ളതുപോലെ നടിച്ചു്) അങ്ങ നമുക്കെന്നൊരു സഹായമാണു ചെയ്തതരിക?

ശക്ത — ഞാൻ രജപുത്രനാണ്. എനിക്കു യുദ്ധംചെയ്യാനറിയാം. ഞാൻ രാണയോടു യുദ്ധംചെയ്യും. എനിക്കു സൈന്യങ്ങളെ നയിപ്പാനും അറിയാം. ഞാൻ മുഗൾ സൈന്യസമേതനായി രാണയോടു യുദ്ധംചെയ്യും.

ആകുബർ — ഇതുകൊണ്ടു് അങ്ങക്കെന്നാണു ലാഭം?

ശക്ത — പ്രതികൂല.

ആകുബർ — അത്രയേ ഉള്ളൂ?

ശക്ത — അതേ, അത്രയേ ഉള്ളൂ.

ആകുബർ — ഒരു സൈന്യം തരുന്നപക്ഷം അങ്ങക്കു പ്രതാപസിംഹനെ ജയിക്കുവാൻ സാധിക്കുമെ?

ശക്ത — ജയം നേടാമെന്നാണ് എന്റെ പൂർണ്ണവിശ്വാസം. എനിക്കു പ്രതാപസിംഹന്റെ സൈനികബലവും, യുദ്ധകൗശലവും, വഞ്ചനയും, സേനയെ നയിക്കുന്ന രീതിയും അറിയാം. പ്രതാപനും യോദ്ധാവാണു, ഞാനും യോദ്ധാവാണു്. പ്രതാപസിംഹനും ക്ഷത്രിയനാണു്, ഞാനും ക്ഷത്രിയനാണു്. പ്രതാപനും രജപുത്രനാണു്, ഞാനും രജപുത്രനാണു്. പ്രതാപസിംഹൻ ജ്യേഷ്ഠനും ഞാൻ അനുജനമാണെന്നൊരു വ്യത്യാസമേയുള്ളു. കേവലം ജ്യേഷ്ഠനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു മാത്രം ശ്രേഷ്ഠനാകണമെന്നില്ലെന്ന് ഒരുദിവസം സംഭാഷണത്തിനിടയിൽ പ്രതാപന്റെ പുത്രനായ അമരസിംഹൻ പറയുകയുണ്ടായി. ആ വാക്കു എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ശിലാരേഖപോലെ ദൃഢമായി പതിഞ്ഞു.

ആകുബർ — ഹും!

(എന്നുപറഞ്ഞു് അല്പനേരം അധോമുഖനായി ലാതുനും.)

ആകുബർ — ആരവിടെ?

[പോരപാലൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.]
 ആകുബർ—മാൻസിംഫന്റെ സമീപത്തുചെന്നു വന്നു
 നം പറയൂ.

പോര—കല്പനപോലെ! (പോകുന്നു)

ആകുബർ—റാണാപ്രതാപസിംഹൻ അങ്ങക്കു വളരെ
 ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നാണു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളത്.

ശക്ത—എന്തൊരു ഉപകാരം?

ആകുബർ—ഇല്ലേ? ഞാൻ കേട്ടതു ശരിയല്ലെന്നുണ്ടോ?
 ഇതുവരെ പ്രതാപസിംഹൻ അങ്ങക്കൊരു ഉപകാരം
 വും ചെയ്തിട്ടില്ലേ?

ശക്ത—ഉവ്വ് ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എന്റെ പിതാവ് ഒരിക്കൽ
 എന്നെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തപ്പോൾ—

ആകുബർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഹേ! എന്ത് അങ്ങയു
 ടെ അച്ഛൻ അങ്ങയെ വധിക്കുന്നതിനു കല്പനകൊടു
 ക്കുകയൊ?

ശക്ത—അവിടന്നു മുഴുവൻ കേൾക്കൂ, ഞാനൊല്ലാം പറ
 യാം. അഞ്ചുവയസ്സു പ്രായമായിരുന്നപ്പോഴൊരുദിവ
 സം ഞാൻ ഒരു വലിയ കത്തി കണ്ടു. അതിന്റെ മൂ
 ല്ലയെ പരീക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ അതുകൊ
 ണ്ടെന്റെ കയ്യു മുറിച്ചു. ഞാൻ ഒരിക്കലൊന്റെ ജന്മഭൂ
 മിയെ ദ്രോഹിക്കുമെന്ന് എന്റെ ജാതകത്തിൽ പറ
 ഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. കത്തിയെടുത്തു സങ്കോചംകൂടാതെ എ
 ന്റെ കയ്യിന്മേൽ വെട്ടിയതുകണ്ടപ്പോൾ ജാതകത്തിൽ
 പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു വാസ്തവമാകുമെന്നു അച്ഛൻ നിശ്ച
 യിച്ചു. തീരെ ദുസ്സാധ്യപ്രവൃത്തികൂടി എനിക്കു സുസാ
 ധ്യമാണെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു പൂണ്ണവിശ്വാസമായി.
 അന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം എന്നെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പ
 നകൊടുത്തു.

ആകുബർ—ആശ്ചര്യം!

ശക്ത—എന്തുകൊണ്ട്, അവിടത്തെക്കൊണ്ടുകൊണ്ടാണ്?

ആശ്ചര്യം തോന്നിയത്? അങ്ങനെയോ? അദ്ദേഹത്തെ നല്ലപോലെ അറിയില്ലെന്നുണ്ടോ? അന്നു ചിത്തോർക്കോട്ട ശത്രുക്കൾ വളഞ്ഞ സമയത്ത് അദ്ദേഹം ഭിരവിനെപ്പോലെ കാടിപ്പോയിട്ടില്ലെങ്കിൽ ചിത്തോറിന്റെ സൈന്യാഗ്രസ്യൻ ഒരിക്കലും അസ്തമിക്കയില്ലായിരുന്നു.

ആകുമ്പൾ—രജപുത്രന്മാരുടെ പക്കൽ നിന്നു മുഗളന്മാർ ലഭിച്ചതു ചിത്തോറിന്റെ സൈന്യാഗ്രമല്ലേ?

ശക്ത—എതുവിധത്തിൽ?

ആകുമ്പൾ—കാടന്മാരായ രജപുത്രന്മാർ രാജ്യം ഭരിക്കുന്നതിന്നു ത്രാണിയില്ലെന്നുള്ള കാര്യം തന്നത്താൻ ആലോചിച്ചാലറിയാമെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്.

ശക്ത—രജപുത്രന്മാരോ മുസൽമാന്മാരോ കാടന്മാരെ ഞാൻ ഇതുവരെ ധരിച്ചിട്ടില്ല; ഞങ്ങൾ കാടന്മാരാണെന്ന് ഇതുവരെ ആരും പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടില്ല.

ആകുമ്പൾ—അല്ലാത്തപക്ഷം മുഗളന്മാർ ഹിന്ദുക്കളുടെ മേൽകോയ്മ കിട്ടിയതെങ്ങിനെയാണ്?

ശക്ത—പച്ചപ്പരിഷ്കാരികളായ റോമക്കാരും കാടന്മാരായ ഗതന്മാരുടെ കീഴ്വകപ്പെട്ടവല്ലോ?

ആകുമ്പൾ—റോമക്കാർ ധർമ്മത്തെ കൈവെടിഞ്ഞതുകൊണ്ടാണു തോറ്റുപോയത്.

ശക്ത—ഗതന്മാർ ധാർമ്മികരായിരുന്നതുകൊണ്ടാണോ റോമക്കാരെ തോല്പിച്ചത്? ഈ ലോകത്തു സദാ ധർമ്മത്തിന്നുതന്നെയല്ലാ ജയം സിദ്ധിക്കുന്നത്. അധർമ്മത്തിനെല്ലാത്തോഴും അധഃപതനം സംഭവിക്കുന്നപക്ഷം ഈ ഉപകിളിപ്പോൾ അധർമ്മമെന്ന ധാമംകൂടിയുണ്ടാകയില്ല. അങ്ങനെയൊന്നെങ്കിൽ ഈ ഭൂമിയുടെ മിക്ക ഭാഗങ്ങളിലും അധർമ്മത്തിന്റെ അധികാരത്തിന്നു ശക്തി കൂടിവരികയുമില്ല. ഇക്കാലത്തു ഭാരതവണ്ഡ

ത്തെപ്പോലെ അധർമ്മത്തിന്റെ ദ്രോഹമനുഭവിച്ചു വലയുന്ന മറെറാരു രാജ്യമുണ്ടോ എന്നു സംശയമാണ്. എങ്കിലും ജഗത്തുമഴുവനും സർവ്വശക്തനും സ്ത്രീയവാനും ടയാലുവായ ഈശ്വരന്റെ അധീനത്തിലാണിരിക്കുന്നത് എന്നു ശാസ്ത്രം പല ഉദാഹരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും ദൃഢീകരിക്കുന്നുണ്ട്.

ആകുബർ—(സ്തംഭിതനായിട്ടു സംഭാഷണവിഷയം മാറുന്നു) ആട്ടെ, അങ്ങയുടെ ഇതിഹാസം മുഴുവനാക്കൂ. അങ്ങയുടെ പിതാവ് അങ്ങയെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പനകൊടുത്തശേഷം എന്തു സംഭവിച്ചു?

ശക്ത—ഘാതകന്മാർ എന്നെ വധ്യഭൂമിയിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുന്ന സമയത്തു സല്യമ്പർരാജാവായ ഗോവിന്ദസിംഹൻ ദൈവഗത്യാ ഞങ്ങളെ കണ്ടുമുട്ടി. അദ്ദേഹത്തിനൊന്നെ വളരെ വാത്സല്യമായിരുന്നതുകൊണ്ട് എന്നെ ദത്തെടുക്കുന്നതിനാലോചിച്ചിരുന്നു. രാണയുടെ അടുക്കൽചെന്നു പറഞ്ഞ് അദ്ദേഹം എന്നെ രക്ഷിച്ചു. സല്യമ്പർരാജാവ് എന്നെ പുത്രനതുല്യം തിരിവ് പോറ്റി വളർത്തിക്കൊണ്ടുവരുന്നകാലത്ത് അദ്ദേഹത്തിനൊരു പുത്രൻ ജനിച്ചു. അന്നു ചേവായിലെ രാണ പ്രതാപസിംഹനായിരുന്നു. സല്യമ്പർരാജാവിന്റെ ഇച്ഛാനുസരണം അദ്ദേഹം എന്നെ തന്റെ രാജധാനിയിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നു വളരെ ആദരവോടുകൂടി താമസിപ്പിച്ചു.

ആകുബർ—ഒരിക്കൽ അങ്ങു ചേവായിനെ ഉന്മൂലനാചെയ്യുമെന്ന് അറിഞ്ഞിട്ടുകൂടി?

ശക്ത—ഇതും, ഈ വിവരമറിഞ്ഞിട്ടുകൂടി.

ആകുബർ—പ്രതാപസിംഹൻ അങ്ങക്കൊരു ഉപകാരവും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നല്ലേ അങ്ങ് ഇപ്പോൾതന്നെ പറഞ്ഞത്?

ശക്ത—എങ്ങനെയാണ് ഉപകാരമാവുക? എന്റെ ജന്മഭൂമി, എന്റെ രാജ്യം, എന്റെ അവകാശം എന്നിവ

യിൽനിന്നു ഞാൻ വഞ്ചിതനായി. പ്രതാപസിംഹൻ എന്നെ സ്വരാജ്യത്തേക്കു കൊണ്ടുവന്നതു ന്യായമായ ഒരു പ്രവൃത്തിതന്നെയാണു്. ഇതിൽ ഉപകാരത്തിന്റെ ലേശമുണ്ടോ? ഞാൻ എതു വിധത്തിലാണു് അദ്ദേഹത്തോടു കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്? എന്റെ അധികാരംകൂടി എനിക്കു ലഭിച്ചിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം എന്തൊരധികാരപ്രകാരമാണു മേധാവിവെ സിംഹാസനത്തെ ആരോഹണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്? ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആജ്ഞയെ പരിപാവിക്കുന്ന കിങ്കരനായതു മെങ്ങനെയാണു്? ഞങ്ങളിവരും ഒരു പിതാവിന്റെ പുത്രന്മാരല്ലേ? അദ്ദേഹം ബ്രഹ്മൻ, ഞാൻ അനുജൻ, എന്നു വ്യത്യാസമല്ലേ ഉള്ളു. ജ്യേഷ്ഠനായി ജനിച്ചതുകൊണ്ടു ശ്രേഷ്ഠനായിക്കൊള്ളേണമെന്നുണ്ടോ? ഒരിക്കൽ ഞങ്ങളിലാരാണു ശ്രേഷ്ഠനെന്നു പരീക്ഷിക്കുന്നതിനു ഭാവിച്ചു; പക്ഷേ പെട്ടെന്നൊരു ബ്രഹ്മഹത്യ സംഭവിച്ചതുകൊണ്ടു കാഴ്ച തീർച്ചയാക്കുന്നതിനു സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹംതന്നെയാണു് ഉൽകൃഷ്ടൻ എന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തിട്ടാണു് എന്നെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയതെന്നു ധരുകിൽ എനിക്കു ലേശം ദുഃഖമുണ്ടാകയില്ല. അതിനു മുമ്പുതന്നെ എന്നെ ആട്ടി കാടിച്ചതു ന്യായമായിപ്പോയി. ആ അകൃത്യത്തിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനാണു ഞാനിപ്പോൾ ഉദ്യമിക്കുന്നതു്

അകുബർ — (പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടു്) പ്രതാപസിംഹനു് അങ്ങയെ വിശ്വാസമില്ലേ?

ശക്ത — ഉവ്വു്, വിശ്വാസമുണ്ടു്.

അകുബർ — എന്നാൽ പിന്നെ വഞ്ചനകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തുന്നതിനു ശ്രമിക്കാത്തതെന്താണു്? വ്യത്ഥമായ രക്തപാതം കൂടാതെ കഴിക്കുകയല്ലേനല്ലതു്?

ശക്ത — അതെന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല. അപ്രകാരമാണെങ്കിൽ ബന്ധനവും മറ്റും വേണ്ടിവരും.

ആകുബർ — അതുകൊണ്ടെന്താണു വൈഷമ്യം? യുദ്ധമോ രാഷ്ട്രപ്രവാഹമോ കൂടാതെ കാര്യം സാധിക്കുമെങ്കിൽ പിന്നെ അതല്ല അധികം നല്ലതാണ്?

ശക്ത — നിങ്ങളെല്ലാവരും സഭ്യന്മാരായ മുസൽമാന്മാരായിത്തന്നെ വാഴ്ചവിൻ. വിങ്ങൾക്കെല്ലാത്തരം ചതികളും ശോഭനങ്ങൾതന്നെയാണ്. ഞങ്ങൾ കാടന്മാരായ രജപുത്രന്മാരാണ്! ഞങ്ങൾ സ്നേഹിക്കുന്നവക്കും പ്രാണൻ പോകുന്നതുവരെ കരുവനെ ആശ്വേഷിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കും; അതല്ല, വൈരം തുടങ്ങുന്നതായാൽ കഴുത്തറുക്കുന്നതിനുകൂടി ഞങ്ങൾക്കുകൂസലില്ല. പുരമേസ്നേഹം നടിച്ച് ഉള്ളിൽകൂടി കാരം തിരക്കുന്ന സമ്പ്രദായം ഞങ്ങൾ പഠിച്ചിട്ടില്ല. ഇണങ്ങിയാലും പിണങ്ങിയാലും ഞങ്ങൾ രജപുത്രന്മാർ തന്നെയാണ്. പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്ന സമയത്തും രജപുത്രന്മാർ തന്നെ. ധർമ്മത്തിലെന്നിങ്ങു വിശ്വാസമില്ല; ഞാൻ ഈശ്വരനെ പൂജിക്കുന്നില്ല; അതിനും പുറമെ രാജദ്രോഹിയുമാണു; എന്നാലും ഞാൻ രജപുത്രൻതന്നെയാണ്. രജപുത്രന്മാർക്കു ശോഭനിയമല്ലാത്ത കർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുന്നതിന്നു ഞാൻ ശക്തനല്ല.

ആകുബർ — എങ്കിലും മാനസികം ഞാൻ ഇത്തരത്തിലുള്ള കാര്യങ്ങളിൽ മുമ്പും പിമ്പും നോക്കുക പതിവില്ല! ക്ഷത്രിയന്മാരുടെ ഇടയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു മാത്രമേ ബുദ്ധിപൂർവ്വം യുദ്ധം ചെയ്യാനറിഞ്ഞു കൂട. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പകുതി ആയുസ്സു സാമത്വത്തോടെതന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. മിക്ക അവസരങ്ങളിലും അദ്ദേഹം തന്റെ സൈനികബലത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയാണു പതിവ്, അപൂർവ്വമായിട്ടേ പ്രയോഗിക്കാറുള്ളൂ.

ശക്ത — അതിലൊന്നാണ് അതുതോ? അപ്രകാരം ചെയ്

സ്റ്റാൻ സാധിച്ചില്ലെന്നുവെങ്കിൽ അദ്ദേഹം മുഗൾസേനാപതിയായിരിക്കുമോ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തുഞാനായിരുന്നുവെങ്കിൽ എന്തിനായിരിക്കും മുഗൾസൈന്യാധിപത്വം ലഭിക്കുകയില്ല.

ആകുബർ—അദ്ദേഹവും രജപുത്രൻതന്നെയല്ലേ?

ശക്ത—അതേ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അമ്മ രജപുത്രിയാണ്, അച്ഛനും രജപുത്രൻതന്നെയാണെന്നാണു കേട്ടിട്ടുള്ളത്.

(ശക്തസിംഹന്റെ സൂചന ആകുബർക്കു മനസ്സിലായെങ്കിലും അപ്രകാരം നടിക്കാതെ)

ആകുബർ—പിന്നെ?

ശക്ത—മാനസിംഹൻ രജപുത്രനായി ജനിച്ചിട്ടുള്ള പഴുത്തമാങ്ങ കൊഴിയുന്നതുപോലെ അധഃപതിച്ചതാണ്. പിന്നെ—(മൗനം ഭീക്ഷിക്കുന്നു)

ആകുബർ—പിന്നെ എന്താണ്?

ശക്ത—അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തിയുടെ ഭാര്യാസോദരപുത്രനാണ്, എന്നാൽ ഞാനോ? ചക്രവർത്തിയുടെ ആരുമല്ല. അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തിയൊരുമിച്ച് അനേക കഷ്ടാരിഷ്ടങ്ങളും അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്; ആ സ്ഥിതിക്കു ചക്രവർത്തിക്കുദ്ദേഹത്തെപ്പറ്റി നല്ല അഭിപ്രായം തോന്നാതിരിക്കുമോ?

ആകുബർ—(അല്പം തടഞ്ഞു്) അങ്ങ് ഇപ്പോൾ പോയി വിശ്രമിക്കൂ. ഇതിനെ കുറിച്ചു നാളെ ആലോചിക്കാം.

ശക്ത—കല്പനപോലെ (അഭിവാദ്യം ചെയ്തു പോകുന്നു)

ആകുബർ—(ശക്തസിംഹൻ പോയ ശേഷം) പ്രതാപസിംഹ! അങ്ങയുടെ അനുജൻ എന്റെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു സമയത്തുതന്നെ അങ്ങ് എന്റെ മുഷിക്കുള്ളി ലക്ഷപ്പെടുവെന്നു കരുതിക്കൊൾക. ഇടക്കിടക്കു് ഇപ്രകാരമുള്ള ഓരോ അവസരങ്ങൾ ലഭിച്ചിട്ടില്ലെന്നുവെങ്കിൽ എന്തിന്നിത്രവലിയസാമ്രാജ്യത്തെകരസ്ഥമാക്കാൻ

സാധിക്കുമോ? മഹാരാജാമാനസിംഹൻ എന്നെ സഹായിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ ഇന്നു മുഗൾസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ വലിപ്പമെന്തായിരിക്കും? അതാ മഹാരാജൻതന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടല്ലോ.

[മാനസിംഹൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.]

ആകുബർ — വത്ര, മഹാരാജൻ!

മാനസി — തിരുമനസ്സിലേക്കു ഞാൻ പറഞ്ഞതോർമ്മയുണ്ടോ?

ആകുബർ — അങ്ങു പ്രതാപസിംഹന്റെ സോദരൻ ശക്തസിംഹനെ കണ്ടുവോ?

മാനസി — ഉവ്വ് തിരുമനസ്സ്, ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ അദ്ദേഹത്തെ വഴിയിൽ കണ്ടു. ഞാൻ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മറയ്ക്കുന്നതുവരെ അദ്ദേഹം എന്നെതന്നെ തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ടു പോയി.

ആകുബർ — ഈ വിദ്വാൻ നിർഭയനും ബുദ്ധിമാനുമാണെന്നാണു തോന്നുന്നത്. ഇടക്കിടക്കു ഫലിതം പറയുവാനും നല്ല ശീലമാണ്. ഈ ഉലകിൽ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെല്ലാതെ അദ്ദേഹം മരൊന്നും കാണുന്നില്ല. ഇയ്യോർ പച്ച ലോഹമാണ് എങ്കിലും ശുദ്ധി ചെയ്താൽ വല്ല പ്രയോജനവും ഉണ്ടാകും.

മാനസി — ഒരു സമയം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ പ്രതിഫിംസകാഗ്രഹം ജനിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം.

ആകുബർ — പ്രതിഫിംസയല്ല പ്രതിക്രിയയാണ് അദ്ദേഹം ഇച്ഛിക്കുന്നത്. പ്രേമമൊ ഫിംസയൊ ഈ യുവാവിന്റെ മനസ്സിലില്ല. കൊടുക്കേണ്ടതു കൊടുക്കുക വാങ്ങിക്കേണ്ടതു വാങ്ങിക്കുക, കവിടിക്കു കവിടി എന്നല്ലാതെ അദ്ദേഹത്തിനു മരൊന്നും ആവശ്യമില്ല. അദ്ദേഹത്തിനു ധർമ്മത്തിൽ ദൃഷ്ടിയില്ലെങ്കിലും ജാതിയെ കുറിച്ചു വലിയ അഭിമാനമാണ്.

മാനസി—ആട്ടേ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്താണു കല്പി
 ക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്നത്?

ആകുബർ—പ്രതാപസിംഹൻ ഒരു മുഗൾ ആട്ടിയനെ
 ശുലാപ്പണം ചെയ്യിച്ച വിവരം അങ്ങ് അറിഞ്ഞില്ലേ?
 മാനസി—ഇല്ല, ഞാൻ കേട്ടില്ല.

ആകുബർ—അദ്ദേഹം മൂന്നു പ്രാവശ്യം നമ്മുടെ സൈ
 ന്യത്തോടെതിന്റെ മൂന്നു വകുപ്പു സൈന്യങ്ങളെ നി
 ശ്ലേഷം നശിപ്പിച്ച വിവരമെങ്കിലും അങ്ങ് കേട്ടുവോ?

മാനസി—ഉവ്വ് തിരുമനസ്സ്, അതു കേട്ടു.

ആകുബർ—ഈ ഭ്രാന്തൻസിംഹം ഇപ്രകാരം ഗജ്ജിച്ചു
 കൊണ്ട് എത്ര കാലം വെളിയിൽ സഞ്ചരിക്കും? അ
 യാളോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിന് ഇതിലും നല്ല ഒരു
 സരം ലഭിക്കുകയില്ല. അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായമെന്താ
 ണ്?

മാനസി—ഞാൻ ശോളാപുരിയിൽനിന്നു മടങ്ങുന്ന വഴിക്കു
 പ്രതാപസിംഹനുമായി കൂടിക്കാഴ്ച നടത്തിട്ടുവരാം. എ
 ന്തൊരു ഉപായംകൊണ്ടെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തെ കുട
 ക്കിലകപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിച്ചെങ്കിൽ പിന്നെ രാജാ
 പ്രവാഹം കൂടാതെ കഴിക്കാമല്ലോ. അല്ലാത്ത പക്ഷം
 വീണ്ടും യുദ്ധംതന്നെ വേണ്ടിവരും.

ആകുബർ—വളരെ നന്നായി. അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായം
 യുക്തിയുക്തമാണു. അപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുകയാണു
 നല്ലത്. അങ്ങ് ശോളാപുരിലേക്കെപ്പോൾ പോകും?

മാനസി—മരൊന്നാൾ പ്രഭാതത്തിൽ.

ആകുബർ—എന്നാൽ അങ്ങനെയൊക്കട്ടെ, ഒരുടിയന്തര
 കാര്യം നിർദ്ദേശിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ അങ്ങയെ ത
 ള്കാലം വിട്ടുപിരിയുന്നു.

മാനസി—കല്പനപോലെ. (ആകുബർ പോകുന്നു)

മാനസി—ഞാൻ ഇതിനു തയ്യാറായിട്ടുതന്നെയാണു വ
 നിരിക്കുന്നത്. രേവയുടെ വിവാഹത്തെ സംബന്ധി

ച്ചു അച്ഛനെനിക്കു കൂടക്കൂടെ എഴുതുന്നുണ്ട്. പ്രതാപൻ്റെ സീമന്തപുത്രൻ്റെ അമ്പളെ വേളികഴിച്ചു കൊടുക്കേണമെന്നാണ് എൻ്റെ താല്പര്യം. ഞാൻ അതിനു വേണ്ടി പരിശ്രമിച്ചുനോക്കും. അദ്ദേഹം സമ്മതിക്കുന്ന പക്ഷം വളരെ നല്ല കാര്യമാണ്. ഈ കളങ്കിതമായ അംബർവംശത്തെ ഏതുവിധമെങ്കിലും മേവാഡിലെ നിഷ്ഠൂരകവംശത്തോടു സംബന്ധിച്ച വിശുദ്ധമാക്കാൻ സാധിക്കുമൊ എന്ന് ഒന്നു പരീക്ഷിച്ചു നോക്കട്ടെ. ഞങ്ങളെല്ലാവരും പതിതന്മാരാണ്. ഈ കളങ്കിതവും വിശാലവുമായ രജപുത്രകുലത്തിൽ പ്രതാപൻ മാത്രമെ നിഷ്ഠൂരകവും ശുഭ്രവുമായ പതാകയെ പറപ്പിക്കുന്നുള്ളൂ. പ്രതാപസിംഹാ അങ്ങു ധന്യൻതന്നെ!

(പോകുന്നു)

രംഗം VII.

സ്ഥാനം—ആഗ്രയിൽ ആകുബറിൻ്റെ രാജധാനിയിലെ തോട്ടം.

സമയം—ഉച്ച.

[ആകുബറിൻ്റെ പുത്രി മേഹറുനീസ തനിയെ ഒരു വൃക്ഷത്തിൻ്റെ ചുവട്ടിലിരുന്നു മാലകെട്ടിക്കൊണ്ടു വാടുന്നു. തത്സമയത്തു് ആകുബറിൻ്റെ മരുമകൾ ദൌളത്തുനീസ കാടിക്കൊണ്ടുവരുന്നു]

ദൌളത്തു—മേഹർ, മേഹർ, ഇങ്ങോട്ടു നോക്കൂ! പ്രാവുകൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി പറന്നു പോകുന്നു.

മേഹർ—ഛാ, പ്രാവുകൾ പറന്നു പോകുന്നതിലൊന്നാണ് ആശ്ചര്യം? അതെന്താ കാണാനുള്ളതു്?

ദൌളത്തു—നല്ല കാര്യം ആശ്ചര്യം തോന്നാത്ത വസ്തുക്കളെ നോക്കുകകൂടി ചെയ്യാതെത്തന്നെണ്ടോ? ഭൂമിയിൽ ആശ്ചര്യകരമായ കാര്യങ്ങളൊ വസ്തുക്കളൊ എത്രയുണ്ട്?

മേഘർ—അതുതകരമായ വസ്തുക്കളോ? ഭൂമിയിൽ വള
രെയുണ്ട്.

ദൈവമനു—നമ്മളും അല്ലെമൊന്നു കേൾക്കട്ടെ.

മേഘർ—(കയ്യിൽനിന്നു മാല താഴത്തുവച്ചു ഗാംഭീര്യഭാവത്തോടെ) എന്നാൽ കേട്ടുകൊള്ളൂ. ആദ്യംതന്നെ ഭൂമിയെ എടുക്കുക. ഇതിലും അതുതകരമായ മറ്റൊന്നൊരുവസ്തുവാണുള്ളത്? ഒരു പ്രയോജനമൊ ഉദ്ദേശമൊ കൂടാതെ ഇത് അഹോരാത്രം സൂര്യനെ പരിവർത്തിക്കുന്നു; ഇതുകൊണ്ടാചശ്രമമെന്നാണെന്ന് ഒരുത്തർക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ. രണ്ടാമത്തെ അതുതകരമായ വസ്തു മനുഷ്യനാണ്. ആദ്യംതന്നെ ഇത് ഒരു മാംസപിണ്ഡമായിട്ടാണു ഭൂപ്രവേശം ചെയ്യുന്നത്. അതിനുശേഷം അനേകദിവസങ്ങളോളം ഇതു പ്രപഞ്ചത്തിനകത്തു കിടന്നുപോയ്ക്കിട്ട് ഒടുവിൽ എവിടെയൊ ചെന്നു മുങ്ങിപ്പോകുന്നു. അയാളെ തിരഞ്ഞുപിടിച്ചു തിരിയെ കൊണ്ടുവരുന്നതിന് ഒരുത്തരെക്കൊണ്ടും സാധിക്കുകയില്ല അഹോരാത്രം പ്രയത്നിച്ചുണ്ടാക്കുന്ന ധനത്തെ അനുഭവിക്കാൻ സാധിക്കാതെ പിശുക്കന്മാർ മരിച്ചുപോകുന്നു; ഇതും ആശ്ചര്യകരമല്ലേ? അലട്ടാനും കൂടാതെ സ്വസ്ഥനായി കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്ന ഒരുവൻ വിവാഹംചെയ്തു തന്നെത്താൻ ശ്രവിക്കൊണ്ടു ബന്ധിക്കുന്നു. ഉദരപുരണത്തിനു മാത്രമെങ്കിലുമുള്ള സ്വത്തൊ, തന്റെ അവയവങ്ങൾക്കുപോലും സ്വാസ്ഥ്യമൊ ഇല്ലാത്ത രോഗിയാണു വേളികഴിക്കുന്നതെങ്കിൽ അതില്ലാതെ അതുതകരമായ മറ്റൊന്നാണു?

ദൈവമനു—സൂര്യൻ തങ്ങളുടെ വിഷ്ണിതപംകൊണ്ടു വിവാഹബന്ധത്തിലകപ്പെടുന്നതും ആശ്ചര്യമല്ലേ?

മേഘർ—എന്താണത്ര സംശയം? വസുമാഹാരാദി സമ്പാദനത്തിനുള്ള ഉപായമായിട്ടാണു വിവാഹത്തെ കരുതുന്നതെങ്കിൽ വലിയ തരക്കേടൊന്നുമില്ല. ഇത്ര ഐ

ശപ്തോന്മത്തനായ ചക്രവർത്തിയുടെ ³ പുത്രിയായിട്ടു കൂടി എനിക്കൊരു പുരുഷന്റെ ചവിട്ടടിയിൽ കിടക്കുന്നതിനുമോഹം ജനിക്കുന്നപക്ഷം അതും ആശ്ചര്യകരമായിരിക്കും. ഞാൻ ഇവിടെ വിലപിടിച്ച വസ്ത്രങ്ങളെ ധരിക്കുകയും മേത്തരം ഭക്ഷ്യങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന സ്ഥിതിക്കു വിവാഹപാശത്തിലകപ്പെടുന്ന പക്ഷം എനിക്ക് അപമാനം സംഭവിക്കുന്ന കാര്യം നിശ്ചയമാണ്.

ദൈവത്തു—വിവാഹം ചെയ്തയില്ലെന്നു വ്രതം പിടിച്ചിരിക്കാനാണോ നിങ്ങളുടെ ഭാവം?

മേഘർ—വിവാഹം ചെയ്തയില്ലെന്നു ഞാൻ തീർച്ചയാക്കി ടുണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ എപ്പോഴും ഇരിക്കുകയില്ലാ നിശ്ചയംതന്നെ.

ദൈവത്തു—ഈ പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്?

മേഘർ—ഇതിന്റെ സാരമെന്താണെന്നോ? കന്നാമതു ഞാൻ ഇതുവരെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ടില്ല, രണ്ടാമത് എനിക്കൊരു ജോലിയുമില്ല. തന്നിമിത്തം ഞാൻ സമയോചിതംപോലെ പ്രവർത്തിക്കും. ഞാൻ ഉറങ്ങുക, ഇരിക്കുക, എഴുന്നേൽക്കുക, ചുറ്റിത്തിരിയുക, കോട്ടുവായിടുക, വിരൽപൊട്ടിക്കുക തുടങ്ങി പലതും പ്രവർത്തിക്കും. പരയമ്പോഴും കേൾക്കുമ്പോഴും ഞാൻ കമാരിയാണെങ്കിലും കിടന്നുകിടന്നു വയസ്സായിട്ടുണ്ടെന്നുമാത്രമല്ലാ ചിത്തചകോരത്തിന്റെ ആകൃതി മേൽത്തട്ടിന്റെ തുലാങ്ങളുമേൽ ചിത്രീകരിക്കാമല്ലോ. താം വരുമ്പോൾ ഈ ആലസ്യത്തെ ദൂരെ തൃജിച്ചു ലോകസമ്പ്രദായത്തെക്കൂടി ഒന്നു സംഭരിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്. എന്റെ ഇച്ഛാനുസരണം ഒരു പുരുഷനെ കാണാൻ സാധിക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നുകൂടി ഞാൻ പലപ്പോഴും ആലോചിക്കാറുണ്ട്. (തലതാഴ്ന്നു ചിരിക്കുന്നു)

ദൈവത്തു—നിങ്ങൾ ആലോചിക്കുമാത്രമേ ചെയ്യാറുള്ളൂ,

അതോ പരിശ്രമിക്കുകൂടി പതിവുണ്ടോ? നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ഒരു പുരുഷനെ കണ്ടെത്തിക്കഴിഞ്ഞു വെവാ?

മേഘർ—(ഗ്രാമീയത്തോടെ) നിങ്ങൾ ഇപ്രകാരം ചോദിക്കുന്നത് മര്യാദയല്ല. എന്റെ മനസ്സിനു യോജിച്ച ഒരാളെ കണ്ടുകിട്ടിയാൽത്തന്നെ ഞാൻ നിങ്ങളോടു പറയുമോ?

ദൈവത്തു—എന്തുകൊണ്ട് പറഞ്ഞുകൂടാ? ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സഹോദരിയും പ്രാണസഖിയുമല്ലേ?—

മേഘർ—നോക്കൂ, ദൈവത്തു നിങ്ങളുടെ സ്നേഹം എന്റെ മാംസമുൾക്കൊള്ളിക്കുകയും ഉള്ളിലേക്കു പ്രവേശിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും എല്ലുകളിന്മേൽ തട്ടിയില്ല, ഇത് അവയുടേയും അന്തർഭാഗത്തു പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതു വദനാന്തർഭാഗത്താൽ വദനമുണ്ടെങ്കിൽ അതിനെക്കൂടി പിടിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടാണ് ഈ വർത്തമാനം സാവധാനത്തിൽ പറയുന്നതിനെനിന്നു സാധിക്കാത്തത്. നിങ്ങളെനെ കഠിനമായി നിബ്ബന്ധിക്കുന്നവർക്കും എന്റെ ചിത്തചോരന്റെ ആകൃതിയെ അല്ലമെന്നു വെണ്ണിക്കാം.

ദൈവത്തു—എന്നാൽ അങ്ങനെയൊക്കട്ടെ പറയൂ, ഒരു സമയം എനിക്ക് നിങ്ങളുടെ പ്രാണേശപരനെ തിരിച്ചറിയാൻ സാധിച്ചെങ്കിലായല്ലോ.

മേഘർ—അതാ കേട്ടോളൂ. ചിത്തചോരന്റെ ആകൃതിയെങ്ങനെയെന്നു പറയാം. മൂക്കുണ്ട്—ചെവിയുണ്ട്—ഞാൻ നല്ലവണ്ണം കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും ഇതെല്ലാം ഉണ്ടായിരിക്കണം നിശ്ചയംതന്നെ. അയാൾ ചിരിക്കുന്നസമയത്തു മുത്തല്ലാ മല്ലുമൊട്ടുമല്ല, ഒന്നാന്തരം ദന്തങ്ങൾതന്നെ പുറത്തുകാണാം. കരയുന്നതിനാരംഭിച്ചാൽ അയാളുടെ സൗന്ദര്യം പതിന്മടങ്ങു വർദ്ധിക്കും. അയാൾക്കു പാടാനറിയാമോ എന്ന് ഇതുവ

റെ പരീക്ഷിച്ചുനോക്കിയില്ല. എന്റെ പ്രിയതമന്റെ രൂപത്തെ ഞാൻ ഒരുവിധം വർണ്ണിച്ചു, ഇനി ബാക്കിയുള്ളതു നിങ്ങളുടെ മനോധർമ്മത്തിന്നു വിട്ടുതന്നിരിക്കുന്നു.

ഒഴുത്തു — മതിമതി എന്നിങ്ങനെയൊരു മനസ്സിലായി. വാസ്തവമായിട്ടും നിങ്ങളുടെ പ്രിയൻ എന്റെ പുരോഹിതന്റെ പ്രത്യക്ഷനായിട്ടുണ്ട്.

മേമർ — നിങ്ങൾ അയാളെ കാണുകമാത്രമേ ചെയ്യാവൂ. സമോദരി, നിങ്ങളും അയാളെ സ്നേഹിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയെന്നു പ്രത്യേകം പറഞ്ഞേക്കാം. എന്നാലും വലിയ തരക്കേടൊന്നുമില്ല, ചക്രവർത്തിയുടെ അറമനയിൽ നൂറിലധികം ബീഗമ്മാരുണ്ടല്ലോ.

[വസ്ത്രങ്ങളെ നിലത്തിട്ടിഴച്ചുകൊണ്ടു സലീംരാജകുമാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സലീം — മേമർ, നിങ്ങളെന്താണു ചെയ്യുന്നത്?

മേമർ — ലോകത്തിൽ ആശ്ചര്യകരമായ വസ്തുക്കളേതെല്ലാമാണെന്നു ഒഴുത്തു ചോദിച്ചതിന്നു ഞാൻ അവയെ കാരോന്നോരോന്നായി വിവരിക്കുകയായിരുന്നു.

സലീം — അവയെ ഞാനും ഒന്നു കേൾക്കട്ടെ.

മേമർ — ഞാൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞുനോക്കാം. ഒഴുത്തും എന്നെസഹായിക്കണം. നിങ്ങൾക്കെല്ലാം കാമ്യങ്ങളാകാം. ഇത്രനേരം ഞാൻ നിങ്ങളെ തത്തക്കളല്ലോലെ പഠിപ്പിച്ചു. പക്ഷേ ഞാനവയെല്ലാം മറന്നുപോയി. എന്റെ അഭിപ്രായങ്ങൾ നിസ്തല്പങ്ങളാണെന്നുതന്നെയല്ലാ ആത്മവിഷയങ്ങളെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നതിനെന്നിങ്ങനെയൊരു സാമന്ത്രിയുമുണ്ട്. എങ്കിലും ഞാനെല്ലാം ക്ഷണത്തിൽ മറക്കുന്നു. ഒഴുത്തു എന്നെപ്പോലെ അല്ല. അവൾക്കുലോചന കരയുമെങ്കിലും നല്ല കാമ്യശക്തിയുണ്ട്. ഞാൻ ഒഴുത്തുമുള്ള ഒരു വർത്തകനാണ്. ദിനംപ്രതി അസംഖ്യം ദ്രവ്യം സമ്പാദിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും എല്ലാം

ചിലവാക്കുന്നു. ദൈവത്തിനു സമ്പാദ്യം കുറയുമെങ്കിലും മിടുക്കനാരെപ്പോലെ അവർ കയ്യിൽ കിട്ടിയതിനെ ഭ്രമമായി സൂക്ഷിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. ഹാ ഹാ എ നിക്കെല്ലാം കാമ്ബന്നു. ചിത്രകന്മാർ ആജീവനാന്തം കായക്ലേശംചെയ്തു പുത്രപൗത്രാദികൾക്കു നശിപ്പിക്കുന്നതിനു സ്വത്തു ശേഖരിച്ചുവരുന്നു. ഇത് ആശ്ചര്യകരമായ ഒരു സംഗതിയല്ലേ?

ദൈവത്തു — സഖീം, ഇതിലെന്താണ് അത്ഭുതം?

മേഘർ — എന്ത്, ഇത് ആശ്ചര്യകരമല്ലേനോ?

സഖീം — അതേ ആശ്ചര്യകരംതന്നെ, പക്ഷേ നിങ്ങളിതു വരെ പറഞ്ഞിരുന്നതിനേക്കാൾ അത്ഭുതമായ ഒരു സംഗതി ഞാൻ പറയാം.

മേഘർ — അതെന്താണ്?

സഖീം — ചക്രവർത്തിമഹാരാജാവിനോടു പ്രതാപസിംഹൻ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ലോകത്തിൽവെച്ചു ഏറ്റവും വലിയ ചക്രവർത്തിയുമായി ഏറ്റവും നിസ്സാരനായ ഒരു ജന്മിയുടെ യുദ്ധം! ഇതിലും ആശ്ചര്യകരമായ വർത്തമാനമെന്താണ്?

ദൈവത്തു — അയാൾക്കു ഭ്രാന്താണ്.

സഖീം — ആദ്യം ഞാനും അപ്രകാരം വിചാരിച്ചു. അല്പദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തിയുടെ മൂന്നു സൈന്യങ്ങളെ നിശ്ശേഷം നശിപ്പിച്ച സംഗതിയാലോ ചിക്ഷമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ ഭ്രാന്തനെന്നു വിളിക്കുന്നതിനെനിന്നു ധൈര്യമില്ല. നൂറു രജപുത്രന്മാരും ആയിരം മുഗളന്മാരും തമ്മിലുണ്ടായ യുദ്ധത്തിൽ മുഗളന്മാക്കു ണു തോൽവിപറിയത്.

മേഘർ — അവരെ തോൽപ്പിക്കുന്നതിനു നിങ്ങൾ ഒരിക്കൽകൂടി പരിശ്രമിക്കാത്തതെന്താണ്?

സഖീം — ഈ തവണ അതുതന്നെയാണു ഭാവം. രാജാമാന

സിംഹൻ ശോഭാപൂരിൽനിന്നു മടങ്ങിവരുമ്പഴി പ്രതാപസിംഹനുമായി കൂടിക്കാഴ്ച നടത്തി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈന്യബലം നല്ലവണ്ണം പരിശോധിച്ചു മടങ്ങിവരും. ഏതുവിധമെങ്കിലും പ്രതാപസിംഹനെ വഴിപ്പെടുത്തി കപ്പം തന്നുകൊള്ളാമെന്ന് അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടു സമ്മതിപ്പിച്ചാൽ തരക്കേടൊന്നുമില്ല, അല്ലാത്ത പക്ഷം യുദ്ധംതന്നെ വേണ്ടിവരും.

മേഹർ—ജ്യേഷ്ഠനും യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നില്ലേ?

സലീം—ഞാൻ പിന്നെ മുടന്തനാക്കപ്പെടാതെ വീട്ടിലിരിക്കുകയോ?

മേഹർ—അപ്പോൾ ഞാനും നിങ്ങളൊരുമിച്ചുവരും.

സലീം—അനുജത്തിയോ?

മേഹർ—എന്താണത്ര ആശ്ചര്യം?

ദൈത്യൻ—അപ്പോൾ ഞാനും വരും.

സലീം—ഹാ! നിങ്ങളെല്ലാം യുദ്ധത്തിനുപോയിട്ടെന്താണു ചെയ്യുക?

മേഹർ—ഹാ, എന്തുകൊണ്ടെന്നിരിക്കു പൊക്കുടാ? നിങ്ങൾ എല്ലാപ്പോഴും ഞങ്ങളുടെ അടുക്കൽവന്നു ഞാൻ അങ്ങിനെ യുദ്ധംചെയ്തു, ഇങ്ങിനെ ശത്രുക്കളെ തോല്പിച്ചുവെന്നും മറ്റും മേനി പറയുക പതിവാണല്ലോ? നിങ്ങൾ വാസ്തവത്തിൽ യുദ്ധംചെയ്യുന്നുണ്ടോ, അതോ സ്വസ്ഥനായി ഇരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നതു എന്നെന്നിരിക്കാനു കണ്ടേ കഴിയൂ.

സലീം—ഞാൻ യുദ്ധംചെയ്യാത്താൽ പിന്നെ ജയാപജയങ്ങളുണ്ടാകുന്നതെങ്ങിനെയാണു്?

മേഹർ—ഞാനും അതുതന്നെയാണാലോചിക്കുന്നതു്. ഇരുഭാഗക്കാരും വലിയ തോക്കുകൾ നിറച്ചു 'സമരഭൂമി'യിൽചെന്നു പരസ്പരമുഖാവലോകനവും ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുമെന്നാണു് എന്റെ ഉത്തരം. അതിനുശേഷം ഒരു

ഭടൻ ഒരു നാണയമെടുത്തു് ഇരുകക്ഷികളെക്കൊണ്ടും തങ്ങൾക്കിഷ്ടമുള്ള ഭാഗം തിരഞ്ഞെടുപ്പിക്കുന്നു. അയാൾ പാന്നിട്ടു് അതെടുത്തു കയ്യിലിട്ടു കലുക്കി മേല്ലോട്ടെ റിയും. നാണയം നിലത്തുപതിക്കുമ്പോൾ ആരുടെ ഭാഗമാണു മുകളിൽ കാണപ്പെടുന്നതു് അവർ വിജയികളും മറ്റുഭാഗക്കാർ വിജിതന്മാരുമാണെന്നുള്ള കാര്യം സ്ഥിരപ്പെടുന്നു.

സലീം—എന്നാൽ പിന്നെ സേനാപതികൾ മാത്രം പോയാൽ പോരെ, ഇത്ര വലിയ പട്ടാളം കൂടെക്കൊണ്ടു പോകേണമെന്നുണ്ടോ?

മേഘർ—ജനങ്ങളെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി മാത്രം. അല്ലാത്ത പക്ഷം ഈ ദുഷ്ടലന്മാരായ ശിപായികളെ കൊണ്ടുപോയിട്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണു! അല്ലേ ദൈവമേ?

ദൈവമേ—അതേ, സംശയമുണ്ടോ?

മേഘർ—മുലകുടിമാരാത്ത ഈ കുഞ്ഞുങ്ങളെങ്ങനെയാണു യുദ്ധം ചെയ്യുക?

സലീം—ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ അതിനു നിവൃത്തിയുണ്ടാക്കിത്തരാം.

മേഘർ—നിശ്ചയമായിട്ടും വേണം. അല്ലേ ദൈവമേ?

ദൈവമേ—സംശയമുണ്ടോ?

സലീം—ആട്ടെ, ഞാൻ ആ മോഹം തീർത്തുതരാം. നിങ്ങളെക്കൂടെ കൊണ്ടുപോകുന്നതിനു ഞാൻ ചക്രവർത്തിയോടനുവാദം വാങ്ങിക്കാം. ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു നിങ്ങൾക്കപ്പോൾ കാണാമല്ലോ?

(പോകുന്നു)

മേഘർ—ഹാ ഹാ ഹാ! സലീമിനെ അല്പമെന്നു ചൂടുപിടിപ്പിക്കണം. അതുതന്നെയല്ല, കഷ്ടതയും കാണാമല്ലോ.

ഇയ്യൊളുടെ തലച്ചോറിന്റെ കരുത്തുനോക്കൂ! ആരെങ്കിലും വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ അയാളുടെ സ്കോളം മാറും.

[കുരു ദാസി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദാസി— ചക്രവർത്തി മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നള്ളുന്നുണ്ട്.

(പോകുന്നു.)

മേഘർ—ഇപ്പോൾ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്തിനാണു ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നള്ളുന്നത്?

ദൈയ്യത്തു— ഞാൻ പോകുന്നു.

മേഘർ—എങ്ങോട്ടു പോകുന്നു? നിൽക്കൂ, നമുക്കുദ്ദേഹത്തോട് പേക്ഷിക്കാം.

ദൈയ്യത്തു— ഇല്ല, ഞാൻ പോകുന്നു.

(പോകുന്നു)

മേഘർ—ദൈയ്യത്തിനു ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സിനെ എന്താണിത്ര ഭയമെന്നു മനസ്സിലാകുന്നില്ല, എനിക്കുദ്ദേഹത്തെ ലേശം പേടിയില്ല. അദ്ദേഹം ആഴിച്ചുഴന്ന ഊഴിയുടെ സാർവ്വഭൗമനായാൽക്കൂടി ഗൃഹത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ ആരാണു വിലവെക്കുക?

[ആകുബർ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ആകുബർ—മേഘർ, റിജെന്റാണിവിടെ തനിയെ ഇരിക്കുന്നത്?

മേഘർ—(അഭിവാദ്യം ചെയ്ത്) തിരുമനസ്സേ, ഇപ്പോൾ മാത്രമേ തനിച്ചായുള്ളൂ. ഇതുവരെ ദൈയ്യത്തു ഇവിടെ നിന്നിരുന്നു, പക്ഷേ അവിടന്ന് എഴുന്നള്ളുന്നുണ്ടെന്നു കേട്ടപ്പോൾ കാടിപ്പോയി.

ആകുബർ—എന്തിന്?

മേഘർ—ആകുബർ! ശത്രുക്കൾക്കു തിരുമേനിയെ ഭയപ്പെടണം. ഞങ്ങളെന്തിനാണു പേടിക്കുന്നത്?

ആകുബർ— (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) നിനക്കെന്നെ പേടിയില്ലേ?

മേഘർ—തീരെ ഇല്ല. തിരുമേനിയും സാധാരണ മനുഷ്യരെപ്പോലെതന്നെയാണെന്നാണു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുള്ളത്? അവിടന്നു ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ചക്രവർത്തിയൊതുക്കിസുരത്താക്കൊരു ആയാലും എനിക്കെന്താ പേടിക്കാനുള്ളത്? ഞാൻ അവിടത്തെ ബഹുമാനിക്കുന്നുണ്ടു നിശ്ചയംതന്നെ.

ആകുബർ—അതെന്തിനാ?

മേഘർ—ഒന്നാമത്ത് അവിടന്ന് എന്റെ പിതാവാണ്, രണ്ടാമതു വയസ്സുകൊണ്ടും മുത്തതല്ലേ?

ആകുബർ—മേഘർ നീ പറയുന്നതു വാസ്തവമാണ്. നിങ്ങളുംകൂടി എന്നെ ഭയപ്പെട്ടു തുടങ്ങിയാൽ പിന്നെ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നതാരാണ്? ആദ്യം, ഇപ്പോൾതന്നെ സഖീം ഇവിടെ വന്നുവോ?

മേഘർ—ഉവ്വ്, തിരുമനസ്സ്, നല്ലവണ്ണം കാമ്ബവന്നു. റാണാ പ്രതാപസിംഹനുമായി യുദ്ധമുണ്ടാകുമോ?

ആകുബർ—ഇതും, പക്ഷേ ഉണ്ടായേക്കാം. മാനസിംഹൻ ആ വഴിക്കു പോകുന്നുണ്ട്; അദ്ദേഹം മടങ്ങിവരുമ്പോൾ രണ്ടാലൊന്നു തീർച്ചയാകും.

മേഘർ—സഖീംരാജകുമാരനും യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നുണ്ടോ?

ആകുബർ—നിശ്ചയമായിട്ടും, മാനസിംഹൻ ചിരഞ്ജീവിയല്ലെല്ലാ, അതുകൊണ്ടു സഖീമിനെ യുദ്ധരീതി പഠിപ്പിക്കേണ്ടതാവശ്യമാണ്.

മേഘർ—എന്നാൽ എനിക്കുംകൂടി ഒരുപേക്ഷയുണ്ട്.

ആകുബർ—എന്താണ്?

മേഘർ—ആദ്യംതന്നെ അതിനെ സ്വീകരിക്കുമെന്നു വാഗ്ദത്തം ചെയ്താലെ പറകയുള്ളൂ.

ആകുബർ—അതു വിശേഷിച്ചു പറയാനുണ്ടോ? മേമർ,
നീയാവശ്യപ്പെടുന്നപക്ഷം ഞാൻ തരാത്ത വസ്തു ഈ
ഉലകിലുണ്ടോ?

മേമർ—എനിക്കും ഓളത്തിനും യുദ്ധത്തിനു പോയാൽ
കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്.

ആകുബർ—ഹൈ! നിങ്ങൾ സമരത്തിനു പോയിട്ടെന്താ
ണു ചെയ്യുക?

മേമർ—ഇം, എന്താണു ഞങ്ങളും മനുഷ്യരല്ലേ? ഞ
ങ്ങൾക്കെല്ലാവരും മാളികകളിൽ തടവുകാരായി
വസിക്കേണമെന്നുണ്ടോ? ഒന്നിനും ആസക്തി തോ
ന്നാത്തവിധത്തിലാണോ ഈശ്വരൻ ഞങ്ങളെ സൃഷ്ടി
ച്ചിരിക്കുന്നത്? ഞങ്ങൾക്ക് ഒന്നിനും താല്പര്യമില്ലെ
ന്നുണ്ടോ?

ആകുബർ—മോഹം തോന്നുന്നതിന് ഇതൊരുത്സവമോ
മരോറ ആണോ? ഇതു സാധിക്കുന്ന കാര്യമാണോ?

മേമർ—എന്തുകൊണ്ടു സാധിച്ചിട്ടുണ്ട്? സാധിക്കുന്നതും
സാധിക്കാവുന്നതുമാണ്. അവിടത്തേക്കു നിർബ്ബന്ധി
ക്കാൻ സാധിക്കും, മകൾക്കു സാധിക്കുകയില്ല അല്ലേ?

ആകുബർ—എപ്പോഴാണു നിർബ്ബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളത്?

മേമർ—അതു വേണമെങ്കിൽ പറയാം. തിരുമനസ്സു
കൊണ്ടു ചിത്താർ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി മടങ്ങിവന്ന
ദിവസം ഒരു ധാർമികവീരനും തന്റെ ശത്രുവിനെ ച
രിച്ചു കൊന്നതായി ഹിന്ദുശാസ്ത്രങ്ങളിലൊരേടത്തും
ഒരു കഥയും പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടില്ലെന്ന് എന്നോടരുളി
ച്ചെഴുതില്ലേ? ഞാൻ ബാലിയുടേയും ദ്രോണരുടേയും ക
ഥകളെ പറഞ്ഞപ്പോൾ അവിടത്തേക്കു ബോദ്ധ്യം
വന്നു.

ആകുബർ—അതിനും ഇതിനും തമ്മിലെന്താണു സാമ്യം?

മേമർ—എന്തായാലും വേണ്ടില്ലാ ഞാൻ ഈ യുദ്ധത്തി
നു നിശ്ചയമായും പോകും.

ആകുബർ—അതെങ്ങിനെയാണു്?

മേഘർ—ഉപ്പൊ ഇല്ലേ എന്നു നമുക്കു കാണാമല്ലോ.

ആകുബർ—ഇപ്പോൾ ഈ കാര്യം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ.

ആദ്യത്തെ യുദ്ധം ആരംഭിക്കട്ടെ. പിന്നീട് കാണാൻപോകാം.

(ഇരുവരും പോകുന്നു)

രംഗം VIII.

സ്ഥാനം—ഉദയസാഗരസരസ്വീരം.

സമയം—നട്ടച്ച.

പ്രഭു ഭാഗത്തു മാനാ, ഗോവിന്ദസിംഹൻ, രാമസിംഹൻ തുടങ്ങിയ രുജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാരും പ്രതാപസിംഹന്റെ മന്ത്രിയായ ഭാമാശാഹനും മറ്റുഭാഗത്തു മഹാരാജാ മാനസിംഹനും, നില്ക്കുന്നു.]

മാനസി—എന്നെ സല്ലരിക്കുന്നതിനിത്ര കേമമായി വട്ടംകൂട്ടിയതിനു ഞാൻ രാണയോടു വളരെ കൃതജ്ഞനായിരിക്കുന്നു.

ഭാമാ— ഞങ്ങളുടെ തല്ലാലാവസ്ഥയാലോചിക്കുകയാണെങ്കിൽ അങ്ങയുടെ യോഗ്യതക്കു തക്കവണ്ണം അങ്ങയെ സല്ലരിക്കുന്നതിനു ഞങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല. സാധാരണ മട്ടിലുള്ള ഈ സ്വാഗതത്തെക്കൂടി ആമേർരാജാവു സ്വീകാരയോഗ്യമാണെന്നു വിചാരിക്കുകയും വീഴ്ചകൾക്കു മാപ്പുതരികയും ചെയ്യുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.

മാനസി—മന്ത്രിവർ! രാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ അതിമൃഗസ്വീകരണം ഇന്നു സർവ്വരുജപുത്രന്മാർക്കും അഭിമാനാവരമാണ്.

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജൻ! അങ്ങനെ പറഞ്ഞതു പരമാത്മമാണ്.

മാനാ—മഹാരാജൻ എല്ലാശ്ലോശം വാക്കുകൊണ്ടു രാണ

യെ പ്രശംസിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും കാഴ്ചകൊണ്ട് അങ്ങനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പഴയ ശത്രുവായ മുഹമ്മദാജിടെ ഭൃത്യനായി തീർന്നിരിക്കുന്നുവല്ലോ.

രോഹിദാ—മാനാ, മിണ്ടാതിരിക്കൂ. ആകുബറിന്റെ സ്വാലനാണ്. അദ്ദേഹത്തെപ്പറ്റി ഇതിലപ്പുറമെന്താണ് പറയാനുള്ളത്?

ഭാമാ—ആരായാലും വേണ്ടില്ല, അദ്ദേഹം ഇന്നു നമ്മുടെ അതിഥിയാണ്. മഹാരാജൻ അങ്ങനെ മാനയുടെ വാക്കിനെ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടാ.

മാനസി—ഇല്ലാ മന്ത്രിവർത്താ, ഞാൻ ഇപ്രകാരമുള്ള നിസ്സാരസംഗതികളെ മനസ്സിൽ കരുതാറില്ല. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതും വാസ്തവമാണ്, പക്ഷേ ആകുബർ ചക്രവർത്തിയുടെ ഭാര്യാസോദരപുത്രനായി ജനിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു കേൾക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹം നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ. അതിനു കാരണഭൂതൻ ഞാനല്ലല്ലോ. ആകുബറിന്റെ ഭാഗത്താണ് ഞാൻ ഇപ്പോൾ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതെന്നു മാത്രമേ ഞാൻ കരുതുന്നുള്ളൂ. ചക്രവർത്തിയുടെ വിരുദ്ധമായി യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു സ്വാമിദ്രോഹമല്ലേ?

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജൻ, അതെങ്ങിനെയാണ്?

മാനസി—ഇപ്പോൾ ഭാരതത്തിലെ ഏകപുത്രാധിപതി ആകുബറാണ്.

മാനാ—എന്തൊരധികാരപ്രകാരം?

മാനസി—ബാഹുബലംകൊണ്ടുതന്നെ, പോർകളിൽ വെച്ചു ഭാരതാധിപതിയാണെന്നു പല തവണയും തീർച്ചപ്പെടുത്തപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടല്ലോ.

രാമ—മഹാരാജൻ, പക്ഷേ യുദ്ധം ഇതുവരെ അവസാനിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ. സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി ചെയ്യുന്ന സമരം സമാപിക്കുന്നതിന് ഒരു വർഷമാകാതെ ഒരു ശതാബ്ദംതന്നെയോ വേണ്ടിവരുന്നതെന്ന് ആകു

റിയം. സ്വരാജ്യാധിപത്യത്തിനുവേണ്ടി പോക്കു
ത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനുള്ള അധികാരം പുത്രവൗ
ത്രാദി വംശപരമ്പരകൾക്കു കൂടി സിദ്ധിക്കുന്നതാണ്.

മാനസി—അതെല്ലാം വ്യക്തമാണ്. അത്യുഗ്രനായ ആ
കുബ്ജ വിരുദ്ധമായി യുദ്ധം ചെയ്തു രക്തപാതമുണ്ടാ
ക്കുന്നതുകൊണ്ടു വിശേഷിച്ചു ഫലമെന്താണ്?

രാമ—ഫലാഫലത്തെ കൊടുക്കുന്നത്, ഈശ്വരനാണ്.
ഞങ്ങളുടെ ബുദ്ധിയനുസരിച്ചു ഞങ്ങൾ കർമ്മം ചെയ്യു
ന്നുവെന്നുമാത്രം, ജയാപജയത്തിനു ഞങ്ങൾ ഉത്തര
വാദികൾ.

മാനസി—ഫലാഫലമോലോചിക്കാതെ പ്രവർത്തിക്കുന്നതു
മൂഢതയല്ലേ?

ശോവിന—മഹാരാജൻ, ഇതു മൂഢതയാണെങ്കിൽ ഇപ്ര
കാരമുള്ള മൌഢ്യത്തിലാണു ലോകത്തിലുള്ള മഹത്വം
നിമുഡമായിരിക്കുന്നത്. ഇത്തരത്തിലുള്ള മൂഢതകൊ
ണ്ടു പതിവുത തന്റെ പ്രാണനെ ത്യജിച്ചിട്ടുകൂടി പാ
തിവ്രത്യത്തെ രക്ഷിക്കുന്നു. ഇതേ മൌഢ്യം നിമിത്തമാ
ണു സ്നേഹസ്വരൂപിയായ മാതാവു തന്റെ സന്താനര
ക്ഷാതം ജപലിക്കുന്ന അഗ്നിയിൽ ചാടുന്നത്. പരമ
വിഷ്ണുത്വംകൊണ്ടു ധർമ്മിഷ്ഠനായ ഹിന്ദു തന്റെ ശിര
മേലും ചെയ്യുന്നപക്ഷവുംകൂടി കുറാനെ കൈക്കൊള്ളു
ന്നില്ല. മഹാരാജൻ റാണയുടെ ദാരിദ്ര്യാവസ്ഥയിലു
ള്ള മഹത്വമോ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മോപസർഗ്ഗ
ത്തിലുള്ള ബഹുമാനമോ ആകുബ്ജുടെ പാദധൂതികൊ
ണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അങ്ങയുടെ ഈ കനകകിരീട
ത്തിനില്ല. മാനസിംഹാ! അങ്ങ് ആരായാലും വേണ്ടി
ല്ലാ ഹിന്ദുവാണു സംശയമില്ല. ഒരു ഹിന്ദുവിന്റെ മു
ഖത്തുനിന്നു ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നുവ
ല്ലോ! അങ്ങയെ എനിക്കു പുല്ലിനു വിലയില്ല.

[അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

അമര— മഹാരാജൻ, അങ്ങയുടെ സ്നാനം കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ ഭക്ഷണം കഴിച്ചു ഞങ്ങളെ കൃതാർത്ഥന്മാരാക്കേണമെന്ന് അച്ഛൻ അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നു

മാനസിം— രാണയെവിടെ?

അമര— അദ്ദേഹത്തിനു കുറച്ചു അസ്വാസ്ഥ്യമുള്ളതുകൊണ്ട് ഇന്ന് ആഹാരം കഴിക്കുന്നില്ല. അങ്ങയുടെ അടുത്തേക്കു കഴിഞ്ഞ ഉടനെ അദ്ദേഹം ഇവിടെ അന്ന് അങ്ങയെ കണ്ടുകൊള്ളാമെന്ന് അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

മാനസിം— അമരസിംഹാ, എനിക്ക് ഇതിന്റെ താല്പര്യം മനസ്സിലായി. രാണയുടെ അസ്വാസ്ഥ്യത്തിന്റെ കാരണവും എനിക്കറിയാമെന്ന് അദ്ദേഹത്തോടു പറയൂ. ഞാനൊരുമിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തിനിച്ചുമില്ല. അദ്ദേഹത്തോടുള്ള ബഹുമാനം നിമിത്തം ഞാനെന്റെ മാനത്തെക്കൂടി പരിത്യജിച്ചുവെന്നതെന്നെല്ലാം, സമ്രാട്ടിന്റെ സേവകനായിട്ടുകൂടി ഞാൻ ഇതുവരെ രാണയെ വിരമമായി അസ്രം തൊട്ടത്തിട്ടില്ല. ഇന്നുമുതൽ ഞാൻ സ്വയമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശത്രുവായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ ദുരഭിമാനത്തെ പരപരാപിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ എന്റെ പേരു മാനസിംഹൻ എന്നല്ല

[പ്രതാപസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

പ്രതാപ— മഹാരാജാ മാനസിംഹാ, വളരെ ഉചിതമായി. ഞാൻ ആകുബറുടെ ശത്രുത്വം സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേനാപതിയുടെ ശത്രുതയിലെനിക്കു ഭയമില്ല. അങ്ങ് ഇന്നെന്റെ അതിഥിയാകുന്നതുകൊണ്ടു ഞാൻ ക്ഷമിക്കുന്നു; അല്ലാത്തപക്ഷം ആകുബറുടെ ഭാര്യസോദരപുത്രനായ മാനസിംഹനോ, ദീനനും ദരിദ്രനുമായ രാണാപ്രതാപ

സിംഹം ഉൽകൃഷ്ടനാണ് ഇവിടെവെച്ചതെന്ന തീർച്ചയാക്കുമായിരുന്നു. അങ്ങനെയുള്ള സമയത്തു ഞാൻ സമഭൂമിയിൽ ഉപസ്ഥിതനാണെന്നു ധരിച്ചു കൊൾക.

മാനസിം—ശരി ശരി! അങ്ങനെയെന്നു. അതിശീഘ്രത്തിൽ രണ്ടാകുന്നത്തിൽവെച്ചു കണ്ടുകൊള്ളാം.

രോഹി—കഴിയുമെങ്കിൽ പിതൃസോഭിഭൂതാവായ ആ ക്ഷബരെയും കണ്ടു കണ്ടുകൊണ്ടുവന്നാൽ അധികം നന്നാണ്. പ്രതാപ—രോഹിദാസ്, ചിന്താതിരിയ്ക്കൂ.

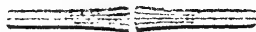
[മാനസിംഹൻ ക്രോധത്തോടെ പോകുന്നു]

പ്രതാപ—സഹോദരന്മാരേ! ഇതുവരെ നമ്മൾ പ്രയത്നിച്ചതിന്റെ പരീക്ഷാകാലമായി. ഇന്ന് എന്റെ ഹസ്താഗ്രംകൊണ്ട് ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ച അഗ്നിയെ വീരരക്തംകൊണ്ടു കെട്ടത്തന്നു. യുദ്ധത്തിൽ ജയാപജയമെന്നും ഗണിക്കാറില്ല. മൃഗമൃഗങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ കമ്പിടുകയില്ലെന്നുള്ള പ്രതാപം അവലംബിച്ചാൽ മതി. ആവശ്യം വരുന്നപക്ഷം ചിത്തോറിന്റെ ഉദ്ധാരണത്തിനുവേണ്ടി പ്രാണനേപ്പോലും പരിത്യജിച്ചു കൊണ്ടുള്ള പ്രതിജ്ഞയെ ഭരിക്കലും വിസ്മരിക്കരുതേ!

എല്ലാവരും—സ്വാമിൻ, സദാ സ്മരിച്ചുകൊള്ളാം.

പ്രതാപ—എന്നാൽ വീണ്ടും യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറായി കൊൾവിൻ!

എല്ലാവരും—റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ വിജയിയായി ഭവിക്കട്ടെ! ജയജയ! പ്രതാപസിംഹ!

സ്ഥാനം — പൂതമ്പിരാജന്റെ അന്തഃപുരത്തിലെ ഒരു മുറി.

സമയം — രാത്രി.

[പൂതമ്പിരാജൻ പയ്യങ്കത്തിൽ കിടക്കുന്നു. സമീപത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നി ജോശിബായി നില്ക്കുന്നു.]
ജോശി—ആകുബറും രാണയും തമ്മിൽ യുദ്ധം തീർച്ചയായി. ഒരു ഭാഗത്തു്. ഒരു ചെറിയരാജ്യത്തെ രാജാവു്, മറുഭാഗത്തു ലോകത്തിൽവെച്ചു് ഏറ്റവും വലിയ ചക്രവർത്തി!

പൂതമ്പി—എന്തൊരു മനോഹരദൃശ്യം! എത്ര ഒന്നാത്തരം ഭാവം! ഈ വിഷയത്തെ കുറിച്ചൊരു കവിതയെഴുതിയെങ്കിലൊ എന്നാണു ഞാറാലോചിക്കുന്നതു്?

ജോശി—അങ്ങു രാജകുമാരിയല്ലൊ, ചക്രവർത്തിയെ അസാമാന്യമായി പ്രശംസിക്കാനും ഭാവമില്ലേ?

പൂതമ്പി—ഉൾ, ഞാൻ സമ്രാട്ടിനെ സ്തുതിക്കാതിരിക്കുമോ? ഒന്നാമതു് അദ്ദേഹം സാർവ്വഭൌമൻ. അതിനുമപ്പുറമെന്താൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആശ്രിതൻ. കാലം കലിയുഗമാണെങ്കിലും ഞാൻ കൃതജ്ഞനായിരിക്കേണമെന്നു നിബ്ബന്ധമില്ലല്ലൊ.

ജോശി—വാസ്തവത്തിൽ കലിയുഗംതന്നെ. കലിയുഗമല്ലെങ്കിൽ ഇന്നു പ്രതാപസിംഹന്റെ സമോദാനായ ശക്തസിംഹനും മരുമക്കളും മുമ്പുള്ളതാടെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു രാണയോടു സമരത്തിനാരംഭിക്കുമോ? ആ മീർ രാജാവായ മാനസിംഹൻ രജപുത്താനയിലെ ആ

കരോറ സ്വതന്ത്രരാജ്യത്തെ അന്യായീകപ്പെടുത്തുന്നതിനു കച്ചകെട്ടി പുറപ്പെടുമോ? ബിക്കാനേർരാജാവിന്റെ സോദരനും ക്ഷത്രിയവീരനുമായ പൃത്ഥ്വിരാജൻ കലാംഗാരകനായ മുഗൾ ചക്രവർത്തിയെ ഇപ്രകാരം പ്രശംസിക്കുമോ? ഫാ കഷ്ടം! ഹിന്ദുക്കളുടെ അതിഘോരശത്രു ഹിന്ദുതന്നെയാണെന്നു ചന്ദ്രകവി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു പരമാത്മമാണ്.

പൃത്ഥ്വി—നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണ്. ഹിന്ദുക്കളുടെ പരമശത്രു ഹിന്ദുതന്നെയാണ്. ശരി—ഇം—ഇം ശരിതന്നെ!

(ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു പൃത്ഥ്വിരാജൻ കട്ടിലിൽനിന്നു താഴത്തിറങ്ങി അങ്ങുമിങ്ങും ലാഞ്ഞു. ജോശി മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നു.)

പൃത്ഥ്വി—കവിതയെഴുതുന്നതിന് ഇതൊരൊന്നാന്തരം വിഷയമാണ്. ഹിന്ദുക്കളുടെ പ്രധാനശത്രു ഹിന്ദുതന്നെ. ഇതിന് ഒന്നാന്തരം കരുവമ കൊടുക്കുവാൻ സാധിക്കും. മനുഷ്യർക്കു സിംഹവ്യാഘാദികളായ ശത്രുക്കളുണ്ടെന്നു കമുണ്ടെങ്കിലും പ്രധാനശത്രു മനുഷ്യർതന്നെയാണ്. ദുഷ്ടജന്തുക്കളുടെ വാസസ്ഥാനം വാനാണ്, സപ്തം ബിപത്തിലാണു വസിക്കുന്നത്. അവയുടെ ശത്രുത്വം കൊണ്ടു മനുഷ്യർക്കു വിശേഷിച്ചു ഹാനിയൊന്നും വരാറില്ല. സമീപസ്ഥനായ മനുഷ്യർ തമ്മിൽ വൈരം തുടങ്ങിയാൽ കാര്യം നന്നു അവകടമായിത്തീരും. അഹംജ്ഞാനത്തിന്റെ പരമശത്രു അഹംകാരമാണല്ലോ—അഥവാ—

ജോശി—അങ്ങ് ഉപമയെ തേടി ജന്മം കഴിക്കാനാണോ ഭാവം?

പൃത്ഥ്വി—അതുകൊണ്ടു ദോഷമെന്താണ്? ഇതൊരു ഉത്തമപ്രവൃത്തിയല്ലേ? ലോകത്തിലുള്ള അതി നൃക്കു

വദാത്മങ്ങളുടെ ഉത്താനമുണ്ടാക്കിത്തരുന്നത് ഉപദേശമാണ്. ജഗത്തിലും മനോരാജ്യത്തിലും എന്നു വേണ്ട സർവ്വത്ര പ്രകാശിക്കുന്നത് ഒരു ചൈതന്യവിശേഷമാണെന്നുള്ള ഉത്താനമുണ്ടാക്കിത്തരുന്നവനാണ് ഏറ്റവും ശ്രേഷ്ഠകവി. അതിനെ ഉഷ്ണപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ഉപായം കേവലം ഉപമതന്നെയാണ്. കാളിദാസൻ കവിശ്രേഷ്ഠനാണെന്നു പറയാനുള്ള കാരണമെന്താണ്? ഉപമാവിശേഷംതന്നെ. 'ഉപമാകാളിദാസസ്വ' എന്നു പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ ആ കാളിദാസൻ എത്ര ശ്രേഷ്ഠകവിയായിരുന്നു? കാളിദാസാ! അങ്ങക്കു കോടി കോടി നമസ്കാരം. ജോശി! ഞാൻ ഇയ്യുടെ ചക്രവർത്തിയുടെ ഡർബാർ സംബന്ധമായ ഒരു കവിതയെഴുതിട്ടുള്ളതു നിങ്ങൾ കേട്ടില്ലല്ലോ ഇതാ കേട്ടോളൂ — ജോശി—വാഥാ, അങ്ങനേ ഈ വിധത്തിലുള്ള നിസ്സാര കവിതയുണ്ടാക്കാതിരുന്നാലൊത്ര നന്നായിരുന്നു!

(പുത്ഥപിരാജൻ തിരിഞ്ഞുനിന്നു ജോശിയെ വിഴങ്ങത്തക്കവണ്ണം നോക്കിക്കൊണ്ടു പറയുന്നു.)

പുത്ഥപി—ഞാൻ കവിതയുണ്ടാക്കൽ മതിയാക്കുകയോ? നിങ്ങൾ വാളെടുത്തു് എന്റെ കഴുത്തറക്കുകയാണ് അതിലും ഭേദം. ഞാൻ കവിതയെഴുതുവേണ്ടിക്കുകയോ? ചിങ്ങമെന്താണ് അസംബന്ധം ചിലമ്പുന്നത്?

ജോശി—അല്ല ക്ഷത്രിയനും ബീക്കാബാർരാജാവിന്റെ സോദരനാണ്. ദുഷ്ടപ്രഭവവേദംകൊണ്ടു് അങ്ങിപ്പോൾ ചക്രവർത്തിയുടെ ദൂതിവാക്യമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. നിഷ്പ്രയാജനങ്ങളായ ചില ശാസ്ത്രമാലകളെ രചിച്ചുകൊണ്ടു നരജനം പാഴാക്കിക്കളയുന്നു. അങ്ങക്കു ലജ്ജയില്ലല്ലോ. കരടത്തു പ്രതാപസിംഹൻ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി തന്റെ ശരീരത്തെപ്പോലും പരിത്യജിച്ചിരിക്കുന്നു. അതേ ക്ഷത്രിയവംശത്തിൽ ജനിച്ചിട്ടു

കൂടി അങ്ങുന് അതി തുറപ്പുണ്ടായ ഭോഗങ്ങളനുഭവിച്ചുകൊണ്ട് ആയുസ്സിനെ നഷ്ടമാക്കിക്കളയുന്നു.

(പുത്ഥപിരാജൻ വീണ്ടും ലാത്തുന്നു.)

പുത്ഥപി—ഭിന്നരചിഹ്നിലോകം?—എന്നു കാളിദാസൻ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. മനുഷ്യർ ഭിന്നരചിക്കാരാണ് ചിലർ നല്ലവണ്ണം പാടാനറിയാം, മറ്റു ചിലർ കേട്ടു രസിക്കാനറിയാം. ചിലർ ഒന്നാന്തരമായി പഠിക്കാനറിയാം, വേറെ ചിലർ രചിയറിഞ്ഞു ഭക്ഷിക്കാനറിയാം. പ്രതാപസിംഹൻ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിൽ സമർത്ഥനാണ്. അദ്ദേഹം അസി'യെടുക്കുന്നു; ഞാൻ 'മഷി'യെടുക്കുന്നു!

ജോശി—കഷ്ടം! ഒന്നാന്തരം ജോലി! അങ്ങുന് ഈ കാവ്യമായ ലോകരംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ച്, നിസ്സാരങ്ങളിലുംവെച്ചു നിസ്സാരവിഷയങ്ങളുടെ തുക വലിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഉദ്യുക്തനായി നരജന്മത്തെ പാഴാക്കിക്കളയാനാണോ ഭാവിക്കുന്നത്?

പുത്ഥപി—അതേ. എന്റെ താല്പര്യം കുറച്ചുതന്നെയാണ്. കാളിദാസൻ, ഭവഭൂതി, മാഘൻ മുതലായ മഹാകവികളുടെ മാർഗ്ഗത്തെ അവലംബിക്കേണമെന്നാണ് എന്റെ ആഗ്രഹം. ഇതിൽ ലജ്ജാവഹമായ ഒന്നുതന്നെ എന്റെ ബുദ്ധിക്ക് വിഷയമാകുന്നില്ല. കവിതയുണ്ടാക്കുന്നത് ഒരു ദുഷ്കൃത്യമല്ല.

ജോശി—ദുഷ്ടവൃത്തിയല്ലെങ്കിലും ഇപ്പോളതിനുള്ള കാലമല്ല. ആയുവർത്തം ഇപ്രകാരം വീഡിതവും, ജാതിമഹിമ ഇത്തരത്തിൽ അധഃപതിതവും, ധർമ്മം ഇപ്രകാരം നഷ്ടവും ആയി ഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ഇക്കാലത്തു സ്വയംമായ യുദ്ധമുപേക്ഷിച്ചു കവിതയഴുതുന്നതിന് ഉദ്യമിക്കുന്നതു ക്ഷത്രിയന്മാർക്കു യാതമാനോ? “സ്വയമർമ്മനിധനം ശ്രേയഃ പരധർമ്മാ ഭയാവഹഃ” എന്നു

ഗോവർത്തമുള്ളിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അഥവാ കവിതയെഴുതുന്നതിന് അങ്ങക്കുഗ്രാമമുണ്ടെങ്കിൽ ഭാവങ്ങളിൽ വിദ്യുച്ഛക്തിയും ഉദ്ദേശ്യത്തെ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിന്നു തക്ക ഭാഷാപുഷ്പിയുമുള്ള കവിതയെഴുതാൻ. ദേശം മുഴുവനും ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കത്തക്ക ഗാഢീയുത്തോടുകൂടിയ കവിതയെഴുതാൻ. കവിതാശ്രവണമാത്രയിൽതന്നെ സമോദനം സമോദാനോടും സന്താനങ്ങൾക്കു മാതാപിതാക്കന്മാരോടും മനുഷ്യർക്കു മനുഷ്യത്വത്തോടും സമതാപം ജനിക്കത്തക്ക വിധത്തിലുള്ള കവിതയെഴുതാൻ. അർത്ഥത്തില്ലാത്തവരുടെ കയ്യിൽനിന്നു രാജദണ്ഡം പതിക്കുന്നതിനും, അത്യാചാരിയുടെ ശിരസ്സിൽനിന്നു കിരീടം വീണുപോകുന്നതിനും അധർമ്മത്തിന്റെ ഇരിപ്പിടത്തിൽനിന്നു സ്വീയമാസനം വഴുതിപ്പോകുന്നതിനും ഇടയാകത്തക്കവിധത്തിലുള്ള കവിതയെഴുതാൻ. നാഥ, എന്തിനുംകൂടി തൃപ്തിയോടെ കേൾക്കത്തക്ക വല്ല ഗീതമോ കാവ്യമോ ചൊല്ലിയാൽ തരക്കേടില്ല.

പുത്ഥപി—അതായതു നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടി ഞാൻ ശുദ്ധരോമണം ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്ക് എന്നെ തൃപ്തിവരുമാറു നോക്കിക്കൊണ്ടാൻ!

ജോശി—ആയി! ആയി!! നാഥാ! അങ്ങക്കു മരിക്കുന്നതിനിത്ര ഭയമോ? തന്റെ പ്രാണനെപ്പോലും തുച്ഛമായി വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു ഗാനം ചെയ്യാൻ സാധിക്കുകയില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ ഗാനംകൊണ്ടൊരു പ്രയോജനവുമില്ല. ദേശം, ജാതി, ധർമ്മം, മനുഷ്യത്വം എന്നിത്രാദികളെ വിസ്മരിച്ച് അമോരാത്രം യവനസമ്രാട്ടിനെ സ്തുതിക്കുക! കഷ്ടം! ഡർബ്ബറിൽ നിന്നുകൊണ്ടു നീചങ്ങളായ തത്തകൾക്കു തുല്യം 'തിരുമനസ്സ്' തിരുമനസ്സു എന്നു പറയുന്നതിനാണോ ആകുബർ അങ്ങയെക്കൊണ്ടുവന്നു തീറ്റിപ്പോറ്റിപ്പിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത്?

പുത്ഥി—നോക്കൂ, നിങ്ങളുടെ തീർത്ഥാടനമായ വാക്കുകളെയെല്ലാം മാറ്റിവെച്ചപ്പോൾ സർവ്വത്തേക്കു കയറ്റി അയക്കുന്നതായാൽ ഒരൊന്നാകണം കവിതയായിരിക്കും! (തല കുലുക്കിക്കൊണ്ട്) എത്ര സുന്ദരവും മധുരവും ചമൽക്കാരപരിപൂർണ്ണവുമായ ഭാവം!

ജോശി—പോത്തിന്റെ ചെവിയിൽ വീണവായിച്ചിട്ടു ഫലമില്ല.

പുത്ഥി—അവൂ! ഇപ്പോഴേക്കിലും മനസ്സിലായല്ലോ. അതർത്ഥശൂന്യമായ ചിലക്കൽ മതിയാക്കി ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കൂ. ഞാൻ എന്റെ ജന്മരാഗിയെ ശമിപ്പിക്കട്ടെ. ഭക്ഷണം തയ്യാറാകുന്നതിന് എത്ര താമസമുണ്ടെന്നു നോക്കൂ.

(ജോശി പോകുന്നു.)

പുത്ഥി—(ലാഞ്ഞുകൊണ്ട്) പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങനെയൊരു ഉപേക്ഷിച്ചു നിസ്സഹായനായി കയ്യും മലർത്തി ഇത്ര ബലവാനായ ചക്രവർത്തിയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ വിചാരിക്കുന്നുവല്ലോ. സ്വശക്തിയിൽ കവിഞ്ഞ കാര്യം സാധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വ്യർത്ഥമായി കായക്രേൾ ചെയ്യുന്നതു സാഹസമല്ലേ? വരു, ഞങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ കൂടിക്കൊള്ളൂ. സാന്നിധ്യ വിഭവങ്ങളോടുകൂടിയ ഭക്ഷണം, വസിക്കുന്നതിനു വിശേഷപ്പെട്ട മാളിക, രാജസഭയിൽ അഗ്രാസനം, എന്നിവകൾ സുലഭമാണ്. ഒരാദിഗന്ധിന്റെ ഉപലബ്ധിക്കുവേണ്ടി മൃഗതകൊണ്ട് അങ്ങനെയൊരു വ്യർത്ഥമായി പ്രയത്നിക്കുകയും, തന്റെ വംശജകളായ അബലകളെ ഷരത്രയന്മാർക്കു മാത്രമേ വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുക്കുകയുള്ളുവെന്നു വ്രതം പിടിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവല്ലോ! കഷ്ടമേ കഷ്ടം!

(പോകുന്നു.)

ര ഞ ഞ ഞ 11.

സ്ഥാനം—ഫൽഗിപ്പാട്ടി. സലീമിന്റെ ചാവടി.

സമയം—പകൽ മൂന്നു മണി.

[സലീമിന്റെ കൂടാരത്തിൽ ദൈവത്തും മേഹറും പ്രവേശിക്കുന്നു]

മേഹർ—രാജകുമാരൻ ഇവിടെ ഇല്ലല്ലോ!

ദൈവത്തു്—ഇവിടെ ഇല്ലാ, നിശ്ചയം തന്നെ.

മേഹർ—അദ്ദേഹം വരുന്നതുവരെ ഞാനിവിടെ കാത്തിരിക്കും.

ദൈവത്തു്—ഇന്നു നിങ്ങൾ പിണങ്ങിയിരിക്കുകയാണെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ?

മേഹർ—പിന്നെ പിണങ്ങാതിരിക്കുമോ? ഞാൻ യുദ്ധം കാണാനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്. പക്ഷേ ഇവിടെ ആ പേരുകൂടി കേൾക്കാനില്ല. വെറും വീരസ്വന്തം മാത്രം സർവ്വത്ര കേൾക്കുന്നുണ്ടു്. ഇനിക്കിവിടെ താമസിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഇപ്രകാരം ഉദാസീനയായി മെന്തും ഭിക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതിനെനിക്കിഷ്ടമില്ല. ഇവിടെ അര നിമിഷംപോലും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതിന്നു ഞാൻ തീരെ അശക്തയായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇന്നു തന്നെ ഇവിടെ നിന്നു പോകും.

ദൈവത്തു്—നിങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശമെന്താണെന്നു് ഏനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഇത്രയൊക്കെ പ്രയാസപ്പെട്ടു സമരം കാണുന്നതിന്നു് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിട്ടു് അതിന്റെ ആരംഭമായപ്പോൾ മടങ്ങിപ്പോകുന്നതിനുള്ള വട്ടമായി!

മേഹർ—യുദ്ധം ഏവിടെയാണു്? ഇരുഭാഗത്തുള്ള സൈന്യങ്ങളും മുഖത്തോടു മുഖംനോക്കി നിന്നു തുടങ്ങിട്ടു് ഇന്നെക്കു പതിനഞ്ചു ദിവസമായി. ഏവിടെയെങ്കിലും ഒരു യുദ്ധമെങ്കിലും നടന്നിട്ടുണ്ടോ? കേൾക്കൂ,

കേൾക്കൂ, അതാ ജനങ്ങൾ വൃതമായി ലക്ഷ്യമുണ്ട്.
ഇനിക്കിവിടെ അത് നിമിഷംപോലും കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ
പ്രയാസം. ഞാൻ ഇപ്പോൾ തന്നെ പോകുന്നു—
അതാ യുവരാജാവു വരുന്നു!

[നല്ലവണ്ണം അലംകൃതനായ സലീം തന്റെ വസ്ത്രം
ഗ്രംകൊണ്ടു നിലമടിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്ന സമയത്തു സ
ഹോദരിമാരെ കണ്ടു വിസ്മയിക്കുന്നു.]

സലീം—ഹൈ! എന്തിനാണു നിങ്ങളിങ്ങോട്ടുവന്നത്?
ഒരുമത്തു—ജ്യേഷ്ഠത്തി പിണങ്ങിയിരിക്കുകയാണ്—
സലീം—എന്തിന്?

ഒരുമത്തു—ഇപ്പോൾതന്നെ മടങ്ങിപ്പോകുന്നതിനു ത
യ്യാറായിരിക്കുന്നു.

സലീം—എന്തിന്?

മേഹർ—(ഏഴനോറ്റ്) എന്തിന്? യുദ്ധം എവിടെയാ
ണ്? ഭീരുക്കളായ രജപുത്രന്മാരും അവരോടു തുല്യന്മാ
രായ മുഗളന്മാരും അന്യോന്യം സ്വാധീനം ചോദിച്ചു
കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇടക്കിടെ വലിയ കോലാഹലവും
കേൾക്കുന്നുണ്ട്. അല്ലാതെ പോരാടുകയോ കാഹളം
മുഴക്കുകയോ ഇതുവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ഇതു സമരമാ
ണെങ്കിൽ ഞാൻ പരന്നതാണ്. ജ്യേഷ്ഠനെന്നേ ഗുഹത്തി
ലേക്കു വിട്ടയച്ചേക്കൂ.

സലീം—അതൊരിക്കലും സാധിക്കുകയില്ല. ഒട്ടും താമ
സിക്കാതെ ഇവിടെ സമരം നടക്കും. മാനസിംഹൻ
ഭീരുവായതുകൊണ്ടാണു പോരാടുന്നതിനു ഭയപ്പെടുന്ന
ത്. ഞാനാണു സൈന്യാധിപനെങ്കിൽ—

മേഹർ—ജ്യേഷ്ഠൻ സേനാപതിയല്ലേ? നിങ്ങൾ പിന്നെ
മരപ്പാവയായിട്ടാണോ ഇവിടെ പണിരിക്കുന്നത്? ഇ
തത്ര പന്തിയാണെന്നെനിക്കു തോന്നുന്നില്ല. എന്നെ

കൊണ്ടുപോയാക്കീട്ടു വന്നുകൊള്ളൂ. എനിക്കിവിടെ താമസിക്കുവാൻ വയ്യ.

സലാം—അതു കുറെ പ്രയാസമായിട്ടുള്ള കാര്യമാണ്. നിങ്ങളെ ആഗ്രയിലെത്തിക്കുന്നതത്ര എളുപ്പമായ സംഗതിയാണെന്നാണോ വിചാരിക്കുന്നത്?

മേഘർ—എളുപ്പമോ പ്രയാസമോ എന്തായാലും വേണ്ടില്ല; നാളെ രാവിലെ ജ്യോഷ്ഠൻ എന്നെ ആഗ്രയിലേക്കയക്കുമെങ്കിൽ കാര്യം ശരിതന്നെ. അല്ലാത്തപക്ഷം (പാദംകൊണ്ടു നിലത്തമത്തി ചവിട്ടിക്കൊണ്ടു) ഞാൻ വലിയ ആപത്തൊക്കയുണ്ടാക്കിത്തീക്കും.

സലീം—എങ്ങനെയാണു്?

മേഘർ—ഞാൻതന്നെ മഹാരാജാമാനസിംഹന്റെ സമീപത്തുചെന്ന് എന്നെ പറഞ്ഞയക്കുമോ എന്നു ചോദിക്കുകയോ എന്റെ പ്രാണനെ കളയുകയോ ചെയ്യും. എനിക്കു രണ്ടും സമമാണ്. ഞാൻ പറയുന്നതു വാസ്തവമാണ്. (തല കുലുക്കിക്കൊണ്ടു്) മതി, മതി, ഞാനിവിടെ ഒരു ദിവസം താമസിക്കുകയില്ല.

സലീം—അന്നിങ്ങോട്ടു പോകുന്നതിനുള്ള പരിഭ്രമം പോലെതന്നെ ഇന്നു് അങ്ങോട്ടു പോകുന്നതിനും ബദ്ധപ്പാടായി. സ്രീകൾക്കു സാമജമായ ചാപല്യം മാറുന്നതെങ്ങനെയാണു്? അവിടന്നിങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുപോകുന്നതിനെന്റെ കാലു പിടിച്ചില്ലെന്നു മാത്രം.

മേഘർ—അന്നു ബാക്കി വരുത്തിയതിനെ ഇപ്പോൾ തീർത്തേക്കാം. (സലീമിന്റെ കാലുപിടിക്കുന്നു) ജ്യോഷ്ഠാ! എനിക്കൊരു വലിയ അബദ്ധം പിണഞ്ഞു. ഞാൻ വീരന്മാരൊന്നിച്ചാണു യാത്ര ചെയ്യുന്നതെന്നു വിചാരിച്ചു പോയി. ഇവിടെ വന്നു കണ്ടപ്പോളല്ലേ കാര്യം മനസ്സിലായതു്. സ്വർഗ്ഗ ഭീരുക്കൾതന്നെ. ഓട്ടിൻ കുട്ടിക്കുള്ള ശൌന്ദര്യം കൂടി നിങ്ങൾക്കില്ല. ഞാനതുകൊ

ണ്ടാണു ജ്യേഷ്ഠന്റെ കാക്കൽ വീഴുന്നത്. ജ്യേഷ്ഠനെ കൊണ്ടു സാധിക്കാമകിൽ നാളത്തന്നെ വല്ലതും പ്രവർത്തിക്കുക; അല്ലാത്തപക്ഷം എന്നെ ഗൃഹത്തിലേക്കുയക്കണം. എനിക്ക് ഈ യുദ്ധത്തോടു വൈരാഗ്യം വന്നു.

സലീം—ആട്ടെ, എഴുന്നേൽക്കൂ. ഞാനിപ്പോൾതന്നെ രാജാമാനസിംഹന്റെ സമീപത്തേക്കു പോകുന്നുണ്ട്. അതിനു ശേഷം എന്തെങ്കിലുമൊരു തീർപ്പുണ്ടാകാതിരിക്കുകയില്ല. അനന്ദജത്തി! ഞാൻ നിന്നെ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. നീയെന്റെ എളയ സഹോദരിയായി ജനിച്ചതു ഭാഗ്യം തന്നെ. അല്ലാത്തപക്ഷം ഈ മാതിരി ശാഗ്വം പിടിക്കുകയില്ല. (പോകുന്നു)

ദൈത്യൻ്റ്—വലിയ ഉപായക്കാരിതന്നെ.

മേഘർ—പിന്നെ ഉപായം പ്രയോഗിക്കാതിരിക്കുമോ? ഈ വക ഘട്ടങ്ങളിൽ എവനാണു തലക്കാച്ചിൽ പിടിക്കാതിരിക്കുക!

(ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ശക്തസിംഹൻ “യുവരാജാവേ! യുവരാജാവേ!” എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു കൂടാരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും രണ്ടു യുവതികളെ കണ്ടു “മാപ്പു ചോദിക്കുന്നു” എന്നു പറഞ്ഞു ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകുകയും ചെയ്യുന്നു.)

ദൈത്യൻ്റ്—അദ്ദേഹം ആരാണു്?

മേഘർ—പ്രതാപസിംഹന്റെ സഹോദരനായ ശക്തസിംഹനാണെന്നാണു് കേട്ടിരിക്കുന്നതു്. എന്തൊരു സുന്ദരൻ! അല്ലേ?

ദൈത്യൻ്റ്—ഹാ—അദ്ദേഹം—

മേഘർ—ശക്തസിംഹൻ നല്ല വിദ്വാനാണെന്നു സലീം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. അത്രതന്നെയല്ല നല്ല ഫലിതക്കാരനാണത്രെ. വന്നു ക്ഷണത്തിൽതന്നെ മാപ്പു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു പോയതു കണ്ടുവോ? ഇവിടെ സ്വ

പ്രണേരം നിന്നിരുന്നെങ്കിൽ അല്പം സംസാരിച്ചു നോക്കാമായിരുന്നു. ഇതു യുദ്ധഭൂമിയാണ്. ഇത്രയൊക്കെ മുടിപ്പുതപ്പും മുഖംമറക്കലും മറുമില്ലെങ്കിലെന്താഭോഷം? വാസ്തവം പരകയാണെങ്കിൽ മുസൽമാന്മാരുടെ ഈ പഴയ ആചാരത്തിലെനിക്ക് അത്യന്തം വെറുപ്പാണ്! ഇതാലോചിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയം ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നു. നമ്മുടെ ഈ നിധി സൂക്ഷിക്കുന്ന വജ്രാനാലാളുകളുടെ ദൃഷ്ടി പതിച്ചു ഉടനെ തുറന്നു പോകുമോ?—ആട്ടെ, നമുക്കു കൂടാരത്തിലേക്കു പോകുക. നിങ്ങളെന്താണ് ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്? നടക്കൂ, പോകുക.

[ദൈത്യതുണീസയുടെ ഹസ്തഗ്രഹണം ചെയ്തുകൊണ്ടു മേഘമുനീസ അവിടെ നിന്നു പോകുന്നു.]

—:—

രംഗം 3.

—

സ്ഥാനം—മാനസിംഹന്റെ കൂടാരം.

സമയം—ഉച്ച.

[സലീമും മഹാബത്തുവാനും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.]

സലീം—മോ സാഹബ്! പ്രതാപസിംഹന്റെ കീഴിൽ എത്ര പട്ടാളമുണ്ട്?

മഹാബത്തു—ഏകദേശം ഇരുപത്തിരായിരം ഭടന്മാരുണ്ട്. അതിനു പുറമെ ഭീലന്മാരുടെ പട്ടാളവുമുണ്ട്.

സലീം—ഇരുപത്തിരായിരം! (വസ്ത്രം നിലത്തിട്ടിഴച്ചുകൊണ്ട്) അതിലും കുറച്ചധികമുണ്ടായിരിക്കാം, എന്തായാലും ഞാൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ ധീരതയെ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. ഇരുപത്തിരായിരം സൈന്യങ്ങളേയും കൊണ്ട് ഇത്ര ബലവാനായ ചക്രവർത്തിയോടു യുദ്ധത്തിനൊരു

വെട്ട പുരുഷപുംഗവനെ ഭൂമി കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്ന് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്.

മഹാബലത്ത് — രണ്ടാകുന്നത്തിൽവെച്ച് അദ്ദേഹത്തെ നേരിട്ടു കാണാമല്ലോ. പോക്കുളത്തിൽ അദ്ദേഹം സൈന്യങ്ങളുടെ പുരോഭാഗത്താണ് നില്ക്കുക.

സലീം — മഹാബലത്ത്! ഈ സമരത്തിന്റെ ജയാപജയം നിങ്ങളുടെ കൗശലത്തിന്മേലാണ് പ്രതിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്നത് എന്നാണ് ഞങ്ങളെല്ലാവരും വിചാരിക്കുന്നത്. (വസ്ത്രാഗ്രംകൊണ്ടു നിലമടിച്ചു) നിങ്ങൾ അമ്മാമന്റെ മരുമകൻ തന്നെയോ എന്നു കാണാമല്ലോ!

മഹാബലത്ത് — ഈ സമരത്തിന്റെ അവസാനമെന്തായിരിക്കുമെന്ന് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. നമ്മുടെ സൈന്യം മേവാഡ് സൈന്യത്തിന്റെ നാലിരട്ടിയുണ്ട്. അതും പോരാ നമ്മുടെ കൈവശം ചലിയത്തോക്കുകളുമുണ്ട്. പ്രതാപസിംഹനതില്ല. എല്ലാത്തിനും ഉപരിയായി മഹാരാജാ മാനസിംഹൻതന്നെയാണ് മുഗൾ സൈന്യനേതൃത്വം വഹിക്കുന്നത്.

സലീം — മാനസിംഹന്റെ സാമന്ത്രി കേട്ടുകേട്ടെന്റെ ചെവി പുണ്ണായി. യുദ്ധവർത്തമാനം പറയുന്നതിനിടയായാൽ ചക്രവർത്തി കൂടി മാനസിംഹന്റെ നാമം ജപിക്കും. മാനസിംഹൻ ദൈവമൊ മറ്റൊരാളെന്ന് തോന്നും. മാനസിംഹനിലെ വരികിൽ മുഗൾസാമ്രാജ്യസ്ഥാപനത്തെ സംഭവിക്കുകയില്ലായിരുന്നുവോ എന്നുകൂടി സംശയിക്കേണ്ടി വന്നിരിക്കുന്നു!

മഹാബലത്ത് — അതൊട്ടും തെറ്റായിട്ടുള്ള ധാരണയല്ല. മാനസിംഹനിലായിരുന്നുവെങ്കിൽ കക്കഷ്വരമുതൽ അരാക്കാൻ വരെയും ഹിമാലയം മുതൽ വിന്ധ്യാചലം വരെയും ഉള്ള രാജ്യം എങ്ങിനെയാണ് മുഗളന്മാരുടെ അധീനത്തിൽ പെടുക? ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഈ സംഗതി വഴിപോലെ മനസ്സിലാ

കീട്ടുള്ളതിനുപുറമെ പ്രതാപസിംഹനെയും നല്ല പരിചയമാണ്. എല്ലാം കൂടി ആലോചിച്ചിട്ടാണ് അദ്ദേഹം യുദ്ധത്തിനു മാനസിംഹനെ അയച്ചിരിക്കുന്നത്.

സലീം—ഓ സാഹബ്, ഞാൻ ഇവിടെ അല്പം വിനോദം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹിമയെ ഞാൻ ധാരാളം കേട്ടിട്ടുണ്ട്. കേട്ടുകേട്ടെന്റെ ചെവി പൊട്ടി. നിങ്ങൾ പറയുന്നപ്രകാരമുള്ള വീരനാണ് മാനസിംഹനെന്നു വരികിൽ അദ്ദേഹത്തിനു സ്വയം ചക്രവർത്തിയായിക്കൂടയോ? മുഗളന്മാരുടെ കാക്കൽ കിടക്കുന്നതെന്തിനാണ്?

മഹാബത്തു്—യുവരാജാവു തിരുമനസ്സേ! അതെല്ലാം വിധിവൈഭവമെന്നേ പറയാനുള്ളൂ.

[മാനസിംഹൻ ഒരു പ്ലാനറുകൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

മാനസിം—യുവരാജാവേ, നമസ്കാരം. മഹാബത്തുവാൻ വന്ദനം. മേവാഡ് സൈന്യം മിക്കതും കോമളമീരത്തിന്റെ പശ്ചിമഭാഗത്തുള്ള പർവ്വതത്തിലാണ് വന്നു ചേർന്നിരിക്കുന്നത്. അവിടെക്കുള്ള മാഗ്ഗ് നന്നു കടുപ്പമാണ്. ഇരുഭാഗത്തുമുള്ള ചെറിയ കുന്നുകളിന്മേൽ രജപുത്രന്മാരും ഭീലന്മാരും നിൽപ്പുണ്ട്. ഈ പടം നോക്കൂ.

മഹാബത്തു്—(ചിത്രം കയ്യിൽ വാങ്ങിച്ചു) കോമളമീരത്തെത്തുന്നതു വളരെ പ്രയാസമുള്ള ഒരു കാര്യമാണെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ?

മാനസിം—കുടും തെരുക്കുമില്ലാ, വളരെ എളുപ്പമാണ്. രജപുത്രന്മാരോട് അങ്ങോട്ടു ചെന്നെത്തുകുന്നതു നന്നല്ല. നമ്മളിവിടെ സ്വസ്ഥന്മാരായിരുന്ന് അവരുടെ ഉദ്യമങ്ങളെ അന്വേഷിക്കുകയാണ് ഉത്തമം.

സലീം—ഓ രാജൻ, എത്ര കാലത്തോളം നമ്മളിവിടെ സ്വസ്ഥന്മാരായിരിക്കണം?

മാനസിം... ഇരിക്കുവാൻ കഴിയുന്ന കാലത്തോളം. നെല്ലുമുതലായ ധാന്യങ്ങളെ ശേഖരിപ്പാൻ പ്രത്യേകം ഏർപ്പാട് ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

സലീം—ഈ ഇരിപ്പുരൂപത്തിലല്ല. ആദ്യംതന്നെ നമ്മൾ അങ്ങോട്ടെത്തിക്കുകയാണു വേണ്ടത്.

മാനസിം—യുവരാജാവേ, നമുക്കു ശത്രുക്കളുടെ സുമാരംഭത്തെ കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നാൽ മാത്രം മതി. മഹാബത്തുവാൻ! ഇതാണ് എന്റെ കല്പന, പൊക്കോളൂ.

സലീം—ഇതൊരിക്കലും സാധിക്കുന്ന കാര്യമല്ല. (മഹാബത്തുവാനോടു) നിങ്ങൾ നാളെ പ്രഭാതത്തിൽ തന്നെ സൈന്യങ്ങളെ യുദ്ധത്തിനു തയ്യാറാക്കിക്കൊള്ളൂ.

മാനസിം—യുവരാജാവു തീരുമാനസ്സുകൊണ്ടു, സൈന്യാധിപൻ ഞാനാണ്.

സലീം—ഞാൻ പിന്നെ ഈ കാര്യം കാണുന്നതിനാണോ വന്നിരിക്കുന്നത്?

മാനസിം—അങ്ങനെയൊക്കെയുടെ വകിലായിട്ടാണു വന്നിരിക്കുന്നത്.

സലീം—അതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണ്?

മാനസിം—അങ്ങനെയോ പേരിന്റെ നേതാവിനെപ്പോലെ അഥവാ ഒരുയാളെത്തേപ്പോലെ ചക്രവർത്തിയുടെ സമീപത്തുനിന്ന് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുകയാണ്. അങ്ങനെയൊക്കെ പകരം ചക്രവർത്തിയുടെ പാദുകങ്ങളാണു കൊണ്ടു വരപ്പെട്ടിരുന്നതെങ്കിൽ തന്നെയും ഒരു കുറവും വരികയില്ലായിരുന്നു.

സലീം—ഇത്ര ധൈര്യമോ? (ഉറയിൽനിന്നു വാളുതന്നു.)

മാനസിം—യുവരാജാവേ, വാളു ഉറയിൽതന്നെ ഇട്ടേക്കൂ. വെറുതേ ശുണ്ണിയെടുത്തിട്ടെന്താണു ഫലം? നമ്മൾ തമ്മിൽ പൊരുതുന്ന പക്ഷം ആരാണു ജയിക്കുകയെന്ന് അങ്ങനെയൊക്കെ നല്ലപോലെ അറിയാം. ഈ സൈന്യം മുഴുവനും എന്റെ അധീനതയിലാണെന്നും അങ്ങനെയൊക്കെ റിയാമല്ലോ.

സലീം— അങ്ങു എന്റെ കീഴിലല്ലെന്നുണ്ടോ?

മാനസിം— ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ കിങ്കരനാണ്, അങ്ങയുടെയല്ല. പുണ്യാധികാരത്തോടു കൂടിയാണ് ഞാൻ പോക്കുളത്തിലേക്കു വന്നിരിക്കുന്നത്. അങ്ങനെയൊരു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഞാൻ അങ്ങയുടെ ഉദ്യമങ്ങളെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കും. പക്ഷേ അധികാരം പ്രയോഗിച്ചു തുടങ്ങിയാൽ ഞാൻ അങ്ങയെ ഭ്രാന്തനാക്കുമ്പോലെ കയ്യോരം വെപ്പിക്കും. ഇതിനു വല്ല പിഴയും ചെയ്യേണ്ടി വന്നാൽതന്നെ ഞാനതു ചക്രവർത്തിയുടെ മുമ്പാകെ ചെയ്തുകൊള്ളാം. മഹാബത്തുവാൻ! എന്റെ കല്പനപോലെ പ്രവർത്തിക്കൂ (മഹാബത്തുവാൻ മൗനമായി യുവാജാവിനെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു പോകുന്നു. അയാളുടെ പിന്നാലെ മാനസിംഹനും വന്ദനം പറഞ്ഞു പിരിയുന്നു.)

സലീം— ഈ യുദ്ധം അവസാനിക്കട്ടെ. ഞാനിതിനുപകരം വീട്ടിയേക്കാം. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗർവ്വം അതിരുകു വിത്തിരിക്കുന്നു. (ബലപ്പെട്ട കൂടാരത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു.)

രംഗം 4.

സ്ഥാനം—സമരഭൂമി. ശക്തസിംഹന്റെ ശിബിരം

സമയം—പകൽ മൂന്നുമണി.

[ശക്തസിംഹൻ തനിയെ നില്ക്കുന്നു.]

ശക്ത—ഇതു തന്നെയാണു മേവാഡ്. ഇതുതന്നെയാണ് എന്റെ ജന്മഭൂമി. കനകം വിളയുന്ന ഈ മേവാഡഭൂമിയിൽ മുഗൾസൈന്യം വന്നു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും എന്റെ പ്രാണമുപമാണ്. കാലവിളംബമെന്നിയെ ഈ പ്രദേശം സ്വസ്ഥതാ നങ്ങളുടെ രക്തനദികളെക്കൊണ്ടു സമൃദ്ധമായിരിക്കും. ഈ ഭൂമി താൻ സ

ന്താനങ്ങൾക്കു കൊടുത്തിരിക്കുന്ന രഹസ്യത്തെ ഇപ്പോൾ തിരിയെ വാങ്ങിക്കുന്നു. എല്ലാം കണക്കുകൾക്കുതന്നെ. പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങനെയൊന്നും തമ്മിലുള്ള വഴക്കിന്റെയും തീർപ്പുണ്ടാകും. അങ്ങനെയൊന്നു മേവാഡിൽ നിന്നു പുറത്താക്കി, ഞാൻ ഒട്ടും താമസിക്കാതെ അതിന്റെ പലിശകൂട്ടിത്തന്നേക്കാം. മേവാഡിനെയും നാമാവശേഷമാക്കിത്തീർക്കും. മുഴുവനും ചുട്ടുപൊരിച്ച ശൂന്യഭൂമിയിൽ ഞാൻ സംഹാരഭരണ ഇല്ലം നൃത്തം ചെയ്യും. ഇത്രമാത്രമേ എനിക്ക് വശമുള്ളൂ; ഒട്ടും അധികം വേണ്ട. മേവാഡുരാജ്യം ലഭിക്കുന്നതിന് അഭിലാഷമോ, മുഗളന്മാരിൽ നിന്നു പ്രതിഫലമോ യോ എനിക്കില്ല. എന്റെ ഉദ്ദേശത്തിൽ ദേഷ്യമോ ലാഭമോ ഹിംസയോ ഇല്ല. ഞാൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ കടക്കാരനാണ്. അതു തിരക്കേണമെന്നുള്ള താല്പര്യത്തോടുകൂടിയാണ് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നത്. പ്രാകൃതികമായ അസൂയയ്ക്കിനും സാമുദായികമായ അനിതിക്കും, രാജാവിന്റെ സ്വേച്ഛാധരണത്തിനും എനിക്കു ശ്രാണിയുള്ളതോളം ഞാൻ പ്രതികാരം ചെയ്ത നോക്കും. ജാതി വളരെ ഉൽകൃഷ്ടമായ ഒന്നാണ്. ഞാൻ അതിന്റെ മഹത്വത്തിനു കീഴിൽ എന്റെ ശിരസ്സിനെ വെട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഉദ്ദേശോപലബ്ധിക്കുള്ള ബലം പോരാത്തതുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ മുഗളന്മാരുടെ സാഹായ്യത്തെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നത്. എന്റെ പ്രവൃത്തി അസൂയയമാണെന്ന് ആരെങ്കിലും എന്നെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുമോ? ഞാൻ അധർമ്മം പ്രവർത്തിച്ചിട്ടില്ല. ഞാൻ അസൂയയെ സൂര്യമാക്കിത്തീർക്കുന്നതിനാണ് പരിശ്രമിക്കുന്നത്. കൗചിത്രത്തിനു വന്നിട്ടുള്ള ഭംഗത്തെ തീർക്കുന്നതിനു മാത്രമേ ഞാൻ ഇറങ്ങിക്കുന്നുള്ളൂ. എന്റെ പേരിൽ യാതൊരു തെറ്റുമില്ല.

[മേഘരഥിസു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശക്ത—(തെളിക്കൊണ്ട്) ആരും?

മേഘർ—ഞാനാണ്. മേഘരണീസ, ആകുബർ ചക്രവ
ത്തിയുടെ പുത്രി.

ശക്ത—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) ചക്രവത്തിയുടെ പുത്രി എ
ന്റെ കൂടാരത്തിലോ?

മേഘർ—അങ്ങനെ പ്രതാപസിംഹന്റെ സോദരന്മാരേ?
അങ്ങു ശത്രുപാളയത്തിൽ വന്നതെന്തിനാണ്?

ശക്ത—(മങ്ങിയ മുഖഭാവത്തോടെ, സാവധാനത്തിൽ)
അതേ, ഞാൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ ശത്രുപാളയ
ത്തിൽ തന്നെയാണ്. പ്രതിക്രിയ ചെയ്യേണമെന്നാ
ണ് എന്റെ ഉദ്ദേശം.

മേഘർ—എന്നാലെന്റെ ഉദ്ദേശം അങ്ങയുടേതിനേ
ക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠമാണ്. ഞാൻ സഖ്യം സമ്പാദിക്കുന്ന
തിനാണ് വന്നിരിക്കുന്നത്. (ശക്തസിംഹൻ ആശ്ച
ര്യത്തോടുകൂടി നോക്കുന്നതുകണ്ട്) അങ്ങേക്കിത്ര ആ
ശ്ചര്യം തോന്നാനുള്ള കാരണമെന്താണ്?

ശക്ത—ഞാൻ വിചാരിച്ചു—

മേഘർ—അതിനെന്താ തടസ്സം അങ്ങു വിചാരിച്ചുകൊ
ള്ള ഞാനും ആലോചിച്ചുകൊള്ളാം! (ഇരിക്കുന്നു)

ശക്ത—(അത്യാശ്ചര്യത്തോടെ) നിങ്ങൾ ഈ കൂടാര
ത്തിൽ വന്നതെന്താണെന്നു ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ ചോ
ദിക്കട്ടെ.

മേഘർ—അതിനെന്താണ് വിരോധം? നല്ലവണ്ണം ചോ
ദിച്ചുകൊള്ള. ഞാനൊരു വലിയ അപകടത്തിൽ ചാ
ടിയിരിക്കുന്നു.

ശക്ത—എന്തൊരുതരം അപകടം?

മേഘർ—വലിയ അപകടംതന്നെ. സഖീം എന്റെ
സോദരനാണെന്ന് അങ്ങു പക്ഷേ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായി
രിക്കാം. ഞാനും ദൈവത്തുനീസയുംകൂടി യുദ്ധം കാ
ണാനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതെങ്കിലും ഇവിടെ ആ വ

ത്തമാനമേ ഇല്ല. ഇരുഭാഗത്തും വമ്പിച്ച സൈന്യം പരസ്പരമുഖാവലോകനവും ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇതു കാണാനല്ലാ ഞാനിത്ര പ്രയാസപ്പെട്ട് ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്. ഇവിടെ ഇരുന്നിരുന്നു മുഷിഞ്ഞു. ഞാനെന്നോ ചെയ്യേണ്ടതെന്ന് അങ്ങുതന്നെ പറയൂ. ഞാൻ ഇതുവരെ ദൌളത്തുനീസയൊരുമിച്ച സംഭാഷണം ചെയ്തയായിരുന്നു, പക്ഷേ അവളിപ്പോൾ ഉറങ്ങിപ്പോയി. അവൾക്കെന്തൊരു ഉറക്കമാണ്? ഈ സുന്ദരിമാക്കത്ര ക്ഷണത്തിൽ ഉറക്കം വരുന്നു! ഞാൻ തനിയെ എന്താണു ചെയ്യുക. അങ്ങും ഈ സമയത്തു സ്വസ്ഥനായിരിക്കുകയാണെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലായി. ആലോചന മതിയാക്കൂ, ഞാൻ അങ്ങയോട് അല്പം സംഭാഷണം ചെയ്യട്ടെ. അങ്ങൻ വലിയ വിദ്വാനാണെന്നു സഖീം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

(ശക്തസിംഹൻ വിസ്മയിക്കുന്നു)

മേഘർ—അങ്ങിപ്പോൾ വലിയ ആലോചനയിലാണിരിക്കുന്നത്. ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ പുത്രിയാണെങ്കിലും എന്റെ അമ്മ രജപുത്രിയാണ്. ഞാൻ സമരം കാണാനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നത്. എനിക്കിതിനു മുമ്പ് അങ്ങയെ പരിചയമില്ല; ഞാൻ മുന്നറിവുകൂടാതെയാണ് അങ്ങയുടെ കൂടാരത്തിൽ വന്നത്. ഞങ്ങൾക്കുള്ളതുപോലെ അത്ര നിബ്ബന്ധമായ മുട്ടുപുടവയും മറ്റും അങ്ങക്കുണ്ടായിരിക്കുകയില്ല—

ശക്ത—ഇല്ലാ, എനിക്കതൊന്നുമില്ല—പക്ഷേ നിങ്ങൾ തനിയെ എന്റെ കൂടാരത്തിൽ വന്നവിവരം യുവരാജാവിന്റെയൊ ചക്രവർത്തിയുടെയൊ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചുവെങ്കിൽ അവരെന്തുപറയും?

മേഘർ—അങ്ങു ഭയപ്പെടേണ്ട. ചക്രവർത്തി ഒന്നും പറയുകയില്ല. എന്റെ വാക്കുതന്നെയാണ് അദ്ദേഹത്തിനു പ്രമാണം. സഖീമിന്റെ കാര്യം അവിടെ ഇരിക്ക

ത്തമാനമേ ഇല്ല. ഇരുഭാഗത്തും വമ്പിച്ച സൈന്യം പരസ്പരമുഖാവലോകനവും ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇതു കാണാനല്ലാ ഞാനിത്ര പ്രയാസപ്പെട്ട് ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്. ഇവിടെ ഇരുനീരുനു മുഷിഞ്ഞു. ഞാനെന്നോ ചെയ്യേണ്ടതെന്ന് അങ്ങുതന്നെ പറയു. ഞാൻ ഇതുവരെ ദൈവത്തുണീസയൊരുമിച്ചു സംഭാഷണം ചെയ്തയായിരുന്നു, പക്ഷേ അവളിപ്പോൾ ഉറങ്ങിപ്പോയി. അവൾക്കെന്തൊരു ഉറക്കമാണ്? ഈ സുന്ദരിമാക്കത്ര ക്ഷണത്തിൽ ഉറക്കം വരുന്നു! ഞാൻ തനിയെ എന്താണു ചെയ്യുക. അങ്ങും ഈ സമയത്തു സ്വസ്ഥനായിരിക്കുകയാണെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലായി. ആലോചന മതിയാക്കൂ, ഞാൻ അങ്ങയോട് അല്പം സംഭാഷണം ചെയ്യട്ടെ. അങ്ങൻ വലിയ വിദ്വാനാണെന്നു സഖീം പറഞ്ഞു കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

(ശക്തസിംഹൻ വിസ്മയിക്കുന്നു)

മേഘർ—അങ്ങിപ്പോൾ വലിയ ആലോചനയിലാണിരിക്കുന്നത്. ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ പുത്രിയാണെങ്കിലും എന്റെ അമ്മ രജപുത്രിയാണ്. ഞാൻ സമരം കാണാനാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നിരിക്കുന്നത്. എനിക്കിതിനു മുമ്പ് അങ്ങയെ പരിചയമില്ല; ഞാൻ മുൻറിവുകൂടാതെയാണ് അങ്ങയുടെ കൂടാരത്തിൽ വന്നത്. ഞങ്ങൾക്കുള്ളതുപോലെ അത്ര നിബ്ബന്ധമായ മുട്ടപ്പുടവയും മറ്റും അങ്ങക്കുണ്ടായിരിക്കുകയില്ല—

ശക്ത—ഇല്ലാ, എനിക്കതൊന്നുമില്ല—പക്ഷേ നിങ്ങൾ തനിയെ എന്റെ കൂടാരത്തിൽ വന്നവിവരം യുവരാജാവിന്റെയൊ ചക്രവർത്തിയുടെയൊ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചുവെങ്കിൽ അവരെന്തുപറയും?

മേഘർ—അങ്ങു ഭയപ്പെടേണ്ട. ചക്രവർത്തി ഒന്നും പറയുകയില്ല. എന്റെ വാക്കുതന്നെയാണ് അദ്ദേഹത്തിനു പ്രമാണം. സഖീമിന്റെ കാര്യം അവിടെ ഇരിക്ക

ഒട്ട! ആ സാധു എന്താണു പറയുക? ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമോദരിയാണ്. ഞങ്ങളിരുവരും സമപ്രായക്കാരാണ്. സ്ത്രീകൾ ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ വലിയ ബുദ്ധിശാലികളായിരിക്കുമെന്ന് അങ്ങക്കറിയാമല്ലോ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നതെല്ലാം അയാൾ സമ്മതിക്കും. വിരോധമായിട്ടൊന്നുംതന്നെ പറയുകയില്ല. ഹാ, എനിക്കിപ്പോൾ ഭാർയ്യവന്നു! ഞാൻ ഒരു കാര്യം ചോദിക്കട്ടെ, അങ്ങയുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞുവോ?

ശക്ത—ഇല്ലാ, ഇതുവരെ എന്റെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല.

മേഹർ—അതു വളരെ അതുളതന്നെ.

ശക്ത—എന്താണ് അതുളത്ത്?

മേഹർ—അങ്ങയുടെ വിവാഹം കഴിയാത്തത് അസാധാരണമായ ഒരു സംഗതിയല്ലേ? എന്റെയും കല്യാണം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അങ്ങു വേളികഴിച്ചു പത്നീസമേതനായിട്ടാണു പോക്കുളത്തിലേക്കു വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ ഞാനും ആ സ്ത്രീയുമായി അത്യന്തം സ്നേഹത്തിനിടയാകുമായിരുന്നു. പക്ഷേ അങ്ങയുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നല്ലേ പറയുന്നത്, പിന്നെ നീവൃത്തിയെന്താണ്?

ശക്ത—അതെന്റെ നിർഭാഗ്യംതന്നെ.

മേഹർ— ഭാഗ്യമൊ നിർഭാഗ്യമൊ എന്നെന്നിരിക്കുന്നുള്ളടാ. വിവാഹം ചെയ്യാൻ പോകുന്നുവെന്നുള്ള ധ്വനി വളരെ മുമ്പുതന്നെ കേട്ടതുടങ്ങുമെന്നു മാത്രമല്ലാ ധ്വല്ലാവക്കും അതനുസരിച്ചു നടക്കേണ്ടതായും വരുന്നു. ആദ്യംതന്നെ വധുവരന്മാരെപ്പറ്റി എന്തൊരുതരം വർത്തമാനങ്ങളാണു കേട്ടതുടങ്ങുക? നല്ല രസമുണ്ട്. അവർ തമ്മിൽ എന്തൊരു ജാതി എഴുത്തുകുത്തുകളാണു നടക്കുന്നത്; അപ്രകാരംതന്നെ സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നവക്കും നല്ല ഹേമന്വോക്കുണ്ടാകും! “പ്രിയേ, നിങ്ങളുടെ

ജോടുക്കൂടാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനല്ല” —എന്ന് ഒരാൾ പറയുന്നു. “പ്രാണനാഥാ, അങ്ങനെയൊക്കെ അരനിമിഷംപോലും ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുകയില്ല” എന്നു മറുപുറത്തുനിന്നു മറുപടിയും ലഭിക്കും ഇതെല്ലാം രണ്ടു നാലു ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ സംഭവിക്കുന്നതാണ്. അതിനു മുമ്പിൽ ഇരുവരും കണ്ടുപരിചയംകൂടിയില്ല. അല്പദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ പരസ്പരസംഭിസംകൂടാതെ ജീവിച്ചിരിക്കാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്നുള്ള മട്ടായാൽ കഴിഞ്ഞല്ലോ!

ശക്ത—നിങ്ങളിതുവരെ ആരുടെയും സ്നേഹപാശത്തിൽ പെട്ടിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നുവല്ലോ.

മേഘർ—പെട്ടിട്ടില്ല, എനിക്കിതുവരെ അതിനുള്ള അവസരം ലഭിച്ചിട്ടില്ല. എനിക്കാരോടും പ്രേമം തോന്നിട്ടുമില്ല. ആക്കെങ്കിലും എന്റോടു സ്നേഹം തോന്നിയെങ്കിലൊ എന്ന് എനിക്കു ലേശം ഭയമില്ല.

ശക്ത—അതെന്താണ്?

മേഘർ —ഒരു പുരുഷൻ ഒരു സ്ത്രീയിൽ അനുരാഗം ജനിക്കേണമെങ്കിൽ ഒന്നാമതായി അവൾക്കു രൂപലാവണ്യമുണ്ടായിരിക്കേണമെന്നാണ് ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളത്. അനുരാഗത്തിലകപ്പെടുന്ന പുരുഷന്മാരെല്ലാം ശൌയ്യവീര്യാദി ഗുണങ്ങളും സ്ത്രീകൾക്ക് അസ്തമസ്സകൾക്കു തുല്യം സൗന്ദര്യവുമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ പുസ്തകങ്ങളിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കിട്ടുണ്ട്. വിരൂപിയായ ഒരു രാജകുമാരിയുടെ ചരിത്രമെങ്കിലും ഞാനിതുവരെ കേട്ടിട്ടില്ല. ഹാ, ഒരു വിരൂപിയായ രാജകുമാരിയെ കണ്ടിട്ടുണ്ടു നിശ്ചയംതന്നെ.

ശക്ത—അവൾ എവിടെയാണ്?

മേഘർ—കണ്ണാടിയിൽ. എന്റെ ആകൃതി കട്ടുതന്നെ സുന്ദരമല്ല. എന്റെ നയനങ്ങൾക്കു പറയത്തക്ക ദൃഷ്ടി

കാണേണമെന്നു വിചാരിച്ച് ഇങ്ങോട്ടു വന്നതാണ്.
(മേഘറിന്റെ നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) ഈ സ്ത്രീ ഏ
താണ്?

ശക്ത—ചക്രവർത്തിയുടെ പുത്രി മേഘരണീസ. (സ്വഗ-
തം)—ഇതെന്തൊരാൾക്കും? മുഗൾസമ്രാട്ടിന്റെ പ-
ത്രിയും രജപുത്രരാജാവിന്റെ കന്യകയും ഒരേസമയ
ത്തു ക്ഷണനംകൂടാതെ എന്റെ കൂടാരത്തിൽ വന്നിരി-
ക്കുന്നു അതുകൊണ്ടല്ലേ?

(മേഘർ ഈരയുടെ സമീപത്തുചെന്നു അവളുടെ
ചുമലിൽ കൈ വെക്കുന്നു.)

മേഘർ—നിങ്ങൾ രാണാപ്രതാപസംഹാർന്റെ പുത്രിയാ
ണോ?

ഈര—അതേ, രാജകുമാരി!

മേഘർ—ഞാൻ രാജകന്യകയും മറ്റുമല്ല. ഞാൻ വെറും
മേഘറാണ്. ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ പുത്രിതന്നെയാ
ണെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റേ എന്നെപ്പോലെ അസം-
ഖ്യം പുത്രിമാരുണ്ട്. അതിൽ പകുതി എണ്ണം ചത്താ-
ലും ജീവിച്ചാലും അദ്ദേഹത്തിനു യാതൊരു ഭാവഭേദവും
മുണ്ടാകയില്ല. സമരത്തിനു പോകുമ്പോൾ എന്നെയും
ഒരുമിച്ചു കൊണ്ടുപോകേണമെന്നു ഞാൻ അദ്ദേഹ-
ത്തോടു പല പ്രാവശ്യവും അപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും
ഒരിക്കലും അനുവദിച്ചിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ
വാശിപിടിച്ചു യുവരാജാവൊന്നിച്ചു വന്നത്. അച്ഛൻ—
വെങ്ങളുടെ പുത്രിയായ ദൈവത്തുന്റേയും എന്റെ
കൂടെ വന്നിട്ടുണ്ട്.

ഈര—അവർ എവിടെയാണ്?

മേഘർ—ഉറങ്ങുകയാണ്. അവർക്കെപ്പോഴും ഉറക്കംത-
ന്നു. ഞാനൊരു പ്രയത്നിച്ചിട്ടും അവളെ ഉണർത്തു-
ന്നതിനു സാധിച്ചിട്ടില്ല. ഈ യുദ്ധകേരളാഫലത്തിനി-
ടക്ക് ആരെങ്കിലും ഉറക്കംവരുമോ? നിങ്ങൾ തന്നെ
പറയൂ!

ഈ—എളയപ്പോ, എനിക്കുണ്ടായോട രണ്ടുവാക്കു സംസാരിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്.

മോൾ—ഛാഛാ, പറയാമല്ലോ; തുറന്നുപറഞ്ഞുകൊള്ള. ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടെന്നുവിചാരിച്ചു നിങ്ങളോടും ശങ്കിക്കേണ്ടാ. നിങ്ങൾ എളയപ്പോനോട് പറയുന്ന സംഗതി ഗുഹ്യമായിരിക്കേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ കരുത്തോടും പറകയില്ലെന്നു പൂണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചുകൊള്ള. ഞാൻ ആ കാഴ്ച പുറത്താക്കുന്നപക്ഷം എന്റെ ശിരസ്സു മുറിച്ചെടുക്കുന്നതിനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം തന്നിരിക്കുന്നു. വിരോധമില്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ സംഭാഷണത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളുന്നതിനു് എനിക്കു താല്പര്യമുണ്ടു്. ഞാൻ മൗനമായിരുന്നു കേട്ടുകൊള്ളാം. നിങ്ങളുടെ പേര് 'ഈ' എന്നല്ലേ? എത്ര കനാത്തരം പേരു്! എന്തൊരു ലാവണ്യം, എന്തൊരു നിഷ്പേക്ഷത. ഹും, നിങ്ങൾ സംഭാഷണം ആരംഭിച്ചുകൊൾവിൻ. എന്താണു മിണ്ടാത്തതു്? എന്നാൽ നിങ്ങൾ സംസാരിച്ചുകൊൾവിൻ; ഞാൻ അതിനിടക്കു ദൈവത്തുനിന്നു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാം. നിങ്ങളെ കാണുന്നതു് അവർക്കു സന്തോഷമായിരിക്കും.

(ബലപ്പെട്ടുപോകുന്നു)

ശകുന്ത—എന്തൊരു മുഖശ്രീയില്ലാത്ത വെണ്ണ!—ഈരേ! നീ തനിയെയാണോ വന്നതു്?

ഈ—അതേ.

ശകുന്ത—നിയ്ക്കിവിടെ നിശ്ചയമായി വന്നുചേർന്നതെങ്ങനെയാണു്?

ഈ—ഉപദ്രവമുണ്ടാകാതിരിക്കാനല്ലേ ഞാൻ ഈ വേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

ശകുന്ത—ഇങ്ങോട്ടു വരുന്ന വിവരം അച്ഛൻ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?

ഈ—ഇല്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരമല്ലാ ഞാനിവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതു്.

ശക്ത—പ്രതാപസിംഹൻ കശലാത്തനെയല്ലേ?

ഇര—ശരീരത്തെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം സുഖക്കേടൊന്നുമില്ല

ശക്ത—അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ എന്താണ് പ്രവർത്തിക്കുന്നത്?

ഇര—അദ്ദേഹത്തിനിപ്പോൾ യുദ്ധഭ്രാന്ത തലയിൽ കയറിയിരിക്കുകയാണ്. സൈന്യങ്ങളെ അഭ്യസിപ്പിക്കുകയും അവരോടു ഉപദേശിക്കുകയും സാമന്തന്മാരെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും മാത്രമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ജോലി.

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠന്തിയോ?

ഇര—അവർക്കും സൗഖ്യം തന്നെയാണ്. ഇന്നെക്കരണ്ടു ദിവസമായിട്ടു അമ്മ കണ്ണടച്ചിട്ടില്ല. അച്ഛന്റെ തലക്കൽ കാവലിരിക്കുകയാണ്. അച്ഛൻ ഉറങ്ങുന്ന സമയത്തു സ്വപ്നം കാണുന്നതും യുദ്ധത്തെക്കുറിച്ചു തന്നെയാണ്. ചിലപ്പോൾ ഞെട്ടിയുണർന്നു ‘ആക്രമിക്കുവാൻ’ എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു ചിലരെ ശാസിക്കുകയും ‘ഒട്ടും ഭയപ്പെടേണ്ടാ’ എന്നു പറഞ്ഞു മറ്റു ചിലരെ സമാധാനപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. ചില സമയത്തു ദീഗ്വശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ടു—‘ശക്താ, ഒടുവിൽ താൻ തന്റെ ജന്മഭൂമിയുടെ നാശത്തിനു കാരണഭൂതനായി ഭവിക്കുമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു യഥാർത്ഥമായി വരുമോ!’ എന്നും ചോദിക്കാറുണ്ട്.

(ഇരുവരും അല്പനേരം മൌനം ദീക്ഷിക്കുന്നു)

ഇര—(അല്പനേരം കഴിഞ്ഞശേഷം തല കുലുക്കിക്കൊണ്ട്) എളയച്ഛാ!

ശക്ത—ഇരേ!

ഇര—അങ്ങു പിതാവിന്റെ സോദരനായിട്ടുകൂടി കലശശ്രേഷ്ഠനായ മുഗളന്മാരോടു സഖ്യം ചെയ്തതിരിക്കട്ടെ,

ഹിന്ദുവായി ജനിച്ചിട്ടും ഹിന്ദുക്കളുടെ അന്തകനായി
ത്തീരാനുള്ള കാരണമെന്താണ്?

ശക്ത—നിന്റെ അച്ഛൻ എന്നെ കാരണംകൂടാതെ രാ
ജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയതുതന്നെ.

ഇതര—ആ ബ്രഹ്മഹത്യയെക്കുറിച്ചു ഞാനും കേട്ടിട്ടുണ്ട്.
അങ്ങനെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനു മുതിർന്നിരിക്കുന്ന രാജ്യ
ത്തിന്റെ രക്ഷക്കുവേണ്ടിയാണ് ആ സാധുബ്രാഹ്മ
ണൻ തന്റെ പ്രാണനെ പരിത്യജിച്ചത്. എളയ
ച്ഛാ! അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞ കാര്യങ്ങളെ ഒന്നാലോചിച്ചു
നോക്കൂ. സല്യംബർരാജാവു കൃപകൊണ്ടു ഒരിക്കൽ അ
ങ്ങയെ മൃത്യുമുഖത്തുനിന്നു രക്ഷിച്ചു. എന്റെ അച്ഛൻ
—അതായത് അങ്ങയുടെ സഹോദരൻ സ്നേഹംനി
മിത്തം അങ്ങയെ സല്യംബർരാജാവിന്റെ സമീപ
ത്തുനിന്നു തന്റെ രാജ്യത്തേക്കു കൊണ്ടുവന്നു സംര
ക്ഷിച്ചു വന്നു. സർവ്വപ്രകാരേണ കടപ്പെട്ടവരായ സ
ല്യംബർ രാജാവിനും സഹോദരനും വിരുദ്ധമായി അ
ങ്ങനെ ശത്രുമെടുത്തിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അങ്ങയുടെ പ്രാ
ണനെ രക്ഷിച്ചവരുടെ പ്രാണനെ നശിപ്പിക്കുന്നതി
നാണ് അങ്ങിപ്പോൾ കാപ്പുകെട്ടി പുറപ്പെട്ടിരിക്ക
ുന്നത്.

ശക്ത—ഇതരേ, അതെല്ലാം ശരിതന്നെയാണ്. പക്ഷെ
എന്നെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയ സഹോദരനോടാണുഞാൻ
സമരത്തിനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്നത് എന്നു പറയുവാൻ
മാത്രം നീ വിട്ടുപോയി.

ഇതര—അതു ശരിതന്നെയാണ്. സഹോദരൻ ഭയംകൊ
ണ്ട് എന്തെങ്കിലും അപരാധം പ്രവർത്തിച്ചെന്നു വരി
കിൽ ലോകത്തിൽ 'ക്ഷമ' എന്നൊരു ശബ്ദമുള്ളതി
നെ അങ്ങനെ കേട്ടിട്ടില്ലേ? 'ക്ഷമ' എന്ന വാക്കു നിഘ
ണ്ടുക്കളിലും പുരാണങ്ങളിലും മാത്രമേ സ്ഥിതിചെ
യുന്നുള്ളുവെന്നുണ്ടോ? എളയച്ഛാ, മരതകതുല്യമായി

രിക്കുന്ന ഈ ഭൂമിയെ ഒന്നു നോക്കൂ. രാജ്യം പകലും കാലുകൊണ്ടു ചവിട്ടുകയും കരിക്കൊണ്ടു് ഉഴുകയും ചെയ്യുന്നവർ ഈ ഭൂമി അന്നേപ്രകാരത്തിലുള്ള അന്നത്തെ കൊടുക്കുന്നു. ഈ മർത്തിക്കപ്പെടുകൊണ്ടു നോക്കൂ. പശുക്കൾ ഇതിനെ നിത്യവും ഉപദ്രവിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും പരമദയാലുവായ ഈ പാദപം അവയുടെ ഭക്ഷണത്തിനുവേണ്ടി നവന്നവങ്ങളായ തളിരുകളുണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നു. ഫിംസയുടെ ആവി സമുദ്രത്തിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു പൊന്തി മേഘമായിത്തീർന്നു് ആകാശത്തിൽ ശ്രോധത്തോടെ ഗർജ്ജിക്കുന്നു; പക്ഷെ അതുവീണ്ടും ശീതളമായിത്തീർന്നു് ആശീർവാദത്തിനു തുല്യം ആഴിയിലേക്കു മധുരജലധാരയെ വർഷിക്കുന്നു. ഫിംസ, ദേഹം, വിവാദം എന്നിവകൾക്കു മാത്രമേ ജഗത്തിൽ സ്ഥലമുള്ളൂ?

ശക്ത—ഇതരേ, ഭൂമിയിൽ ക്ഷമ അത്യാവശ്യംതന്നെയാണു്. എങ്കിലും പ്രതിക്രിയയും സാധാരണമാണു്. പ്രതികാരവും ഒരുവന്റെ ധർമ്മമാണെന്നാണു് എന്റെ വക്ഷം.

ഇതര—എളയച്ഛാ! എന്തിന്റെ പ്രതിക്രിയ? അങ്ങയെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയതിനുള്ള പ്രതിക്രിയയോ? കാരണം കൂടാതെയാണോ അച്ഛൻ അങ്ങയെ നാടുകടത്തിയതു്? അന്നത്തെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധാരംഭത്തിൽ ഒരു ബ്രഹ്മഹത്യക്കിടവന്നു. ആദ്യംതന്നെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിനുള്ള കാരണമെന്താണെന്നാലോചിച്ചുനോക്കൂ. അച്ഛൻ നിഷ്കാരണമായി അങ്ങയെ ദേശത്തുനിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചാൽ തന്നെയും അദ്ദേഹം പണ്ടു് അങ്ങയെ തന്റെ സമീപം കൊണ്ടുവന്നു പുത്രനു തുല്യം സംരക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളതിനെ വിസ്മരിക്കാമോ?

ശക്ത—എന്നെ ആദ്യംതന്നെ അന്ത്യായമായി ഉപേക്ഷി

ക്കുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അനുചിതമാകുവണ്ണം എ
ന്നെ പരിത,ജിച്ചു.

ഇര—അതാളുടെ കാരമല്ലല്ലോ. റാണാ ഉദയസിം
ഹൻ ചെയ്തതിന് അല്ലെന്നാണോ പിഴച്ചത്? പിതാ
വൊരിക്കൽ അങ്ങയെ രക്ഷിച്ചു, മരൊരിക്കൽ ശി
ക്ഷിച്ചു. ഇതിനെന്താണു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യാനുള്ള
ത്? ഉപകാരം തുല്യമായ ഒരു സംഗതിയാണോ? ഉ
പകാരത്തെ വിസ്മരിച്ച് അപകാരത്തെ മാത്രം സ്മരി
ക്കുന്നതു ധർമ്മമാണോ?

ശങ്കര—(സ്മരിച്ചുവീണുകൊണ്ടു—സ്വഗതം) ഹൈ!
വാസ്തവത്തിൽ ഞാനാണോ അപരാധി? അല്ലാത്തവ
ക്കും ഈ പെൺകുട്ടിയുടെ ചോദ്യത്തിനു സമാധാനം
പറയാൻ സാധിക്കാതെ വരുമോ? (സ്വല്പനേരം ആ
ലോചിച്ചതിനുശേഷം) ഇതരേ, നിന്റെ ചോദ്യത്തി
നു മറുപടി തോന്നുന്നില്ല. ഞാൻ ഇതിനെക്കുറിച്ച്
ആലോചിച്ചുനോക്കട്ടെ.

ഇര—എളയല്ലാ! ഇതത്ര കഠിനമായ പ്രശ്നമല്ലല്ലോ.
സുഗ്രഹമായ എന്റെ വചനങ്ങളെ മനസ്സിലാക്കാതി
രിക്കത്തക്കവണ്ണം ബുദ്ധിശൂന്യനല്ലാ അങ്ങനും. പ്രതി
കാരം ചെയ്യുന്നതാണ് ഉചിതമായ പ്രവൃത്തിയെന്ന്
അങ്ങനാ വിചാരിക്കുന്നവക്കും ഒരു സംഗതികൂടി ആ
ലോചിക്കാനുണ്ട്. അങ്ങക്കുപായം ചെയ്തിട്ടുള്ളത് അ
ല്ലെന്നല്ലേ? പിതാവിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യണമെന്നല്ലാ
തെ സ്വദേശത്തിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യേണമെന്ന് അ
ങ്ങനും ഇച്ഛിക്കുന്നില്ലല്ലോ. ഈ സാധുവായ ജനഭൂമി
അങ്ങക്കെന്തൊരപരാധമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളത്? അതി
നോട് അങ്ങക്കിത്ര ദേഷ്യം തോന്നാനുള്ള കാരണ
മെന്താണ്? ഏതൊരു രാജ്യത്തിന്റെ സർവ്വനാശ
ത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് എളയല്ലാൻ മുഗൾസൈന്യങ്ങളെ

കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നുവോ ആ രാജ്യത്തിന്റെ രക്ഷക്കു വേണ്ടിത്തന്നെയാണു അച്ഛനും പ്രാണപരിത്യാഗം ചെയ്യാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. സ്വദേശത്തെ വിദേശിയുടെ പക്കൽ അർപ്പിക്കുക; സ്വജാതിക്കാരെ വിജാതിക്കാരുടെ അടിമകളാക്കിത്തീർക്കുക എന്നിങ്ങനെയുള്ള കൃത്യങ്ങൾ വിരന്മാർക്കു യുക്തമെന്നയോ? ഈ പ്രതിക്രിയ മാനുഷമല്ല, രാക്ഷസമാണ്. രണ്ടു സഹോദരന്മാർ ശത്രുക്കളെന്ന സമയത്തു മാത്രമത്രെ ചെയ്യുന്നതിന് ഉദ്ദേശിക്കാറില്ലല്ലോ.

ശക്ത—പക്ഷെ ഈരേ! ശൈശവമുതൽക്കുതന്നെ ഞാനെന്റെ ജനനിയായ ജന്മഭൂമിയുടെ മടിയിൽനിന്നു ബാധിഷ്ഠിതനാണ്.

ഇതര—എന്നാലും ഇതു ജന്മഭൂമിയല്ലാതാകുമോ?

ശക്ത—ജന്മഭൂമിക്കു ഞാൻ ഒരുവിധത്തിലും കടപ്പെട്ടിട്ടില്ല. ഇതിനു ജന്മഭൂമിയെന്ന പേരു മാത്രമേ ഉള്ളൂ.

ഇതര—അങ്ങനെയു കടപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ, എന്നാലും നിരപരാധിയായ ഈ സാധുവിനെ മുഗളന്മാരുടെ മർദ്ദനമേല്ക്കുന്നത് അന്യായവും അക്രമവുമായ പ്രവൃത്തിയല്ലേ? അച്ഛൻ എളിയച്ഛനു വല്ല ദ്രോഹവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹമല്ലേ അതിനുത്തരവാദി, മേവാഡ് ഭൂമിയല്ലല്ലോ.

ശക്ത—(കുറച്ചുലോചിച്ചിട്ട്) ഈരേ! നീ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമെന്നതാണെന്നുതന്നെണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ മുന്നാലോചിച്ചുനോക്കട്ടെ. ഞാനാണു തെറ്റുകാരനെന്നു് എനിക്കു ബോദ്ധ്യം വരുന്നപക്ഷം ഞാൻ കഴിയുന്നപ്രകാരം പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തുകൊള്ളാമെന്നു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു; പക്ഷെ പിൻതിരിക്കാൻ സാധിക്കാത്ത വിധത്തിൽ ഞാൻ ദൂരത്തുകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഇതര—എളിയച്ഛാ, ഞാൻ യുദ്ധത്തിന്നു വിരോധിയാണ്

പിതാവിനെ സമരത്തിൽനിന്നു പിൻവലിപ്പിക്കുവാൻ ഞാൻ കഴിയുന്നതും ശ്രമിച്ചു നോക്കാറുണ്ട്. എങ്കിലും യുദ്ധം തുടങ്ങിയപ്പോൾ എനിക്കു പിതാവിന്റെ പേരിലാണ് അനുകമ്പതോന്നുന്നത്. അതു മുഗളന്മാർ എന്റെ ശത്രുക്കളും അദ്ദേഹമെന്റെ താതന്മാനെന്നുള്ള കാരണമകൊണ്ടു മാത്രമല്ല മുഗളന്മാർ അച്ഛന്റെ രാജ്യത്തെയാണ് ആക്രമിക്കുന്നത്, അച്ഛൻ അങ്ങോട്ടല്ല. അത്രയുമല്ല അവർ ബലവാന്മാരും അച്ഛൻ ബലഹീനന്മാരാണ്.

ശക്ത—ഇതരേ! നീ പറയുന്നതു പരമാത്മമാണ്, ഞാൻ തന്നെയാണ് അപരാധി. ഞാൻ യഥാശക്തി ഇതിന്നു പ്രതികാരം ചെയ്തുകൊണ്ടെന്നു ശപഥം ചെയ്യുന്നു.

ഇതര—അങ്ങയുടെ പരിശ്രമം സഫലമാകുന്നതിന്നു ഞാൻ ഈശ്വരനെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. എന്നെ പോകുന്നതിന്നു വദിക്കണം.

ശക്ത—നടക്കൂ. ഞാൻ നിന്നെ ഗൃഹത്തിൽ എത്തിച്ചുതരാം.

ഇതര—വേണ്ട, ഞാൻ സമ്പ്രാസിനിയാണ്. എന്നെ ഒരുത്തരും തടയുകയില്ല, എളയച്ഛാ; ഞാൻ പോകട്ടെ. ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു!

ശക്ത—പുത്രീ, ചിരഞ്ജീവിനിയിായി ഭവിച്ചാലും.

(ഇതര പോകുന്നു.)

ശക്ത—ഞാൻ വിദ്വാനും ബുദ്ധിമാനമാണെന്ന് എനിക്കു വലിയ അഹങ്കാരമുണ്ടായിരുന്നു. കഷ്ടം! ഇന്ന് ഈ ചെറുപെൺകുട്ടി എന്നെ തോല്പിച്ചു. വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ ഒരു വലിയ അനീതിക്കുള്ള ഉപകരണമായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ട്. അതു എന്താൻ കാരണം മാത്രമാണോ? കുറച്ചുപോയിക്കണ്ട സംഗതിയാണ്.

(ചിന്തയോടെ നില്ക്കുന്നു.)

“ദൈവമുള്ളതുനിസയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു മേഘമുന്നിസ പ്രവേശിക്കുന്നു.”

മേഘർ—ഇതരം എവിടെ?

ശക്ത—പൊയ്ക്കുളഞ്ഞു.

മേഘർ—എപ്പോൾ? എന്തൊരു കഷ്ടം! ദൈവമുള്ളതിനെ ഇതരക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിക്കൊടുത്തതിനുശേഷം ഞങ്ങൾതമ്മിൽ വളരെ നേരം സംഭാഷണം ചെയ്യേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണു ഞാൻ ഇവളെ വിളിക്കാൻ പോയത്. ഞങ്ങൾ വരുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ അങ്ങു അവരെ പറഞ്ഞയച്ചു. ഹേ, രസികശിവാമണേ! ഇതിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്?

ശക്ത—ഞാൻ മാപ്പു ചോദിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ ഇവരെ വിളിക്കാനാവാ പോയതെന്നു ഞാൻ മറന്നുപോയി.

മേഘർ—ഹേ രാജൻ, എന്താ മറക്കാൻ കാരണം? ക്ഷണവും കൂടാതെ അങ്ങയുടെ കൂടാരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതിനുള്ള ശിക്ഷയായിരിക്കാം. ഞാൻ ആരാണെന്ന് അങ്ങു മറന്നുപോയോ? സമ്രാട്ടിന്റെ പുത്രിയുടെ വാക്കു വക്ഷേ മറന്നാലും ഒരു ഉൽകൃഷ്ടവംശജയുടെ അപേക്ഷ സ്വീകരണീയമാണ്. ഞാൻ ഇത്ര പണിപ്പെട്ടു ഇങ്ങോട്ടു വന്നത് അങ്ങയുടെ ആകൃതി കാണാനാണെന്ന് അങ്ങനേ അന്ധാളിച്ചുവോ?

ശക്ത—എന്നാൽതന്നെ എന്താണു തെറ്റു?

മേഘർ—അങ്ങയുടെ സ്വരൂപം ദർശനീയംതന്നെ ആണെങ്കിലും അങ്ങയുടെ നാസിക അല്പംകൂടി ചെറുതായിരുന്നാൽ അധിം വന്നാകുമായിരുന്നു!

ശക്ത—ഇവരാണോ നിങ്ങളുടെ സഹോദരി?

മേഘർ—അതേ, ഇവൾ തന്നെയാണ് എന്റെ സോദരി ദൈവമുള്ളതുനിസ. നോക്കൂ, ഇവളെത്ര സുന്ദരിയാണ്. ദൈവമേ! ഈ മൃഗപടം അല്പം ഒന്നു നീക്കൂ!

ഔട്ടത്തു് — (മുട്ടപടം നല്ലവണ്ണം മുറുക്കി പിടിച്ചു്)
പോവൂ.

മേയർ—ഹൈ, മുട്ടപടം കുറച്ചൊന്നു തുറക്കൂ. അതു കൊണ്ടെന്താണു് കൃഷ്ണാ? നോക്കിയ ഉടനെ ആവി പൊങ്ങിവന്നു സന്തോഷത്തോടെ ആകർഷിക്കത്തക്ക വല്ല മധുരപ്പലഹാരമോ മറ്റോ ആണോ നിങ്ങളുടെ സൗന്ദര്യം! ഞാൻ പറഞ്ഞതുപോലെ മുട്ടപടം കുറച്ചൊന്നു പിന്നാക്കം മാറ്റൂ. വീട്ടിൽ ചെന്ന ഉടനെ കണ്ണാടിയിൽ നല്ലവണ്ണം നോക്കിട്ടു വല്ല ഹാസിയോ മറ്റോ പഠിപ്പിക്കുന്നു തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു തീരുത്തുവരെ ഉറങ്ങിക്കളയണം. ഇത്രയധികം ലജ്ജ നല്ലതാണെന്നെനിക്കു തോന്നുന്നില്ല. മുസൽമാന്മാരുടെ ഒരു പഴയ സമ്പ്രദായമാണിതു്. ഹേ രാജൻ! അങ്ങയുടെ പൂർവ്വികൻ തന്റെ പത്നിയായ പത്മിനിയെ അലാവുഡിനു കാട്ടിക്കൊടുത്തിട്ടില്ലെന്നു വരുകിൽ ഇന്നു ചിങ്ങത്താരിന്റെ ഇതിഹാസത്തിനു കുറച്ചുകൂടി പൂജി കൂടുന്നതിനിടയാകുമായിരുന്നുവെന്നാണു് തോന്നുന്നതു്. എന്റെ അനുജത്തിയല്ലേ. മുട്ടപടം ഒന്നു പിന്നാക്കം മാറ്റൂ. (ബലാൽക്കാരമായി മുട്ടപടം മാറ്റുന്നു) ഇതാ നല്ലവണ്ണം നോക്കിക്കൊള്ളൂ. എത്ര കമനീയമായ സ്വരൂപമാണു് ഇവൾക്കു ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതു്?

ശക്ത — ആകൃതി വളരെ മനോഹരമാണെന്നു്. ഇത്ര രൂപലാവണ്യമുള്ള ഒരു തന്മാത്രയെ ഞാൻ ഇതുവരെ കണ്ടിട്ടില്ല. ഏതുവിധത്തിലാണു് ഈ സൗന്ദര്യത്തെ പ്രശംസിക്കേണ്ടതെന്നു് എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല.

മേയർ — അങ്ങൊന്നും പറയേണ്ടാ, സ്തുതി ഞാൻ കഴിച്ചുപോകാം. കൂടിയുള്ള രാത്രിയിൽ കൂമന്റെ പ്രഥമമായ മൃകക്കും, നിശ്ശബ്ദമായ അരണ്യത്തിലുള്ള പനിനീർ പുഷ്പത്തിന്റെ മൊട്ടു്, വസന്താരംഭത്തിൽ ആദ്യം വീശുന്ന മാരുതൻ—സാമ്യമുണ്ടോ ഇല്ലയോ പറയൂ.

ദൈവമേ—പോവൂ കടന്നു.

മേമ്മർ—നവയൗവനത്തിലുണ്ടാകുന്ന പ്രഥമമായ അനുരാഗം. (ദൈവമേ പാണിദയംകൊണ്ടു മേമ്മറിന്റെ വായ പൊത്തിപ്പിടിക്കുന്നു.)

മേമ്മർ—വീടു, വീടു, എന്റെ പ്രാണൻ പോകാറായി. (ശക്തനോടു) സുന്ദരിമാരുടെ നാനാവിധ ചേഷ്ടകളെക്കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായ പല കഥകളേയും ഞാൻ വായിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഹാസ്യവും ഹൈന്ദവവും കൂടി ചെയ്യാത്ത പ്രകാരം എത്രയും രസകരമായി ഇവളെ വർണ്ണിക്കുന്നതിനെനിക്ക് സാധിക്കുക.

ശക്ത—എങ്ങനെയാണു്?

മേമ്മർ—ഈ സ്വരൂപത്തെ രചിച്ചിട്ടുള്ള ഈശ്വരൻ കർമ്മശാസ്ത്രം സൗന്ദര്യംകൂടി ഇതിൽ ചെലുത്തുന്നതിനുദ്യമിച്ചുവെങ്കിൽ വാസ്തവമായിട്ടും ഇവളുടെ ലാവണ്യത്തിനു ഹാനി തട്ടുമായിരുന്നു!—ഇതിലും അധികം ഭൗതികമുള്ളതായ ഒരു വർണ്ണനാ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല. (ദൈവത്തിനോടു്) അനുജത്തി നീ (ശക്തസിംഹന്റെ നേരെ നോക്കിട്ട്) ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നതെന്താണു്? ശക്തസിംഹന്റെ സ്നേഹപാശത്തിൽ കുടുങ്ങിപ്പോയോ?

ദൈവമേ—പോവൂ. മാറിനിൽക്കൂ; ഞാൻ പോകട്ടെ. ഈ വക നേരമ്പോക്കു നന്നെന്നെനിക്ക് തോന്നുന്നില്ല.

മേമ്മർ—ഇതെല്ലാം അനുരാഗത്തിന്റെ പ്രഥമചിഹ്നങ്ങളാണെന്നാണു് എന്റെ അഭിപ്രായം. സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുക, പരസ്പരദൃഷ്ടിപാതമുണ്ടാകുമ്പോൾ അധോമുഖിയായി നിൽക്കുക, വദനാരവവും അരുണമായിത്തീരുക; എല്ലാത്തിനും പുറമെ ആരെങ്കിലും ശ്രദ്ധിച്ചിട്ടില്ലാത്ത അവരോടു പോവൂ മാറിനിൽക്കൂ, എനിക്കിതത്ര രസിക്കുന്നില്ല എന്നും മറ്റും പറയുക.—പുസ്തക

ങ്ങളിൽ പ്രസ്താവിച്ചുകാണുന്ന സർവ്വചേഷ്ടകളും ശരിക്കുണ്ട്! എടി പെണ്ണേ, നീന്റെ ഭാവം പകർന്നിട്ടുണ്ടല്ലോ! ഈ ഇന്ദ്രജാലമൊന്നും എന്തോടു ഫലിക്കുകയില്ല. അദ്ദേഹം രജപുത്രനും നമ്മൾ മുസൽമാനായമാണ് അല്ലേ?—അതുകൊണ്ടെന്താണു വിരോധം? എന്റെ അർപ്പൻ മുഗളനും അമ്മ രജപുത്രിയുമായിട്ടുകൂടി വിവാഹസംബന്ധം ഉണ്ടായില്ലേ?

(ഒരുമുത്തു പോകുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ശക്തസിംഹൻ അവളെ പിന്തുടരുന്നു. തൽക്ഷണം അവൾ കൂടാരത്തിൽ നിന്നു പുറത്തുചാടുന്നു)

മേഘർ — ഹേ രാജൻ! അങ്ങനും അതേ അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലോ! എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. അല്ലാത്തപക്ഷം അവളെ തടഞ്ഞിട്ടുള്ള പ്രയോജനമെന്താണ്? പോക്കുളത്തിൽവന്നിട്ടിപ്രകാരം പ്രേമബന്ധത്തിൽ അകപ്പെടുന്ന കഥ ഞാനൊരു പുസ്തകത്തിലും വായിച്ചിട്ടില്ല നോക്കൂ, എല്ലാ കാര്യങ്ങളും സന്ദർഭാനുസരണം പ്രവർത്തിക്കണം. ഇനിമേലിൽ ഇപ്രകാരമുള്ള അബദ്ധം പിന്നയാതെ സൂക്ഷിക്കണം.

(ചരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു.)

ശക്ത — ഇരുവരും തമ്മിൽ എന്തൊരു വ്യത്യാസമാണ്? ഒരുമുത്തു പരമസുന്ദരിയും മേഘർ നല്ല വിദ്വാനുമായാണ്! ഒരുമുത്തുനെ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനില്ല തോന്നിപ്പോകും. മേഘരുനിസങ്കുലം മുഖശ്രീയുണ്ട്. ഇരുവരും ചപലകളും രസികതപരമുള്ളവരും സമുചിതമാണ്!

—o*o—

രംഗം 5.

സ്ഥാനം—ഫൽഗിഘാട്ടി—പ്രതാപസിംഹന്റെ കൂടാരം.
സമയം—അർദ്ധരാത്രി.

[പ്രതാപസിംഹൻ വിശാലമായ മാവിടത്തിൽ കൈകെട്ടിക്കൊണ്ടു തനിയെ നില്ക്കുന്നു.

പ്രതാപ—(വരണ്ട കണ്ണത്തോടെ) മാനസിംഹൻ എന്റെ ആക്രമണത്തെ പ്രതിക്ഷിപ്തുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്; ഞാനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമാരംഭത്തെ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അങ്ങോട്ടുവെന്നതിക്കാതിരിക്കുകയാണ് ഉപതമം. ഞാൻ ഈ കോമളമീരത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. അതല്ല ആദ്യത്തെ അവരോടെ തിർന്നുപക്ഷം അവിടെ എന്ത് പതിനായിരം സൂശിക്ഷിതനായ ഭടന്മാരുണ്ട്, ഇവിടെ ഇരുപത്തിരായിരം രജപുത്രന്മാരുള്ളതിൽതന്നെ മിക്കതും അഭയാസമില്ലാത്ത യുവാക്കുമാരാണ്. അതിനാലുപമെ മുഗളന്മാർക്കു വലിയ തോക്കുകളുണ്ട്, എനിക്കുതാല്പര്യം. എവിടെനിന്നെങ്കിലും അവരു വലിയ തോക്കുകൾ കൊണ്ടുവന്നു തരണമെന്ന് ഞാൻ എന്റെ വലംകൈ മുറിച്ചുകൊടുക്കാം. മറ്റൊന്നും വേണ്ട, എനിക്കൊരമ്പതു വലിയ തോക്കുകൾ മാത്രമേ ആവശ്യമുള്ളൂ.

[പ്രതാപസിംഹൻ ബലപ്പെട്ട് അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തുന്ന സമയത്തു ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]
ഗോവിന്ദ—റാണാ തിരുമന്ത്രിയെ കൊണ്ടു ജയിച്ചാലും.

പ്രതാപ—ആരാണ്? ഗോവിന്ദസിംഹനോ?

ഗോവിന്ദ—അതേ മഹാരാജൻ!

പ്രതാപ—ഈ സമയത്തു വന്നതെന്താണ്?

ഗോവിന്ദ—ഒരു വിശേഷവർത്തമാനം ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ—എന്താണ്?

ഗോവിന്ദ—മാനസിംഹന്റെ ഉദ്ദേശമെന്താണെന്നു പറയാം.

പ്രതാപ—കേൾക്കട്ടെ.

ഗോവിന്ദ—ശക്തസിംഹൻ കാണിച്ചുകൊടുത്തിട്ടുള്ള ഈ ഡമാസ്കത്തിൽക്കൂടെ മാനസിംഹൻ കുറെ സൈന്യങ്ങളെ കോമളമീരത്തെക്കയച്ചിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ—ശക്തസിംഹനോ?

ഗോവിന്ദ—അതേ, മഹാരാജൻ. സലീമും മാനസിംഹനും തമ്മിൽ യുദ്ധകാലത്തെക്കുറിച്ചു വാഗ്വാദമുണ്ടായി. ഉടൻതന്നെ നമ്മളെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു സലാം കല്പന കൊടുത്തപ്പോൾ മാനസിംഹൻ അതിനെ വിരോധിച്ചു. അപ്പോൾ ശക്തസിംഹൻ വന്നു മാനസിംഹനു കോമളമീരത്തേക്കുള്ള ഗുപ്തമാർഗ്ഗം കാണിച്ചുകൊടുത്തു. ഒട്ടും താമസിക്കാതെ അതേമാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ മുഗളന്മാരെ ഇങ്ങോട്ടുകൊണ്ടുവരുന്നതിന് അദ്ദേഹം ആലോചിക്കുന്നുണ്ട്.

പ്രതാപ—(ദീഗ്ദ്ധശ്വാസംവിട്ടുകൊണ്ട്) ഗോവിന്ദസിംഹാ! ഇനി ഒട്ടും താമസിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. നാളെ പ്രഭാതത്തിൽതന്നെ ശത്രുക്കളുടെ പാളയത്തെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു സാമന്തന്മാർക്കു കല്പന കൊടുക്കണം. ഇനി ശത്രുക്കളുടെ ആഗമനത്തെ പ്രതീക്ഷിക്കേണ്ടാ. നമ്മൾതന്നെ ആദ്യം ആക്രമിക്കണം. വെറുക്കോളൂ. (ഗോവിന്ദസിംഹൻ പോകുന്നു)

പ്രതാപ—(ലാത്തിക്കൊണ്ടു സ്വഗതം) ശക്തസിംഹാ! ശക്തസിംഹാ! ഹാ! ഇതു തനിക്കനുരൂപമായ പ്രവൃത്തിതന്നെയാണു്. താൻ മേവാഡിനെ നാമാവശേഷമാക്കുമെന്നു ജ്യോതിഷികൾ പറഞ്ഞതിനെ ഞാൻ നല്ലപോലെ സ്മരിക്കുന്നുണ്ട്. ഞാനിപ്പോൾ ഭഗ്നാശയനായിപ്പോയി. ശാസ്ത്രം പിഴക്കുമോ? നന്നായി! അങ്ങനെതന്നെയാണു വേണ്ടതു്! ചിത്തോറിനെ ഉദ്ധരിപ്പിക്കുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനായില്ലെങ്കിലും അതിനുവേണ്ടി പ്രാണനെ കളയുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കും.

[വിന്നിൽകൂടി ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—പ്രാണനാഥാ! അങ്ങ് ഇതുവരെ ഉറക്കമോഴിച്ചിരിക്കുകയാണോ?

പ്രതാപ—നേരമെന്തായി?

ലക്ഷ്മി—അല്പരാത്രി കഴിഞ്ഞു, അവിടന്നിതുവരെ കണ്ണടച്ചിട്ടില്ലല്ലോ.

പ്രതാപ—എനിക്കുറക്കം വരുന്നില്ല.

ലക്ഷ്മി—ആധികൊണ്ടാണു് അങ്ങുറക്കം വരാത്തതു്. ഒന്നും ആലോചിക്കേണ്ട. യുദ്ധം ക്ഷത്രിയധർമ്മമാണു്. ജയാപജയം ഒട്ടെവാനുകൂല്യംപോലെ ഇരിക്കും. വരേണ്ടതു വരും. ജീവിതവും മരണവും ക്ഷത്രിയന്മാക്കു് നേരമ്പോക്കല്ല. പിന്നെ എന്തിനാണു മനസ്സാപപ്പെടുന്നതു്?

പ്രതാപ—നാളെ കാലത്തുതന്നെ മുഗളന്മാരുടെ പാളയത്തെ ആക്രമിക്കുന്നതിനു ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്. അതാലോചിച്ചിട്ടെനിക്കു തലക്കാച്ചിൽ പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. ശരീരത്തിലുള്ള രക്തം മുഴുവനും തലയിൽ കയറിയിരിക്കുന്നു. എനിക്കു തീരെ ഉറക്കം വരുന്നില്ല. ലക്ഷ്മി—അവിടന്നു ചിന്തയെല്ലാം ദൂരെക്കളയു. നാളെ യുദ്ധമാരംഭിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അവിടത്തേക്കു് അനേക സംഗതികളാലോചിക്കേണ്ടതായും പലപ്രകാരത്തിലുള്ള കഷ്ടതകളനുഭവിക്കേണ്ടതായും വന്നേക്കാം. ഇപ്പോൾ അല്പം ഉറങ്ങുന്നപക്ഷം നാളെ ശരീരത്തിനു് ഓജസ്സും തേജസ്സും വലുതാകും.

പ്രതാപ—ഉറങ്ങിയാൽ കൊള്ളാമെന്നു് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ടു്, പക്ഷെ ഉറക്കം വരുന്നില്ലല്ലോ. എന്റെ നയനങ്ങളെ നിദ്രകൊണ്ടു നിമിലിതങ്ങളാക്കുന്നതിനു് ആകാണു സാമത്വമുള്ളതു്?

ലക്ഷ്മി—വത്ര, അങ്ങയെ ഉറക്കുന്നതിനു കൈശലമുണ്ടോ എന്നു ഞാനൊന്നു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കട്ടെ.

(ഇരുവരും കൂടാരത്തിനകത്തേക്കു പോകുന്നു.)

രംഗമക.

സ്ഥാനം—~~മേഘം~~ ദൈവമേ! താമസിക്കുന്ന കൂടാരത്തിന്റെ ഉമ്മരം.

സമയം—അർദ്ധരാത്രി.

[മേഘമുനിസ് തനിയെ ലാത്തിക്കൊണ്ടു പാടുന്ന തിനിടക്കു ദൈവമേ! പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദൈവമേ!—ജ്യേഷ്ഠത്തി, വിഷുവിനേരം വൈകിട്ടും ഉറങ്ങാതിരിക്കുന്നതെന്താണ്?

മേഘം—അനുജത്തി ഉറങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണ് അല്ലേ?

ദൈവമേ!—എറിക്കറക്കം വരുന്നില്ല.

മേഘം—എന്റെ അവസ്ഥയും അതുതന്നെയാണ്. എറിക്കറക്കം ഉറക്കം വരുന്നില്ല.

ദൈവമേ!—നിങ്ങൾക്കുറക്കം വരാതിരിക്കാൻ കാരണമെന്താണ്?

മേഘം—ഇം, അതിനെപ്പറ്റി നിങ്ങളോടു ചോദിക്കണമെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നത്. പ്രേമം കറവലിച്ചിരിക്കണം നിശ്ചയംതന്നെ. അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എന്തുകൊണ്ടാണു നിങ്ങൾക്കുറക്കം വരാത്തത്?

ദൈവമേ!—നിങ്ങൾക്കെല്ലാം കൂടിതന്നെ.

മേഘം—മതി, ഇനി പറയുകയില്ല. നിങ്ങളുടെ ചോദ്യത്തിനുത്തരം പറയുവാൻ എന്തെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതല്ല. ഞാൻ നിങ്ങളോടു തോറു—തീരെ തോറു. കേൾക്കൂ, നേരം വളരെ വൈകി. ഉറങ്ങേണ്ട സമയം ഇരുപക്ഷം തെറ്റിപ്പോയി. രണ്ടാളും ഉറക്കമൊഴിച്ചിരിക്കുകയാണ്. രണ്ടുപക്ഷം ഉറക്കം വരാത്തതിന്റെ കാരണവും ഒന്നുതന്നെയാണ്. ഉറങ്ങാത്തതെന്താണെന്ന് എന്നോടു ചോദിക്കുന്നപക്ഷം ഇരുവരുടേയും

സമാധാനം കൺതന്നെയായിരിക്കും. അതെന്താണെന്നറിഞ്ഞാൽക്കൂടി എനിക്കും പറയാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ദൈവമേ--എന്തുകൊണ്ട്?

മേയർ--പറയുന്നതിനു സാധിക്കുന്നില്ല, അതുതന്നെ. ദൈവമേ--കാരണമെന്താണ്?

മേയർ--നിങ്ങൾ വളരെ ചേട്ടയാണ് അതുതന്നെ. എന്നെ ഉത്തരം മുട്ടിച്ചിട്ടു മിണ്ടാതിരിക്കുകയാണ്. നോക്കൂ, ചെവിയോർക്കൂ നിങ്ങൾക്കു വല്ലതും കേൾക്കാനുണ്ടോ?

ദൈവമേ--എന്ത്?

മേയർ--ഉം, മുഗൾസൈന്യം എന്തൊരുക്കമാണ് ഉറങ്ങുന്നത്?

ദൈവമേ--എന്തുകൊണ്ടാണ് ഉറക്കം വരാത്തതെന്നാണു ഞാൻ ചോദിക്കുന്നത്?

മേയർ--അവരുടെ കൂടെപ്പലി ഇവിടെ കേൾക്കാനുണ്ട്.

ദൈവമേ--ആദ്യംതന്നെ ഞാൻ ചോദിച്ചതിനു സമാധാനം പറയൂ?

മേയർ--നിങ്ങൾക്കു രജപുത്രന്മാരുടെ ദിവ്യവേഷികൾ കാണാനുണ്ടോ?

ദൈവമേ--ഇനിയും ചോദ്യത്തിനു സമാധാനമായില്ല.

മേയർ--അതു പക്ഷെ കാവൽവെളിച്ചമായിരിക്കാം.

ദൈവമേ--പോവൂ, എനിക്കു നിങ്ങളുടെ വാക്കു കേൾക്കേണ്ട.

മേയർ--ഇല്ല, ഇല്ല, കേൾക്കൂ.

ദൈവമേ--വേണ്ട, എനിക്കു കേൾക്കേണ്ട.

മേയർ--അല്ല, കേൾക്കൂ.

ദൈവമേ--വേണ്ട, നിങ്ങൾ പറയേണ്ട.

മേയർ--ഞാൻ പറയുന്നപക്ഷം,

ദൈവമേ--ഞാൻ കേൾക്കുകയില്ല.

മേയർ--നിങ്ങൾക്കു കേൾക്കേണ്ടിവരും.

(ദൈവമനു തിരിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നു. തന്റെ നേരെ നോക്കുന്നതിന്നു മേഘർ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. പക്ഷെ അവർ കേട്ട ഭാവം നടിക്കാതെ നിൽക്കുന്നു)

മേഘർ—കേൾക്കുകയില്ലെന്നു കേൾക്കൂ? (കോടുവായ ഇടുക്കൊണ്ടു) എന്നിങ്ങനെയെങ്കിൽ ഉറക്കം വന്നുതുടങ്ങി. ഞാൻ പോയി ഉറങ്ങട്ടെ.

ദൈവമനു—എവിടെക്കു പോകുന്നു? ഉത്തരം പറഞ്ഞിട്ടു പോകൂ.

മേഘർ—ഞാൻ പറഞ്ഞു കേൾക്കുകയില്ലെന്നു വിങ്ങി ഇപ്പോൾതന്നെ ശപഥം ചെയ്തില്ലേ?

ദൈവമനു—ഇല്ലാ, ഞാൻ എന്തൊ ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു.

മേഘർ—ഞാനും ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു.

ദൈവമനു—എന്തു?

മേഘർ—ഞാൻ ഉടമിച്ചതു ശരിതന്നെയോ എന്ന് ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു. ശരിതന്നെയെന്നെന്ന് എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഞാൻ വെച്ചിട്ടു മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുള്ള സമുദായങ്ങളെയും സന്ദർശനമായി കാണാറുണ്ടു്. ഈവക സന്ദർശനത്തിൽ ആളുകൾക്കു് ഉറക്കം വരികയില്ലത്രേ. അവർ തങ്ങളുടെ മനോരമം സാധിക്കുമോ ഇല്ലയോയെന്നു ഗുഹ്യമായി ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു നിൽക്കും. വീഴ്ചപറ്റിയ മനുഷ്യൻ പിടഞ്ഞെഴുന്നേറ്റ ഉടനെ തങ്ങളുടെ ദൈന്യവസ്ഥ വല്ലവരും കണ്ടുവോ എന്നു നാലുപാടും നോക്കുന്നതുപോലെ തങ്ങളുടെ രഹസ്യം വല്ലവരും മനസ്സിലാക്കിയോ എന്നു വിചാരിച്ചു പരിഭ്രമിക്കുന്നു. അനന്യത്തി, വിശുദ്ധതയുടെ രഹസ്യം എന്നത് നിന്നു മറച്ചുവെക്കുന്നതിന്നു കഷ്ടപ്പെടുന്നതെന്തിനാണു്? ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഞാൻ വിശുദ്ധതയുടെ പ്രിയതമനെ കയ്യെടുത്തു ചെയ്തുകൊണ്ടു്

(ദൈത്യൻ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും മേഘനിന്റെ മുഖം പൊതുനൂ; അവൾ കൈ വിടീടുന്നു.)

മേഘർ — എനിക്കു നിങ്ങളുടെ രോഗം മനസ്സിലായില്ലേ?

എന്താ തല തിടിക്കുന്നത്? — ലജ്ജയാകുന്നുണ്ടോ?

ദൈത്യൻ — പോകൂ, പോകൂ.

മേഘർ — ഞാൻ പോകുന്നു. (പോകുവാൻ ഭ്രമിക്കുന്നു)

ദൈത്യൻ — എവിടെക്കു പോകുന്നു? ഇതൊന്നു കേട്ടിട്ടു പോകൂ.

മേഘർ — (തിരിഞ്ഞു നിന്ന്) പറയുവാനുണ്ടെങ്കിൽ പറയൂ.

പിന്നെയും മൌനം ധരിക്കുന്നുവല്ലോ. എനിക്കു നിങ്ങളുടെ രോഗം മനസ്സിലായില്ലേ? വാസ്തവം പറയൂ.

ദൈത്യൻ — ഉവ്വ് ജ്യേഷ്ഠത്തി, മനസ്സിലായി ആശാപുരണത്തിനു വല്ല ഉപായവുമുണ്ടോ?

മേഘർ — ആശയോ? എന്തിനുള്ള ആശ? സാവധാനത്തിൽ പറഞ്ഞുകൂടേ? പുത്രനെക്കു വളച്ചുകെട്ടുന്നതെന്തിനാണ്? ആട്ടെ, എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. ഇതൊരു നൂതനസംഭവമൊന്നുമല്ല. മുഗളന്മാരും രജപുത്രന്മാരും തമ്മിൽ വിവാഹം നടന്നുവരുന്നുണ്ടല്ലോ.

ദൈത്യൻ — അദ്ദേഹത്തിനിച്ചുമില്ലെങ്കിലോ?

മേഘർ — അദ്ദേഹത്തിനു സമ്മതമില്ലെന്നു നിങ്ങളെങ്ങനെയാണു മനസ്സിലാക്കിയത്?

ദൈത്യൻ — അദ്ദേഹം വലിയ അഭിമാനിയാണ്. ഓണാ ഉദയസിംഹന്റെ പുത്രനല്ലേ?

മേഘർ — നിങ്ങൾ മുഗൾ ചക്രവർത്തി ഹുമയൂണിന്റെ പൗത്രിയല്ലേ? എന്തൊരു വിഷയത്തിലാണു നിങ്ങൾക്കു യോഗ്യത കാവ്യം?

ദൈത്യൻ — അനുരാഗമുള്ളവക്കും —

മേഘർ — ഒരിക്കൽ പരീക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ടു നിശ്ചയിക്കാം.

ആ കാഴ്ചം ഞാനേറു. അതിനെപ്പറ്റി ക്ലേശിക്കണ്ട.
ദൈവത്തു്—എന്തുകൊണ്ടു്?

മേയർ—ആ കാഴ്ചം അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ. ഞാൻ ഈ
ബന്ധത്തെ ഉറപ്പിക്കുന്ന കാഴ്ചത്തിൽ സാഫല്യം നേ
ടുമോ ഇല്ലയോയെന്നു ഒരു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കട്ടെ.

ദൈവത്തു്—കാഴ്ചം എന്തിനെ പരിണമിക്കുമെന്നാണു
നിങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നതു്?

മേയർ—ഞാൻ ഒന്നും സങ്കല്പിക്കുകയോ വികല്പിക്കുക
യോ ചെയ്യുന്നില്ല, എന്തിനൊരു ജോലിയായല്ലോ എ
ന്നുമാത്രമേ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നുള്ളു. ഞാൻ ഒരു കാ
ഴ്ചത്തിലേപ്പെട്ടാൽ പ്രാണൻ പോകുന്നതായാൽകൂടി
അതു സാധിക്കാതെ പിൻതിരിയുകയില്ലെന്നു നി
ങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ. സത്യം പാകയാണെങ്കിൽ എ
വിടും ഇതിൽ വളരെ ഭൗതികമുണ്ടു്.

ദൈവത്തു്—പിന്നെ സാമ്രാജ്യമെന്തു്?

മേയർ—ശക്തസ്ഥിരമെന്ന അനുജത്തിയുമായി ആദ്യം ത
ന്നെ പരിചയപ്പെടുത്തിയതു ഞാനാണു്. ഈ പരിച
യം പരമകാഷ്ടയെ പ്രാപിക്കാതിരുന്നാൽ എന്തിനെ
നൊരു കൃതാർത്ഥതയാണു് ഉണ്ടാവുക? എത്ര പ്രയത്ന
മുട്ടിട്ടാണു ഞാൻ ഇത്തരത്തിലാകാത്തതിന്നു്? ഈ സ
ന്ദർഭത്തിൽ ഞാൻ ഏന്റെ അധികാരം പ്രയോഗിക്കാ
തിന്നാൽ ഇതുവരെ ചെയ്ത പ്രയത്നമെല്ലാം നിഷ്പ
ലമാകും. ഞാൻ ഒന്നും പങ്കുതിയാക്കിട്ടു വിടുകയില്ല.
ആട്ടെ, നടക്കു നമുക്കു പോയി കിടന്നുറങ്ങുക. ദുഷ്ടയാ
യ രജനി അവസാനിക്കാറായി എന്നാണു തോന്നുന്ന
തു്.

ദൈവത്തു്—നടക്കൂ, പോകുക. ഇറിയെന്താണു പറയേ
ണ്ടതു്!

മേയർ ... പറയേണ്ട ആവശ്യമേ ഇല്ല. നിങ്ങൾ നടന്നു
കൊള്ളു; ഞാൻതാ വരുന്നു.

(ദൈവത്തു പോകുന്നു)

മേഘർ—ദൈവമേ! അവിടന്നു മാത്രമേ എനിക്കു ശാ
 നമുള്ളൂ. അവൾ അഭിലഷിക്കുന്ന പുരുഷനെത്തന്നെ
 ഞാനും കാംക്ഷിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ആ സാധു ദൈവത്തു്
 അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ദൈവമേ ഈ സംഗതി അവളരിയു
 ന്നതിനിടയാകരുതേ, അവിടന്നും ഞാനും മാത്രം അ
 റിഞ്ഞാൽ മതി: ദൈവത്തുനീസയുടെ ആഗ്രഹനിവൃ
 ത്തി വരുത്തിക്കൊടുക്കുന്നതിനു് എനിക്കു ശക്തി തരേ
 ണമേ എന്നൊരു പ്രാർത്ഥനയേ എനിക്കുള്ളൂ. എന്നാൽ
 എന്റെ മനോഭം സാധിച്ചു. എനിക്കു മറ്റൊന്നും
 അവശ്യമില്ല. എന്റെ ശക്തിമത്തായ ഈ ഇച്ഛയെ
 നിരോധിക്കുന്നതിനു സാധിക്കണം എന്നു മാത്രമേ എ
 റിക്കൊരു മോഹമുള്ളൂ. ദൈവമേ! എനിക്കതിനുള്ള ശ
 ക്തി തരണമേ! എന്റെ ഈ ദുർബ്ബലമായ മനസ്സി
 നു സ്വൈര്യം നൽകേണമേ! ഈ സമയത്തു് എ
 ന്റെ മനസ്സിലുടിച്ചുയന്നിരിക്കുന്ന പ്രേമശക്തിയും അന്യ
 നാക്കു് ഉപകാരപ്രദമായി ഭവിക്കേണമ!

രംഗം 7:

സ്ഥാനം—ഫൽഗിഘാട്ടിയിലുള്ള സമരാങ്കണം.

സമയം—പ്രഭാതം.

[പ്രതാപസിംഹനും രജപുത്രപ്രഭുക്കന്മാരും നിൽ
 കുന്നു.]

പ്രതാപ—സഹോദരന്മാരേ, ഇന്നു യുദ്ധദിവസമാ
 ണു്. നമ്മുടെ ഇതുവരെയുള്ള അഭ്യാസങ്ങളുടെ പരീ
 ക്ഷാകാലമായി. സഹോദരന്മാരേ! മുഗളക്കുരുഹിണി
 യുടെ മുഷ്ടിയിലൊതുങ്ങത്തക്കതരെയുള്ള നമ്മുടെ ബലം
 എന്നാലും ഒരു കാര്യം ഓർമ്മവെക്കണം. രജപുത്ര

സൈന്യം എണ്ണത്തിൽ കറയുമെങ്കിലും വണ്ണത്തിൽ കൂടുതലാണ്. അവർ ബലിഷ്ഠന്മാരാണ്. നമ്മുടെ ദേശത്തെ രാജാക്കന്മാർ, എന്റെ സഹോദരൻ, മമ്മുകൻ മുതലായവർക്കൂടി ശത്രുപക്ഷത്തിൽ ചേർന്ന് എനോടു യുദ്ധത്തിനൊരുമ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വർത്തമാനം പറയുന്നതിന് എനിക്കു ലജ്ജ തോന്നുന്നു; എന്റെ തൊണ്ട വിറയ്ക്കുന്നു; കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറയുന്നു, എങ്കിലും ഞാൻ നിസ്സഹായനല്ല. സല്യംബർ; തഥാലാ എന്നീ രാജാക്കന്മാരും ചണ്ഡനരും, പുത്തയുടെ സന്താനങ്ങളും എന്റെ കക്ഷിയിലാണ്. അതിനുംപുറമേ ന്യായവും ധർമ്മവും നമ്മുടെ ഭാഗത്താകുന്നതുകൊണ്ടു രജപുത്രന്മാരുടെ പരദേവത നമ്മേ സഹായിക്കാതിരിക്കുകയില്ല. നമ്മുടെ ദേശത്തിന്റെയും, സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെയും നമ്മുടെ പതിമാരുടെയും പുത്രിമാരുടെയും രക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടിയാണ് നമ്മൾ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നത്. ഈവക സദുദ്ദേശങ്ങളിൽനിന്നു നമ്മെ തെറ്റിക്കുന്നതിനാണ് മുഗളന്മാർ ഭരണി വന്നിരിക്കുന്നത്. യുദ്ധത്തിൽ ജയമോ പരാജയമോ സംഭവിക്കുന്നത് ഈ ശപരേച്ഛയാണ്. നമ്മൾക്കു കേവലം യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ട ഭാരമേ ഉള്ളൂ. അനേകകാലത്തേക്കു മുഗളന്മാർ മറക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം നാം പൊരുതണം. ഇതിനാ സപുസ്തകങ്ങളിൽ സുവണ്ണമഷികൊണ്ടു രേഖപ്പെടുത്തക്കവിധം നാം സമരം ചെയ്യണം. മുഗളന്മാരുടെ സിംഹാസനംപോലും വിറക്കത്തക്കനിലയിലായിരിക്കണം നമ്മുടെ പോരാട്ടം. സഹോദരന്മാരേ! നമ്മുടെ ശത്രു ആകുബർചക്രവർത്തിതന്നെയാണെന്നുള്ള കാര്യം വിസ്മരിച്ചുപോകരുത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രനായ സലീമും സേനാപതിയായ മാനസിംഹനുംകൂടി പോക്കുളത്തിൽ വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ടു. വിപക്ഷികളുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ശോഭിക്കത്തക്കവണ്ണം നമ്മുടെ യുദ്ധകൗശലം പ്രദർശിപ്പിക്കണം.

എല്ലാവരും—ജയജയ, റാണാപ്രതാപസിംഹാ!

പ്രതാപ—സഹോദരാ രാമസിംഹാ, സഹോദരാജയസിംഹാ! നിങ്ങൾ വേദനോർപതിയായ ജയമല്ലന്റെ പുത്രന്മാരാണെന്ന് കാമ്ബവകുണം. ചിത്തോരിനെ രക്ഷിക്കുന്ന സമയത്ത് ആകുബറുടെ വലിയ തോക്കിന്റെ ഉണ്ടകളോടു പ്രാണാപായംവന്ന ജയമല്ലന്റെ പുത്രന്മാർ. ഹേ സംഗ്രാമസിംഹാ! സിന്ധോദിയവീരന്റെ വംശത്തിലാണ് അങ്ങു ജനിച്ചിരിക്കുന്നത്. അദ്ദേഹം പതിനാറാമത്തെ വയസ്സിൽ തന്റെ പതിയോടും മാതാവോടുകൂടിയൊന്നിച്ചു ചിത്തോരിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പോർക്കളത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. നോക്കൂ, അവരെ അവമാനിക്കരുതേ. സല്യംബർ രാജാവായ ഗോവിന്ദസിംഹാ, ചണ്ഡാവതരോഹിദാസാ, രഥാലാപതിമാനാ, നിങ്ങളുടെ പൂർവ്വപുരുഷന്മാരും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി പ്രാണത്യാഗം ചെയ്തിട്ടുള്ളവരാണ്. ഇന്നത്തെ യുദ്ധവും അതേപ്രകാരമുള്ള ധർമ്മയുദ്ധംതന്നെയാണെന്നു നിങ്ങൾ കാമ്ബവകുണം. അവരുടെ യശസ്സിനെ സ്മരിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ യുദ്ധാനിയിൽ ചാടുക!

(പോകുന്നു)

എല്ലാവരും—ജയജയ റാണാപ്രതാപസിംഹാ, ജയജയ!

(പോകുന്നു)

(അല്പം ദൂരത്തായി ഭേരീനാദം മുഴങ്ങുന്നു)

രംഗം ൧൦ ന്നു 1.

സ്ഥാനം—ഹൽദീഖാട്ടി യുദ്ധഭൂമി.

സമയം—പ്രഭാതം.

[സലീമും മഹാബത്തുവാറും നിൽക്കുന്നു]
മഹാബത്തു—യുവരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! അവിടത്തേക്കു പ്രതാപസിംഹനെ മനസ്സിലായോ?

സലീം--ഇല്ല.

മഹാബത്തു്--അതാ ആ കാണുന്ന ചുകന്ന കൊടിയുടെ ചുവട്ടിലായി നില്ക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കറുത്ത കുതിര അശപാതമാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാവ്വിടം എത്ര വിശാലവും ആകൃതി എത്ര മനോഹരവുമാണ്! കയ്യിൽ സീണ്ട വാളും, കക്ഷത്തിൽ കുന്തവുമുണ്ട്. ഇതുതന്നെയാണു പ്രതാപസിംഹൻ.

സലീം--അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗത്താരാണ്?

മഹാബത്തു്--സാലാബാഡ് രാജാമാനാ.

സലീം--ഇടത്തുഭാഗത്തോ?

മഹാബത്തു്--സല്യംബർ രാജാ ഗോവിന്ദസിംഹൻ.

സലീം--നോക്കൂ, എല്ലാവരും നേരിട്ടുനില്ക്കുന്നു. അവരുടെ രൂപം എത്ര സർവ്വാംഗസുഭഗമായിരിക്കുന്നു! കായത്തിൽനിന്നു ബലം പ്രവഹിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു തോന്നും. അവർ നമ്മോടൊരിക്കുന്നതിന്നു മുന്നോട്ടുവരുന്നു. നമ്മുടെ ഭടന്മാരെ നോക്കൂ, അവർ ശിലാപ്രതിമകളെപ്പോലെ നിശ്ചലന്മാരായി നില്ക്കുന്നു. ഇവർ അങ്ങോട്ടെതിർക്കേണ്ടതാണ്.

മഹാബത്തു്--അതതു്, അവർ ആദ്യംതന്നെ ഇങ്ങോട്ടെതിർക്കട്ടെ എന്നാണു മാനസിംഹന്റെ കല്പന.

സലീം--അതു തീരെ വിഡ്ഢിത്തമാണ്. ഞാൻ ശത്രുക്കളോടൊരിക്കലും.

മഹാബത്തു്--വേണ്ടാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, അതു മാനസിംഹന്റെ കല്പനക്കു വിരോധമാണ്.

സലീം--മാനസിംഹന്റെ കല്പനയോ! മാനസിംഹന്റെ കല്പന എന്നെ ബാധിക്കുകയില്ല. ആരവിടേ? എന്റെ അയ്യായിരം ഭടന്മാരെ വിളിക്കൂ. ഞാൻ ശത്രുക്കളോടൊന്നു പൊരുതിനോക്കട്ടെ.

മഹാബത്തു്--തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! അവിടന്നു വൃതമാ

യി ജപിക്കുന്ന അഗ്നികണ്ഡത്തിൽ ചാടുന്നതിനു യ
നിക്കരുതേ.

സഖീ—മഹാബത്തു! നിങ്ങളും എന്റെ വാക്കിനെ ശ്ര
ദ്ധിക്കുന്നില്ലല്ലോ. പോവൂ ഇപ്പോൾതന്നെ പോവൂ.

മഹാബത്തു—പരമമൗശ്വം (പോകുന്നു.)

സഖീം മാനസിംഹൻ ഇത്ര ഗപ്പോ? ഒരു സാധാരണ
ഭടന്റെ അധികാരവുംകൂടി എനിക്കില്ലേനോ? എ
ന്നെ ആരുംതന്നെ വിലവക്കുന്നില്ലാ! മാനസിംഹം!
തന്റെ തല തിരിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ആട്ടെ, ഈ യുദ്ധം അ
വസാനിക്കട്ടെ. ഞാൻ തന്റെ ഗപ്പൊന്നു ശമിപ്പിച്ചേ
ഇരിക്കൂ.

(പോകുന്നു.)

രംഗം മാറുന്നു 2.

സ്ഥാനം—ഫൽഗിപ്പാട്ടി രണ്ടാകണം.

സമയം—പകൽ മൂന്നു മണി.

[പ്രതാപസിംഹനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേനാപതി
യും ആയുധപാണികളായി കുതിരസ്സുവാരി ചെയ്യുന്നു]

പ്രതാപ—മാനസിംഹനെവിട?

മാനാ—ആയാൾ കൂടാരത്തിലാണോ? മഹാരാജൻ, അ
ങ്ങുണ്ട് ആ കിരീടം ഇങ്ങോട്ടു തരൂ.

പ്രതാപ—എന്തിന്?

മാനാ—ഈ കിരീടം കാരണം അങ്ങ് ആരാണെന്ന് എ
ല്ലാവരും മനസ്സിലാക്കുന്നു.

പ്രതാപ—അതുകൊണ്ടെന്താ ദോഷം?

മാനാ—ശത്രുസൈന്യം അവിടത്തെ നേക്കു വാഞ്ഞുവ
രുന്നു.

പ്രതാപ—വന്നോട്ടെ. പ്രതാപസിംഹൻ കളിച്ചുനിന്നു

യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനിച്ഛിക്കുന്നില്ല. സഖീം, മഹാബ
ത്തു, മാനസിംഹൻ മുതലായവർ ഞാൻ പ്രതാപസിം
ഹനാണെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ശക്തിയും ധൈര്യ
വുമുള്ളവർ എന്റെ നേരിട്ടവരാണ്.

മാനാ—തിരുമനസ്സ്—

പ്രതാപ—മതി; മതി: മാനാ! മിണ്ടാതിരിക്കൂ. ഇതല്ലേ
സഖീം?

രോഹി—തിരുമനസ്സ്—തിരുമനസ്സ്.

ഫസ്തത്തിൽ നിന്നു വാളും ധരിച്ചുകൊണ്ടു സഖീം
പ്രവേശിക്കുന്നു.

സഖീം—നിങ്ങൾ തന്നെയാണോ പ്രതാപസിംഹൻ?

പ്രതാപ—അതേ, ഞാൻ തന്നെയാണു പ്രതാപസിം
ഹൻ.

സഖീം—ഞാൻ യുദ്ധരാജാവായ സഖീമാണ്. വത്ര, ന
മുക്കൊന്നു പൊരുതിനോക്കുക.

പ്രതാപ—ഹാ, മോഹം തറക്കേടില്ലാ! മുന്നോട്ടു വത്ര.

(ഇരുവരും യുദ്ധം ചെയ്യുന്നു. സഖീം പിന്നാറുന്ന
തിനു യത്നിക്കുന്നു. തത്സമയത്തു മഹാബത്തുവാൻ വ
മ്പിച്ച സേനയോടുകൂടി പ്രതാപസിംഹനെ ആക്രമിക്കു
ന്നു. സഖീം പതുക്കെ അവിടോന്നു പിന്മാറുന്നു.)

പ്രതാപ—ആർ? കലാശംഗരകനായ മഹാബത്തോ?

(കണ്ണുകൾ പൊതുതുന്നു.)

മഹാബത്തു—അതേ, ഞാൻതന്നെയാണ്.

(മഹാബത്തുവാൻ സൈന്യസമേതം പ്രതാപസിം
ഹനോടെതിർക്കുന്നു. തത്സമയം പിന്നിൽകൂടെ വേരേ
യും കുറെ സൈന്യം വന്നു റാണയെ ആക്രമിക്കുന്നു. പ്ര
താപസിംഹനു മുറിവേൽക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹനെ ര
ക്ഷിക്കുന്നതിന്നു മുന്നോട്ടു പായുന്ന സമയത്തു മാനാ മുറി
വേറ്റു വീഴുന്നു.)

മാനാ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, എനിക്കു കഠിനമായ മുറിവേറിട്ടുണ്ട്.

പ്രതാപ — അല്ലാ മാന വിണവോ?

മാനാ — ഞാൻ ഒരു സമയം മരിച്ചുപോയാൽതന്നെ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് കട്ടം വ്യസനിക്കേണ്ടാ, പക്ഷേ അവിടന്നു മടങ്ങിപ്പോകണം. ശത്രുസൈന്യം കൂടുകൂടിയായി ഇവിടെ വന്നു ചേരുന്നുണ്ട്. അല്ലാത്തപക്ഷം വലിയ അപകടത്തിലകപ്പെടും.

പ്രതാപ — മാനാ, അങ്ങനെയൊരു മരിക്കുവാൻ വശതയുള്ളവെന്നും എനിക്കില്ലെന്നും മാത്രമാണ് ഈ പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യം അല്ലേ? ശത്രുക്കൾ വന്നോട്ടെ.

(മഹാബത്തൊരുമിച്ച യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടു പ്രതാപസിംഹൻ കാൽതെറി ശവക്കുന്നിന്മേൽ വിഴുന്നു. മഹാബത്തുവാൻ മുന്നോട്ടുചെന്നു പ്രതാപസിംഹന്റെ കഴുത്തറക്കുന്നതിന്നു ഭാവിക്ഷമ്പോൾ ഗോവിന്ദസിംഹൻ സൈന്യങ്ങളേയ്ക്കുകൊണ്ടു അവിടെ എത്തുന്നു.)

മാനാ — ഗോവിന്ദസിംഹാ, മറന്നയെ രക്ഷിക്കണം!

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ മഹാബത്തുവാനോടു പോരാടുന്നു ഇരുകക്ഷികളും സമരം ചെയ്തുകൊണ്ടു അവിടം വിട്ടു പോകുന്നു)

മാനാ — ജയം നേടുന്നതിന്നു യാതൊരു മാർഗ്ഗവും കാണാതില്ല. സേന മുഴുവനും നശിച്ചു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അവിടന്നു മടങ്ങുകയാണ് ഉത്തമം.

പ്രതാപ — ഇല്ലാ ഒരിക്കലുമില്ല. ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യും. കൂട്ടിൽ പ്രാണങ്ങളുവരെ ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്യും. രണ്ടാകണത്തിൽനിന്നു പിൻതിരിയുന്നതിന്നു ഞാൻ ശിലിച്ചിട്ടില്ല. (ഏഴനോട്) കൊണ്ടുവത്ര. എന്റെ വാളുതത്ര.

മാനാ — വേണ്ടാ തിരുമനസ്സ്, ഇപ്പോൾ അവിടന്നു എ

ഴന്നെള്ളിക. നോക്കൂ, ശത്രുക്കളുടെ മഹാസൈന്യം വരുന്നുണ്ട്.

പ്രതാപ—വന്നോട്ടെ. വാളെവിടെ?

(പോകുന്നു)

മാനാ—ഓ കഷ്ടം! അങ്ങയുടെ ഉദ്ദേശം എന്താണെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. മുഗൾസൈന്യസാഗരത്തെ കടപ്പാൻ ഈ ചെറിയ തോണികൊണ്ടു സാധിക്കുമോ? ഇപ്പോൾതന്നെ റാണയുടെ പ്രാണൻ പോകുമല്ലോ. ഹേ ഭഗവൻ! അങ്ങയുടെ ഇച്ഛ അലംഘനീയംതന്നെ!

ഇവനിതുലഭിക്കേണമിന്നകാലം വേണം—

മവശതഭവിക്കേണമത്സനാശം വേണം

ഇതിവിധിവിധിച്ചതീ പ്രാണികൾക്കൊക്കവേ

ഹിതമഹിതമെങ്കിലും ലംഘ്യമല്ലേതുമേ.

രംഗം 8.

സ്ഥാനം—ശക്തസിംഹന്റെ കൂടാരം.

സമയം—സന്ധ്യ.

[ശക്തസിംഹൻ തനിയെ നില്ക്കുന്നു.]

ശക്ത—ഭയംകരയുദ്ധം നടക്കുന്നു. വലിയ തോക്കുകൾ ഗജ്ജിക്കുന്നു. ഉന്മത്തനാരായ സൈന്യങ്ങൾ കൂക്കുവിക്കുന്നു. കുതിരകൾ മുറളുന്നു. ആനകൾ ചിന്നംവിളിക്കുന്നു. യുദ്ധകാരാളം മുഴങ്ങുന്നു. ആസന്നമരണനാരായ ഭടന്മാർ പ്രാണവേദനയോടെ വിലവിലിക്കുന്നുണ്ട്. യുദ്ധത്തിന്റെ ഭയംകരശബ്ദം! ഒരു ഭാഗത്തു ലക്ഷോപലക്ഷം മുഗൾസൈന്യങ്ങളും എത്രഭാഗത്തു ഇരുപതിനായിരം രജപുത്രന്മാരും. ഒരു ഭാഗത്തു വലിയ തോക്കും മറുഭാഗത്തു വാളും കുന്തവും മാത്രം. പ്രതാ

പസിംഹന്റെ ഇതരപുരുഷസാധാരണമായ ശൌ
 ും നോക്കൂ! പ്രതാപാ! അങ്ങു ധന്യൻതന്നെ. ഇന്നു
 ഞാൻ എന്റെ സ്വന്തം കണ്ണുകൊണ്ട് അങ്ങയുടെ
 അമാനുഷമായ പരാക്രമം കണ്ടു വാസ്തവത്തിൽ അ
 ങ്ങൻ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ തന്നെയാണു്. ഇന്നു് അ
 ങ്ങയുടെ അവസ്ഥ കണ്ടപ്പോൾ എന്റെ നയനങ്ങ
 ഉിൽനിന്നു പ്രേമാശ്രുധാര മുറിയാതെ ഒഴുകിത്തുട
 ണ്ടി. അഭിമാനഭക്തിഭരിതനായിട്ടു് അങ്ങയുടെ പാദ
 ങ്ങളിൽ എന്റെ ശിരസ്സിനെ അർപ്പിക്കുന്നതിനു് എ
 നിക്കു കലശലായ മോഹംതോന്നുന്നുണ്ടു്. പ്രതാപാ! പ്ര
 താപാ! ഇന്നു സമു് സേനാപതികളുടെ മുഖത്തുനിന്നും
 അങ്ങയുടെ പരാക്രമപ്രശംസയല്ലാതെ മറെറാന്നും
 നിശ്ശേഷമില്ല. ഈ സ്മൃതി കേൾക്കുമ്പോൾ എന്റെ
 അഭിമാനഭംഗത്തെ ഞാൻ പുല്ലുപോലെ നിസ്സാരമാ
 യി കരുതുന്നു. ഈവിധമുള്ള പ്രശംസക്കു പാത്രമായ
 പ്രതാപൻ രജപുത്രനും എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനുമാണെന്നു
 ള്ള സംഗതിയാലോചിക്കുമ്പോൾ എനിക്കുണ്ടാകുന്ന
 കൃതാർത്ഥത പറഞ്ഞറിയിക്കാൻ പ്രയാസം. ഈ മനോ
 ഹരമായ മേവാധിനെ മുഗളന്മാർ നാമാവശേഷമാ
 കിത്തിക്കുന്നതിനു കാരണഭൂതനായ എന്നെത്തന്നെ
 ഞാൻ ഇന്നു ശപിക്കുന്നു; കോടികോടി ധിക്കാരം. ല
 ങ്ങുകൊണ്ടും പരാതാപംകൊണ്ടും എന്റെ ശിരസ്സു
 താണുപോയിരിക്കുന്നു. ഈ നിസ്സഹായമായ മേവാധിരത്ന
 തെ അപഹരിക്കുന്നതിനു് മുഗളന്മാരെ ക്ഷണിച്ചുവ
 രുത്തിയതു ഞാനാണല്ലോ എന്നുള്ള പശ്ചാത്താപം
 എന്റെ മുമ്പത്തെ ഭേദിക്കുന്നു.

(മഹാബത്തുവാൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശക്ത—പറയു, യുദ്ധം എങ്ങനെ നടക്കുന്നു

മഹാബത്തു് — കന്നാത്തരം ചോദ്യം. യുദ്ധം പൊടിപാറു
ന്നു എല്ലാവരും വെട്ടുക, മുറിക്കുക എന്നിത്യാദിക
കിൽ ഉദ്യമമന്മാരായിരിക്കുന്ന സമയത്തു് അങ്ങുമാ
ത്രം ഈ കൂടാരത്തിൽ സൗഖ്യമായി കിടന്നു വിശ്ര
മിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ശൌര്യം കേൾക്കണം!

ശക്ത — ഫേ സാഹബ്, അങ്ങക്കൊരവിധത്തിലും എ
ന്നോടു ചോദ്യം ചെയ്യാനുള്ള അധികാരമില്ല. ഞാൻ
ആരുടേയും കിംകരനല്ല; സ്വേച്ഛാശാസനമാണു
ഞാൻ യുദ്ധത്തിനു വന്നിരിക്കുന്നതു്.

മഹാബത്തു് — അങ്ങൻ ആരുടേയും ഭൃത്യനല്ലെന്നോ? മു
ഖസ്തതിയുടെ സാമന്ത്രിയെക്കൊണ്ടാണോ അങ്ങു് ഈ ക
ണ്ട കാലമെല്ലാം ചക്രവർത്തിയുടെ ദർബ്ബാറിൽ കഴി
ച്ചുകൂടിയിതു്?

ശക്ത — നിങ്ങൾ കുറച്ചു മയ്യാദക്കു സംസാരിക്കൂ.

മഹാബത്തു് — എന്തിനുവേണ്ടി?

ശക്ത — ഇപ്പോൾ എന്റെ ശിരസ്സിനു കാച്ചൽപിടിച്ചി
രിക്കുന്നു, അല്ലാത്ത പക്ഷം യുദ്ധസമയത്തു ഞാൻ കൂ
ടാരത്തിലിരിക്കുകയില്ല.

മഹാബത്തു് — മതി മതി, ഡീക്കു പറഞ്ഞതു മതിയാക്കൂ,
അങ്ങയുടെ യോഗ്യത കണ്ടു കഴിഞ്ഞു!

ശക്ത — നിങ്ങൾ അങ്ങനെയൊരു മനസ്സിലാക്കീട്ടുള്ളതെ
ങ്കിൽ വത്ര, എന്റെ പരാക്രമം കാണിച്ചുതരാം. (വാ
ളുതുന്നു.)

മഹാബത്തു് — ഹാഹാഹാ. ഞാൻ തയ്യാറാണ്.

(മഹാബത്തുചെന്നും വാളുതുന്നു. അതിനിടക്കു് അ
ണിയായിൽ ആരുടേയൊ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു)

അണിയറയിൽ — പ്രതാപസിംഹന്റെ പിന്നാലെ പോ
കൂ, എനിക്ക് അഭ്യർത്ഥത്തിന്റെ ഉത്തരാംഗം ആവ
ശ്യമുണ്ട്.

ശക്ത—ഈ! സലീമിന്റെ സ്വരമല്ലേ കേൾക്കുന്നത്?
 പ്രതാപസിംഹൻ രണഭൂമിയിൽനിന്നു ഓടിപ്പോയോ?
 അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രാണാപായം വരുത്തുന്നതിനാ
 യിരിക്കാം മുഗൾസൈന്യം. അദ്ദേഹത്തെ പിന്തുടര
 ന്നത്. ഫേ സാഹബ്, അങ്ങ് അല്പം ക്ഷമിക്കൂ, ഞാൻ
 ഇപ്പോൾതന്നെ മടങ്ങിവരാം. എന്റെ കുതിര. എവി
 ടെ?

(വേഗത്തിൽ പോകുന്നു.)

മഹാബത്ത്—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അവസ്ഥ അത്യാശ്ചര്യ
 കരതന്നെ. നിശ്ചയമായും പ്രതാപസിംഹന്റെ പ്രാ
 ണവിയോഗം വരുത്തുന്നതിനാണ് അദ്ദേഹം പോയി
 റിക്കുന്നത്. വിധിവൈഭവം ചിത്രംതന്നെ! പ്രതാപ
 സിംഹൻ തന്റെ മരുമകന്റെ വാളുകൊണ്ടു മുറിവേ
 റുകിടക്കുന്ന സമയത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുജൻ
 ആ പുരുഷകേസരിയുടെ പ്രാണനാശം വരുത്തുന്നതി
 നു കുതിച്ചു പറയുന്നു.

(ചിന്തയെ അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു.)

രംഗം ൭.

സ്ഥാനം— ഫൽദിഘാട്ടി. ഒരു ചെറുനദീതീരം.

സമയം— സന്ധ്യ

[പ്രതാപസിംഹൻ ഒരു ചത്ത കുതിരയുടെ മേൽ ത
 ലവെച്ചു കിടക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—നശിച്ചു, സർപ്പം നശിച്ചു. മൃണാലിമുഖത്തി
 നിടയിൽ എല്ലാം കലാശിച്ചു! എന്റെ പതിനഞ്ചു
 യിരം സൈന്യവും മുടിഞ്ഞുപോയി. എന്റെ പ്രാ
 ണപ്രിയനായ കുതറയും ചത്തു. ഞാനും ഈ നദീ
 തീരത്തു മൃതപ്രായനായി കിടക്കുന്നു. എന്നെ ഇങ്ങോ

ട്ട് കൊണ്ടുവന്നതാരാണ്? എന്റെ പഴയ മിത്രമായ ചേടകൻ. എന്റെ കഷ്ടാവസ്ഥയെ വീക്ഷിച്ചു ഉടനെ എന്റെ പ്രിയചെങ്ങാതി, ഞാൻ എത്രതന്നെ തടഞ്ഞിട്ടും നില്പാതെ വിവിധങ്ങളായ ഉപദ്രവങ്ങളേയും അപായങ്ങളേയും സഹിച്ചുകൊണ്ട് എന്നെ ഇത്രത്തോളം കൊണ്ടുവന്നു. സ്വന്തജീവനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനാണോ ഇത്രയെല്ലാം കഷ്ടപ്പെട്ടത്? അല്ല മരിക്കലുമല്ല, എന്റെ പ്രാണരാനുന്നത്തിനുവേണ്ടിത്തന്നെ. ഈ സാധുക്കളിൽ സ്വന്തപ്രാണനെ വരിച്ചുജീച്ചിട്ടുകൂടി എന്നെ രക്ഷപ്പെടുത്തി! “ഓ കരുതുകതിരക്കാരാ, നിൽക്കൂ” എന്നു പിന്നിൽനിന്നൊരു പരിചിതസ്വരം കേട്ടിരുന്നു. ഞാൻ രണാങ്കണത്തിൽ നിന്ന് ഓടിപ്പോന്നിരിക്കുകയാണെന്നു പക്ഷേ ഇയ്യോർ വിചാരിച്ചിരിക്കാം. ചേടകാ, പ്രിയപ്പെട്ട ചേടകാ, റിയെന്തിനാണ് ഓടിപ്പോന്നത്? സമരഭൂമിയിൽ നമുക്കിരുവക്കും ഒരുമിച്ചു മരിക്കാമായിരുന്നു. കഷ്ടം! പ്രതാപസിംഹൻ പോക്കുളത്തിൽനിന്നോടിപ്പോയെന്നു പറഞ്ഞു ശത്രുക്കൾ പരിഹസിക്കുന്നു. ചേടകാ! മരണസമയത്തു റിയെന്റന്റെ ആജ്ഞയെ ലംഘിച്ചുവല്ലോ. ഞാൻ തടഞ്ഞിട്ടുകൂടി റിയെന്റുകൊണ്ടു റിന്നില്ല? ഡോക്ടർ, ഞാൻതാ ലജ്ജകൊണ്ടു മരിക്കാൻ ഭാവിക്കുന്നു. എന്റെ തല തിരിയുന്നു.

(ബുരാസാൻ രാജാവും മുൽത്താൻരാജാവും ശത്രുപാണികളായി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ബുരാസാൻ—അതാ പ്രതാപസിംഹൻ കിടക്കുന്നു.

മുൽത്താൻ—അയാൾ മരിച്ചുപോയി, നിശ്ചയംതന്നെ.

പ്രതാപ—(എഴുന്നേറ്റ്) ഞാൻ മരിച്ചിട്ടില്ല. ഇപ്പോഴും ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ട്. യുദ്ധം കലാശിച്ചിട്ടില്ല. വാളെടുക്കൂ. മുൾ—ഹാഹാ!

ബുരാ—നിശ്ചയമായും.

(പ്രതാപസിംഹൻ അവരിരുവരോടും ചോദനം. അതിനിടക്ക് അണിയറയിൽ ആരുടേയൊ സ്വരം കേൾക്കുന്നു.)

അണിയറയിൽ—ഒരു കറുത്ത കുതിരക്കാരാ, നിൽക്കൂ.

പ്രതാപ—ഇനിയും ആളുകൾ വരുന്നുണ്ട്. ഞാൻ നിരാശനായി.

മുറ—മതീ, വാളു വെച്ചേക്കൂ.

പ്രതാപ—രണ്ടാണിയുടെങ്കിൽ ഏതൊക്കെ വെച്ചിട്ടു.

(വീണ്ടും യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടു പ്രതാപസിംഹൻ മുർച്ഛിതനായി വീഴുന്നു. തത്സമയം ശക്തസിംഹൻ അവന്റെ വന്നുചേരുന്നു.

ശക്ത—നിൽക്കൂ.

പുരാ—ഒരു കാടനുംകൂടി വന്നിട്ടുണ്ട്.

മുറ—ഇയ്യോളുടേയും കഥ കഴിച്ചേക്കണം.

ശക്ത—എന്നാൽ അങ്ങിനെയാകട്ടേ! (സ്വതന്ത്രം ഇരുവരോടൊന്നിത്തു് അവരെ കൊന്നുവീഴുന്നു.)

ശക്ത—ഇനി യെപ്പൊടാരില്ല ഇപ്പോൾ പ്രതാപസിംഹൻ യാതൊരാളെയും ഹേമിടുകയില്ല. ജ്യേഷ്ഠ! അദ്ദേഹത്തിനു തിരെ ബോധമില്ല. ഞാൻ അല്പം വെള്ളം കൊണ്ടുവാട്ടെ. (ചോയി വെള്ളം കൊണ്ടുവന്നു പ്രതാപസിംഹന്റെ മുഖത്തു തളിക്കുന്നു.)

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠ! ജ്യേഷ്ഠ!

പ്രതാപ—ആര്? ശക്തനോ!

ശക്ത—മേവാഡിലെ സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചിട്ടില്ല. ഫെ—ജ്യേഷ്ഠ, ഞാനാണ്.

പ്രതാപ—ശക്താ, ഞാൻ തന്റെ കൈവശം വെട്ടുവോയി! പക്ഷേ, ഒരു കാര്യം വേണം. കയ്യോളം വെച്ചു മുഗളന്മാരുടെ ദർബ്ബാറിൽ കൊണ്ടുപോകുന്നതിനുമുമ്പ് ഏതൊ കൊന്നുകളയണം. അതിനുശേഷം ഏതൊ

ശിരസ്സെടുത്തു് തന്റെ സപാമിയായ ആകുബുസ് സ
 മ്മാനിച്ചുകൊള്ളു. എന്നെ ജീവനോടെ അങ്ങോട്ടു
 കൊണ്ടുപോകരുതു്. യുദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ മ
 രിക്കേണമെന്നായിരുന്നു എന്റെ ആഗ്രഹം. പക്ഷേ
 തത്സമയം എന്റെ കുതിര ലഗാനെ ഗണിക്കാതെ
 സമരഭൂമിയിൽനിന്നു് ഓടിപ്പോന്നു. ഞാൻ എത്രത
 ന്നെ പരിശ്രമിച്ചിട്ടും അതിന്റെ ഗതിയെ തടയുന്ന
 തിന്നു സാധിച്ചില്ല. പോക്കുളത്തിൽവെച്ചു മരിക്കുകയെ
 ന്നു വീരധർമ്മത്തിൽനിന്നു ഞാൻ വഞ്ചിതനായി. കൈ
 വിലങ്ങുവെച്ചു് എന്നെ ഇതിലുമധികം അപമാനിക്കരു
 തേ! എന്നെ കൊന്നുകളയണം. അനുജാ! ഇല്ല, ഇല്ല,
 സഹോദരനെന്നു വളിച്ചു തന്റെ മനസ്സിൽ കരുണ
 തോന്നിക്കുന്നതിനൊന്നിന്നു മോഹമില്ല. ഇന്നു താൻ
 വിജയിയും ഞാൻ വിജിതനാണു്. താൻ ചക്ര
 ത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തും ഞാൻ അധോഭാഗത്തും.
 താൻ നില്ക്കുന്നു, ഞാനോ തന്റെ കാല്ക്കൽ കിടക്കു
 ന്നു. താൻ എന്നെ ബന്ധിച്ചുകൊണ്ടുപോകരുതേ എ
 ന്നു മാത്രമേ എന്നിക്കൊരാഗ്രഹമുള്ളൂ. എന്നെ സം
 ഛരിച്ചുകൊള്ളു. ഞാൻ തനിക്കു എപ്പോഴെങ്കിലും വ
 ല്ല ഉപകാരവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതിന്നു പ്രതിഫ
 ലമായി ഈ നിസ്സാരകായ്ക്കുതെ മാത്രമേ തന്നോടു
 പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുള്ളൂ. എന്റെ ഒടുവിലത്തെ അപേക്ഷ
 യെ സ്വീകരിക്കേണമെന്നു ഞാൻ തന്നോടു യാചി
 കുന്നു. എന്റെ വക്ഷസ്സിൽ കാരാമ താച്ചുകൊള്ളു,
 പക്ഷേ എന്നെ ബന്ധിക്കരുതേ. എന്റെ മാച്ചിടം
 തുറന്നുകിടക്കുന്നു, ഇതിൽ തന്റെ വാളു കയറ്റി
 കൊള്ളു.

ശക്ത—(വാളു ഭൂമിത്തരിഞ്ഞു്) ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങയുടെ വി
 ശാലമായ മാച്ചിടത്തിൽ വിശ്രമിക്കുന്നതിനൊന്നിന്നു്
 അനുവാദം തരണേ!

പ്രതാപ—ശക്താ, താനാണോ ഈ മുഗളന്മാരുടെ കയ്യിൽനിന്ന് എന്നെ രക്ഷിച്ചത്?

ശക്ത—അങ്ങനെ വിരന്മാരുടെ ആദർശമാണ്. സ്വദേശത്തിന്റെ രക്ഷകനും രജപുത്രകുലത്തിന്റെ മഹാഭായകാരവും അങ്ങനെയെന്നതാണ്. ഞാൻ ആയുഷ്ഠാനായിരിക്കുമ്പോൾ ഈ ഘാതകന്മാരുടെ കൈകൊണ്ടു മരിക്കുന്നതിന് അങ്ങയെ അനുവദിക്കുമോ? ഞാൻ ഇതുവരെ അങ്ങയുടെ മഹത്വമറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എന്റെ മൃഗ്യതകൊണ്ടു ഞാൻ അങ്ങയേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠനാണെന്നു വിചാരിച്ചുപോയി. ഇതൊന്നു പരീക്ഷിക്കേണമെന്നുള്ള ഇച്ഛയോടുകൂടി ഞാൻ അന്നൊരു ദിവസം അങ്ങയെ ദ്വേഷയുദ്ധത്തിന്നു ക്ഷണിച്ചതോർമ്മയില്ലേ? അങ്ങനെയുദ്ധം ഞാൻ ക്ഷുഭനമാണെന്ന് ഇന്നത്തെ യുദ്ധത്തിൽവെച്ച് എനിക്കു മനസ്സിലായി. അങ്ങനെ വിരനും ഞാൻ ഭീരുവുമാണ്. അങ്ങയോടു പ്രതികൂല ചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി അതിനീചനായ ഞാൻ എന്റെ ജന്മഭൂമിയുടെ അധഃപതനം വരുത്തി! ഈ ശോചനീയാവസ്ഥയിൽനിന്ന് അങ്ങയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനെനിക്ക് സാധിക്കുമെങ്കിലും മേവാഡിന്റെ അവനത്തിനു മാറ്റം കാണുന്നില്ല. അങ്ങനെ രജപുത്രകുലപ്രദീപമാണ്. അങ്ങനെ വിരകേസരിയും പുരുഷോത്തമനുമാണ്. ജ്യേഷ്ഠ, അങ്ങനെയൊരു അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കേണമേ!

(കാൽക്കൽ വിഴുന്നു.)

പ്രതാപ—അനുജാ! അനുജാ!

(ഇരുവരും പരസ്പരം ആശ്ലേഷിക്കുന്നു.)

മൂന്നാമങ്കം.

രംഗം 1.

സ്ഥാനം—സലീമിന്റെ മുറി.

സമയം—വകൽ മൂന്നു മണി.

(ക്രോഡംകൊണ്ട് ഉന്മത്തനായ സലീം ആയുധ പാണിയായി ഇരിക്കുന്നു. സമീപത്തു ശക്തസിംഹൻ നില്ക്കുന്നു. സലീമിന്റെ സമീപത്തു് ആമേർ, മാർവാഡ്, ചംദേരി മുതലായ രാജാക്കന്മാരും പുത്ഥപിരാജനും നിന്നു കൊണ്ടു ശക്തസിംഹന്റെ നേരെ നോക്കുന്നു.)

സലീം—ശക്തസിംഹാ, വാസ്തവം പറയൂ! പ്രതാപസിംഹനെ ശത്രുക്കളിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുത്തി കാടിപ്പോകുന്നതിനു സഹായിച്ചതാരാണു്?

ശക്ത—യുവരാജാവേ! അങ്ങയുടെ ചോദ്യം വളരെ ശരിയായി. പ്രതാപസിംഹൻ സമരഭൂമിയിൽനിന്നു സ്വേച്ഛാനുസരണം കാടിപ്പോയതല്ല! ഈ അപകിത്തിക്കും അദ്ദേഹം സ്വയമേവ കാരണഭൂതനല്ല.

ആമേർ—സാവധാനത്തിൽ പറയൂ. രക്ഷപ്പെടുന്നതിനു് അദ്ദേഹത്തെ സഹായിച്ചതാരാണു്?

ശക്ത—അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴിറ ചേടകൻ.

പുത്ഥപി - (ചിരിക്കുന്നു)

സലീം—കാടിപ്പോകുന്നതിനു നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ ഏതുവിധത്തിലേങ്കിലും സഹായിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

ശക്ത—ഇല്ല, ഞാൻ ഒരവിധത്തിലും സഹായിച്ചിട്ടില്ല.

ബിക്കാനെർ—ഇല്ലെങ്കിൽ ഖുരാസാനും മുൾത്താനും ഏങ്ങനെയൊന്നു മരിച്ചതു്?

ശക്ത—മുറിവേറു മരിച്ചു.

പൃഥ്വി--(ചരി അടക്കുന്നതിനു സാധിക്കാതെ വിണ്ടു പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു.)

ആമേർ—ശക്തസിംഹാ, നേരമ്പോക്കു പറയുന്നതിനല്ല നിങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നത്. ഇതു കോടതിയാണ്.

ശക്ത--ഇതെന്തു? കോടതിയോ? മഹാരാജാർ, ഇതു ശപ്തശാലാമെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചതു് ഞാൻ വരണം സലീം വധുവും നിങ്ങളെല്ലാവരും അവളുടെ സഹോദരിമാരുമാണെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിച്ചതു്.

പൃഥ്വി--(എത്രതന്നെ ശ്രമിച്ചിട്ടും ചരിയൊതുക്കുന്നതിനു സാധിക്കാതെ കുഴങ്ങുന്നു.)

സലീം--ശക്താ, സാവധാനത്തിൽ ചോദ്യത്തിനു മറുപടി പറയൂ.

ശക്ത--യുവരാജാവേ, അങ്ങയ്ക്കു വല്ലതും അറിയേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അങ്ങുതന്നെ ചോദിക്കുകയാണ് ഉത്തരം. എന്നാൽ ഞാൻ വ്യക്തമാകുവണ്ണം ഉത്തരം പറയാം. മുഖസ്തുതിക്കരായ സഭാംഗങ്ങളുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുമ്പോൾ എന്റെ രക്തം തിളയ്ക്കുന്നു.

സലീം--അങ്ങനെതന്നെ. ഞാൻ ചോദിക്കാം. പറയൂ. ശാഹിസേനാപതികളായ പൂരാസാനിയേയും മുഹത്താ നിയേയും കൊന്നതാരാണ്?

ശക്ത--ഞാൻ.

ചംദേവി--അതു ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ശക്ത--അങ്ങയ്ക്കു മനസ്സിലാകാതിരിക്കുമോ, അങ്ങനു വലിയ ബുദ്ധിമാനല്ലേ?

പൃഥ്വി--(മാർചാഡിന്റെ നേരെ നോക്കുന്നു.)

സലീം--നിങ്ങൾ അവരെ കൊന്നതെന്തിനാണ്?

ശക്ത--എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി. മു

റിവേറു മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു കിടക്കുന്ന പ്രതാപനെ കൊല്ലുന്നതിനു തുനിഞ്ഞിരുന്ന ആ വിരഹിരോമണി കളുടെ പ്രാണാപായം വരുത്തിയതു ഞാൻതന്നെയാണ്.

ആമേർ—നിങ്ങൾതന്നെയാണോ ആ വിശ്വാസവഞ്ചനം ചെയ്തത്? നിങ്ങൾ കൃതഘ്നനും ചതിയനും ആണെന്ന് കെട്ടുവരുമാണ്.

ശക്ത—രാജാവുതിരുമേനി! അമ്മ എളയമ്മയുടെ ഭാഗത്തേയ്ക്കു ചാഞ്ഞുനിൽക്കുന്നതു സാധാരണമല്ലേ? (പൂതമപിരാജൻ വീണ്ടും ചിരിക്കുന്നു) ഭഗവാൻ ദാസ്! ഞാൻ ചതിയനോ കൃതഘ്നനോ ആക്കുകിലുമാകട്ടെ; ഭീരുവല്ല. രണ്ടു പട്ടാണികളെന്നിച്ചു, മുറിവേറു മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു കിടക്കുന്ന ഒരു ശൂരന്റെ പ്രാണാപായം വരുത്തുന്നതിനു ഭേദിക്കുന്ന സമയത്തു ഞാനൊരുത്തൻ അവരിരുവരേയും കൊന്നു ജ്യേഷ്ഠനെ രക്ഷപ്പെടുത്തി. ഞാൻ കൊലയല്ലാ ചെയ്തിട്ടുള്ളത്.

സഖീം—താൻ വിശ്വാസവഞ്ചനമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നു തനിക്കറിവിലേ?

ശക്ത—അങ്ങിനെതന്നെയായിരിക്കാം. പക്ഷേ ഇതിലെന്താണു അതൃപ്തി? ഞാൻ പണ്ടുതന്നെ വിശ്വാസഘാതകനല്ലേ? ഈ അവസരത്തിലും ഞാൻ വിശ്വാസവഞ്ചനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഒട്ടും ആശ്ചര്യപ്പെടാനില്ല. ഞാൻ മുഗുന്മാരോടു ചേർന്ന് ആദ്യംതന്നെ എന്റെ ദേശം, എന്റെ ധർമ്മം, എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ എന്നിവരോടു വിശ്വാസഘാതം ചെയ്തില്ലേ? ഇപ്പോൾ വിശ്വാസവഞ്ചനത്തിന്റെ തുക ഒന്നുകൂടി അധികമായി. ഇതത്ര പരാധമുണ്ടോ! ഞാൻ വഞ്ചകനാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടുകൂടി എന്നെ സ്വീകരിച്ചില്ല? ഞാൻ ന്യായാധിപതയായ യുദ്ധത്തിൽ പ്രതാപനെ കൊല്ലുന്നതിനു

വേണ്ടി വിശ്വാസഘാതകനായിത്തീർന്നു. ഞാൻ വിശ്വാസവഞ്ചനം ചെയ്തതു ശരിതന്നെയാണു്; പക്ഷേ രണ്ടാമത്തേതിൽ അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണു വിശ്വാസവഞ്ചനം പ്രവർത്തിച്ചതെന്നൊരു വ്യത്യാസമേയുള്ളു!— ഈ പ്രതാപസിംഹനാരാണു്? എന്റെ സഹോദരൻ; അത്രമാത്രമല്ല, തക്കതായ ആയുധങ്ങളോടുകൂടാതെ തന്റെതിനേക്കാൾ നാലിരട്ടി സൈന്യങ്ങളോടു പോരാടിയ വിരുന്നും നമ്മുടെ ദേശത്തിന്റെയും ജാതിയുടേയും ഏകാവലംബവുമാണു്.

പുത്രി—(പ്രതാപസിംഹന്റെ സകല പ്രവൃത്തികളും വ്യക്തമാണെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ തലയാട്ടുന്നു.)

മാർവാഡ്—(പതുക്കെ പതുക്കെ ചന്ദ്രേരിയുടെ ശ്രോത്രത്തിൽ മന്ത്രിക്കുന്നു.)

ആമേർ—കാട്ടുകളുടനും ദ്രോഹിയുമായ പ്രതാപസിംഹനല്ലേ?

ശക്ത— പ്രതാപസിംഹൻ പരദ്രോഹിയാണെങ്കിലും സ്വദേശത്തിന്റെ ഹിതകാരിയാണു്.

സഖി—പ്രതാപസിംഹൻ ദ്രോഹിയല്ലെന്നാണോ താൻ സ്ഥാപിക്കുവാൻ പോകുന്നതു്.

ശക്ത—പ്രതാപസിംഹൻ ദ്രോഹിയും ആകുമ്പോൾ ചക്രവർത്തി ചിത്തോരിലെ പുരാതനരാജാവുമാണു്, അല്ലേ? രാജനീതിശാസ്ത്രങ്ങളിൽ ചില വിശേഷസംഭവങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളെ എനത്തിരിച്ചു വിവരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. മറ്റൊരു രാജ്യത്തെ കവർച്ചചെയ്യുന്നതിനു് അത്രമെന്നും, അന്യരാജ്യത്തെ ബലാൽക്കാരമായി തട്ടിപ്പറിക്കുന്നതിനു വിജയമെന്നും, കീഴടക്കിയ രാജ്യത്തെ യഥേഷ്ടം ഭരിക്കുന്നതിനു സമാധാനമെന്നും സർവ്വസ്വാധീനം മുതലായ അതിവികൃഷ്ടകർമ്മങ്ങൾക്കു രാജഭക്തിയെന്നുമാണു നാമകരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. തന്നിൽ

നാനു ഭ്രഷ്ടമായ വസ്തുവിനെ വീണ്ടെടുക്കുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നവൻ ദ്രോഹിയാണെന്നും തീർപ്പുകല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. രാജനീതിശബ്ദകോശം എത്ര നിറത്മകമാണ്! ദുഷ്ടകൃത്യത്തിൽവെച്ചുദുഷ്ടകൃത്യവുംനികൃഷ്ടത്തിൽവെച്ചു നികൃഷ്ടവും ലജ്ജാവഹവും നീചവുമായ കൃത്യങ്ങളെയാണ് ഈ രാജനീതിശാസ്ത്രംകൊണ്ട് അഭിനന്ദനീയങ്ങളെന്നു സാധിക്കുന്നത്. ശ്രേഷ്ഠങ്ങളും മഹത്തരങ്ങളുമായ കർമ്മങ്ങൾ ശിക്ഷാർഹമാകാവണ്ണം കത്സിതങ്ങളാണെന്നും ഗണിച്ചുവരുന്നു.

പൃഥ്വി—(ശക്തസിംഹൻ പറഞ്ഞതു ശരിയല്ലെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ തല കുലുക്കുന്നു.)

സഖീം—നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ചക്രവർത്തിക്ക് എന്തൊരു പേരാണ് കൊടുക്കേണ്ടത്?

ശക്ത—ചക്രവർത്തി ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിൽവെച്ച് ഏറ്റവും വലിയ കവച്ചുകാരനാണ്. സാധാരണ കൊള്ളക്കാരൻ സ്വണ്ണം വെള്ളി മുതലായ നാണ്യങ്ങളേയാണു കൊള്ളിച്ചെന്നത്; ചക്രവർത്തി രാജ്യങ്ങളെയാണ് അപഹരിക്കുന്നത് എന്നൊരു വ്യത്യാസമേ ഉള്ളൂ.

പൃഥ്വി—(അത്യാശ്ചര്യത്തോടെ മുഖം ചുളിക്കുന്നു)

സഖീം—ഹൂം! തരക്കേടില്ല, ആരവിടേ? ഇയ്യൊളെ കയ്യോ മംവെക്കട്ടെ.

(ചില ശിപായിമാർ പ്രവേശിച്ചു ശക്തസിംഹനെ കൈവിലങ്ങുവെക്കുന്നു)

സഖീം—ശക്തസിംഹാ, തന്റെ ശിക്ഷ എന്താണെന്ന് അറിയാമോ?

ശക്ത—എറിക്കുവാഞ്ഞാൽ മൃത്യു! തലയ്ക്കുമീതെ ശിക്ഷയുണ്ടോ? ഞാൻ ക്ഷത്രിയനാണ്; എനിക്കു മരണത്തിൽ ഭയമില്ല. എനിക്കു ചാകാൻ പേടിയുണ്ടെന്നു വരികിൽ ഞാൻ കളവുപറഞ്ഞു സേവയ്ക്കു കൂടുകയല്ലാതെ ഒരിക്കലും സത്യം പറയുകയില്ലായിരുന്നു. എനിക്കു

പ്രാണനിൽ കൊതിയുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ സേപല്ലയായി മുഗളന്മാരുടെ കൂടാരത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങിവരുമോ? സത്രം പാഞ്ഞാൽ മുഗളന്മാരെനിക്കു മാപ്പുതരുമെന്നു ശിക്ഷകൊണ്ടല്ലാ ഞാൻ മടങ്ങിവന്നു്. വളരെ നാളോളം മുഗളന്മാരുമായി സഹവസിച്ചതുകൊണ്ടു് എനിക്കു് അവരെ നല്ല പരിചയമായി. ആകുബർ ചക്രവർത്തിയെപ്പോലും ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം വലിയ കൌശലക്കാരനും അവിചേകിയും കപടരാജനീതിതന്ത്രജ്ഞനാണു്. അങ്ങോ?—അങ്ങു ഖുലിയുന്തനും മുർഖനും ദ്രോഹിയും രക്തപാനത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്ന പിശാചുമാണു്!

പുത്ഥമി— (കരുണാഭരദൃഷ്ടിയോടെ ശക്തസിംഹനെ നോക്കുന്നു.)

സഖീം—താൻ ഹൃദത്തിൽനിന്നു പുറത്താക്കപ്പെട്ടവനും മുഗളന്മാരുടെ എച്ചിൽ നക്കുന്നവനുമായ തെണ്ടിനായയാണു്—കണ്ണു ചുകുപ്പിച്ചുകൊള്ള! ചതിയന്റെ ശിക്ഷ മരണമാണു്, പക്ഷേ അതിനുമുമ്പിൽ ഈ ചവിട്ടും വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ടുപോ!—(ചവിട്ടുന്നു) ഇയ്യൊളെ തടവിൽ കൊണ്ടുപോയാക്കൂ! നാളെ പ്രഭാതത്തിൽതന്നെ ഇയ്യൊളെ നായാട്ടുനായ്ക്കളുടെ മുമ്പിലിട്ടു കൊടുക്കണം.

(പോകുന്നു)

ശക്ത—അല്ലനേരത്തേയ്ക്കു വല്ലവരും ഈ കയ്യോമം ഒന്നു തൂന്നുതരുമോ? പിന്നെ എന്തൊരു ശിക്ഷ ലഭിച്ചാലും എനിക്കു വിരോധമില്ല. ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും ഒന്നു തൂന്നുതരണേ!

പുത്ഥമി—(വിണ്ടും കരുണാപൂർണ്ണദൃഷ്ടിയോടെ ശക്തസിംഹനെ നോക്കുന്നു.)

(ശക്തസിംഹൻ തന്നെത്താൻ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്താനു ശ്രമിക്കുന്നു. തത്സമയം ശിപായിമാർ അദ്ദേഹത്തെ പിടിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നു.)

രംഗം ൨.

സ്ഥാനം—ഔട്ടത്തുനിസയുടെ മുറി.

സമയം—പകൽ മൂന്നുമണി.

[മേഘറും ഔട്ടത്തും നിൽക്കുന്നു. മേഘർ ലാത്തി കൊണ്ടു മുളിപ്പാട്ടു പാടുന്നു.]

ഔട്ടത്തു്—(മേഘറിന്റെ മുഖഭാവം കണ്ടു്) ഒടുവിൽ

എന്തു സംഭവിച്ചു? മുഴുവൻ പറയൂ.

മേഘർ—പ്രണയത്തിന്നു നല്ല സ്വാദില്ലേ?

ഔട്ടത്തു്—എന്താണു പറയേണ്ടതു്?

മേഘർ—പ്രേമത്തിന്നു നല്ല മാധുര്യമില്ലേ?

ഔട്ടത്തു്—ഉവ്വു്, അതിസ്വാദില്ലേ?

മേഘർ—സഹിക്കവയ്യാത്ത മാധുര്യം—‘യാതനാതീവ്രവേദനാ’?

ഔട്ടത്തു്—പോവൂ; എനിക്കു കേൾക്കേണ്ടാ!

മേഘർ—അല്പമെങ്കിലും കേൾക്കൂ!—

ഔട്ടത്തു്—ഇല്ലാ, എനിക്കു കേൾക്കാൻ ഇഷ്ടമില്ല.

മേഘർ—കേട്ടേ കഴിയൂ. കഷ്ടം! ശങ്കരസിംഹൻ എന്താണു ചെയ്യുക!

(മേഘർ കൗൽസുകൃത്തോടെ ഔട്ടത്തിന്റെ നേരേ നോക്കുന്നു.)

മേഘർ—ആ സാധു തന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിച്ചുവെങ്കിലും പകരം തന്റെ ജീവനെ കളഞ്ഞിട്ടാണിരിക്കുന്നതു്!

ഔട്ടത്തു്—മേഘർ!—

മേഘർ—സലീമിന്റെ പ്രവൃത്തി വളരെ ഉചിതമായി.

ഇത്തരത്തിലുള്ള മനുഷ്യരെ ഇങ്ങനെയെന്നയാണു ശിക്ഷിക്കേണ്ടതു്. ഇതിൽ സലീമിന്റെ പേരിൽ യാതൊരു തെറ്റുമില്ല.

ദൈവമേ! — മേയർ, നിങ്ങൾ എന്തെല്ലാമാണു പറയുന്നത്?

മേയർ — ഞാനെന്താ ചെയ്യുക! ഞാൻ വേണ്ടവിധമെല്ലാം പ്രവർത്തിച്ചു; പക്ഷേ സലീം ഇടയ്ക്കു ചാടിയിട്ടു എല്ലാം തകരാറാക്കി.

ദൈവമേ! — ശക്തസിംഹനെ കൊല്ലുന്നതിനു സലീം കല്പനകൊടുത്തുവോ?

മേയർ — കഷ്ടം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനയുടെ ഉദ്ദേശം എനിക്കു മനസ്സിലായി.

ദൈവമേ! — നിങ്ങൾ നേരമ്പോക്കു പറകയാണ് അല്ലേ?

മേയർ — അതേ, എല്ലാം നേരമ്പോക്കുതന്നെ. പക്ഷേ ശക്തസിംഹൻ ഇതു നേരമ്പോക്കുകയില്ല. എത്ര വലിയ ധീരനും തന്റെ പ്രാണൻ പ്രിയപ്പെട്ടതുതന്നെയായിരിക്കും.

ദൈവമേ! — സലീം എന്തിനാണ് ഇപ്രകാരം ശിക്ഷ കൊടുത്തത്?

മേയർ — ശക്തസിംഹന്റെ സൃഷ്ടിയിൽ ദൈവത്തിന്റെ അല്പം തെറ്റു പിണഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹം നല്ല പോലെ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടാണ്.

ദൈവമേ! — എന്തു തെറ്റു?

മേയർ — അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാണി, പാദം മുതലായ സർവ്വവായുവങ്ങളും യഥാക്രമമാണു സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുള്ളത്. സലീമിന്റെ ശിരസ്സാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഴുത്തിൽ ശരിക്കിരിക്കുന്നില്ല. ഈ തെറ്റിനെ ഭൂരികരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ശക്തസിംഹന്റെ ശിരസ്സിനെ മേടിക്കുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. അതിരിക്കട്ടെ, അദ്ദേഹം ഇതിനു പ്രതികൂലം പറഞ്ഞില്ലത്രേ, അതാണ് ആശ്ചര്യം!

ദൈവമേ! — എന്തിനു പ്രതികൂലം?

മേഘർ—എന്തിനു പ്രതികൂലമെന്നോ? ശിരസ്സു യഥാക്രമമായാലും ഇല്ലെങ്കിലും അത് അദ്ദേഹത്തിനു ജനനസമയത്ത് ഈശ്വരങ്കൽനിന്നു ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. ഇതിനു പ്രതികൂലമായി ശക്തസിംഹൻ വല്ലതും പറയേണ്ടതായിരുന്നു. ഈശ്വരേച്ഛയെ ആക്ഷേപിക്കുന്നതിന് ഒരുത്തക്കും അവകാശമില്ലല്ലോ. നോക്കൂ, ആറൊക്കിലും പന്നെന്റെ ശിരസ്സു കണ്ണത്തിൽനിന്നു വേർപെടുത്തുന്ന പക്ഷം എന്തൊരവസ്ഥയായിരിക്കും? ഞാൻ നിൽക്കും, എന്റെ ശിരസ്സ് എന്റെ കാക്കപ്പുള്ള ധൂളിയിൽ കിടന്നുരുളും; എന്നാലത്തെ അവസ്ഥയെന്നാണ്? ദൈവത്തെന്താണു മിണ്ടാത്തത്? എന്തിനുവേണ്ടി മൗനം ദീക്ഷിക്കുന്നു? നിങ്ങളുടെ മുഖം വിളർച്ചപോയല്ലോ!

ദൈവമേ—ജ്യേഷ്ഠത്തി വിചാരിച്ചാൽ നിശ്ചയമായിട്ടും അദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കാൻ സാധിക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രാണാപായം വരുന്നപക്ഷം ഞാൻ ഒരു ദിവസംപോലും ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനു ശക്തയല്ലെന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചുകൊള്ളൂ. അദ്ദേഹത്തിനു ജീവനാശം ഭവിക്കുന്നപക്ഷം ഞാൻ വിഷംകുടിച്ചു മരിക്കുമെന്നു സത്യം ചെയ്യുന്നു.

മേഘർ—നിങ്ങൾ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാൻ ഭാവിക്കുകയാണെങ്കിൽ അങ്ങനെയൊക്കട്ടെ! അതിലൊന്നാണിത്ര അഭിമാനം? ഇതിനുമുമ്പുതന്നെ അസംഖ്യം സ്പീഷുഷന്മാർ പ്രേമപാശത്തിൽ കുടുങ്ങിട്ടു ജീവത്യാഗം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നത് ഇത്രയൊക്കെ കൊട്ടിയറിയിക്കേണ്ട വീരകൃത്യമൊന്നുമല്ലെന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം. പലയാളുകളും ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചിട്ടെങ്കിലും നിങ്ങൾ പക്ഷേ അതിനുദ്യമിച്ചേക്കാം.

ദൈവമേ--അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനായി യാതൊരുപായവുമില്ലെന്നുണ്ടോ?

മേഘർ--(വളരെ ഗൗരവത്തിൽ തല കുലുക്കിക്കൊണ്ട്) എന്റെ പ്രാണനെ തൃജിക്കുകയല്ലാതെ മറ്റൊരു ഉപായവുമില്ല! അതു നിങ്ങൾതന്നെ നിശ്ചയമായും ചെയ്യും. അല്ലാതെ മറ്റൊരു ഉപായവും എനിക്ക് തേടുന്നില്ല. നോക്കൂ, ഒരു കാഴ്ചം വേണം. നിങ്ങൾ ജീവനെ കളയുന്നവർക്കും വേണ്ട അല്ലകാലത്തേക്കെങ്കിലും നിലനില്ക്കുത്തക്ക വിധത്തിലായാൽ തരക്കേടില്ല.

ദൈവമേ--അതെങ്ങനെയാണ്?

മേഘർ--നിങ്ങൾ വിശേഷമായി അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള നിങ്ങളുടെ മുറിയിലുള്ള വില്ലിസ്സുമെത്തമേലിരുന്നു, മുറിയിൽ ഒരൊന്നാന്തരം മേശവെച്ച് അതിനെ ഒരു കസവുവസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടി, അതിന്മേൽ നാനാരത്നങ്ങൾ പതിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു കോപ്പവെക്കണം. അതിനകത്തു വിഷവുമുണ്ടായിരിക്കണമെന്നു പറയാനില്ലല്ലോ. മനസ്സിലായില്ലേ? ആ കോപ്പയെ ഈ ധവളമായ കൈകൊണ്ടെടുത്തു് ഒന്നാന്തരമായ ഒരു ഗ്ലോകം ചൊല്ലിക്കൊണ്ടു തൊണ്ടിപ്പഴത്തിന്റെ കാതിയെ വെല്ലുന്ന ചുണ്ടുകളുടെ ഇടയിൽ വെക്കണം. അല്പംപോലും പുറത്തു പോകാത്ത വിധത്തിൽ വായിൽവെച്ചതനുശേഷം കയ്യിൽ ഒരു പിണയെടുത്തു ശക്തസ്ഥിരമായി സ്ഥിരപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുകയും 'സന്ധ്യവഞ്ചി' രാഗിണിയെ ഒരു കിത്തനം പാടണം. പിന്നീട് അതു മുഴുവൻ കുടിച്ച് അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നു മരിക്കണം. നോക്കൂ, കയ്യും കാലും മറുമിട്ടിരിക്കരുത്. ഈ രംഗത്തിൽ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നവർക്കും കറച്ച ദിവസത്തേക്കെങ്കിലും നിങ്ങളുടെ കീർത്തി ലോകത്തിൽ നിലനിന്നേക്കാം. നിങ്ങളുടെ ഹൃദയയെടുക്കുന്നതിനുപുറമെ ഭാവിലോകത്തിനു നാടകമോ നോവലോ എഴുതുന്നതിനുള്ള സാമഗ്രിയുമായി.

ദൈവമേ—ജ്യേഷ്ഠത്തി, “എലിക്കു പ്രാണവേദന, പൂച്ചക്കു വിളയാട്ടം” എന്ന മട്ടിൽ നേരമ്പോക്കു പറഞ്ഞു നേരം കളകയാണ്.

മേയർ—നേരമ്പോക്കു പറയുന്നതിന് ഇതിലധികം നല്ലതായ ഒരു വശം ലഭിക്കുമോ? നിങ്ങളിരുവരും തമ്മിൽ ഒരിക്കൽ കൂടിക്കാഴ്ച നടന്നു. ഒരു ലതാശൃംഗത്തിലോ, യമുനാതീരത്തോ, പൂണ്ണ ചന്ദ്രികയുള്ള രാത്രിയിലോ, ബോട്ടിലോ അല്ല സന്ദർശനമുണ്ടായിട്ടുള്ളത്; പോക്കുളത്തിലെ മൈതാനത്തിലുള്ള ഒരു സാധാരണ കൂടാരത്തിലാണ്. അതും പോരായ്മ, കൂടെ രാമകുമാരനായിരുന്നു. ആ ആളാണ് നിങ്ങളിരുവരെയും പരിചയപ്പെടുത്തിയത്. നാലു കണ്ണുകളുടെ സംഭോഗം സംഭവിച്ചതോടുകൂടി അനുരാഗവും വന്നുവശായി. ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തെ കാണാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്ന മട്ടായി. അദ്ദേഹം പരലോകഗമനം ചെയ്താൻ പോകുന്നുണ്ടെന്നുള്ള വാർത്തയും കേട്ട ഉടനെ വിഷംകുടിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ പിന്തുടരുന്നതിന് തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. ഇത്തരം നേരമ്പോക്കു പറഞ്ഞുപോകൽ പക്ഷേപം പറയരുത്!

ദൈവമേ—ജ്യേഷ്ഠത്തി, വസ്തുവത്തിൽ യാതൊരു യവുമാല്ല. ഈ കാര്യത്തിൽ നിങ്ങൾക്കെന്നും പയ്യൻ സാധിക്കുകയില്ലെന്നുണ്ടോ? നിങ്ങൾ സ്ഥിതിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു അദ്ദേഹത്തിന് മാപ്പുകൊടുക്കുന്നതിനുവേണ്ടിക്കുന്നവർക്കും കാര്യം സാധിക്കുകയില്ലേ?

മേയർ—നിങ്ങൾ ഒരു കാര്യം ചെയ്യുന്നവർക്കും എല്ലാം ഗുണപ്പെടും.

ദൈവമേ—ജ്യേഷ്ഠത്തി പറയുന്നതുപോലെ ഞാൻ പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളാം. മനുഷ്യരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതെല്ലാം ഞാൻ ചെയ്യും.

മേഘർ—നിങ്ങൾക്കു കഠിനമായ രോഗമാണെന്നു കാണി കർമ്മ വിശ്വസിക്കത്തക്കവണ്ണം അനങ്ങാതെ കിടക്കണം. ഇപ്പോൾ പ്രാണൻ പോകുമെന്ന് അവർക്കു തോന്നണം. വൈദ്യന്മാരും ഫക്ടീംമാരും വന്നാലും നിങ്ങളുടെ രോഗത്തിനു യാതൊരാശ്വാസവുമുണ്ടാകരുത്. ഇവരെക്കൊണ്ടൊന്നും ഇവളുടെ ദീനം മറ്റൊന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ലെന്നും; ഇതിനെ ഭൂരികരിക്കുന്നതിനുള്ള മന്ത്രം ശക്തസിംഹനെ മാത്രമേ അറിഞ്ഞുകൂട്ടുവെന്നും ഞാൻ സലീമിനോടു പറയാം. പിന്നെ ശക്തസിംഹനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരികയായി. അദ്ദേഹം വന്നു മന്ത്രം ജപിച്ചു നിങ്ങളുടെ ദീനമെല്ലാം സുഖമാക്കിത്തരും. അദ്ദേഹം നിങ്ങളെ വിവാഹവും ചെയ്യും. നേരമ്പോക്കിന്റെ ലഹളതന്നെ, അതിനുശേഷം—കുളി അവസാനിക്കുകയും ചെയ്യും!

ദൊളത്തു്—ജ്യേഷ്ഠത്തി, ഞാൻ എന്തുതന്നെ തെറ്റുചെയ്താലും എനിക്കെന്തുതന്നെ വിഷ്ണിത്തം പിണഞ്ഞാലും ഞാൻ നിങ്ങളുടെ അനുജത്തിതന്നെയല്ലേ? (കരയുന്നു)

മേഘർ—ഹൈ! കരയുകയോ? ഹൈ കരയരുത്. എന്റെ നേരെ നോക്കൂ, മേ കരയരുത്. ഭയപ്പെടാനൊന്നുമില്ല. സമാധാനപ്പെട്ടുകൊള്ളൂ. ഞാൻ ശക്തസിംഹനെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം. എനിക്കദ്ദേഹത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ലെങ്കിൽ ഞാനിപ്പോൾ നേരമ്പോക്കു പറയുമോ? ഇതിൽ നിങ്ങൾക്കൊരു തെറ്റുമില്ല. ഞാനാണ് തെറ്റുകാരി. നിങ്ങളിരുവരേയും പരിചയമാക്കിയതു ഞാനാണ്. നിങ്ങളുടെ അനുരാഗം ഗിഹയെ ആശ്രയിക്കൊണ്ടു ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ചു ഹൃദയത്തിനു തന്നെ നാശം സംഭവിക്കത്തക്ക സ്ഥിതിയിലാക്കിത്തീർത്തതും എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ പണിയാണ്. ഞാൻ ശക്തസിംഹനെ രക്ഷിക്കുമെന്നു മാത്രമല്ല, അദ്ദേഹം

ഞാൻ കൊണ്ടു അനുജത്തിയെ കല്യാണവും ചെയ്തിപ്പി
ച്ചേക്കാം. ഞാൻ ഒരു കായ്കത്തിലേപ്പെട്ടാൽ അതു പൂ
ണ്ണമാക്കാതെ പിൻതിരിയുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറി
യാമല്ലോ. നിങ്ങളുടെ ശക്തനെ രക്ഷിച്ചേക്കാമെന്നു
ഞാൻ ദൈവത്തെ സാക്ഷീകരിച്ചു ശപഥം ചെയ്യുന്നു.
പോയി മുഖം കഴുകിട്ടു വത്ര. കരഞ്ഞുകരഞ്ഞു കണ്ണു ചു
വന്നിരിക്കുന്നു. മേ, പോയി മുഖം കഴുകിട്ടു വത്ര.

(ദൈവത്തു പോകുന്നു)

മേഘർ—(ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ) ദൈവത്തു! എന്റെ
ഈ നേരവോക്കിനിടയിൽ അഗ്നിയാണു് ഉജ്ജ്വലി
ക്കുന്നതു. എന്നു നിങ്ങളറിയുന്നില്ല. ശക്താ! ഞാൻ
അങ്ങയെ എന്റെ അന്തരംഗത്തിൽനിന്നു് അകറ്റു
വാൻ എത്രത്തോളം ശ്രമിക്കുന്നുവോ അതിലധികം
കരുത്തോടുകൂടി അങ്ങവിടെത്തന്നെ സ്ഥലംപിടിക്കു
ന്നു. ഞാൻ അങ്ങയെ അകറ്റുന്നതിന്നു സാമാന്യത്തി
ലധികം പ്രയത്നിക്കുകയും അസംഖ്യം നേരവോക്കു
കൾ പറയുകയും ചെയ്തോക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഈ അ
ഗ്നിയെ ശമിപ്പിക്കുന്നതിന്നു സാധിക്കുന്നില്ല. അങ്ങയു
ടെ സൌന്ദര്യം യോഗ്യത എന്നിവയെ കണ്ടിട്ടാണു
ഞാൻ പ്രഥമമായി അങ്ങയാൽ ആകൃഷ്ടയായതു്. പി
ന്നെ അങ്ങയുടെ ശുരതയും ഭൗടാത്മ്യവും നിമിത്തം
ഞാനിന്നു് അങ്ങയിൽ അനുരക്തയായി തീർന്നിരിക്കു
ന്നു. ഈ അഗ്നി കുമത്തിൽ നീരിപ്പിടിക്കുകയാണു ചെയ
യുന്നതു്. ഇല്ലാ, ഇല്ലാ, ഇന്ധനം കൊടുക്കാതെ ഞാൻ
ഇതിനെ കെടത്തും. ഈ അനാഥയും ശുദ്ധയുമായ
പെൺകിടാവിനുവേണ്ടി ഞാനെന്റെ സൌഖ്യത്തെ
പരിത്യജിക്കും. ദൈവമേ! എന്റെ ഹൃദയകമലത്തി
ലൊളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ ശുദ്ധവൃത്താന്തം അവർക്കു മ
നസ്സിലാക്കുന്നതിനിടയാക്കരുതേ, അല്ലാത്തപക്ഷം അ
വർക്കു ദുഃഖത്തിനിടയാകും—ദുഃസ്സഹമായ ദുഃഖത്തി
ലകപ്പെടും.

[സലീം നിശ്ശബ്ദമായി മുറിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സലീം—മേമർ!

മേമർ—സലീമോ?

സലീം—എന്താ തനിയെ ഇങ്ങനാലോചിക്കുന്നത്? ഒരു ഉത്തേവിടെ?

മേമർ—അകത്തുണ്ടു്, ഇപ്പോൾതന്നെ വരും സലീം! നിങ്ങൾ ശക്തസിംഹനെ കൊല്ലുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തുവോ?

സലീം—ഇവ, കൊടുത്തു.

മേമർ—എപ്പോഴാണു ശിക്ഷ നടത്താൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്?

സലീം—നാളെ പ്രഭാതത്തിൽ നായാട്ടുനായ്ക്കൾ അയാളുടെ കഥ കഴിക്കും.

മേമർ—സലീം, നിങ്ങൾക്കു ചെറുപ്പമാണ്. ബാല്യത്തിൽതന്നെ മറുജീവരുടെ പ്രാണനൈക്കോണ്ടു കളിക്കുന്നത് യുക്തമല്ല.

സലീം—ഹാ! ഇതു കളിയോ? ഞാൻ കോടതിമുമ്പാകെ വിധി പറഞ്ഞതാണ്.

മേമർ—ഇപ്രകാരമുള്ള അന്യായമായ തീപ്പുറസ്മിച്ചു കോടികോടി ജനങ്ങൾക്കു് അപമൃത്യു സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്. വിധി പറയുന്നതിനു നിങ്ങളാരാണു്?

സലീം—ഞാൻ യുവരാജാവാണ്. എനിക്കു വിധിപറയുവാനധികാരമുണ്ടു്.

മേമർ—ഞാൻ രാജകുമാരിയാണ്. എനിക്കും കല്പിക്കുന്നതിനധികാരമുണ്ടു്.

സലീം—നിന്റെ അഭിപ്രായമെന്താണ്? എനിക്കു മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല.

മേമർ—എന്നാൽ കേട്ടോളൂ. ശക്തസിംഹനെ വിട്ടയക്കേണമെന്നാണ് എന്റെ താല്പര്യം.

സലീം—നി പറയുന്നതുകൊണ്ടോ?

മേഘർ—അതേ, ഞാൻ പറയുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ.

(സലീം പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു)

മേഘർ—സലീം ഇതു കളിക്കേണ്ട കാര്യമല്ല. ഇതൊഴിച്ച് നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമുള്ളതു ചെയ്യാൻ വിരോധമില്ല. ശക്തസിംഹനെ വിടണം. അല്ലെങ്കിൽ—

സലീം—എന്തു സംഭവിക്കും?

മേഘർ—അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻതന്നെ പോയി എന്റെ കൈകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തെ വിട്ടുകൊടുക്കും. എന്റെ ഗതിയെ തടയുന്നതിനു തക്ക ധൈര്യമുള്ളവർ ആഗ്രയിച്ചിട്ടില്ല. എല്ലാവരും മേഘറുന്നീസരാജകുമാരിയെ അറിയും.

സലീം—മൃതമകളാണെന്നു വിചാരിച്ച് അച്ഛനമ്മമാർ ലാളിച്ചു ലാളിച്ചു നീ നിലത്തല്ലാ നില്ക്കുന്നത്.

മേഘർ—ഇതൊന്നും പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. ശക്തസിംഹനെ വിട്ടമോ ഇല്ലയോ എന്നുമാത്രമേ എനിക്കറിയിട്ടുണ്ടു.

സലീം—ശക്തസിംഹൻ നമ്മുടെ രണ്ടു സൈന്യാധിപന്മാരെ കൊലചെയ്തു വിവരം നീ അറിഞ്ഞില്ലേ?

മേഘർ—കൊലയല്ല; നേരിട്ടുനിന്നു യുദ്ധംചെയ്തു പ്രാണഹാനി വരുത്തിയതാണ്.

സലീം—നേരിട്ടുനിന്നു പൊരുതുകയോ? അയാൾ അതിനിഷ്ടമായ ഒരു കൃത്യമാണു ചെയ്തതു. ആദ്യംതന്നെ നമ്മുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേന്നശേഷം—

മേഘർ—സലീം! ഇതു നീചകർമ്മമാണെന്നു പറയുന്നപക്ഷം ഇത്തരത്തിലുള്ള ദുഷ്കൃത്യം ദൈവത്തിനുകൂടി അഭിമതമാണ്. ശക്തസിംഹൻ തന്റെ സഹോദരനെ ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിക്കാതിരുന്നവെങ്കിൽ നിങ്ങൾക്കു അദ്ദേഹത്തെ ബഹുമാനിക്കുമോ?

സലീം—നിശ്ശങ്കം.

മേഘർ—അപ്രകാരം ചെയ്തെങ്കിൽ ഞാൻ നിശ്ചയമായും അദ്ദേഹത്തെ നിന്ദിക്കുമായിരുന്നു. ലോകത്തിൽ സാമിട്ടുബ്രഹ്മസമോ, സഹോദരബ്രഹ്മസമോ വലിയതാണ്? സൃഷ്ടാവു ചിലരെ യജമാനനാക്കിയിട്ടും ചിലരെ ശിഷ്യനാക്കിയിട്ടും സൃഷ്ടിച്ചിട്ടില്ല. ഭൂപ്രവേശം ചെയ്ത മുതൽക്കുതന്നെ സഹോദരന്മാർ തമ്മിലുള്ള ബന്ധം സ്ഥാപിതമാണ്. ആ ബന്ധത്തെ വേർപെടുത്തുന്നതിന് ഈ ജന്മത്തിൽ സാധിക്കുകയില്ല. സോദരനോടു പരിഭവിയ്ക്കൂ അദ്ദേഹത്തോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി ശക്തസിംഹൻ നിങ്ങളുടെ സന്നിധാനത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾതന്നെ അവർ തമ്മിലുള്ള വൈരം ചിരകാലം നിലനിൽക്കുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾ അറിയേണ്ടതായിരുന്നു. ഈ യുദ്ധം സഹോദരസ്നേഹത്തിന്റെ മഹാദൗരവ്യക്തിത്വമാണെന്നു നിങ്ങൾ ധരിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. സഹോദരസ്നേഹം അല്പകാലത്തോളം ഈ ശബ്ദയുടെ രൂപത്തിൽ നിലനിന്നു. കാഴ്ചയിൽ വികടവും ബീഭത്സവുമായി തോന്നുന്ന ഈ വേഷം സ്നേഹത്തിന്റെ രൂപാന്തരം മാത്രമാണ്. സഖി, കാൽ വെക്കണം; പ്രതിക്രിയാചിന്തയ്ക്കുകയും ഏതെങ്കിലും സ്നേഹത്തെ നിരസിപ്പാൻ സാധിക്കുകയില്ല. സദാ ബുദ്ധിയിൽ വീശിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മനോരമൻ കൊടുങ്കാറ്റായിത്തീർന്നാൽതന്നെ അത് അല്പനേരത്തേക്കുമാത്രമേ നിലനില്ക്കുകയുള്ളൂ, എപ്പോഴും കൊടുങ്കാറ്റാടിക്കുകയില്ല.

സഖി—ഇം, എന്തുകൊണ്ടു വയ്യ? ഇന്നു നീ ശക്തസിംഹനുവേണ്ടി നിഷ്പ്രയോജനമായി വക്കാലത്തു പിടിച്ചു. ധീരനോടു തക്കിക്കുന്നതിനു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. നീ ശക്തസിംഹന്റെ ഭാഗം പിടിക്കുന്നതിൽ ലേശം ആശ്ചര്യമില്ല. നീ അയാളെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്.

മേഘർ—പൊളി; തീരെ പൊളി.

സലീം—അല്ലാ പരമാത്മമാണ്. നീ ഒരിക്കൽ അയാളുടെ കൂടാരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു സംഭാഷണം ചെയ്തില്ലേ?

മേഘർ—എന്നോടിപ്രകാരം ചോദ്യം ചെയ്യുന്നതിനു നിങ്ങൾക്കധികാരമില്ല.

സലീം—ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ ചോദിച്ചുകൊള്ളും.

മേഘർ—ശക്തസിംഹനെ വിട്ടയക്കുമോ ഇല്ലയോ എന്നു പറയൂ.

സലീം—നിശ്ചയമായും ഇല്ല. നിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്തുകൊള്ളൂ.

(സലീം ബലപ്പെട്ടു പറഞ്ഞു പോകുന്നു. മേഘർ അല്പനേരത്തേക്കു സ്തബ്ധയായി നിൽക്കുന്നു.)

മേഘർ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ഈ ജോലി എനിക്കുതന്നെ ചെയ്യേണ്ടിവരുമോ? എനിക്കിതിനു ത്രാണിയില്ലെന്നു പക്ഷേ സലീം വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നത്. അതൊന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്തേ ഇരിക്കൂ.

(പോകുന്നു.)

രംഗം ൩.

സ്ഥാനം—കാരാഗാരം.

സമയം—പ്രഭാതം.

[കൈവിലങ്ങു വയ്ക്കപ്പെട്ടവനായ ശക്തസിംഹൻ ഇരിക്കുന്നു.]

ശക്ത—രാത്രി അവസാനിച്ചു. അതോടുകൂടി എന്റെ ക്ഷുദ്രമായ ആയുസ്സും കഴിഞ്ഞുകൂടി. ഇത് എന്റെ അവസാനത്തെ പ്രഭാതമാണ്. ബലിഷ്ഠവും സുന്ദരവുമായ എന്റെ ശരീരം ഇന്നു രക്തമണിഞ്ഞു നില്ക്കുന്നു.

കിടന്നുരുളും. ലോകം എന്റെ ഭീഷണസ്വരൂപത്തെ കണ്ടുകൊണ്ടുനിൽക്കും; പക്ഷേ എനിക്കു മാത്രമേ കാണാനാസമ്യതയുണ്ടാകയുള്ളൂ. ഞാൻ!—ഈ ‘ഞാൻ’ എന്നു പറയുന്നതാരാണ്? എവിടെനിന്നു വന്നു? എവിടയ്ക്കുപോകുന്നു? എത്രതന്നെ ആലോചിച്ചിട്ടും എന്റെ സംശയം തീരുന്നില്ല. ഗണിതംകൊണ്ടൊരു ഫലവുമില്ല, ദർശനശാസ്ത്രംകൊണ്ടും ഇതിനെ വ്യക്തികരിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. ഞാൻ ആരാണ്? നാല്പതു വർഷങ്ങൾക്കുമുമ്പു ഞാൻ എവിടെയായിരുന്നു! നാളെ ഞാൻ എവിടെ ആയിരിക്കും! ഇന്നുതന്നെ എന്റെ പ്രശ്നങ്ങൾക്കു സമാധാനം ലഭിക്കും—ആരാണത്?

[കയ്യിൽ ഒരു വിളക്കും പിടിച്ചുകൊണ്ടു മേഘരണീസു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

മേഘർ—ഞാനാണ്. മേഘരണീസു.

ശക്ത — രാജകുമാരി മേഘരണീസയോ?

മേഘർ—അതേ, അവൾതന്നെ.

ശക്ത — നിങ്ങൾ ഇത്ര പ്രയാസപ്പെട്ട്. ഇങ്ങോട്ടു വന്നുതെത്തിനാണ്?

മേഘർ—അങ്ങയുടെ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനാണ് ഞാൻ ചെന്നിരിക്കുന്നത്.

ശക്ത—എന്റെ ജീവനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനോ? എനിക്കു ജീവിച്ചിരിപ്പാനാഗ്രഹമില്ല.

മേഘർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഹൈ! അങ്ങക്കു ജീവനിൽ കൊന്തിയില്ലെന്നോ? അങ്ങക്ക് ഈ മനോഹരമായ ഭൂമിയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനു ലേശം മടിയില്ലേ?

ശക്ത — ഇല്ല, തീരെ ഇല്ല. എനിക്ക് ഈ ഊഴി നന്നുപഴകിപ്പോയി. ദിവസേന പ്രഭാതത്തിൽ ഒരു സൂര്യൻതന്നെയാണ് ഉദിക്കുന്നത്, രാത്രിയിലും ഒരു ച

സ്രവണത്തന്നെയൊന്നു കാണുന്നത്. ചിലപ്പോൾ ഇരുട്ട തന്നെയായിട്ടും കാണാനില്ലെന്നില്ല എല്ലാപ്പോഴും അതേ വൃക്ഷങ്ങൾ, അതേ മൃഗങ്ങൾ, അതേ പക്ഷികൾ, അതേ നദികൾ, അതേ ആകാശം. ഇതു കണ്ടു കണ്ടെനിക്കു മുഷിഞ്ഞു. മരണത്തിനുശേഷം മറ്റൊരു ലോകത്തു ചെല്ലാം; പക്ഷേ അവിടേയും ഇതിന്റെ പകർപ്പുതന്നെയായിരിക്കുമോ എന്നുനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

മേഘർ—അങ്ങക്കു് ആയുസ്സിൽ കൊതിയില്ലേ?

ശക്ത—തീരെ ഇല്ല. ഞാൻ എന്റെ ഭാര്യയ്ക്കു് പാലത്തിനിടയിൽ ഉന്നതിയും അധോഗതിയും അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടു്, ഏകിലും എനിക്കിതിനോടു ലേശം പ്രീതിയില്ല. മറ്റും അഭിലാഷവുമില്ല. മരണത്തിന്റെ സ്വാദറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമെന്നാണു് എനിക്കിപ്പോൾ ആഗ്രഹംതോന്നുന്നത്. മരണമെന്നതു നിത്യം കേട്ടു പഠിച്ചതുമുള്ള ഒരു സംഗതിയാണെങ്കിലും, ആ വിഷയത്തിൽ എനി കൊടുത്തതന്നെ പഠിച്ചതാണല്ലോ. ഇന്നു് അതും അറിയാറാകും.

മേഘർ—അങ്ങയുടെ ബന്ധുക്കളെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനുകൂടി അങ്ങക്കൊട്ടും ദുഃഖമില്ലേ?

ശക്ത—എനിക്ക് ഈ ലോകത്തിൽ ആരേയും സ്നേഹമില്ല. ഇഷ്ടുനങ്ങളുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്കു വ്യസനമുണ്ടാകുമായിരുന്നു. ഇതുവരെ ഞാൻ ആരുടേയും സ്നേഹപാശത്തിൽ പെട്ടിട്ടില്ല, ആർക്കും ഏന്നോടു പ്രേമം തോന്നുന്നതിനു് ഇടയായിട്ടുമില്ല. ഞാൻ ആരുടേയും കടക്കാരനല്ല—എല്ലാ കടവും വീട്ടിക്കഴിഞ്ഞു. (സ്വഗതം) പക്ഷേ ഒരു കടം മാത്രം ബാക്കിയുണ്ടു്. സഖീം എന്ന അപമാനിച്ചതിനു ഞാൻ പ്രതികൂല ചെമ്പുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇതൊന്നുമാത്രം ബാക്കി കിടപ്പുണ്ടു്.

മേമർ—ഈ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുന്നതിന് അങ്ങക്കു ഗ്രഹമില്ലേ?

ശക്ത—(വെട്ടെന്നു കൗൽസുകൃത്തോടെ) മേ രാജകുമാരി, എനിക്കു നന്നു താല്പര്യമുണ്ട്. അല്പനേരത്തേക്കെങ്കിലും സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നെനിക്കു മോഹമുണ്ട്. ഒരു പ്രതികൂല ചെസ്സുതിരുശേഷം ഞാൻ വീണ്ടും ബന്ധനത്തിൽ വന്നുകൊള്ളാം. നിങ്ങൾക്കു സാധിക്കുന്നപക്ഷം അല്പനേരത്തേക്ക് എന്നെ ഈ കാരാഗൃഹത്തിൽനിന്നു പുറത്താക്കിത്തന്നാൽ കൊള്ളാം.

മേമർ—ശിപായി!

[കാവല്ക്കാരൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു]

മേമർ—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈവിലങ്ങിട്ടു.

(കാവല്ക്കാരൻ ചങ്ങലയടിക്കുന്നു. മേമർ കഴുത്തിൽനിന്നു രത്നമാലയുൾ അയാൾക്കു കൊടുക്കുന്നു.)

മേമർ—വേഗം പൊയ്ക്കോളൂ. താൻ ഈ മാലയെ വിറ്റുകൊടുത്തേക്കു. ഇതു കുറഞ്ഞ പക്ഷം ലക്ഷം ഉറപ്പികു വിലമതിക്കാം. മേലിൽ ചിലവു കഴിച്ചുകൂട്ടേണ്ടുന്ന തേതുവിധമാണെന്ന് ആലോചിക്കുകയേവേണ്ട. പൊയ്ക്കോളൂ.

(കാവൽക്കാരൻ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു പോകുന്നു.)

ശക്ത—(അല്പനേരം ആശ്ചര്യത്തോടുകൂടി നിന്നതിനുശേഷം) എനിക്കു നിങ്ങളോടൊരു കാര്യം ചോദിക്കാനുണ്ട്. എന്നെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുന്നതിന്നു നിങ്ങൾ ഇത്ര പ്രയാസപ്പെടുത്തിരുന്നെന്ന്?

മേമർ—അതറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ പ്രയോജനം?

ശക്ത—വെറുതേ ചോദിച്ചതാണ്.

മേമർ—(സ്വഗതം) ഇപ്പോൾതന്നെ എന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ പറഞ്ഞാലെന്താണു വൈഷമ്യം. ഈ അവസരത്തിൽതന്നെ കാര്യം തീർച്ചയാക്കാമല്ലോ. (ശക്തനോടു)

എന്നാൽ കേട്ടോളൂ. എന്റെ സമോദരി ദൈവതു
ത്തന്നീസയെ കാമ്മയുണ്ടോ?

ശക്ത—ഉവ്വ്, ഉവ്വ്; നല്ല കാമ്മയുണ്ട്.

മേമർ—അവൾ—അവൾ—അങ്ങയേ സ്നേഹിക്കുന്നു.

ശക്ത—എന്നെയോ?

മേമർ—അതേ, അങ്ങയെത്തന്നെ. അങ്ങക്കും അവളിൽ
അനുരാഗമുണ്ടെന്നു പറയുന്നപക്ഷം എന്റെ ഉഷാ
അധികം പിഴച്ചിട്ടില്ലെന്നാണ് എനിക്കു തോന്നു
ന്നത്?

ശക്ത—എന്റക്കോ?

മേമർ—അതെ, അങ്ങക്കുതന്നെ.

ശക്ത—എന്നെ വിട്ടുപോകയും അവൾക്കെന്തു പ്രതിഫ
ലം ലഭിക്കും?

മേമർ—അത് അവൾക്കുമാത്രമേ അറിഞ്ഞുകൂടൂ. നോ
ക്കൂ; നേരം പുലർന്നുടങ്ങി. അങ്ങിപ്പോൾ സ്വതന്ത്ര
നാണ്. പുറത്തു വാഹനം തയ്യാറുണ്ട്. അങ്ങക്കിഷ്ട
മുള്ള പ്രദേശത്തേക്കു പോകാൻ വിരോധമില്ല. ആരും
അങ്ങയുടെ ഗതിയെ തടയുകയില്ല. അങ്ങക്കു ദൈവതു
ത്തന്നീസയെ വിവാഹം ചെയ്യേണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടെ
ങ്കിൽ—

ശക്ത—വിവാഹമോ! ഹിന്ദുവിനു മുമ്പാകെ സ്മിയു
മായി വിവാഹബന്ധമോ? ഏതു ശാസ്ത്രപ്രകാരമാണ്?

മേമർ—അങ്ങയുടെ ഹിന്ദുശാസ്ത്രാനുസരണംതന്നെ. അ
ങ്ങയുടെ പൂർവ്വികൻ ബാപ്പാറാവൽ മുമ്പാകെ സ്മിയെ
വിവാഹം ചെയ്തില്ലേ?

ശക്ത—അതു രാക്ഷസവിവാഹമാണ്.

മേമർ—എന്നാലേന്താ? വിവാഹം ഉണ്ടായില്ലേ? ശാ
സ്ത്രം എന്തിനുവേണ്ടിയാണ് ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളത്? വിവാ
ഹശാസ്ത്രത്തിന്റെ ആസ്വദം സ്നേഹം, അഥവാ പ്രേമ
മാണ്. അനുരാഗം നിമിത്തം ചെയ്യുന്ന വിവാഹം

ഒരു ശാസ്ത്രപ്രകാരവും നിഷിദ്ധമല്ല. നദികൾ സമുദ്രത്തോടു ചേരുന്നതും, അുകാശത്തിൽനിന്നു നക്ഷത്രങ്ങൾ ഭൂമിയിലേക്കു പരിക്കുന്നതും, ലതകൾ വൃക്ഷങ്ങളിന്മേൽ പടന്നുകയറുന്നതുമെല്ലാം ഒരു പുരോഹിതനോയോ കാടിയുടേയോ സഹായംകൂടാതെതന്നെയാണു്.

ശക്ത—രാജകുമാരി! എനിക്കു ശാസ്ത്രങ്ങളെ ഭയമില്ല. വംശത്തെപ്പോലും തുണപ്രായമായി കരുതുന്നവനു ശാസ്ത്രംകൊണ്ടെന്താണു പ്രയോജനം?

മേഘർ—എന്നാൽ അങ്ങക്കു സമ്മതംതന്നെയല്ലേ?

ശക്ത—(സ്വഗതം)ഇതുകൊണ്ടെന്താണു ദോഷം? ഒരൊന്നാന്തരം നേരമ്പോക്കു്. ഇതുവരെ ഞാൻ സ്ത്രീകളെ പരീക്ഷിച്ചുനോക്കിയിട്ടില്ല. അതും അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നതു കൊണ്ടെന്താണു വൈഷമ്യം?

മേഘർ—അങ്ങക്കു സമ്മതംതന്നെയോ? പറയൂ.

ശക്ത—അതേ, സമ്മതംതന്നെ.

മേഘർ—പാമേശ്വരൻ സാക്ഷിയാണെന്നു പറയൂ.

ശക്ത—ഞാൻ പരമേശ്വരനെ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

മേഘർ—അങ്ങനെയൊരിക്കലും ഇല്ലെങ്കിലും പരമേശ്വരൻ സാക്ഷിയാണെന്നു പറയൂ.

ശക്ത—പരമേശ്വരൻ സാക്ഷിയാണ്.

മേഘർ—നോക്കൂ, ഞാൻ എന്റെ കഴുത്തിൽനിന്നു് ഈ വിചമരിക്കാത്ത മുത്തുമാലയുരി അങ്ങയുടെ കണ്ണത്തിൽ ധരിപ്പിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഇതിന്നു് അവമാനം സംഭവിപ്പാനിടയാകരുതു്. ഈശ്വരൻ സാക്ഷിയുണ്ടു്.

ശക്ത—ഈശ്വരൻ സാക്ഷിയുണ്ടു്.

മേഘർ—വന്നാലും.

ശക്ത—നടക്കൂ (അല്പം ദൂരംനടന്നിട്ടു പതുക്കെ) ഇതുവരെ എന്റെ ജീവനം ഒരുവിധം ഗാഢീയുത്തോടുകൂടെ കഴിഞ്ഞുകൂടി. ഇപ്പോൾ ഇതാ ഒരു നേരമ്പോക്കുകൂടി

വന്നു ചേർന്നിരിക്കുന്നു. ഭിക്ഷതെണ്ടുന്നതിന് ഒരു കുരങ്ങ
നേയും സഹായത്തിനു കിട്ടി.
മേമർ—എന്നാൽ പോയി വത്ര. നേരം പുലർന്നുടങ്ങി.
[രണ്ടുപേരും പോകുന്നു]

രംഗം 4.

സ്ഥാനം—പുത്ഥിരാജന്റെ ഗൃഹാന്തർഗം.
സമയം—രാത്രി.

[ജോശി വളരെ ദുഃഖഭാവത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.]

ജോശി—നശിച്ചു; എല്ലാം നശിച്ചു. രാജസ്ഥാനം മുഴുവ
നും പ്രകാശിപ്പിച്ചിരുന്ന ഒരൊരാൾ ദീപമുണ്ടായിരുന്ന
തുംകൂടി കെട്ടുപോയി. പ്രതാപസിംഹൻ മേവാഡിൽ
നിന്നു ബഹിഷ്കൃതനായി. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം വനാ
ന്തരങ്ങളിലും പശ്ചാത്തങ്ങളിലും ചുറ്റിത്തീർക്കുകയായി
രിക്കും. ഹാ കഷ്ടം! ഭാഗ്യഹീനമായ രാജസ്ഥാനമേ!

[പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു പുത്ഥിരാജൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പുത്ഥി—ജോശി! ജോശി!

ജോശി—എന്താണ്?

പുത്ഥി—ദർബാരിലെ വിശേഷവർത്തമാനം കേട്ടുവോ?

ജോശി—കണാന്തരം? ഞാൻ എവിടന്നാണു കേൾക്കുക?

പുത്ഥി—ഗൌരവമുള്ള ഒരു സംഗതി.

ജോശി—എന്തു സംഭവിച്ചു?

പുത്ഥി—ചില്ലാക്കാര്യമൊന്നുമല്ല. ഗൌരവമേറിയ ഒരു

സംഗതി—നിങ്ങളെന്താണു മിണ്ടാതിരിക്കുന്നത്?

ജോശി—ഞാനെന്താ ചെയ്യേണ്ടതു്?

പുത്ഥി—ഇതാ, കേട്ടുകൊള്ളൂ! ശക്തസിംഹൻ കാരാഗൃ
ഹത്തിൽനിന്നോടിപ്പോയി.

ജോശി—ഓടിപ്പോയോ?

പുതമി—അദ്ദേഹം തനിച്ചല്ലാ പോയിരിക്കുന്നത്. ഒരു ഉത്തുന്നീസയും ഒരുമിച്ചുണ്ട്.

ജോശി—ഹൈ!

പുതമി—ഇതുതന്നെയല്ലാ വേറെ ഒരു സംഗതികൂടിയുണ്ട്. യുവരാജാവു സലീം ചക്രവർത്തിക്കു വളരെ ബലമായി ഏഴുതിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടാണു ഞാൻ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞത്.

ജോശി—ഹൂം.

പുതമി—നാളെ ചക്രവർത്തി ഗുജറാത്തിൽനിന്നു മടങ്ങിവരും.

ജോശി—എന്തിനാണു്?

പുതമി—ഇവരുടെ വഴക്കു തീർക്കുന്നതിനു്— അല്ലാതെ എന്തിനാണു്? ഈ വഴക്കു നന്നു് മൂർത്തിരിക്കുന്നു. ഒരു ഭാഗത്തു മാനസിംഹൻ; മറുഭാഗത്തു സലീം—ഒരു പുറത്തു രാജ്യം; മറുപുറത്തു പുത്രൻ! ചക്രവർത്തിക്കു് ഇരുവരേയും ഉപേക്ഷിപ്പാനും വിവൃത്തിയില്ല. വഴക്കുതമ്മിൽ തീരാനാണു് എടുപ്പം.

ജോശി—എങ്ങനെ?

പുതമി—“മാനസിംഹൻ നമ്മുടെ ആശ്രിതനല്ലേ? നമ്മുടെ ശമ്പളംകൊണ്ടു് ഉപജീവിക്കുന്ന ആളല്ലേ” എന്നു സലീമിനോടും—“ഹേ മാനസിംഹാ! അങ്ങനക്കൂട്ടികളുടെ വാക്കു വിലവെക്കരുതു്” എന്ന് അദ്ദേഹത്തോടും പറയും.

ജോശി—റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ വർത്തമാനം വല്ലതും കേട്ടുവോ?

പുതമി—ഹൂം, എങ്ങനെയൊക്കെ വർത്തമാനം കിട്ടുന്നത്? അദ്ദേഹം കാടുതോറും അലഞ്ഞുനടക്കുന്നു! ആകുബ

റോടു യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടാലുള്ള ഭവിഷ്യത്തു് ഇന്നു വിധമായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ നിങ്ങളോടു് ആദ്യംതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ? തിരുമേനിയുടെ വിരസ്യമൊന്നു ശമിക്കുന്നതുവരെ ചുറ്റിത്തിയും; പക്ഷേ കുടക്കുലകളെപ്പറ്റുന്ന പക്ഷം എന്താണു സംഭവിക്കുകയെന്നു് ആർക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ.

ജോശി-- (സ്വൈച്ഛത്തോടെ) ഫേ പ്രഭോ! അങ്ങു ക്ഷത്രിയനല്ലെന്നു ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, തന്റെ സഹോദരൻ ഒരു വിദേശിയാൽ പരാജിതനാക്കപ്പെട്ടതു കണ്ടു് അദ്ദേഹത്തെ പരിഹസിച്ച് ചിരിക്കത്തക്ക വിചാരം ഭീരുവുമാണു് അങ്ങനാണു് എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

(ക്ഷുഭിതയായിട്ടു കരഞ്ഞുകൊണ്ടു മുറിയിൽനിന്നു ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകുന്നു.)

പൃഥ്വി--എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. ഇവർ രക്തപ്രിയന്മാരാണ്; പക്ഷേ ഇവളെക്കൊണ്ടു് എന്തു ചെയ്യാൻ സാധിക്കും? ഇവളോടു വല്ലതും പറയുന്നപക്ഷം മൗനമായി കേട്ടുകൊണ്ടിരിക്കും. അതിനിടയ്ക്കു് ആരെങ്കിലും പ്രതാപസിംഹനെ നിന്ദിക്കുകയോ പരിഹസിക്കുകയോ ചെയ്തപോയാൽ ഇവർ ഫണമുയർത്തി പെൺപാമ്പിനെപ്പോലെ ചീറുവാൻ തുടങ്ങും. ഞാൻ ഇതുവരെ ചീറിക്കൊണ്ടു വരുന്ന നാഗിയെ കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും ഇവളുടെ ഭാവം കാണുമ്പോൾ അവയോടാണു സാദൃശ്യം തോന്നുന്നതു്.

(സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു.)

സ്ഥാനം—ആകുബറുടെ മുറി.

സമയം—പ്രഭാതം.

[ആകുബർ സുഖമായി കിടന്നുകൊണ്ടു ഹൃദയം വലിക്കുന്നു. പൂരോഭോഗത്തു സലീം നിൽക്കുന്നു.]

ആകുബർ—സലീം, മാനസിംഹൻ തന്നെ ഒരു പ്രകാരത്തിലും അവമാനിച്ചിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം വല്ലതും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതെന്റെ കല്പനപ്രകാരമാണ്.

സലീം—ശരിതന്നെ. ഇതിലും അധികമായിട്ടെന്താണ് അവർ നിശ്ചയിച്ചത്? എന്താണ് ഇത്ര വലിയ രാജ്യത്തെ യുവരാജാവു്; മാനസിംഹൻ ഒരു സാധാരണ സേനാപതി! ഫൽദിലാട്ടിയിൽ വെച്ച് അദ്ദേഹം എന്റെ കല്പനയെ ലേശം ബഹുമാനിക്കാതെ എനിക്കു വിരോധമായി പ്രവർത്തിച്ചു. ഒരു തവണയല്ല; അനേകം പ്രാവശ്യം.

ആകുബർ—(കറച്ചുപോയിച്ചു്) ഹും! എങ്കിലും മാനസിംഹന്റെ പേരിൽ കറുത്തൊന്നും ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

സലീം—അങ്ങു മാനസിംഹന്റെ തെറ്റു കാണുന്നതെങ്ങനെയാണ്? അദ്ദേഹം അവിടുത്തെ സ്വാഭാപുത്രനല്ലേ! വാസ്തവം പറയണമെങ്കിൽ അങ്ങുതന്നെയാണ് അദ്ദേഹത്തെ പൂജിച്ചു ശിരസ്സിൽ കയറ്റി വെച്ചിരിക്കുന്നത്.

ആകുബർ—കറച്ചു വെച്ചേകത്തോടെ സംസാരിക്കൂ. മാനസിംഹന്റെ കറുത്തൊന്നാണെന്നു താൻതന്നെ പറയൂ.

സലീം—അദ്ദേഹം എന്റെ കല്പനയെ ലംഘിച്ചു.

ആകുബർ—അദ്ദേഹത്തിന് അധികാരം കൊടുത്തതാണെന്തെന്നാണ്. സൈന്യാധിപൻ അദ്ദേഹമായിരുന്നു.

സഖീം—എന്നാൽ പിന്നെ എന്നെ യുദ്ധത്തിനു പരാത്ത
യച്ചതെന്തിനാണു്?

ആകുബർ—യുദ്ധകാലത്തു് അദ്ദേഹമെന്നിച്ചു പെരുമാ
റി യുദ്ധകൗശലം പഠിക്കുന്നതിനതന്നെ.

സഖീം—മാനസിംഹന്റെ ശിഷ്യനായിട്ടോ?

ആകുബർ—ഈ അഹംഭാവം കൊണ്ടുപോയി കളയു.
താൻ ആദ്യംതന്നെ ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിലെ ഭാവിപത്ര
വത്തിയായിത്തീരുന്നതിനുള്ള യോഗ്യത സമ്പാദിക്കുക
യാണു് വേണ്ടതു്. യുദ്ധം ചെയ്തു ജയം നേടുന്നപ്രകാ
രവും രാജ്യം ഭരിക്കേണ്ടുന്ന സമ്പ്രദായവും പഠിക്കേണ്ട
കാലമാണിപ്പോൾ. മാനസിംഹനു് എന്നെ എത്ര ബാ
ഹുമാനമുണ്ടെന്നു താനറിയുന്നില്ല. ഈ മാനസിംഹ
ന്റെ സഹായത്തോടുകൂടിയാണു് ഞാൻ ഹിന്ദുസ്ഥാ
നത്തിലെ അർദ്ധഭാഗം—അതായതു് അഹ്മഗ്ഗാനിസ്ഥാ
ൻവരെ—കൈവശപ്പെടുത്തിട്ടുള്ളതു്.

സഖീം—അദ്ദേഹത്തിനു് അവിടത്തെ പേരിൽ ബാഹുമാ
നമുണ്ടായിരിക്കും; പക്ഷേ എന്നെ പല്ലുപോലെയാ
ണു കരുതുന്നതു്.

ആകുബർ—നോക്കൂ; ഈ അഹംഭാവവും ദുഷ്ടതയുമെ
ല്ലാം ഭൂതാക്കളായ അന്യന്മാരെ ശാസിപ്പാനാരംഭിക്കു
ന്നതിന്നു മുമ്പു തന്നത്താൻ സംയമനം ചെയ്യുന്നതി
നാണു ശീലിക്കേണ്ടതു്. മാനസിംഹനെ എനിക്കു വ
ളരെ ബാഹുമാനമാണെന്നു താൻ തെറ്റിദ്ധരിക്കേ
ണ്ടു. വാസ്തവം പറകയാണെങ്കിൽ എനിക്ക് അദ്ദേഹ
ത്തെ വളരെ ഭയമാണു്. അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടുള്ള ആ
വശ്യമെല്ലാം തീർന്നാൽ പഴയ ചെരുപ്പിനെപ്പോലെ
ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ പറചുറുപ്പിക്കും. അതുവരെ മാന
സിംഹനെ ബാഹുമാനിക്കേണ്ടതു് എന്റേയും തന്റേ
യും കടമയാണു്.

സഖീം—അവിടത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ. പക്ഷേ എനിക്ക്

കാടൻ മാനസിംഹന്റെ കല്പനയനുസരിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ല. എന്നെ അവമാനിച്ചതിന് അവിടന് അദ്ദേഹത്തെ ശാസിക്കാത്ത പക്ഷം ഞാൻ എന്റെ സ്വന്തം കൈകൊണ്ട് അതിനു പ്രതികൂല ചെയ്യമെന്നു ദൈവത്തെ സാക്ഷിപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളാം ചെയ്യുന്നു. ഞങ്ങളിരുവരിൽ ശ്രേഷ്ഠനരാണെന്നു ഞാനൊന്നു പരീക്ഷിച്ചു നോക്കട്ടെ.

(വാളിന്മേൽ കൈവെക്കുന്നു)

ആകുബർ—നോക്കൂ, സഖീം: ഞാൻ ആയുഷ്ഠാനായിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഈ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ അധികാരി ഞാൻതന്നെയാണു; താനല്ല. വല്ലതും ഉപദ്രവമുണ്ടാക്കേണമെന്നായിരിക്കാം. താൻ പക്ഷേ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്. തനിക്കീസ്സാമ്രാജ്യം ലഭിക്കേണമെന്നു മോഹമുണ്ടെങ്കിൽ നേർവഴിക്കു നടന്നുകൊള്ളു; അല്ലാത്ത പക്ഷം തനിക്കും രാജ്യത്തിന്റെ തമ്മിൽ ഒരു സംബന്ധമുണ്ടാകയില്ലെന്നു കാൽവെച്ചുകൊള്ളണം.

സഖീം—അങ്ങനെ നിശ്ചയിക്കുന്നതിനുള്ള അധികാരം ചക്രവർത്തിയുടെ കൈവശമല്ല ഇരിക്കുന്നത് എന്നു ഞാൻ തീർച്ചപറയാം.

(പോകുന്നു)

ആകുബർ—(അത്യാശ്ചര്യത്തോടെ അല്പനേരം സ്തബ്ധനായിരിക്കുന്നു) മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ഹൃദയത്തിന്റെ അവസ്ഥയെന്താണു? പ്രാണത്യാഗം ചെയ്തിട്ടുള്ള ലോകം തങ്ങളുടെ സന്താനങ്ങൾക്കു ധധം സമ്പാദിച്ചുവരുന്നു! എന്റെ വിരലുകളെക്കൊണ്ട് അമർത്തിയാൽതന്നെ പൊടിഭസ്മമാക്കത്തക്ക ബലമുണ്ടായ പുത്രന്റെ തക്കത്തരവും ഗവ്വമെല്ലാം എനിക്കു സമീകേണ്ടിവന്നുവല്ലോ—ദൈവമേ! അവിടുന്ന് സ്നേഹപാശംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചു പാതാക്കന്മാരെ എത്ര ദുർബ്ബല

നാരാക്കിത്തിത്തിരിക്കുന്നു! എറിക്കിതെല്ലാം മൗനമായി സ്സഫിക്കേണ്ടിവന്നു. ആരാണത്? മേഘജനീസയോ?

(മേഘജനീസ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു)

മേഘർ—തിരുമനസ്സു, ഞാൻതന്നെയാണു്.

ആകുബർ—മേഘർ, നിന്റെ പേരിൽ വലിയതായ ഒരു കാരം ചുമത്തിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാൻ കേട്ടു.

മേഘർ—അതിനെപ്പറ്റി രണ്ടുവാക്കു ബോധിപ്പിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു്. പക്ഷേ സലീംരാജകുമാരൻ ആദ്യത്തെ എല്ലാം തിരുമനസ്സറിയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

ആകുബർ—പറയു; ശക്തസിംഹനെ ആരാണു വിട്ടയച്ചതു്?

മേഘർ—ഞാൻ; എന്റെ കൈകൊണ്ടു്.

ആകുബർ—ഒട്ടേളത്തിനെത്തു സംഭവിച്ചു?

മേഘർ—ഞാൻ അവളെ ശക്തസിംഹനെ വിവാഹം ചെയ്തു കൊടുത്തു.

ആകുബർ—(മാന്ദ്യമായി) ഒന്നാന്തരം! ശക്തസിംഹനു് എന്റെ മരുമകളെ കൊടുക്കുക! ഒരു കാടനൊരു ചിച്ചു മുഗൾരാജകുമാരിയുടെ വിവാഹം!

മേഘർ—ഇതൊരു നൂതനമായ സംഗതിയല്ലല്ലോ. അവിടത്തെ അച്ഛനായ ഹുമയൂൺചക്രവർത്തിതന്നെ വഴി കാണിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതും പോരെങ്കിൽ അവിടനു് ആ വഴിക്കു നടന്നിട്ടുമുണ്ടു്.

ആകുബർ——ഞങ്ങൾ കാടന്മാരുടെ പുത്രിമാരെ ഇങ്ങോട്ടെടുക്കുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. അങ്ങോട്ടു കൊടുക്കുകയല്ല.

മേഘർ—രണ്ടും സമംതന്നെ.

ആകുബർ—എങ്ങനെയാണു സമമാകുന്നതു്?

മേഘർ—രണ്ടും ഒന്നുതന്നെ. അതും വിവാഹം ഇതും വിവാഹം.

ആകുബർ—അല്ലാ ഒന്നല്ലാ. നിനക്കു പ്രായമാകാത്തതു കൊണ്ടു ദേശാചാരത്തിന്റെ ഋണമില്ല.

മേഘർ—ദേശാചാരംകൊണ്ടു മുഴുവനായില്ല; ജനങ്ങൾക്കു ഹിതകരമായ സംഗതികളെല്ലാം എനിക്കു നല്ല പോലെ അറിയാം.

ആകുബർ—ഇത്ര ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ മനസ്സിലാകത്തക്കവിധം സുഗ്രാഹ്യങ്ങളാണോ ശാസ്ത്രഗന്ധങ്ങൾ? കരിക്കുലമല്ല. ലോകത്തിൽ അനേകം ഭിന്നമതങ്ങളും അവയിൽതന്നെ ബഹുതരം ശാഖോപശാഖകളും ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ളതെന്തിനാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? ആഴിച്ചുഴന്ന ഊഴിയിൽ അസംഖ്യം വിദ്വാന്മാരും ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെങ്കിലും മതവിഷയത്തിൽ അവരെല്ലാം ഭിന്നാഭിപ്രായക്കാരാണ്. മതവിഷയമായ സദസ്സുകളിൽവെച്ചു ഞാൻ അസംഖ്യം പ്രസംഗങ്ങൾ കേൾക്കുകയും, പാർസി, ക്രിസ്ത്യാനി, മുസൽമാൻ, ഹിന്ദു തുടങ്ങിയുള്ള വിവിധമതസ്ഥന്മാരായ പണ്ഡിതന്മാരോടു വാദപ്രതിവാദങ്ങൾ നടത്തുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എന്നിട്ടുകൂടി എനിക്ക് അവയുടെ പരിജ്ഞാനമുണ്ടെന്നു പറയുവാൻ ധൈര്യമില്ല; നിനക്കിത്ര ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ സകലം മനസ്സിലായല്ലോ. ആശ്ചര്യം!

മേഘർ—തിരുമേനി, എനിക്കത്രവളരെ തക്കങ്ങളൊന്നും കേൾക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല; നിഷ്പ്രയാസം എന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ചതാണ്. ദൈവവും ഒന്നാണു, മതവും വീതിയും ഒന്നുതന്നെയാണെന്നെനിക്കറിയാം! സ്വാതന്ത്ര്യം, ആത്മപ്രശംസ, വൈരം തുടങ്ങിയവയെ സാധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണു ജനങ്ങൾ സർവ്വവും ഭിന്നിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈ നക്ഷത്രപരിപൂർണ്ണമായ നഭോമണ്ഡലവും, ഓളംവെട്ടുന്ന സമുദ്രവും, മരതകതുല്യമായ മൈതാനവുമെല്ലാം ഒരേ ദൈവത്തിന്റെ മഹിമ

യെത്തന്നെയാണു പുകഴ്ന്നത്. പരബ്രഹ്മം, ബുദ്ധ, ജിഹോവാ, എന്നിങ്ങനെ വിവിധനാമധേയങ്ങളുടെ ആരോപം മേതുവായി ഭിന്നമാണെന്നു ഭ്രമിച്ച് ആ സച്ചിദാനന്ദത്തിന്റെ വാസ്തവത്തെക്കുറിച്ചു ലോകം കലഹിക്കുന്നു. ജനങ്ങൾ പരസ്പരം നിന്ദിക്കുകയും ഉപദ്രവിക്കുകയുംകൂടി ചെയ്യുന്നുണ്ട്. ജീവികളെല്ലാം ഒരേ ചൈതന്യംഗുണങ്ങളാകുന്നതുകൊണ്ടു സമോദരന്മാരാണ്. വിവിധഭേദങ്ങളിൽ ജനിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണു തമ്മിൽ പ്രത്യസ്തന്മാരായിരിക്കുന്നത്. ശക്തസിംഹനും ദൈവമനുഷ്യനുമായി മനുഷ്യർതന്നെയാണ്. ഞാനൊരു പ്രത്യാസവും കാണുന്നില്ല.

ആകുബർ — ദൈവമനുഷ്യ മുസൽമാനാണ്; ശക്തസിംഹൻ കാപ്പിരിയാണ്. ദൈവമനുഷ്യ ഹിന്ദുസ്ഥാൻചക്രവർത്തിയുടെ മരുമകളാണ്, ശക്തസിംഹൻ തെങ്ങിനടക്കുന്ന ഇരപ്പാളിയാണ്. ഇത്ര പ്രത്യാസമുണ്ടു.

മേഹർ — ശക്തസിംഹൻ മേവാഡിലെ രാണയായിരുന്ന ഉദയസിംഹന്റെ പുത്രനാണ്! ഇന്ന് അദ്ദേഹം രാജ്യഭ്രഷ്ടനും, അങ്ങനെ ഹിന്ദുസ്ഥാൻചക്രവർത്തിയുമാണ്. ഈ ഐശ്വര്യം അനശ്വരമാണോ? ഇപ്പോഴത്തെ ചക്രവർത്തിയും പിതാവും ഒരുകാലത്തു ശക്തസിംഹനുമുല്പന്നന്മാരായി അലഞ്ഞുനടന്നിരുന്നില്ലേ?

ആകുബർ — ശക്തസിംഹൻ മുസൽമാനായിരുന്നെങ്കിൽ തരക്കേടില്ല; പക്ഷേ അയാൾ നീചനായ കാടനാണല്ലോ.

മേഹർ — അച്ഛാ, അങ്ങനെ മിണ്ടാതിരിക്കൂ. കൂടക്കൂടെ 'കോടൻ, കോടൻ' എന്നിങ്ങനെ പല്ലവിപാടി എന്നെ അവമാനിക്കരുത്. എന്റെ അമ്മ — മൽക്ക — യും കാടത്തിയാണെന്നു് അവിടത്തേക്കു മനസ്സിലായിട്ടില്ലേ?

ആകുബർ — അമ്മ കാടത്തിയാണെങ്കിലും അച്ഛൻ മുസൽമാനാണല്ലോ. പുരുഷന്മാരുടെ സൗഖ്യത്തിനുവേണ്ടിയാണു സ്ത്രീകളെ സൃഷ്ടിച്ചിരിക്കുന്നത്. എന്റെ

സമീപത്തു് അസംഖ്യം സ്ത്രീകളുണ്ടു്. അവരെ കേവലം ഭോഗസാധനങ്ങളായിട്ടു മാത്രമേ ഞാൻ ഗണിച്ചിട്ടുള്ളു. —മാനനീയകളല്ല.

മേഘർ — എന്റെ പിതാവും ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ചക്രവർത്തിയായ അവിടത്തെ മുഖത്തുനിന്നു് ഇപ്രകാരം വിവേകശൂന്യങ്ങളായ വാക്കുകൾ നിഗ്ദമിക്കുന്നത് അത്ഭുതം തന്നെ. സ്ത്രീകൾ പുരുഷന്മാരുടെ സുഖസാധനങ്ങളാണെന്നു അവിടന്നു വിചാരിക്കുന്നുവല്ലോ. അവർക്കു പുരുഷന്മാരെപ്പോലെ ബുദ്ധിയും സുഖദുഃഖജ്ഞാനവുമുണ്ടു്. സ്ത്രീകൾ ഭോഗ്യവസ്തുക്കളാണത്രേ! സ്ത്രീകൾ തങ്ങളുടെ സഹധർമ്മികളാണെന്നും അവരെ ബഹുമാനിക്കുന്ന രാജ്യത്തു മാത്രമേ സദാ സന്തുഷ്ടിയുണ്ടാകയുള്ളുവെന്നുമാണു ഹിന്ദുക്കളുടെ അഭിപ്രായമെന്നു് അമ്മ പറയുന്നതു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. പക്ഷേ അബലകളെ മാന്ദിക്കുകൂടി ചെയ്യരുതെന്നാണു അവിടത്തെ അഭിമതം. പുരുഷന്മാർ തങ്ങളുടെ സുഖാനുഭവത്തിനു വേണ്ടിയാണു ജനിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു വനിതകൾക്കും പറയാമെങ്കിലും അവർക്കു തലച്ചോറുള്ളതുകൊണ്ടാണു് അപ്രകാരമുള്ള അവിവേകവാക്കുകൾ അവരുടെ മുഖത്തുനിന്നു വീഴാത്തതു്. സ്വാത്മപരിത്യാഗം നിമിത്തമാണു് അവർ തങ്ങളുടെ സൗഖ്യത്തെ പുരുഷന്മാർക്കു ബലി കഴിക്കുന്നതു്. പുരുഷന്മാരുടെ സ്വാത്മപ്രതിപത്തികൊണ്ടു് അവർ തനപംഗികളെ മാന്ദിക്കുകൂടി ചെയ്യുന്നില്ല. അവരുടെ അധർമ്മവും ക്രൂരതയും ഹോക്കു! അവർ സ്ത്രീകളോടു് അധർമ്മം പ്രവർത്തിച്ചു് അവരുടെ ജീവിതഭാരത്തെ പതിനടങ്ങു വലു്തിപ്പിക്കുന്നു.

ആകുബർ — മേഘർ! നിന്നോടു തക്കിക്കുന്നതിനോ ഇപ്രകാരമുള്ള അധികപ്രസംഗം കേൾക്കുന്നതിനോ എനിക്കാഗ്രഹമില്ല. എന്റെ കല്പനയെ മെഴുനമായി അനു

സരിക്കുന്നതു നിങ്ങളുടെ കടമയാണു്. മതി; ഇനിയൊന്നും പറയേണ്ട.

(ആകുബർ കവിതനായി പോകുന്നു)

മേഘർ— (ദാർവ്വത്തോടെ) എന്റെ കത്തവ്യമെന്നാണെന്നു് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ആരെങ്കിലും എന്റെ അമ്മയെ നിന്ദിക്കുകയോ അവളെ അടിക്കുകയോ ഒരു ഭോഗസാധനമായി വിചാരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവരെരുമിച്ചു ഞാൻ ഇനി താമസിക്കുകയില്ല. അയാൾ ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ചക്രവർത്തിയോ തുക്കിസ്സൽത്താനോ ആരായാലും വേണ്ടില്ല. വിശാലമായ ഭൂമിയിൽ പച്ചതണ്ടും കാടുകളും മാറ്റം ധാരാളമുണ്ടല്ലോ. ഞാൻ വാനപ്രസ്ഥാശ്രമം സ്വീകരിച്ചുകൊള്ളാം. ഇന്നു മുതൽ ഞാൻ രാജകുമാരിയല്ല; ഒരു സാധാരണ യുവതി. ഇപ്രകാരമുള്ള രാജപദവിയനുഭവിക്കുന്നതിനേക്കാൾ നല്ലതു ഭിക്ഷുതെണ്ടുകയാണു്.

(പോകുന്നു)

രംഗം ൪.

സ്ഥാനം — മാനസിംഹന്റെ ആഗ്രയിലുള്ള മാളിക

സമയം — സന്ധ്യ.

[മാനസിംഹൻ തന്റെ മുറിയിൽ തനിയെ ലാത്തുന്നു]
മാനസിം— രേവയുടെ വിവാഹമേൽപ്പിതാവു് അവളെ എന്റെ സ്വീപത്തേക്കയച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ മുഹൂർത്തത്തിലേക്കുതന്നെ അവളെ വേളികഴിച്ചു കൊടുക്കേണ്ടി വരുമെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. കഷ്ടം! ഈയുള്ള ആളുകളുടെ അവസ്ഥ എത്ര ശോചനീയമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. മേവാഡിലെ പവിത്രവംശത്തോടു സംബന്ധിക്കുന്നവർക്കും നമ്മുടെ ഈ കുടുംകം കഴുകിക്കളയാമെന്നു

വിചാരിച്ചിരുന്നു; പക്ഷെ എന്റെ ആഗ്രഹം നിഷ്പലമായി. പ്രതാപസിംഹാ! അങ്ങയുടെ ഈ അഭിമാനം കളഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നുവരുകിൽ ഞാൻ പുരുഷനല്ല. ഐഹികപ്രഭാവം എനിക്ക് ഞാൻ എന്റെ വംശത്തിന്റെ ഗൌരവം നഷ്ടപ്പെടുത്തരുത്.

സപ്ത ഉപേക്ഷിച്ച് കലമഹിമയെ രക്ഷിച്ചുപോരുന്നു! എന്റെ ആയുഷ്കാലത്തിനിടക്കു തന്റെ ഉന്നമനമായിരിക്കുന്ന ഉത്തമാംഗത്തെ നമിപ്പിച്ച് എന്നോടു സമനാക്കിത്തീർത്തേക്കാം. കാടുതോറും ആട്ടിപ്പായിച്ച് ആ കാശമല്ലാതെ മറ്റൊരു തണലും തനിക്കില്ലാതാക്കിയേക്കാം.

[ശത്രുധാരിയായ സലീം പ്രവേശിക്കുന്നു]
മാനസിം— (ആശ്ചര്യത്തോടെ) യുവാജാപു തിരുമാസ്സ! സപാഗതം. അങ്ങ് എന്തിനായിട്ടാണ് ഇത്ര ബുദ്ധിമുട്ടി ഇങ്ങോട്ടുവന്നത്?

സലീം—ഞാൻ അങ്ങയോടു പ്രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നതിനാണു വന്നിരിക്കുന്നത്.

മാനസിം—പ്രതിക്രിയയോ?

സലീം—അതേ, പ്രതിക്രിയതന്നെ.

മാനസിം—എന്തിന്റെ പ്രതിക്രിയ?

സലീം—നിങ്ങളുടെ ഗവ്വന്റെ പ്രതിക്രിയ. മഹമൂദ്!

[മഹമൂദ് പ്രവേശിക്കുന്നു]

സലീം—(മഹമൂദിന്റെ ഫസ്കത്തിൽനിന്ന് ആയുധമെടുത്തു മാനസിംഹനു കൊടുക്കുന്നു) ഇതിൽനിന്ന് ഇപ്പോൾ മുളുവാളു തിരിഞ്ഞെടുക്കാം.

മാനസിം—തിരുമാസ്സ! അങ്ങക്കു തലക്കു നമിരതയില്ലെന്നുണ്ടോ? ഞാൻ സൈന്യാധിപനായിരിക്കുന്ന രാജ്യത്തെ യുവാജാപാണ് അങ്ങ്. എന്തിനങ്ങയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ പാടുണ്ടോ?

സലീം—നിങ്ങൾക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാതെനിവൃത്തിയില്ല. നി

ങ്ങൾ ചക്രവർത്തിയുടെ സ്വാലപുത്രനും സേനാപതിയുമാണ്. അദ്ദേഹത്തിനു റിങ്ങളുടെ ഗർവ്വ സഹിക്കാൻ ശക്തിയുണ്ട്, എന്തെങ്കൊണ്ടു സാധിക്കുകയില്ല; എടുക്കൂ, ഇഷ്ടമുള്ള വാളെടുക്കൂ.

മാനസിം—അങ്ങനെയോടു വിരോധമാണെന്നെനിക്കറിയാം. എന്നാലും അങ്ങയുടെ ശരീരത്തിൽ ആയുധം പ്രയോഗിക്കുന്നതിനെനിക്ക് മനസ്സുവരുന്നില്ല. അതു ചക്രവർത്തിയുടെ ചോറിന്റെ മഹിമതന്നെയാണ്.

സഖാം—വാളെടുക്കാതെ നിവ്വാഹമില്ല. നമ്മളിലൊരാളായോഗ്യനെന്ന് ഇന്നുതന്നെ തീർച്ചയാക്കണം.

മാനസിം—അങ്ങനെയോടു ആഭ്യന്തരമെന്ന അങ്ങയുടെ ചിത്തമം മാറാറിട്ടു വത്ര.

സഖാം—ഇല്ലാ; എന്തിനൊന്നും കേൾക്കേണ്ടാ. ഈ വാളെടുക്കൂ.

(മാനസിംഹന്റെ കയ്യിൽ വാളു കൊടുക്കുന്നു.)

മാനസിം—(വാളു വാങ്ങിച്ചു) തിരുമനസ്സിലേക്കു ഭാത്തുണ്ടോ? (സഖാം മാനസിംഹനോടൊന്നിടുകയും അദ്ദേഹം തടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.)

മാനസിം—ഇതൊന്നു കേൾക്കൂ.

സഖാം—ഇല്ലാ; ഒന്നും കേൾക്കേണ്ടാ.

(സഖാം വീണ്ടും വാളുവീശി മാനസിംഹന്റെ കാലിന്മേൽ മുറിയേല്പിക്കുന്നു.)

മാനസിം—(ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ട്) എന്നാൽ ഇഷ്ടംപോലെ അവാടുന്നു തന്നത്താൻ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളൂ.

(മാനസിംഹൻ സഖാമിനോടു പൊരുതുകയും സഖാം പരാജിതനായിട്ടു പിന്നാക്കം മാറുകയും ചെയ്യുന്നു.)

മാനസിം—ഇനിയെങ്കിലും അങ്ങക്കു ബോധംവരട്ടെ. അല്ലാത്തപക്ഷം അങ്ങയുടെ ശിരസ്സു നിലത്തു കിടന്നുരുളും.

സഖാം—ഇത്ര അധികപ്രസംഗമോ! (വീണ്ടും മാനസിംഹനോടൊന്നിടുന്നു.)

(പരിഭ്രമത്തോടെ രേഖ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രേഖ — (കൈ രണ്ടും ഉയർത്തിക്കൊണ്ട് ഇരുവരുടേയും മധ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.) മതിയാക്കൂ; മതിയാക്കൂ; ഇതു ഹമ്മാൻ; രണ്ടാകണമല്ല.

(രേഖയുടെ രൂപലാവണ്യം കണ്ടു പരിഭ്രമിച്ച സലീമിന്റെ ഹസ്തത്തിൽനിന്നു വാർ വീഴുന്നു. അദ്ദേഹം അല്പനേരം കൈകൊണ്ടു കണ്ണുവെത്തി നില്ക്കുന്നു. കണ്ണു തുറന്നപ്പോൾ രേഖയെ പുരോഭാഗത്തു കാണാനില്ല.) സലീം — (ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഹൈ! അവളാരാണ്! മാന്യയോ ദേവിയോ?

രംഗം 7.

സ്ഥാനം — ഉദയപുരത്തിലുള്ള ഒരു പർവ്വതഗുഹയുടെ പുരോഭാഗം.

സമയം — സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹൻ തനിയെ നില്ക്കുന്നു.]

പ്രതാപ — കോമളമീരവും കൈവിട്ടുപോയി. ധൂർമടി, ഗോഗംഭാ എന്നീ കോട്ടകളും ശത്രുക്കൾ കരസ്ഥമാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഉദയപുരം മഹാബത്തുവാന്റെ അധീനത്തിൽ പെട്ടു. എല്ലാം നശിച്ചുപോയെങ്കിലും അവയെപ്പറ്റിയുള്ള ദുഃഖംമാത്രം ശേഷിപ്പുണ്ട്! ഒരു കാലത്തു കൈമോശം വന്നതെല്ലാം മറ്റൊരു കാലത്തു വിണ്ടുകൊണ്ട് സാധിച്ചേക്കാം. പക്ഷേ മഹാ! രോഹിദാസ്സ്! ഹൽദിഹാട്ടിയുദ്ധംകണത്തുവെച്ചു ദേഹവിയോഗം സംഭവിച്ചവരായ നാങ്ങളിരുവരേയും പുനർജീവിപ്പിക്കുന്നതിന് ഒരിക്കലും സാധിക്കുകയില്ലല്ലോ!

സ്രാവധാനത്തിൽ ഈ പ്രവേശിക്കുന്നു.

പ്രതാപ—ഈരേ! നിന്റെ ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞുവോ?

ഈര—ഉവ്വ്. അപ്പോ, ഇതേതൊരു സ്ഥാനമാണ്?

പ്രതാപ—ഉദയപുരം വനം.

ഈര—വളരെ മനോഹരമായ പ്രദേശം. എന്തൊരു ശാന്തത. എത്ര സുന്ദരം!

(ഭോജനസാമഗ്രികളുമെടുത്തുകൊണ്ട് ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—കുട്ടികൾക്കു ഭക്ഷണം കൊടുത്തുവോ?

ലക്ഷ്മി—ഉവ്വ്. ഞാൻ അവിടത്തേക്കു ഭക്ഷണം കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു.

പ്രതാപ—ഞാനെന്നതാണു ഭക്ഷിക്കേണ്ടത്? എനിക്കു ലേശം വിശപ്പില്ല.

ലക്ഷ്മി—ഇന്നത്തെ ദിവസത്തിൽ ജലപാനംകൂടി ചെയ്തിട്ടില്ല; എന്നിട്ടും വിശപ്പില്ലെന്നോ?

ഈര—അപ്പോ! അപ്പം വല്ലതും ഭക്ഷിക്കൂ!

പ്രതാപ—അതെ, അവിടെ വയ്ക്കൂ.

ലക്ഷ്മി—(പ്രതാപസിംഹന്റെ മുമ്പിൽ ഭോജനഭോജനം വെച്ചിട്ടു) ഞാൻ പോയി കുട്ടികളെ ഉറക്കിട്ടുവരാം.

(ലക്ഷ്മി പോകുന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ ഫലമൂലങ്ങൾ ഭക്ഷിച്ചു കൈ കഴുകുന്നു.)

പ്രതാപ—രജപുത്രന്മാർക്കു വിഹിതമായ ജീവനം ഇതുതന്നെയാണു്. പകൽ മുഴുവനും ഉപവസിച്ചതിനുശേഷം അത്താഴത്തിനു ഫലമൂലങ്ങൾ. പ്രഭാതം മുതൽക്കു അസ്തമനംവരെ അത്യാലാപനം ചെയ്തിട്ടു രാത്രി വെറും നിലത്തു ശയിക്കുക! ഇതാണു രജപുത്രന്മാർക്കു് അനുരൂപമായ ജീവിതം. ദേശസേവനത്തിനുവേണ്ടി കഷ്ടപ്പെടുന്ന സമയത്തു ലഭിക്കുന്ന ഈ ഫലമൂലങ്ങൾ അമൃതിനേക്കാൾ സ്വാദുളളവയാണു്. മാത്രം

ഇത്രയും ചെയ്യുന്ന സമയത്ത് ഈ ധൂളിമെത്തയുംകൂടി പുഷ്പശയ്യയേക്കാൾ സുഖകരമാണ്—

(ഭീൽസൈന്യാധിപനായ മാഹുകൻ പ്രവേശിച്ചു! അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.)

പ്രതാപ—ആര്? മാഹുവോ?

മാഹു—അതേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, ഞാൻ തന്നെയാണ്. അങ്ങയുടെ ശോചനീയാവസ്ഥ കേട്ടിട്ട് ഞാൻ കാണാൻ വന്നതാണ്.

പ്രതാപ—വളരെ നന്നായി.

ഇര—മാഹു, സൗഖ്യം തന്നെല്ലേ?

മാഹു—അനുജത്തിയോ? നിങ്ങൾ നന്നായി ചെച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലോ?

പ്രതാപ—ഇവർ ആയുഷ്കതിയായിരിക്കുന്നതുതന്നെ ആശ്ചര്യമാണ്. ഒന്നാമതു ശരീരത്തിനു സുഖമില്ലായ്മ; രണ്ടാമതു ഭൂതൃപ്തവും സമീപത്തില്ല. വസിക്കുന്നതിനു നിയതസ്ഥാനമോ സമയത്തിനു ഭോജനമോ ഇല്ല! വകൽ മുഴുവനും കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ട് ഇപ്പോൾ മാത്രമേ ഇവർ അല്പം ആഹാരം കഴിച്ചുള്ളൂ.

മാഹു—ഇപ്രകാരം എത്ര ദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ സാധിക്കും?

പ്രതാപ—അനുജാ! എന്നതാണു വേണ്ടത്! ബിറൂരിലെ കാട്ടിൽ ഭോജനത്തിന് എപ്പോഴും ചെയ്തിരുന്നു. തത്സമയം അയ്യായിരം മുഗളന്മാർ വന്നു വളഞ്ഞു. ഞാൻ എന്റെ ഇരുനൂറു കൂട്ടുകാരെൊരുമിച്ചു പറ്റുതമാറ്റങ്ങളിൽ കൂടെ പത്തുകാരും വഴി നടന്നിട്ടാണ് ഇവിടെ എത്തിയത്. ഇവരെ ഡോലിയിലും കൊണ്ടുപോന്നു!

(മാഹു നിരാശയെ പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്)

മാഹു—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഒരു വർത്തമാനം കേട്ടുവോ?

പ്രതാപ—എന്താണ്?

മാഹു—വരിദവാന്റെ സൈന്യങ്ങളെല്ലാം റായാധിപേ
ക്കു പോയിരിക്കുകയാണ്. ഇവിടെ ആയിരം സൈന്യ
ങ്ങളേ ഉള്ളൂ.

പ്രതാപ—വരിദവാൻ! അയാളെവിടെ?

മാഹു—ഇവിടെത്തന്നെ. ഇന്ന് അയാളുടെ ജന്മനക്ഷത്രം
മാകുകൊണ്ട് അവിടെ വലിയ വിതന്നും മറുമുണ്ടായി
രിക്കും. ഇപ്പോൾതന്നെ അയാളെ വളയുന്നതായാൽ
നിഷ്പലമാകയില്ല.

പ്രതാപ—പക്ഷേ എന്റെയുടെ നൂറു ഭടന്മാർ മാത്രം
മേയുള്ളൂ.

മാഹു—എന്റെ അടുക്കൽ അമ്പയധി ഭീലന്മാരുണ്ട്. അ
വരെല്ലാം തിരുമനസ്സിലേക്കുവേണ്ടി പ്രാണനുകളു
യാൻ തയ്യാറാണ്!

പ്രതാപ—എന്നാൽ വേഗം പോയി സൈന്യങ്ങളെ ക്രമ
പ്പെടുത്തിട്ടു വരു. ഇന്നു രാത്രി മുഗളന്മാരുടെ കൂടാര
ത്തെ വളയണം. പോകൂ, വേഗം പോയിട്ടു വരു.

മാഹു—കല്പനപ്രകാരം. (ഇറങ്ങിപ്പോയി) അനുജത്തി, നി
ങ്ങളോടേതൊന്നല്ലവണ്ണം സങ്കീർണ്ണം. അല്ലാത്തപക്ഷം
എത്ര കാലത്താലും ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കുമെ
ന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. (പോകുന്നു)

പ്രതാപ—ഈ ഭീരുസൈന്യാധിപനാ തുച്ഛനായ ഒരു മി
ത്രം ഈ ലോകത്തിൽ ദുർല്ലഭമാണ്. ഈ ആചൽക്കാ
ലത്തു അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ ഒരു മിത്രത്തെ ലഭിച്ചതു
മഹാ ഭാഗ്യമായിപ്പോയി.

ഇര—അച്ഛാ?

പ്രതാപ—എന്താണു മകളേ!

ഇര—ഈ യുദ്ധംകൊണ്ടുള്ള പ്രയാജനമെന്താണ്? ഈ
ലോകത്തു നമ്മൾ അപ്പദിചസരങ്ങൾ മാത്രമേ ജീവിച്ചി

രിക്കുകയുള്ളു. പരസ്പരസ്നേഹവും സമഭാവനയും വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും അന്യന്റെ ദുഃഖത്തെ ദൂരീകരിക്കുന്നതിനാൽ കഴിയുന്നപ്രകാരം യത്നിക്കുകയുമല്ലേ മനുഷ്യജീവിതത്തിന്റെ പരമോദ്ദേശ്യം? അല്ലാതെ കലഹമുണ്ടാക്കിത്തീർത്തു ജീവിതം ക്ലേശാവഹമാക്കിത്തീർക്കുകയാണോ വേണ്ടത്?

പ്രതാപ—മകളേ! അന്യോന്യസൗഹൃദത്തോടെ ജീവിതം നയിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുന്നപക്ഷം ഈ ലോകം തന്നെയല്ലേ സ്വർഗ്ഗം?

ഇര—അച്ഛാ! സ്വർഗ്ഗം എവിടെയാണ്? ഈ ഭൂമിതന്നെ സ്വർഗ്ഗമായിത്തീരമെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. ഈ ലോകം എന്നാണു പരോപകാരം, പ്രീതി, ഭക്തി എന്നിവകളുടെ വിളനിലമായിത്തീരുന്നത്, എന്നാണു മനുഷ്യർ സ്വാർത്ഥപ്രതിപത്തിയെ ഉപേക്ഷിച്ചു പരോപകാരത്തിൽ ദൃഷ്ടിവയ്ക്കുന്നത്, അന്ന് ഈ പൃത്ഥ്വിതന്നെയാണു സ്വർഗ്ഗം.

പ്രതാപ—എന്റെ കുട്ടി! അതിനൊക്കെ എത്ര കാലം കഴിയണം?

ഇര—അച്ഛാ! നമ്മൾ അക്കാലത്താടുത്തു ജനിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും ഈ രക്തപ്രവാഹത്തിൽനിന്ന് ഒഴിഞ്ഞു പോകുന്നതിന് ഒരു നിവൃത്തിയുമില്ലേ?

[ബാലകന്റെ വേഷധാരിയായ മേമറുനിസയയ്ക്കൊണ്ട് അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—അമരസിംഹനോ?—തന്റെ കൂടെ ആരാണു്?

അമര—ഇയാൾ മാനസിംഹന്റെ ഭൃതനാണെന്നാണു പറയുന്നത്; പക്ഷേ ഞാനത്ര വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

[മേമർ പ്രതാപസിംഹന്റെ നേരെ തുറിച്ചുനോക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—താൻ മാനസിംഹന്റെ ഭൃതനാണോ?

മേഘർ—അങ്ങനെയുള്ളതെന്നയാണോ പ്രതാപസിംഹൻ?
 ഈ കുടിലാണോ അങ്ങയുടെ വാസസ്ഥാനം? ഈ പാ
 ല മൂലങ്ങൾ തന്നെയാണോ അങ്ങയുടെ ആഹാരം?
 ഇപ്പല്ലമെത്തയിലാണോ അങ്ങനെയുള്ളതായിട്ടുള്ളത്?

പ്രതാപ—അതേ, ഞാൻ തന്നെയാണു പ്രതാപസിം
 ഹൻ. സത്യം പറയൂ, താനാരാണ്?

മേഘർ—സത്യം പറയുന്നതിനെനിക്കു ഭയമാകുന്നു. വാ
 സ്കവം പറയുന്നപക്ഷം അങ്ങനെയൊന്നു ഉപേക്ഷിക്ക
 രുത്.

പ്രതാപ—ഞാൻ തന്നെ ഉപേക്ഷിക്കുകയില്ല.

മേഘർ—അങ്ങനെയൊരു രാജപുത്രവംശപ്രഭുവിപമാണ്. അങ്ങ
 നു മനുഷ്യവംശശിഖാമണിയാണ്. അവിടുത്തെപ്പ
 റി പലതും കേട്ടിട്ടുള്ളതിൽ ചിലതു മാത്രമേ ഞാൻ
 വിശ്വസിച്ചിരുന്നുള്ളൂ. പക്ഷേ ഇന്നു ഞാൻ കണ്ട കാ
 ൂ സങ്കല്പശക്തിയെക്കൂടി അതിശയിപ്പിക്കുന്ന മഹിമാ
 മയമാണ്. അങ്ങനെയൊരു സമുദായ ആകുമ്പോൾ അ
 ധീനതയെ സ്വീകരിക്കുന്നപക്ഷം അദ്ദേഹം അങ്ങയെ
 തന്റെ ദക്ഷിണാസനത്തിലിരുത്തി ബഹുമാനിക്കുമാ
 യിരുന്നുവെങ്കിലും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി അവിടുന്ന്
 ബുദ്ധിമുട്ടുകളെല്ലാം സഹിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നാണു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുള്ളത്. അങ്ങയുടെ അവസ്ഥയെ
 പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടറിയേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണു
 ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്. റാണാ തിരുമനസ്സേ?, ഞാ
 ന് ഭൂതനും മറ്റുമല്ല. (ഭക്തി, ആശ്ചര്യം, ആനന്ദം
 എന്നിവകു വികാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു മേഘറിന്റെ സ്വ
 രം കണ്ഠത്തിൽതന്നെ സ്തംഭിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—പിന്നെ ആരാണ്?

മേഘർ—ഞാനൊരബലയാണ്.

പ്രതാപ—സ്രീയായിട്ട് ഈ വേഷത്തിൽ! ഇവിടെ വരി
 കയോ?

മേഘർ—ഞാൻ മറെറാരു ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടെയാണ് ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ ഇവിടെത്തന്നെ താമസിച്ചു് അങ്ങയുടെ കൂടുംബത്തെ പരിചരിക്കേണമെന്നാണ് എന്റെ താല്പര്യം.

പ്രതാപ—ഇനിയും നിങ്ങളാരാണെന്നു പറഞ്ഞില്ലല്ലോ. മേഘർ—സ്മികളുടെ പോരിഞ്ഞിട്ടെന്താണ് അവിടേക്കു് ആവശ്യം?

പ്രതാപ—അച്ഛന്റെ പേരു പറഞ്ഞാൽ മതി.

മേഘർ—എന്റെ പിതാവു് അങ്ങയുടെ പരമശത്രുവാണെങ്കിലും ഞാനിപ്പോൾ അങ്ങയുടെ ആശ്രമത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നുവല്ലോ. എന്റെ അച്ഛന്റെ പേരു കേട്ടാൽകൂടി എന്നെ പരിത്യജിക്കുകയില്ലെന്നു സത്യം ചെയ്യുന്നതുവരെ ഞാൻ എന്റെ പേരു പറുകയില്ല.

പ്രതാപ—ഞാൻ ക്ഷത്രിയനാണ്. ആശ്രിതപരിത്യാഗം ക്ഷത്രിയധർമ്മമല്ലെന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചുകൊള്ളൂ.

മേഘർ—എന്റെ അച്ഛൻ—

പ്രതാപ—പറയു, പറയു

മേഘർ—എന്റെ അച്ഛൻ—അങ്ങയുടെ പരമശത്രുവായ ആകുബർ ചക്രവർത്തിയാണ്.

(പ്രതാപസിംഹൻ നിശ്ചേഷ്ടനായി സ്വപ്നനേരം തീവ്രദൃഷ്ടിയോടെ മേഘരുടെ നേരെ നോക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—നിങ്ങൾ എന്നെ വളരിക്കുകയല്ലല്ലോ.

മേഘർ—രാണാതിരുമനസ്സേ; ഞാൻ എന്റെ ആയുഷ്കാലത്തിനിടക്കു് ഒരുവനെയും ചതിക്കുന്നതിനുദ്യമിച്ചിട്ടില്ല.

പ്രതാപ—ആകുബറുടെ പുത്രി എന്റെ സമീപത്തുവരുവാനെന്താണു കാരണം?

മേഘർ—ഞാൻ ചാടിപ്പോന്നതാണ്.

പ്രതാപ—എന്തിനുവേണ്ടി?

മേഹർ—വരയാം.

ഈ—എനിക്കു മനസ്സിലായി; ഇവർ മേഹരാണ്

പ്രതാപ—നീ ഈ സ്ത്രീയെ അറിയുമോ?

ഈ—അച്ഛാ, ഞാൻ ഇവരെ അറിയും. ഇവർ ആകു
ബറുടെ പുത്രി മേഹറുനീസയാണ്.

പ്രതാപ—എവിടെവെച്ചാണ് പരിചയം?

ഈ—ഫൽദിലാട്ടി യുദ്ധാങ്കണത്തിൽവെച്ച്.

പ്രതാപ—(വിസ്മയത്തോടെ എഴുന്നീറ്റു) മേഹറുനീ
സേ; നിങ്ങളെന്റെ ശത്രുപുത്രിയായാലും ഇപ്പോൾ
എന്റെ ആശ്രയത്തിലാണല്ലോ വന്നിരിക്കുന്നത്. ഇ
പ്പോൾ എന്റെ അവസ്ഥ കരുതുകയും ആശ്രയപ്രദമ
ല്ലാ; ഞാൻ സ്വയമേവ നിരാശ്രയനാണ്. എന്നാ
ലും ഞാൻ നിങ്ങളെ ഇവിടെ താമസിപ്പിച്ചുകൊ
ള്ളാം, കരിക്കലും തൃജിക്കുകയില്ല. വത്ര, അകത്തേക്കു
പോകാം. കുട്ടികളുടെ അമ്മയുടെ അരികിലേക്കു പോ
കുക.

(എല്ലാവരും ഗൃഹയിലേക്കു പോകുന്നു.)

—~~ശ്ലോ~~—

നാലാമങ്കം.

രംഗം 1

സ്ഥാനം—ഫിൻസഹാരദുർഗ്ഗം.

സമയം—ഉച്ച.

[ശക്തസിംഹൻ തറിയെ തോട്ടത്തിൽ ലാത്തുന്നു]
ശക്ത—സഖീം, ഞാൻ എത്ര ദിവസമായി ഈ ദുർഗ്ഗത്തി
ൽ സ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്നു; പക്ഷേ ആ ചവിട്ടിന്റെ
പ്രതിക്രിയയുടെ കാര്യം ഞാൻ വിസ്മയിച്ചുപോയെന്നു
താൻ വിചാരിക്കേണ്ട. ആഗ്രയിൽനിന്നു പോരുംവ
ഴിക്കു ഞാൻ അനേകം രജപുത്രസൈന്യങ്ങളെ ശേഖ

രിച്ചുകൊണ്ട് ഇവിടെ വന്ന് ഈ കോട്ട സ്വാധീനപ്പെടുത്തി. ഇതുകൊണ്ട് ഞാൻ തൃപ്തനായെന്നു താൻ വിചാരിക്കേണ്ട. തന്നോടു പകരം ചോദിക്കുന്നതിനു ഞാൻ അവസരം പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. ഈ പ്രതിക്രിയയ്ക്കുവേണ്ടി എത്ര നിരവധികളെയെന്നു ഹിംസിച്ചതും, ഇനി എത്രയാണു ഹിംസിക്കുവാൻ സംഗതിയാകുന്നത് എന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട. ഞാൻ ചെയ്തത് അന്യായമായി എന്നുണ്ടോ? ഇല്ല; തീരെ ഇല്ല. പക്ഷേ അത്തമനായ രാമചന്ദ്രനുംകൂടി സീതയെ വീണ്ടെടുക്കുന്നതിനു വേണ്ടി അനേകം സ്വാമിഭക്തന്മാരും ദേശാഭിമാനികളുമായ രാക്ഷസന്മാരെ ഹിംസിച്ചിട്ടില്ലേ?

[കുരു ഭൃതൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു]

ശക്ത—വല്ല വർത്തമാനവും കിട്ടിയോ?

ഭൃതൻ—ഉവ്വ്. റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ ബിരൂരിലെ കാട്ടിലാണു. മാനസിംഹൻ കോമളമീരയെ ദാമിപ്പിക്കാൻ പോകുന്നുണ്ടെന്നു കേട്ടവർത്തമാനം സത്യംതന്നെയാണ്.

ശക്ത—കുന്നാത്തരം! നാളെ ഇവിടെനിന്നുകൂടി വല്ലതുമുണ്ടാകണം! ദുർഗ്ഗാധികാരിയെ ഇങ്ങോട്ടയക്കൂ!

(ഭൃതൻ പോകുന്നു)

ശക്ത—മാനസിംഹം! ഞാൻ നിശ്ചയമായും ഇതിനു പ്രതിക്രിയ ചെയ്തേക്കാം. അതാ ദൈവമനുനീസു വരുന്നുണ്ടല്ലോ.

[സാവധാനത്തിൽ ദൈവമനുനീസു പ്രവേശിക്കുന്നു]

ശക്ത—(ദൈവമനു മൗനമായി നില്ക്കുന്നതു കണ്ട്) എന്താണ്? എന്താ വേണ്ടത്?

ദൈവമനു—(എന്താണു പറയേണ്ടതെന്നു ശങ്കിച്ച്) നല്ലതന്നെല്ല.

ശക്ത—തണലുള്ളതു ശരിതന്നെയാണു്. വേറെ വല്ലതും പറയാനുണ്ടെങ്കിൽ പറയൂ; എന്താണമിണ്ടാത്തതു്?

ദൈത്യൻ—നാഥാ!—(വീണ്ടും മൌനിയായി നില്ക്കുന്നു)

ശക്ത—ഒരു കാര്യവുമില്ലാതെ ഈ നട്ടച്ചക്കു കേവലം നോഥാ? പ്രാണേശ്വരാ? എന്നു പറയുന്നതിനാണോ ഇത്ര ബുദ്ധിമുട്ടി ഇങ്ങോട്ടു വന്നതു്? ഈ സമയത്തു് അപ്രകാരമുള്ള സംബോധനം എത്ര അനുചിതവും അസംബന്ധവുമാണു്? നവംനവമായ പ്രേമം ഉല്പന്നമാകുന്ന സമയത്തു ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ ശോഭനങ്ങളാണു്. പക്ഷേ നമ്മുടെ അനുരാഗത്തിനു് ഒരു സംവത്സരത്തിലധികം പഴക്കംചെന്നു കഴിഞ്ഞു. ആ സ്ഥിതിക്കു് ഈ നട്ടച്ചക്കിവിടെ വന്നു് നോഥാ! പ്രാണേശ്വരാ! എന്നു പറയുന്നതു സന്ദർഭത്തിനു യോജിക്കാത്തതും അസഹ്യവുമായിട്ടാണു തോന്നുന്നതു്.

ദൈത്യൻ—നാഥാ! പുരുഷന്മാരുടെ പ്രേമത്തെ കുറിച്ചു് എനിക്കത്ര പരിചയമില്ല; പക്ഷേ സ്ത്രീകളുടെ അനുരാഗം ശാശ്വതമായിട്ടുള്ളതാണെന്നാണു് എന്റെ അഭിപ്രായം.

ശക്ത—പുരുഷന്മാർക്കു തൃപ്തിപരുമെന്നും സ്ത്രീകൾക്കുണ്ടാകയില്ലെന്നുമാണു് ഇതിന്റെ താല്പര്യം.

ദൈത്യൻ—നാഥാ! ഭാര്യഭർത്തൃസംബന്ധം ഇത്ര തൃപ്തമാണോ?

ശക്ത—സ്ത്രീപുരുഷസംബന്ധം ഇതുതന്നെയാണു്. പുരോഹിതൻ രണ്ടു നാലു ശ്ലോകങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരുവിശേഷവുമുണ്ടാകുമെന്നുതോന്നുന്നില്ല. അതിനും പുറമെ നമ്മുടെ വിവാഹസമയത്തു് അതുകൂടി ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു സാമുദായികദൃഷ്ടിയിൽ നിങ്ങൾ എന്റെ പത്നിയല്ല, വെറും പ്രേയസി മാത്രം.

ദൈവത്തോടു—(ശരീരം മുഴുവനും അരുണവണ്ണമായിത്തീർന്നു.) പ്രഭോ!

ശക്ത—ദൈവത്തോടു ഇപ്പോൾ ഇവിടേനിന്നു പൊയ്ക്കൊൾവാനു ക. സ്ത്രീകളുടെ അധരാമൃതപാനമല്ലാതെ പുരുഷന്മാർക്കു മറ്റു ചില മഹത്തരകൃത്യങ്ങൾ ചെയ്യാനാണു്.

(ദൈവത്തു തലയും താഴ്ന്നു പോകുന്നു.)

ശക്ത.—സ്ത്രീജാതി ഇപ്രകാരമാണു്! എത്ര നിസ്സാരം! എത്ര അപമാന്യം! കാമമൂലമാണു നമ്മളിവരെ സുന്ദരികളാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നതു്. അവരെത്തന്നെ കുററു പരാഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. മനുഷ്യർതന്നെ നികൃഷ്ടങ്ങളും നീചങ്ങളുമായ മൃഗങ്ങളാണു്. നാഗന്മാരായ മനുഷ്യരേക്കാൾ സുന്ദരങ്ങളല്ലാത്ത ജന്തുക്കൾ കുറയും. മനുഷ്യശരീരത്തന്നെ എത്ര അഭാസമാണു്? ഇതിനെ പോഷിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ആളുകൾ മാധുര്യമുള്ളതും, രുചികരവുമായ ഒന്നാന്തരം ഭക്ഷ്യങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കുന്നു! (അറപ്പു നടിച്ചുകൊണ്ടു്) പക്ഷേ, എത്ര നികൃഷ്ടപദാർത്ഥങ്ങളാണു പുറത്തേക്കു പോകുന്നതു്! വിചാരിച്ചു മുതലായവതന്നെ എത്ര ദുർദ്ദശമായമാണു്! മരണശേഷം ഒന്നാണു ദിവസം കിടക്കുന്നപക്ഷം ഈ ശരീരത്തിന്റെ കഥ പാശ്ചാത്യന്മാർ?

[ദുർദ്ദശയാധിവാസം പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദുർദ്ദശാധിവാസൻ—(അഭിവാദ്യംചെയ്തു) നാളെത്തന്നെ പോകേണമെന്നാണു അരുണ വിചാരിക്കുന്നതു്?

ശക്ത—അതേ. നാളെ ഉഷസ്സിൽതന്നെ. നിങ്ങളുടെ അധീനത്തിൽ ആചാരം യോഗാക്കളണ്ടല്ലാ ദൈവത്തുനിന്നു ഇവിടെ താമസിക്കുന്നവനുള്ള രഹസ്യം ആക്കം മനസ്സിലാക്കത്തു്.

ദുർദ്ദശ—കല്പനപോലെ.

ശക്ത — എന്നാൽ പൊക്കോള.

(ദുർഗ്ഗാധ്യക്ഷൻ പോകുന്നു)

ശക്ത — സഖീ! ആകുബർ! മുഗൾ സാമ്രാജ്യം! നിങ്ങളുടെ അഭിമാനങ്ങളെല്ലാം കരേസമയത്തുതന്നെ ഞാൻ നശിപ്പിച്ചുകളഞ്ഞേക്കാം

(പോകുന്നു.)

രംഗം 2.

സ്ഥാനം — നൗറോജ് ഉത്സവം.

സമയം — സന്ധ്യ.

(പുരോഭാഗത്തു മാലകളും വെളിച്ചം കൊണ്ടു രേഖ നില്ക്കുന്നു. അവൾ ഇടംകൈത്തണ്ടു മേശമേൽ വെച്ചു കൈപ്പടം കൊണ്ടു കണ്ണും താങ്ങി, അങ്ങുമിങ്ങും ലാത്തികൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്രീകളെ നോക്കിക്കാണുന്നു. തത്സമയം അതിമനോഹരമായ വസ്ത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ട് ഒരു സ്രീരത്നം അവിടേക്കു ചെല്ലുന്നു.)

സ്രീ — നിങ്ങളെന്താണു നില്ക്കുന്നത്?

രേഖ — പൂമാല.

സ്രീ — ഇങ്ങോട്ടു തരൂ, നോക്കട്ടെ. ഈ പുഷ്പത്തിന്റെ പേരെന്താണ്?

രേഖ — പാരിജാതം.

സ്രീ — പേരു വിശേഷംതന്നെ, പക്ഷേ മാല നന്നു ചെറിയതാണ്. വിലയെന്തു്?

രേഖ — അഞ്ചു മോഹർ.

സ്രീ — ഇതാ അഞ്ചു മോഹർ. മാല ഇങ്ങോട്ടു തരൂ. ഞാൻ ഈ മാല ചക്രവർത്തിയുടെ കണ്ണത്തിൽ ചാത്തു.

(മാലയുകൊണ്ടു പോകുന്നു)

രേവ — ഈ സ്ത്രീ ചക്രവർത്തിനിതന്നെയാണു സംശയമില്ല. ചക്രവർത്തിയെ ഒരിടത്തും കാണാനില്ലല്ലോ.

(മരൊരു തരുണി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

തരുണി— ഈ പൂമാലകൾ വില്പനയ്ക്കുവെക്കാനോ?

രേവ— അതേ.

തരുണി— ഇങ്ങോട്ടു തരൂ; നോക്കൂ. (ഒരു മാലയെടുത്തു നോക്കിയശേഷം മരൊരുണെടുത്തു.)

തരുണി— ഇതെന്തു പുഷ്പമാണ്?

രേവ— കടമ്പിൻപൂവാണ്.

തരുണി— ഇതാ വിലയെടുത്തുകൊള്ളൂ. (ചില നാണയങ്ങൾ കൊടുത്തു മാലയ്ക്കൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.)

രേവ— ഇത് എന്തൊരു മഹത്തരമായ ഉത്സവമാണ്! ഇവിടെ കിട്ടാത്ത വസ്തുക്കളില്ല. കാശ്മീരത്തെ സാൽവകൾ, ജയപുരത്തെ വിചിത്രപ്പാത്രങ്ങൾ, ചീനത്തെ മൺ പാവകൾ, തുർക്കിസ്ഥാനത്തെ പരവധാനികൾ, സിംഹളത്തിലെ ശംഖുകൾ ഇത്രാദി സൂചിപ്പിക്കുകയും ഇവിടെ കിട്ടും. ഞാൻ ഇതുവരെ ഇത്ര കേമമായ ഉത്സവം കണ്ടിട്ടില്ല.

[കണ്ഠത്തിൽ മാലയും ചാർത്തിക്കൊണ്ട് ആകുബർ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ആകുബർ— ഈ മാലകെട്ടിയതാരാണ്?

രേവ— തിരുമനസ്സ്! ഞാനാണ്.

ആകുബർ— നിങ്ങൾ മഹാരാജമാനസിംഹന്റെ സോദരിയാണോ?

രേവ— അതേ.

ആകുബർ— (സ്വഗതം) സഖിം ഭ്രാന്തുവിടിച്ചോടിനടക്കാനുള്ള കാരണം മനസ്സിലായി. ഇവൾ ഇത്ര വലിയ സാമ്രാജ്യത്തിലെ യുവരാജാവിന്റെ പത്നിയായിരിക്കത്തക്ക യോഗ്യതയുള്ളവളാണു, സംശയമില്ല. (രേവ

യോടു) കൊണ്ടുവത്ര, നിങ്ങളുടെ മാലകളെല്ലാംകാണ
ട്ടെ (എല്ലാം നോക്കിയതിനുശേഷം) ഇതിനെല്ലാംകൂടി
വിലയെന്താണു ?

രേവ—ആയിരം മോഹർ.

ആകുബർ—ഇതാ എടുത്തുകൊള്ള. നിങ്ങളുടെ മാലക
ളെല്ലാം ഞാൻ വാങ്ങുന്നു.

(ആകുബർ മോഹർ എണ്ണിക്കൊടുത്ത മാലകളെ
ല്ലാം എടുക്കുന്നു)

രേവ—ഞാൻ ഇവയെല്ലാം ചക്രവർത്തിയിരുമനസ്സിലെ
കയ്യിൽതന്നെ തന്നെക്കുറേനോ?

ആകുബർ—വേണം.

(പോകുന്നു)

രംഗം മാറുന്നു !.

സ്ഥാനം—അതേ ഹൈദരാബാദ് ഉത്സവം.

സമയം—രാത്രി.

[ചില നാടകികൾ നൃത്തം ചെയ്തുകൊണ്ടു വാടുന്നു.]

തോടിരാഗം—രൂപകം താളം.

1. ഇന്നിദീവമാലകൊണ്ടലങ്കരിക്കയാ _
ലീനഗർഭിയായിത്തോളിച്ചിടുന്നു.
2. സുന്ദരങ്ങളാകും ഹർമ്യസഞ്ചയങ്ങളിൽ _
വാദ്യഘോഷമുഴങ്ങുന്നു രാത്രികൾതോറും
3. ചാരുതരതോരണത്തിൽ നിന്നുവന്നിടും,
സൗരഭ്യം വരുന്നിടുന്നു ദിക്കിലെല്ലാമേ .
4. സൗരഭ്യംഭോരാശിക്കുള്ളിൽതുള്ളും-കല്ലോല
തുല്യമെല്ലാഗൃഹങ്ങളും ലാലസിക്കുന്നു

5. കീർത്തിജിതഹിമാഗേന്ദ്രൻ 'ആകുബരം മൊഗൾ ചക്രവർത്തി'ജയിക്കട്ടേ ഭാരതേശ്വരൻ.

രംഗം ചാറുന 2.

സ്ഥാനം—ഒന്നരോളം ഉത്സവസ്ഥാനത്തുനിന്നു രാജധാനിയിലേക്കുള്ള ചങ്ങിയവെളിച്ചത്തോടുകൂടിയ ഒരു മാർഗ്ഗം.

സമയം—രാത്രി.

[ജോശി വഴിയറിയാതെ തനിയെ കിടന്നു ചാറുന്നു. മറ്റൊരാളോടുകൂടി ആകുബർ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ആകുബർ—ഹേ സുന്ദരി! നിങ്ങളെന്താണു അന്വേഷിക്കുന്നത്?

ജോശി—എനിക്കു വഴിതെറ്റി. ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സു

കൊണ്ടു എനിക്കു വഴി കാണിച്ചു തന്നാൽ—

ആകുബർ—ഞാൻ ചക്രവർത്തിയാണെന്നു നിങ്ങളെങ്ങനെ മനസ്സിലാക്കി?

ജോശി—ചക്രവർത്തിയല്ലാതെ ഇതരപുരുഷന്മാരാരും ഇവിടെ

വരുകയില്ലെന്നു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്.

ആകുബർ—വളരെ ശരിയാണു്. സുന്ദരി! നിങ്ങളാരാണെന്നു ഞാൻ ചോദിക്കട്ടേ?

ജോശി—ഡർബാർ കവിയായ പുതുമിരാജന്റെ വന്തിയാണു്. മേവാഡുവംശജയാണു്. ജോശിഭായി എന്നാണു പേരു്.

ആകുബർ—നന്നായി! നിങ്ങൾ ഈ ഉത്സവത്തിനു വരുന്നുതു് ആദ്യത്തെത്തവണയാണോ?

ജോശി—അതേ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്; ഇനിക്കിവിടത്തെ വഴികൾ ലേഹം പരിചയമില്ല. അവിടന്നു ദയവുചെയ്തു് എനിക്കു മാർഗ്ഗം പറഞ്ഞുതരുമെങ്കിൽ—

ആകുബർ—ഇങ്ങോട്ടുവരുവാനുള്ള വഴി വളരെ ഏഴുപു

മാണ്, പക്ഷേ ഇവിടെനിന്നു പുറത്തു കടക്കുന്നതിനു വളരെ പ്രയാസമാണ് എന്നു നിങ്ങൾ ധരിച്ചിട്ടില്ലേ? ഒരു സമയം നിങ്ങൾ —

ജോശി—അവിടന്നു ദയവു ചെയ്തു എനിക്കു പോകാനുള്ള വഴി പറഞ്ഞു തന്നു. ഇതിൽ കൂടെ പോകാമോ?

(പോകുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

ആകുബർ — (വഴിതടഞ്ഞു്) നിങ്ങൾ ദയവുചെയ്തു് ഇത്രത്തോളം വന്നുവല്ലോ, ഇനി എന്റെ ശയനമുറിയിൽ കൂടി പ്രവേശിച്ചിട്ടു പോകുന്നതിനു കരുണയുണ്ടാകണം.

ജോശി—അവിടന്നു വഴിമാറി നിൽക്കൂ.

ആകുബർ — നിങ്ങൾ രീരെ കഥയില്ലാത്തവളാണ്! എനിക്കു സുന്ദരികളെ എത്ര ബഹുമാനമാണെന്നു നിങ്ങൾ പക്ഷേ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരിക്കാം. ഫേ മറോ ഹരാംഗി! — (മുന്നോട്ടു് ചെല്ലുന്നു.)

ജോശി—ചതുവത്തായുടെ ദാഗ്രഹങ്ങളെ സാധിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയാണു വഷംപ്രതി ഇപ്രകാരമുള്ള ഉത്സവം നടത്തുന്നതെന്ന് എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഇതാധരണീരതങ്ങളിൽ അപമാണസാമന്ത്രിം കാണിക്കുന്നതുപോലെ ഇതാതരുണീരതങ്ങളിൽ വിഹരണസാമന്ത്രിം കാണിക്കുന്നതിനും ചതുവത്തിന്നു വൈദഗ്ദ്ധ്യമുണ്ടെന്നു മൃഗയാണെന്നിലും എനിക്കിപ്പോൾ ബോധം വന്നു. പക്ഷേ സ്വന്തരാജധാനിയിൽവെച്ചു ഒരു കലശ്ശിയെ അവമാറിക്കത്തക്ക വിചാരം നിർദ്വജ്ജനമാണ് അങ്ങനും എന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ കൂടി വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. അവിടന്നു വഴിമാറിനിൽക്കൂ.

ആകുബർ—ഞാൻ വിചമതിക്കാത്ത രത്നാഭരണങ്ങളണിയിച്ചു നിങ്ങളെ ഗൃഹത്തിലേക്കയക്കാം.

ജോശി—പരമേശ്വര! ഇത്രം കേൾക്കേണ്ടിവന്നു!

ആകുബർ—ഞാൻ നിങ്ങൾക്കൊരു ദേശം തന്നേക്കാം

ജോശി—അവിടത്തെ ദേശത്തെ ഏന്റെ കാര്യകൊണ്ടു മദ്ദിക്കുന്നു.

ആകുബർ—പ്രിയേ! കോവംകെണ്ടു് അരുണമായി തീർന്നിരിക്കുന്ന വണ്ണം നിങ്ങളുടെ സ്വതസ്സിദ്ധമായ കാന്തിയെ ഉത്തേജിപ്പിക്കുന്നു. ഇന്നു നടന്ന സംഗതിയെപ്പറ്റി ഞാൻ ആരോടും ശബ്ദിക്കുകപോലും ചെയ്തില്ലെന്നുതന്നെയല്ലാ മേലിൽ നിങ്ങളോടൊന്നും ആവശ്യപ്പെടുകയില്ലെന്നും ഞാൻ വാശത്തോ ചെയ്യാം. നിങ്ങൾക്കു മാനഹാനി വരികയില്ലെന്നു മാത്രമല്ലാ ശ്രേയസ്സു വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യും. നിങ്ങളുടെ ഗർവ്വമയ മസ്തകം കുറേക്കൂടി ഉന്നമിക്കുകയല്ലാതെ ഒരിക്കലും നമിക്കേണ്ടിവരികയില്ല. വരൂ; നടക്കൂ.

(ആകുബർ മുന്നോട്ടു ചെന്നു ജോശിയുടെ കൈ പിടിക്കുന്നു.)

ജോശി—(പെട്ടെന്നു കൈകുത്തി വിട്ടവിട്ടു് അരയിൽ നിന്നു കാരാമെടുക്കുന്നു.) പാപി! ദുരാചാര! ധൂർത്ത! ഏന്റെ കയ്യിലെന്താണെന്നു ഓർമ്മവെച്ചുകൊള്ളു

(ആകുബർ പിന്നാക്കം മാറുന്നു.)

ജോശി—ഞാൻ ഹിന്ദുസ്മിയാണെന്നോർമ്മവെച്ചുകൊള്ളു. കലാശാരകന്മാരായ ചില രാജാക്കന്മാർ തങ്ങളുടെ പത്നിമാരെ ഈ പൈശാചികമായ ഉത്സവത്തിനു ഉന്തിത്തള്ളി അയച്ചു തങ്ങളുടെ മാനം വിരമ തിന്നുന്നു—ഇവർ ഹിന്ദുക്കളാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഇക്കാലത്തു് അസംഖ്യം ഹിന്ദുക്കൾ തങ്ങളുടെ കലധർമ്മത്തെ പരിത്രജിച്ചിട്ടുണ്ടു്. പ്രജകളുടെ രക്ഷിതാവും ചക്രവർത്തിയുമായ അങ്ങു് ഇപ്രകാരം വീചക്രത്വം ചെയ്യുന്നതു യുക്തമല്ല. റോക്കു, ഇനി ഏതെന്നതൊട്ടുവെങ്കിൽ (കത്തി ഉയർത്തിക്കൊണ്ടു്) ഈ കാരം കൊണ്ടു മറുപാറ പിളർക്കും!

ആകുബർ—ഇല്ലാ, ഇല്ലാ. നിങ്ങൾ വ്യക്തമായി ശുണി
യെടുക്കേണ്ടാ. ഞാൻ പവിത്രകുലായ സ്ത്രീകളെ ഹൃദ
യംഗമമായി അഭിനന്ദിക്കുന്നു. ഞാൻ ഒരിക്കലും ഒരു
സ്ത്രീയുടേയും ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധമായി അവളെ സ്തു
തിച്ചിട്ടില്ല. ആകുബർ മഹമ്മുദ്ജെനെ സ്വയം അ
ന്ദിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും മഹത്വത്തെ അറിയുന്നവനാണ്.
വത്ര, ഞാൻ നിങ്ങളെ പുറത്താക്കിത്തരാം.
(ജോശി ആകുബറുടെ പിന്നാലെ പോകുന്നു)

രംഗം ൩.

സ്ഥാനം—പുത്മിരാജന്റെ മുറി.
സമയം—രാത്രി.

[പുത്മിരാജൻ കവിതയുണ്ടാക്കുന്നു.]

ബ്രഹ്മലോകേ യഥാ ബ്രഹ്മ സുഖലോകേ യഥാ വൃഷാ |
ഗന്ധർവ്വം + തഥാ സമ്രാഡാകുബർ പാലയതേ സ്വ
കാൻ ||

പുത്മി—ഇതിന്റെ മൂന്നാംപാദത്തിന്റെ ഹൃദസ്സു ശരി
യായിട്ടില്ല. ഒരു ചകാരം ചേർത്താൽ തരക്കേടില്ല.

[ജോശി പ്രവേശിക്കുന്നു]

പുത്മി—എന്താ ജോശി; ഉത്സവം കണ്ടു മടങ്ങി വ
ന്നുവോ?

ജോശി—ഉവ്വ്. നാഥാ കണ്ടു മടങ്ങിവന്നു!

പുത്മി—വാസ്തവം പറയൂ; വളരെസ്സന്തോഷമായില്ലേ?
ഞാൻ ആദ്യംതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ? ഇപ്രകാരമുള്ള ഉ
ത്സവം ലോകത്തൊരിടത്തും ഉണ്ടാകയില്ല. ചക്രവ
ത്തിയുടെ യോഗ്യതക്കു തക്കവണ്ണമുള്ള ഉത്സവമാണ്.
(വീണ്ടും അതേ കവിതതന്നെ ചൊല്ലുന്നു.)

ബ്രഹ്മലോകേ യഥാ ബ്രഹ്മാ സുരലോകേ യഥാ വൃഷാ |
ഗന്ധർവ്വം ച തഥാ സമ്രാ-ഡാകുബർ പാലയതേ സ്വ
കാൻ ||

ജോശി—ഞാൻ അങ്ങയെ ധിക്കരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള കവിതയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന അങ്ങയുടെ ശിരസ്സു ലജ്ജകൊണ്ടു നമിക്കുന്നില്ലല്ലോ! നാവു് അററു. പോകുന്നില്ലല്ലോ! ഇപ്രകാരമുള്ള മുമ്പുതീ—

പുതമി—എന്താ ജോശി, ഇതിലെന്താണു് അസത്വം? ചക്രവർത്തി യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈ സ്തുതിക്കു് അർഹനാണെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം. അദ്ദേഹത്തെ ഇതിലധികം പ്രശംസിച്ചാൽകൂടി അതു് അതിശയോക്തിയായിരിക്കുകയില്ല. അദ്ദേഹം തന്റെ ബാഹുബലം കൊണ്ടു കാബൂൾ മുതൽ ബങ്കാളം വരെയുള്ള ദേശമെല്ലാം പിടിച്ചടക്കി, ഹിന്ദുക്കളേയും മുസ്ൽമാന്മാരേയും ഒരു പ്രേമസൂത്രംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു—

ജോശി—ഹാ ഹാ, പറയു—അദ്ദേഹം ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാരുടെ സ്ത്രീകളെ തന്റെ ഭോഗസാധനങ്ങളാണെന്നു കൂടി വിചാരിച്ചുവരുന്നു —

പുതമി—എന്നാൽ നിങ്ങൾ ആകുബെറ കണ്ടിട്ടില്ല, അതുകൊണ്ടാണു് ഇപ്രകാരം സംസാരിക്കുന്നതു്.

ജോശി—നാഥാ! കണ്ടു, ഞാനിന്നു കണ്ടു. കാരണം ഇന്നെന്നെസ്സർമായിച്ചില്ലെങ്കിൽ അങ്ങയുടെ ധർമ്മത്തിനും ആകുബെറുടെ വേശ്യാസ്ത്രീകളുടെ വർഗ്ഗത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടമായിരുന്നു!

പുതമി—ഹൈ! എന്താണു പറയുന്നതു്?

ജോശി—പറയുന്നതെന്താണെന്നോ? അങ്ങുന്നു ക്ഷത്രിയനോ, മനുഷ്യനോ, അഥവാ ഒരു പുരുഷനോ ആണെന്നു വരുകിൽ ഇതിന്നു പ്രതികൂല ചെച്ചുണ്ണം. അല്ലാത്തപക്ഷം ഞാൻ അനാഥയാണെന്നു വിചാരിക്കും.

ഞാൻ വിധവയാണെന്ന്. പത്നീഭാവത്തിൽ എന്തെങ്കിലും സ്ത്രീക്കുണ്ടെന്നതിനുപോലും അങ്ങനെയൊരിക്കലുമുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടോ—എന്താണു മിണ്ടാത്തത്? ഭീരുക്കളും കുലപാഠസനന്മാരും, ചൊന്നയില്ലാത്തവരും, പ്രാണഭയം നിമിത്തം ശങ്കിതന്മാരുമായ ഹിന്ദുനാമധാരികളെ കണ്ടിട്ട് എനിക്കു പുരുഷവംശത്തോടുകൂടി വെറുപ്പുതോന്നുന്നു. ഇപ്പോൾ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി നമ്മളെല്ലാവരും വാളെടുക്കണം. കഷ്ടം! ഒരു അസ്പഷ്ടമായവനൻ വന്നു എന്നു കണ്ടുത്തോടണയ്ക്കുന്നതിനിച്ഛയോടെ എന്റെ കൈ കടന്നുപിടിച്ചു. എന്തൊരു കഥയാണു്! ഇതു കേട്ടുകൊണ്ടു് അങ്ങനെയൊരു സ്വസ്ഥനായി നില്ക്കുന്നുവല്ലോ.

പുത്ഥി—ഇസ്സംഗതി വാസ്തവംതന്നെയാണോ?

ജോശി—വളരെ യഥാർത്ഥമാണു്. ഒരു കുലസ്ത്രീ അസത്യമായി തന്നെത്താൻ കുറപ്പെടുത്തുന്നതു സംഭാവ്യമാണോ? ഇതിലും അധികമായി വല്ലതും അറിയേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അങ്ങു പോയി സ്വന്തജ്യേഷന്റെ ഭാര്യയോടു ചോദിക്കൂ. അവൾ തന്റെ പാതിവ്രത്യത്തേയും ധർമ്മത്തേയും കൈവെടിഞ്ഞു് ആക്രമം ദാനംചെയ്ത ഭ്രഷണങ്ങളുമണിഞ്ഞുകൊണ്ടു നന്നോഷത്തോടെ ഗൃഹത്തിലേക്കു മടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ സഹോദരൻ രായസിംഹൻ ഒട്ടും ശങ്കിക്കാതെ ഈ കുലടയെ തന്റെ ഗൃഹത്തിൽ കയറി പാർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ധനം വാങ്ങി പത്നിമാരെ പരപുരുഷ സംസർഗ്ഗം ചെയ്യുന്നതിനുകൂടി ആയുർവംശക്കാർ ലജ്ജയില്ലാത്ത കാലം വന്നുവല്ലോ! ആയുർവർത്തത്തിനു് ഇത്ര അധോഗതി സംഭവിച്ചുവല്ലോ! നിന്ദനം തന്നെ.

(ക്രോധത്തോടെ പോകുന്നു)

പുത്ഥി—ഈ കേട്ടതെന്താണു്! ഇതെല്ലാം ശരിതന്നെയാണോ? എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു് എനിക്കു മന

സ്സിലാകുന്നില്ല. അഥവാ എന്നെക്കൊണ്ടെന്നു കഴി
യു? എന്നിക്കൊരു ഉപായവും തോന്നുന്നില്ല.

രംഗം 4.

സ്ഥാനം—പദ്മതമര.

സമയം—സന്ധ്യ.

[ഇര രോഗാതുരയായി കിടക്കുന്നു. സമീപത്തു മേ
ഫരനീസ ഇരിക്കുന്നു.

ഇര—മേഫർ!

മേഫർ—എന്താണു ജ്യേഷ്ഠത്തി!

ഇര—അമ്മ കുറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഏഴുനേര പുറത്തേയ്ക്കു
പോയതെന്തിനാണു്? ഞാൻ മരിക്കാൻ പോകുന്നതു
കൊണ്ടാണോ?

മേഫർ—അല്ല. അങ്ങനെ പറയരുതു്!

ഇര—പരാഞ്ഞാലെന്താണു്? ഇതിനേക്കാൾ വാസ്തവമാ
യ മറ്റൊരു സംഗതി ലോകത്തിലുണ്ടോ? ആയുസ്സ്
എത്രകാലത്തേയ്ക്കുണ്ടെന്നു നിണ്ണയിക്കുവതും; എങ്കിലും
മൃത്യു ശാശ്വതമാണു്. ജീവനത്തെ മായയെന്നോ ഭ്രമ
മെന്നോ എന്തുതന്നെ നാമകരണം ചെയ്യാലും വേ
ണ്ടില്ലാ; മരണം ഉറച്ച കാര്യമാണു്—ധ്രുവമാണു്. മൃ
ത്യുരൂപിയായ സമുദ്രത്തിലെ തരംഗങ്ങൾക്കു തുല്യം
ജീവികൾ അല്പസമയം ഇളകിക്കൊണ്ടിരുന്നതിനുശേ
ഷംവീണ്ടും അതിർത്തന്നെ ലയിക്കുന്നു. അനാദിയായി
രിക്കുന്ന അവിദ്യാ നിദ്രയിൽപ്പെട്ടുകിടക്കുന്ന ഈജീവൻ,
കളുക്കുടിയൻറെ സ്വപ്നത്തോടു തുല്യം ആവിർഭവിക്കുക
യും തിരുഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

മേഫർ—എന്താണു്?

ഇര—നോക്കൂ; നിങ്ങൾ മുഗൾരാജകന്യകയും, ഞാൻ രജപുത്രകന്യകയുമാണ്. നിങ്ങളുടെ അച്ഛനും എന്റെ പിതാവും ബലവൈരികളുമാണ്. അന്യോന്യമുഖദർശനംകൂടി കാണിക്കാതിരക്കിത്തക്കവിധം പരമശത്രുക്കൾ. പക്ഷെ നിങ്ങളെന്റെ സഖിയാണ്. പൂർവ്വജനാജ്ഞിതമായ മൈത്രിയാണെന്നു തോന്നുംവണ്ണം നാം തമ്മിലുള്ള സ്നേഹം ദുഃശതയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. നമ്മൾതമ്മിൽ പരിചയമായിട്ട് അല്പദിവസങ്ങളേ ആയിട്ടുള്ളൂ. നമ്മുടെ പ്രഥമദർശനമുണ്ടായത് എളിയപ്പുറന്റെ കൂടാരത്തിൽവെച്ചാണ്. മേഘറിനോമ്മയില്ലേ?

മേഘർ—ഉവ്വു; നല്ല കാര്യമുണ്ട്.

ഇര—അതിനുശേഷം സ്വപ്നത്തിലാരോ വന്നു നമ്മെ സ്നേഹപാശംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചു ആ സ്വപ്നം അല്പനേരത്തിനുള്ളിൽ മാഞ്ഞുപോയെങ്കിലും വളരെ മാധുര്യമുള്ളതാണ്. ഇവിടെക്കൂടും സംഗമത്തിനിടവരാത്തവിധം ഞാൻ നിങ്ങളോടു വേർപിരിയുമെന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നു.

മേഘർ—വീണ്ടും സംഗമം സംഭവിക്കും—എവിടെവെച്ചു?

ഇര—(ആകാശത്തിലേക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു) അവിടെ വെച്ചു! ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കുസ്ഥാനം കാണാൻ സാധിക്കുകയില്ല. സൂര്യന്റെ തീവ്രപ്രകാശത്തിൽ അസംഖ്യം നക്ഷത്രങ്ങൾ ഒളിഞ്ഞുകിടക്കുന്നതുപോലെതന്നെ ജീവനത്തിന്റെ പ്രകാശത്തിൽ മൃത്യുവുമൊളിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു. ജീവന്റെ ഈ തേജസ്സു കെടുന്ന സമയത്തു് ആ അപൂർവ്വതേജോമയമായ രാജ്യം മിന്നി പ്രകാശിച്ചു തുടങ്ങും. ഹാ! ആ കാഴ്ച എത്ര മനോഹരമാണ്!

(മേഘർ മൌനമായി ഇരയുടെ മുഖത്തു നോക്കുന്നു.)

ഇര—നോക്കൂ. മേഘർ! നിങ്ങൾക്ക് ആകാശം കാണാൻ നില്ലേ? എത്ര നീലവും സുന്ദരവുമാണ്! സന്ധ്യാസമയ

തു സൂര്യസ്നേഹം കണ്ടാൽ ഉതകിയ തങ്കപ്രവാഹത്തിൽ ഈ പൃഥ്വികൂടി ഒഴുകിപ്പോകുമോ എന്നു തോന്നാം! ആകാശത്തിൽ വിവിധവണ്ണമായ ഈ മേഘമാല അതതു വണ്ണങ്ങളോടുകൂടി ക്രീഡിക്കുന്നത് കണ്ടാൽ ശബ്ദശൂന്യമായ രാഗിണിയുടെ മറയ തോന്നും. ഇക്കാരണ വസ്തുക്കളെല്ലാം യഥാർത്ഥങ്ങളാണെന്നു മേഘർ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ?

മേഘർ—അല്ലാത്തപക്ഷം ഇന്നു കണ്ടവയെത്തന്നെ നാളെയും കാണുന്നതെങ്ങനെയായാൻ?

ഈ—ഇവയെല്ലാം വാസ്തവികസന്ദർഭത്തിന്റെ പ്രതിബിംബം മാത്രമാണ്. പരമാത്മികസന്ദർഭം തിരശ്ശീലകൊണ്ടു മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ സൂര്യന്റെയും ഈ ആകാശത്തിന്റെയും പിന്നിൽ—

മേഘർ—(മൗനമാനി ഈയുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഈ—(അല്പനേരം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം) എനിക്ക് ഉറക്കം വരുന്നു. ഞാൻ ഉറങ്ങട്ടെ.

[വതുകെ വതുകെ പ്രതാപസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

പ്രതാപ—(വതുകെ) ഈ ഉറങ്ങുകയാണോ?

മേഘർ—അതേ, ഇപ്പോൾതന്നെ ഉറങ്ങിയേ ഉള്ളൂ.

പ്രതാപ—മേഘർ, ഇനി നിങ്ങൾ പോയി വിശ്രമിക്കൂ; ഞാൻ ഇവിടെ ഇരിക്കാം.

മേഘർ—വേണ്ട; ഞാൻ ഇരുന്നു കൊള്ളാം. പകൽ മുഴുവനും ജോലിയെടുത്തു ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അവിടുന്നുതന്നെ വിശ്രമിക്കുക.

പ്രതാപ—എനിക്ക് വിശ്രമിക്കേണ്ട. നിങ്ങൾ പോയി അല്പനേരം സ്വസ്ഥമായിരിക്കൂ. ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ ഞാൻ വിളിക്കാം.

മേഘർ—അവിടത്തെ ഇഷ്ടപോലെ. (എഴുന്നേറ്റു പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ലക്ഷ്മി എവിടെ?

മേഘർ—പചിക്ഷകയാണെന്നാണു തോന്നുന്നത്. ഞാൻ പോയി അവരെ വിളിച്ചു കൊണ്ടുവരാം.

പ്രതാപ—ജോലി കഴിഞ്ഞാൽ ഇങ്ങോട്ടുവന്നു വന്നാൽ തരക്കേടില്ലെന്നു പറയൂ.

(മേഘരണീസ പോകുന്നു)

പ്രതാപ—ഇങ്ങനെയൊണ് എന്റെ ദിനചയ്യ. മൃണാളി വസമായിട്ടു കാട്ടത്തോറും ചാർത്തിരിഞ്ഞു മുഗൾസൈന്യങ്ങളിൽനിന്നൊരുവിധം രക്ഷപ്പെട്ടു. ഭക്ഷണത്തിനു കൂടി സമയമില്ല. അതും പോരെങ്കിൽ ഇസ്സാധു കിടപ്പിലുമാണ്. കുട്ടികൾക്കുള്ളി ക്ലിപ്തസമയത്തു് അന്നുപാനാദികളില്ല. അമോരാത്രം ഇപ്രകാരം കിടന്നു ചക്രം തിരിയുന്നു. (പതുക്കെ ഇഷ്ടയുടെ സമീപം ഇരിക്കുന്നു. വെട്ടുന്നു കുട്ടികളുടെ കരച്ചൽ കേൾക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ഇന്നലെ ഞാൻ മുഗളന്മാരുടെ കൈവശം പെട്ടുപെട്ടില്ലെന്നായിട്ട് ഭയവിധം രക്ഷപ്പെട്ടു. വിശ്വസ്തനായ ഭീൽസൈന്യാധിപൻ എന്നിൽ കൃപ തോന്നിയില്ലെന്നു വരകിൽ ഞാൻ നിശ്ചയമായും അവരുടെ കൈവശം പെട്ടുമായിരുന്നു. ആ ഭീൽസൈന്യാധിപൻ എന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി സ്വപ്രാണനെ ത്യജിച്ചു. ഇപ്രകാരം എന്റെ പ്രാണശ്രാണത്തിനിടയിൽ എത്ര വീരഭക്തസരികൾക്കാണ് പ്രാണാപായം വന്നിട്ടുള്ളതു്? ആ വീരശിഖാമണികളുടെ പത്നികൾ അനാഥകളും വിധവകളുമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അവരുടെ സന്താനങ്ങൾ നിരാശ്രയന്മാരായി. ഇതിനെല്ലാം കാരണഭൂതനാരാണ്? ഞാനല്ലാതെ മറ്റാരാണ്? എന്റെ പ്രതിജ്ഞ ഇവി അധികകാലം നിലനില്ക്കുകയില്ലെന്നു തോന്നുന്നു, എന്റെ ശ

പഥത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനു ഞാൻ തീരെ അസമർത്ഥനായിത്തീർന്നുപോയി.

[ലക്ഷ്മി പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ലക്ഷ്മി—ഇതര ഉറങ്ങുകയാണോ?

പ്രതാപ—അതേ, ഉറങ്ങുകയാണ്. എന്തിനാണു കുട്ടികൾ നിലവിലിട്ടത്?

ലക്ഷ്മി—അവരിരുവരുംകൂടി റൊട്ടി തിന്നുന്ന സമയത്തു് ഒരു കാട്ടുപൂച്ച വന്നു റൊട്ടി കടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി.

പ്രതാപ—ഇന്ന് അവരെന്താണ് അത്താഴം കഴിക്കുക?

ലക്ഷ്മി—എന്റെ ഭാഗമറി ഞാൻ അവർക്കു കൊടുത്തു. ഒരു പട്ടിണികൊണ്ടെന്നും നമുക്കു കേടു പറുകയില്ലല്ലോ.

പ്രതാപ—(അല്പനേരംമിണ്ടാതിരുന്നതിനുശേഷം)ലക്ഷ്മി!

ലക്ഷ്മി—നാഥാ!

പ്രതാപ—ലക്ഷ്മി, എന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണു നിങ്ങൾക്കികഷ്ടമെല്ലാം അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നതു്. ഇനി അധികം ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടിവരികയില്ല. ഞാൻ ശത്രുഭടന്മാരുടെ കയ്യിലകപ്പെടുവാൻ ഭാവിക്കുകയാണ്.

ലക്ഷ്മി—പ്രഭോ! എന്തു്?

പ്രതാപ—ഞാൻ തീരെ അശക്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

നിങ്ങളുടെ കഷ്ടപ്പാടു കാണുമ്പോൾ എന്റെ നെഞ്ഞുരുക്കുന്നു കറുക്കന്മാർക്കു തുല്യം ഗുഹകളിലും മുടിലുകളിലും എത്ര കാലം ഒളിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കും? ഉദരപൂരണത്തിനുതക്ക ഭക്ഷണമോ വസിക്കുന്നതിനൊരു വസതിയോ ഇല്ല. അതും പോരാ; ഒരു ദിവസമെങ്കിലും സുഖനിദ്ര ചെയ്യുന്നതിനുകൂടി സാധിക്കുന്നില്ല. എനിക്കിതുകൊണ്ടെന്നും കൂസലില്ലെങ്കിലും നിങ്ങൾ—

ലക്ഷ്മി—ഞാൻ!—നാഥാ! അങ്ങയുടെ ആജ്ഞയെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതാണ് എനിക്ക് ഏറ്റവും ആനന്ദകരം.

പ്രതാപ--കഷ്ടപ്പാടുകളെസ്സഹിക്കുന്നതിന് ഭരതിരുണ്ട്.

ഞാൻ പുരുഷനാകുന്നതുകൊണ്ട് സർവ്വവും സഹിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തി എനിക്കു സ്വതസ്സിദ്ധമാണ്. പക്ഷെ പ്രകൃത്യാ അബലകളായ സ്ത്രീകൾക്കിതിൻ തക്ക ബലമുണ്ടാകുകയില്ല.

ലക്ഷ്മി--ഞാനൊരു സ്ത്രീയാണെന്നു വിചാരിച്ച് അങ്ങ് എന്നെ ഇപ്രകാരം അവമാനിക്കരുത്. പതിയുടെ സുഖത്തെ തന്റേതായി കരുതുന്നതിനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദുഃഖങ്ങളെ മൗനമായി പങ്കുകൊള്ളുന്നതിനും സ്ത്രീകൾക്കറിയാം. അബലകൾക്കു പലപ്രകാരത്തിലും ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ സഹിക്കേണ്ടതായിവരുന്നു. അവയുടെ ജീവിതത്തെ ഏകദേശമനുഭവിക്കുന്നതിൽ ഉദ്യമമാണ്. സ്വാർത്ഥപരിത്യാഗം തങ്ങളുടെ കർത്തവ്യമാണെന്നു മാത്രമല്ല, പരമാനന്ദമാണെന്നുകൂടി അവർ വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ട്. നാഥാ! അങ്ങയുടെ കാലിൽ ഒരു ചെറിയ മുറിവു പറ്റിയാൽകൂടി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ എത്ര വേദനയുണ്ടെന്ന് അവിടെക്കറിയാമോ? തനപംഗികളായ ഞങ്ങൾ മാതാപിതാക്കന്മാരെ പ്രാണതുല്യം സ്നേഹിക്കുകയും, പതിയെ ഈ ശപരംഗമായി കരുതിക്കൊണ്ട് തങ്ങളുടെ സർവ്വസ്വത്തെയും അദ്ദേഹത്തിൽ അർപ്പിക്കുകയും, ഹൃദയരാകതം കൊടുത്തിട്ടു സമുദായത്തെ രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

പ്രതാപ--ഞാൻ മൂലം ഈ സാധുക്കളികൾക്കുകൂടി ഇപ്രകാരം കഷ്ടതകളനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ!

ലക്ഷ്മി--ഒരു രാജാവിന്റെ ധർമ്മം പ്രജാപരിപാലനമോ സ്വസന്താനപരിപാലനമോ?

പ്രതാപ--ലക്ഷ്മി, നിധനുയാണ്. നിനക്കു സദാശയായ സ്ത്രീ ഈ ലോകത്തിലില്ല. സർവ്വസ്വനാശം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ സമയത്തുകൂടി നിങ്ങളെന്ന് അ

ധഃപതിക്കുന്നതിനനുവദിക്കുന്നില്ല. എന്നെക്കൊണ്ടൊന്നും സാധിക്കുകയില്ല. ഞാൻ ദുർബ്ബലനാണ്, നിങ്ങൾതന്നെ എന്നെ ബലവാദാക്കിത്തീർക്കണം. ഞാൻ അന്ധകാരത്തിൽപെട്ടു വലയുന്നു; നിങ്ങൾ എനിക്കു വെളിച്ചം കാണിച്ചുതരണം.

ഇര--അമ്മേ!

ലക്ഷ്മി--എന്താ മകളേ!

ഇര--എത്ര മനോഹരമായിരിക്കുന്നു! അമ്മേ നോക്കൂ, എത്ര കമനീയം!

ലക്ഷ്മി--എന്താണ് ഇതേ?

ഇര--ഈ ദുഃഖസമുദ്രം! ഇതിൽ ദേഹമുതലായ എത്ര ആത്മാക്കളാണ് ഒഴുകിപ്പോകുന്നത്. എത്ര തേജഃഖണ്ഡങ്ങളാണ് കാടുന്നത്. ആകാശത്തുനിന്ന് ഇടിവിടാതെ ശബ്ദബ്രഹ്മമൃതം കേൾക്കുന്നു.

പ്രതാപ--(ലക്ഷ്മിയോട്) ഇവർ സ്വപ്നം കാണുകയാണെന്നാണ് തോന്നുന്നത്.

ഇര--(ഞെട്ടിക്കൊണ്ട്) എല്ലാം മാഞ്ഞുപോയി! ഇതെന്താണ്? അമ്മേ; നമ്മളിപ്പോളെവിടെയാണ്?

ലക്ഷ്മി--മകളേ നോക്കൂ. എല്ലാവരും ഇവിടെത്തന്നെ ഉണ്ട്.

ഇര--അമ്മേ, മേഘർ എവിടെയാണ്?

ലക്ഷ്മി--വിളിക്കട്ടേ--അതാ അവർ വരുന്നു.

(മൗനമായി മേഘർ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഇര--മേഘർ എവിടെ ആയിരുന്നു? ഈ സമയത്തു് എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോയല്ലോ. നോക്കൂ, ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. വത്ര, എന്നോട് രണ്ടു വാക്കു സംസാരിക്കൂ.

ലക്ഷ്മി--മേ! ഇതേ, നീയെന്തെല്ലാമാണു പറയുന്നത്?

ഇര--അല്ല അമ്മേ, എനിക്കു പോകേണ്ട സമയമായി. നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. എനിക്കുപോലും മനസ്സിലാ

യി. ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. അതിനു മുമ്പ് എനി
ക്കു രണ്ടു വാക്കു പറയാനുണ്ട്. കേട്ടോളൂ. അപ്പോൾ തീ
രെശ്ശരീസുഖമില്ലാത്തപ്പോൾ അമ്മ എന്തിനാണ്
അദ്ദേഹത്തെ ഈ വിധ്വംസനപരമായ യുദ്ധത്തിനു
പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നത്. കഷ്ടതകളനുഭവിക്കുന്നതി
ന് അദ്ദേഹത്തിനു ഗ്രാണിയില്ല—അപ്പോ! അങ്ങന
വ്യത്യാസമായി പോരാടുന്നതെന്തിനാണ്? മനുഷ്യരെ
ക്കൊണ്ടു സാധ്യമായിട്ടുള്ളതെല്ലാം അങ്ങനെയൊക്ക
യിരുന്നു. ആകുബർ മനുഷ്യധർമ്മത്തെ കൈവെടി
ഞ്ഞു ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കുന്നതിനുള്ളതിക്കുപക്ഷം
അവിടുന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധം
ചെയ്യേണ്ട. പ്രയോജനംകൂടാതെ പ്രാണിദ്രോഹം
ചെയ്യുന്നതു കഷ്ടമല്ലേ? അങ്ങനെയല്ലാതെ വിട്ടുകൊടു
ത്തേക്കൂ. സാമ്രാട്ടിനു ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കണമെ
ന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതും എടുത്തുകൊള്ളട്ടെ അവിടുത്തെ
കൈവശമുള്ളതെല്ലാം കൊടുത്തേക്കൂ. എല്ലാം അദ്ദേ
ഹം എടുത്തോട്ടെ. ഇതെല്ലാം എത്ര കാലത്തേക്കു
നിലനില്ക്കും? ഞാൻ പോകുന്നു; എന്റെ സ്ഥാന
ത്തു മേയറെ ആക്കിട്ടു പോകുന്നു. അവളെ എന്നെ
പ്പോലെ വിചാരിക്കണം. ഏതൊരു ശുഭമുള്ളതെന്തി
ലാണു മേയർ ഇവിടെ വന്നത്! അപരിചിതനായി
ട്ടില്ലായിരുന്നെങ്കിൽ ഞാൻ ആരെയാണു പകരമാ
ക്കിട്ടു പോകുക? മേയർ നമുക്കു വ്യാവൃത്തുള്ള സ്നേഹം
പോലെ നമുക്കു പിതാക്കന്മാർ തമ്മിൽ മിത്രമായില്ല.
നിങ്ങൾക്കു സാധിക്കുമെങ്കിൽ ഇവരെ യോജിപ്പിക്ക
ണം. നോക്കൂ; മറക്കരുത്.

മേയർ—ഈരേ! ജ്യേഷ്ഠത്തി, നിങ്ങൾ പറയുന്ന വാക്കു
കൾ ശിലാരേഖപോലെ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പതി
ഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഉിലും പ്രാത്ഥന നടത്തണം; ആഗ്രയിൽ ദീപാവലി വേണം; സാധുക്കൾക്കു മുഷ്ടാനവും ഉടുപ്പുവകുളം കൊടുക്കണം; ജനങ്ങളെല്ലാവരും സത്തുഷ്ടചിത്തന്മാരായിരിക്കണം. ഇന്നു പ്രതാപസിംഹൻ എന്റെ മുമ്പിൽ കുമ്പിട്ടിരിക്കുന്നു; മനസ്സിലായോ മഹാബത്തു! വേഗം പോളൂ.

മഹാബത്തു — കല്പനപോലെ (പോകുന്നു)

[പുത്ഥപിരാജൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ആകുബർ — വത്ര കവിരാജൻ! ഇന്ന് അങ്ങയ്ക്കൊരു സന്തോഷവർത്തമാനമുണ്ട് ഇതിനെക്കുറിച്ച് അങ്ങ് ഒരു കവിയെഴുതാകണം.

പുത്ഥപി — ആദ്യംതന്നെ സന്തോഷവർത്തമാനമെന്നൊന്നെന്നു കേട്ടാൽ വേണ്ടില്ല.

ആകുബർ — പ്രതാപസിംഹൻ എനിക്കു കീഴടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

പുത്ഥപി — തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു മേരമ്പോക്കു പറയുകയല്ലല്ലോ.

ആകുബർ — ഈ കത്തെടുത്തു വായിച്ചുനോക്കൂ. (പുത്ഥപി രാജന്റെ കയ്യിൽ പത്രം കൊടുക്കുന്നു)

പുത്ഥപി — (പത്രം വായിക്കുന്നു.)

ആകുബർ — രാജൻ! പ്രതാപസിംഹനെത്തു മറുപടിയാണു കൊടുക്കേണ്ടതു്?

മാനസിം — “ചക്രവർത്തി പരമപ്രീതനായിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ആഗമനം പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയാണു്” എന്നുതന്നെ. തിരുമനസ്സിനെ സൽക്കരിക്കുന്ന പ്രകാരംതന്നെ ദേവാഡിലെ വീരശിഖാമണിയെ സൽക്കരിക്കണം. (അല്പനേരം മൌനം ധരിച്ചിട്ടു സ്വഗതം) പക്ഷെ പ്രതാപാ! ഇപ്പോൾ അങ്ങയോടുള്ള ബഹുമാനിയെല്ലാം പോയിരിക്കുന്നു. ദില്ലി രത്നപുരാവാരം ന

വൃത്തുകളുടെ ഇടയിൽ വന്നിരിക്കുന്ന വ്യാജമുതലിന്റെ വിലമതിക്കുന്നതുപോലെയാണ് അങ്ങയെ സൽക്കരിക്കുക.

പുതമി— തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, ഈ കത്തു വ്യാജമാണ്!

ആകുബർ— (പരിഭ്രമത്തോടെ) ഇതു വ്യാജമാണെന്ന് അങ്ങയ്ക്കങ്ങനെ മനസ്സിലായി?

പുതമി— തിരുമേനി! എന്നിങ്ങിനിൽ വിശ്വാസമില്ല. അഗ്നി ശീതളമായിപ്പോയേക്കാം; സൂര്യൻ കറുത്തുവെന്നു വന്നേക്കാം; കമലം വിരൂപമായിത്തീർന്നേക്കാം; സംഗീതവും കർക്കശമായി തോന്നിയേക്കാമെങ്കിലും പ്രതാപൻ ഭരത്തരുടേയും മുമ്പിൽ കമ്പിടുകയില്ല.

ആകുബർ— അതേ, അതേ. ഇതു പ്രതാപൻതന്നെ എഴുതിയതാണ്. പുതമിരാജൻ! നാളെ പ്രഭാതംമുതൽക്ക് അഭർരാത്രിവരെ ആഗ്രയിൽ മഹോത്സവം കൊണ്ടാടി ജനങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിക്കേണമെന്നു ഞാൻ കല്പന കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഞാൻ ഇപ്പോൾ പോകുന്നു രാജൻ! അങ്ങുന്ന് ആഘോഷങ്ങൾക്കൊരു ഹാനിയും കൂടാതിരിക്കുന്നതിനു പ്രത്യേകം ദൃഷ്ടിവയ്ക്കണം.

(ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകുന്നു.)

മാനസിം— പായ, അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായമെന്താണ്?

പുതമി— ധമക്കുണ്ടായിരുന്ന ആ ഒരൊറ്റ ആശയം അസ്തമിച്ചു രജപുത്താനയിലെ അന്തിമമായ ആശാദീപവും കെട്ടുപോയി. ഇവിടുനിന്നു ഇഷ്ടംപോലെ പ്രവർത്തിക്കാം. ഇനി അദ്ദേഹത്തിന് ആരെയാണു ഭയപ്പെടാനുള്ളത്? അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേപല്ലാചാരത്തെ തടയുന്നതിന് ഇനി ആരാണുള്ളത്?

മാനസിം— അങ്ങയുടെ ആന്തരം മനസ്സിലായി. അങ്ങുക്ക് ആകുബറോടു മുഷിയുവാനുള്ള കാരണവും ഞാനറിഞ്ഞു. മേവാഡിൽചെന്നു പ്രതാപസിംഹനെ വീണ്ടും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിന് അങ്ങക്കുഗ്രഹമുള്ളപക്ഷം

അതിനൊരു പ്രയാസവുമില്ല. ഞാൻ ഒരു പ്രതിബദ്ധം ചെയ്തയില്ല.

പുത്മി—അങ്ങനെ വളരെ ഉദാരനും മഹാനുമാണ്.

(പോകുന്നു)

മാനസിം—പ്രതാപ! പ്രതാപ! അങ്ങ് ഇതു ചെയ്തതെന്തിനാണ്? ഇന്നു മേവാഡിലെ സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചു. ഇന്നു പശ്ചാത്താപം അറുവീണു.

(സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു)

രംഗം ൪.

സ്ഥാനം—പുത്മിരാജന്റെ മാളികയുടെ പുരോഭാഗം.

സമയം—പ്രഭാതം.

ബ്രീക്കാനേർ, മാർവാഡ്, ഗാളിയർ, ചന്ദേരി മുതലായ രാജാക്കന്മാരും പുത്മിരാജനും ഇരിക്കുന്നു.

മാർവാഡ്—ഔശരോജ്ജ്വലസ്വവും കഴിഞ്ഞു.

ഗാളിയർ—പ്രതിപക്ഷം നടന്നുവരുന്നതായ രാജപുത്ര

സ്ത്രീകളുടെ മാനഭംഗമഹോത്സവവും സമാപിച്ചു.

ചന്ദേരി—(ബ്രീക്കാനേർ രാജാവിനോട്) അങ്ങനെയല്ലതും

പറയൂ. എന്താണ് ആലോചിക്കുന്നത്?

ബ്രീക്കാനേർ—ഞാനെന്താണു പറയേണ്ടത്?

ചന്ദേരി—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവം പകർന്നിരിക്കുന്നു. നി

ശ്ചയമായിട്ടും വല്ലതും പറിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം!

ഗാളിയർ—ഇത്തവണ ഔശരോജ്ജ്വലസ്വത്തിലൊരു

വിശേഷമുണ്ടായിരുന്നു ജനശ്രുതിയുണ്ട്. അതു വാ

സ്തവംതന്നെയോ?

ബ്രീക്കാനേർ—തീരെ നുണയാണ്.

ഗാളിയർ—പൊളിയോ!—ഔശരോജ്ജ്വലസ്വം കണ്ടു

മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്ന ബീക്കാനേർ റാണിയുടെ ആഭരണങ്ങളുടെ കിലുകും ഞങ്ങളുടെ മാളികമുകളിലിരുന്നാൽ കേൾക്കാം. ഹാ! ഹാ! എന്തൊരു കിലുകമാണ്—റിനിക്കി; ത്വിനിക്കി; രിനിനി—ഇപ്രകാരമുള്ള നാദം ദേശീയഭൂഷണങ്ങൾക്കില്ല! അവയുടെ നാദം രിനിനി; ത്വിനിക്കി; രിനിനി എന്നാണ്—മുഗൾത്തട്ടാമ്പാക്കല്ലാതെ റിനിക്കി; ത്വിനിക്കി; രിനിനി എന്ന നാദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുകയില്ല!

മാർവാഡ്—ആട്ടെ; ഇത്തവണ റാണിയെ എതുവിധമാണു സൽക്കരിച്ചത്? സത്യം പറയൂ?

ബീക്കാനേർ—വിധിപോലെ സ്വാഗതം ചെയ്തു.

ഗ്വാളിയർ—ഏതു തരത്തിലാണ്! സത്യം കേൾക്കട്ടെ?

ചന്ദേരി—ഹാ ഹാ പറയൂ; തുറന്നു പറയൂ?

ബീക്കാനേർ—നിങ്ങളെല്ലാവരും അവരുടെ മാളികയിൽ ചെന്നു ചോദിക്കുന്ന പക്ഷം റാണിമാരെ എതുവിധത്തിലാണു സൽക്കരിച്ചതെന്നു മനസ്സിലാക്കും. എല്ലാവരും വിശ്വാസപൂർവ്വം സത്യം പറയണമെന്നു ആദ്യത്തെ ചട്ടംകെട്ടണം. അവരുടെ സന്താനങ്ങളുടെ മൂലാവിൽ കൈവെച്ചുകൊണ്ടു ധർമ്മത്തെ സാക്ഷിയാക്കി, തങ്ങളെ ഏതുപ്രകാരമാണു സ്വാഗതം ചെയ്തതെന്നു സത്യം ചെയ്യിക്കണം. നാലുംകൂടുന്ന വഴിയിൽ എല്ലാവിതരീട്ടെന്താഫലം?

[കുറുപ്പു ചുമപ്പിച്ചു തലമുടിയുമഴിച്ചു വിതരി മലിന വസ്ത്രവും ധരിച്ചുകൊണ്ടു ജോശി പ്രവേശിക്കുന്നു. ഈ ഭയങ്കരസ്വരൂപം കണ്ടു ഉടനെ എല്ലാവരും എഴുന്നേൽക്കുന്നു].

ജോശി—(കൈരണ്ടും ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു കഷ്ടമാകുംവണ്ണം ഉറക്കെപ്പറയുന്നു.) ഫേ രജപുത്രരാജാക്കന്മാരേ! ഫേ രജപുത്രരാജാതി! അഥവാ ധർമ്മേ! ഇന്നു പു

തമിരാജന്റെ ധർമ്മപതിയായ ജോശിബായി കലമ
 ുടയെ പരിത്യജിച്ചു തന്റെ കളങ്കവാത്തയെ പാ
 യുന്നതിനുവേണ്ടി നിങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ വന്നിരിക്കുന്നു.
 ഇസ്സംഗതി സ്വഹൃദയത്തിൽ ഗോപനംചെയ്യുന്നതി
 നു ഞാൻ ശക്തയല്ലാ എന്റെ ശരീരം മുഴുവനും ജപ
 ലിക്കുന്നു. കേൾക്കുവിൻ—പൂശരോജ ഉത്സവം കാണാ
 ന് ഞാനും പോയിരുന്നു; പക്ഷേ ഏതുതരത്തിലാണു
 മടങ്ങിവന്നത്? പോയതു മാനത്തോടുകൂടിയാണെങ്കി
 ലും അവമാനത്തോടെയാണു തിരിച്ചുപോന്നത് പ്രതി
 വച്ഛം നടക്കുന്ന ഈ മഹോത്സവത്തിൽവെച്ചു കുറഞ്ഞ
 പക്ഷം പകുതി രജപുത്രസ്ത്രീകൾ മാനത്തിനുവേണ്ടി
 സമ്മാനത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു ബാക്കിയുള്ളവർ ധർമ്മ
 യെ പരിത്യജിച്ചു സമ്മാനത്തെ സ്വീകരിച്ചും മടങ്ങി
 വന്നിരിക്കുന്നു. ലജ്ജാവഹവും അവമാനകരവുമായ വൃ
 ത്താന്തത്തെ വിവശയായിട്ടു നിങ്ങളുടെ സമക്ഷം എ
 നിക്കു പറയേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. പൂണ്ണനിദ്രയെ പ്രാ
 പിച്ചിരിക്കുന്ന സമയത്ത് ഇപ്രകാരമുള്ള മൃതകളെ
 കൊണ്ടാണല്ലോ നിദ്രാഭംഗം വരുന്നത്. ഹിന്ദുക്കൾ
 എത്രതന്നെ അലസന്മാരായാലും സ്ത്രീകളുടെ സതീത്വ
 യെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി തങ്ങളുടെ പ്രാണ
 നെപ്പോലും പരിത്യജിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിച്ചി
 രുന്നു. അതിനും അവർ ശക്തിയില്ലെന്നു എനിക്കി
 പോൾ മനസ്സിലായി. ഹിന്ദുസ്ത്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യര
 ക്ഷയേണ്ടി ഒരു വിചാരിച്ചൊക്കുന്നതിനുകൂടി ഞാണി
 യുള്ള ഒരുവനും ഈ രാജപുത്രവംശത്തിലല്ലാതാ
 നല്ലൊ.

ജോഡ് പൂർ - ആരുമില്ലെന്നോ? പ്രതാപസിംഹനില്ലേ?

ജോശി - ഇല്ലാ, ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹവുമില്ല. ഇത്രകാല
 ത്തോളം പ്രതാപസിംഹൻ സ്വദേശത്തെ ബാധിച്ചിരുന്ന
 ന്നിടയിൽ മുങ്ങാതെ തന്റെ മസ്കകത്തെ ഉന്നമി

പിറ്റുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അജേയമായ ഹൃദയം അധഃപതിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ മാനസേന്ദ്രവസ്വരൂപത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തുകാണാമായിരുന്നു. രാജഭോഗപ്രിയന്മാരും വീചന്മാരുമായ രജപുത്രകുലാംഗാകന്മാരുടെ ഇടയിൽ അദ്ദേഹം മാത്രം ഇക്കാലമെല്ലാം മഹത്വസമ്പൂർണ്ണമായ ദാരിദ്ര്യത്തെ തന്റെ വിശാലമായ മാർപ്പിടത്തോടു ചേർത്തിരുന്നു. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹവും ആകുബറുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ശിരസ്സിനെ നമിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നൊരു ശ്രുതിയുണ്ട്. ഇതുവരെ ഈ ദേശത്തെ പതിവുതാമർ അദ്ദേഹത്തെ തങ്ങളുടെ രക്ഷിതാവായി കല്പിച്ചിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം പ്രതാപസിംഹനല്ലാതായിരിക്കുന്നു. രജപുത്രന്മാർ തങ്ങളുടെ സ്ത്രീകളെ പൂജിക്കായിരിക്കുന്ന കാലത്തു്— അതായതു ഭർത്താവു ഭാര്യയുടെ ധർമ്മത്തെ പരിപാലിക്കാത്തകാലത്തു്—ഒരു ഉപായം മാത്രമേ ശേഷിച്ചിട്ടുള്ളൂ. (കറാരം ഉൾപ്പെടെയു്) നോക്കൂ, ഒരു സമയം ഇതുകൊണ്ടു ഹിന്ദുക്കളുടെ കണ്ണുകൾ തുറന്നേക്കാം, വിദൂരേ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന അവരുടെ മനുഷ്യത്വത്തിന് ഉണർപ്പുവന്നേക്കാം!

(ജോശി തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കറാരം താഴ്ന്നു മറിഞ്ഞു വീഴുന്നു)

(എല്ലാവരും ആശ്ചര്യത്തോടെ നോക്കി നില്ക്കുന്നു.)
പുത്ഥി—ജോശി! ജോശി! നിങ്ങൾ ഇതു ചെയ്തതെന്തിനാണു്?

(ജോശിയുടെ സമീപം ചെല്ലുന്നു)

ജോശി—മതി മതി; അങ്ങനെയൊരിക്കലും. അങ്ങനെയായി എന്ന അവമാനിച്ച മഹാത്മാവിന്റെ ചരണങ്ങളെ ചുംബനം ചെയ്യു; അയാളുടെ ഗുണഗണങ്ങളെ ഗാനം ചെയ്തുകൊള്ളൂ. അങ്ങനെയൊരിക്കലും ത

മ്മിൽ അന്തരമുള്ള കാലത്തു ഞാൻ അങ്ങയെ ഉപേക്ഷിച്ചു ധർമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കും. പതിക്കു തന്റെ പതിയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു സാമത്വമില്ലെങ്കിൽ പതി സ്വയമേവ തന്റെ ധർമ്മത്തെ പരിപാലിക്കും.

രംഗം 7.

സ്ഥാനം—പദ്മതളമ.

സമയം—രാത്രി.

[പ്രതാപസിംഹനും ലക്ഷ്മിയും.]

പ്രതാപ—മേഘരണീസ എവിടെയാണ്?

ലക്ഷ്മി—ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കുകയാണ്!

പ്രതാപ—ഞാൻ മേഘരണീസയെ എന്റെ മകളെപ്പോലെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. എന്റെ സ്മരണയും ഇവളെപ്പോലെ ഗുണപതിയായിരിക്കണമെന്നു ഞാൻ ഈ ശപഥനോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

(ലക്ഷ്മി മൗനം ധരിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—ഛേ, നിങ്ങൾ പിന്നെയും ദുഃഖിക്കുന്നു! നിങ്ങളുടെ മകൾ സ്വർഗ്ഗത്തേയ്ക്കു പോയിരിക്കുന്നത്. പിന്നെ എന്തിനാണു വ്യസനിക്കുന്നത്?

ലക്ഷ്മി—നാഥാ! (കരയുന്നു.)

പ്രതാപ—ഇനി നമ്മൾ എത്ര കാലം ജീവിച്ചിരിക്കും? കരയേണ്ടാ, വേഗത്തിൽ നമുക്കും പുത്രിസമീപത്തു ചെന്നുചേരാം!

ലക്ഷ്മി—നാഥാ! അവിടുന്നു ക്ഷമിക്കണം, ഇനി ഞാൻ കരകയില്ല അങ്ങ് എന്റെ ഗുരുവാണ്. പ്രാണേശ്വരാ! അങ്ങയ്ക്കു നരൂപയായ ശിഷ്യത്തിയാവാൻ കൊള്ളമെന്നേ എനിക്കു മോഹമുള്ളൂ.

(പോകുന്നു.)

[ഗോവിന്ദസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ഗോവിന്ദ—മഹാരാജൻ, അവിടന്ന് ആകുബർ ചക്രവ
ത്തിക്കു കീഴടങ്ങിയിരിക്കുന്ന സന്തോഷവർത്തമാനം പ്ര
മാണിച്ച് ഇന്ന് ആഗ്രയിൽ മഹോത്സവം തന്നെയാ
ണ്. മാളികമുകളിൽ കൊടികൾ പറക്കുന്നു. രാജമാ
റ്റുങ്ങളിൽ ഘോഷയാത്ര. ഹൃദയത്തോടുംഗീതനർത്തനാദി
കൾ മുഴങ്ങുന്നു. ഇത് അങ്ങയ്ക്ക് അഭിമാനാവഹമാണ്.
പ്രതാപ—(മാന്ദ്യഭാവത്തോടെ ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) അഭി
മാനകരംതന്നെയാണ്!

ഗോവിന്ദ—ഡർബാറിൽ സിംഹാസനത്തിനു വലത്തുഭാ
ഗത്തുള്ള ആസനമാണ് അങ്ങയ്ക്കൊഴിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നത്.

പ്രതാപ—സമ്രാട്ടിന്റെ അഭിവാദനം അനുഗ്രഹം!

[ശക്തസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠനെവിടെയാണ്?

പ്രതാപ—ആരാണ്? ശക്തനോ?

ശക്ത—അതേ ജ്യേഷ്ഠ!; ഞാൻ തന്നെയാണ്. മുഗള
ന്മാരോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിന് അങ്ങയെ സഹായി
ക്കാനാണ് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നത്.

പ്രതാപ—വേണ്ട അനുജാ!, ഇപ്പോൾ എനിക്ക് ആരു
ടേയും സഹായത്തിന്റെ ആവശ്യകതയില്ല. ഞാൻ മു
ഗളന്മാരുമായി സന്ധിചെയ്യാൻ നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ശക്ത—ഐ! അവിടന്ന് ആകുബറോടു തോറ്റുവോ?

പ്രതാപ—കഷ്ടം, ഇപ്പോൾ ആകുബറുമായിട്ട് എനി
ക്കൊരു വഴക്കുമില്ല. മേവാഡും ചിത്തോദും കോമളമീ
രും എല്ലാം പൊക്കോട്ടേ.

ശക്ത—ലോകം പരിമസിക്കും.

പ്രതാപ—പരിമസിച്ചോട്ടേ!

ശക്ത—മാർവാഡും ചംദേരിയും ചിരിക്കും

പ്രതാപ—ചിരിച്ചോട്ടേ.

ശക്ത—മാനസിംഹൻ പരിമസിക്കും.

പ്രതാപ—(ദീപ്തശ്വാസം വാട്ടുകൊണ്ട്) പരിമസിച്ചോട്ടേ, എന്തുചെയ്യും.

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠ! അങ്ങയുടെ മുഖത്തുനിന്ന് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുമെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ പോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

പ്രതാപ—അനുജാ! ഞാൻ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടത്? ആർക്കും ഒരേസ്ഥിതിയിൽതന്നെ കാലം കഴിച്ചുള്ളതെന്നു സാധിക്കുകയില്ല.

ശക്ത—ഒരുവനും എല്ലാകാലവും ഒരുപോലെ ഇരിക്കുകയില്ലെന്നുതന്നെയാണു് എന്റേയും വാദം. ഇതുവരെ മേവാഡിനു കഷ്ടകാലമായിരുന്നു, മേലിൽ നല്ല കാലമായിക്കൊള്ളും. ഈ സംഗതിയിരിയിരിക്കുന്നതിനാണു ഞാൻ വന്നതു്!

(പ്രതാപസിംഹൻ മൌനം ധരിക്കുന്നു.)

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠ! ഞാൻ ഫിൻസമാരാദിക്യം കരസ്ഥമാക്കിത്താണു വന്നിരിക്കുന്നതു്.

പ്രതാപ—താനോ! തനിക്കു സൈന്യങ്ങളെവിടേനിന്നു ലഭിച്ചു?

ശക്ത—ഞാൻ പോരുംവഴിക്കു് അനവധി യോദ്ധാക്കളെ ശേഖരിച്ചു. “ഞാൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ അനുജനായ ശക്തിസിംഹനാണു്. അദ്ദേഹത്തെ സഹായിക്കുന്നതിനു മനസ്സുള്ളവരെല്ലാം, എന്നോടൊരുമിച്ചുവരുവിൻ” എന്നു മുറവിളിച്ചുകൊണ്ടാണു ഞാൻ വന്നതു്. ആ പേരിന്റെ മഹിമകൊണ്ടു ഹൃദസ്ഥന്മാരെല്ലാം പത്തിമാരേയും, പിതാക്കന്മാർ സന്താനങ്ങളേയും, പിത്രക്കന്മാർ ധനത്തേയും ഉപേക്ഷിച്ച് എന്നെ സഹായിക്കുന്നതിനു വന്നുതുടങ്ങി. വഴിയിൽ ഗതാഗ

തം ചെയ്തിരുന്ന ചുമട്ടുകാർക്കുടി തങ്ങളുടെ ശിരോഭാരം
 ഞ്ഞ താഴത്തിട്ടും കൂനന്മാർ തങ്ങളുടെ മാർപ്പിടത്തെ
 നിവർത്തിക്കൊണ്ടും അസ്രമെടുത്തിരിക്കുന്നു. എന്റെ
 വിവേചനശേഷം മറ്റൊരു യോഗാലോകം വന്നുചേ
 നിട്ടുണ്ട്. അങ്ങയുടെ പേരിന്റെ ഇന്ദ്രജാലം അങ്ങി
 യുന്നില്ല. പക്ഷേ എനിക്കറിയാം

ഭ്രാമശാഘനൊരുമിച്ചു പൃഥ്വിരാജൻ പ്രവേശിക്കുന്നു
 പൃഥ്വിരാജനെയെവിടേ?

പ്രതാപ—എന്തു? പൃഥ്വിരാജനോ! നിങ്ങളെങ്ങനെയൊ
 ണ ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു?

പൃഥ്വിരാജൻ—അവിടന്നു ആകുബുദ്ധി കീഴടങ്ങിയോ?

പ്രതാപ—ഉം, പൃഥ്വിരാജൻ.

പൃഥ്വിരാജൻ—ഹൃദയംഗ്രാസമായ ഭാരമേ! ഒടുവിൽ റാണാ
 തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും അവിടത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു! ഞ
 ണ്ങ്ങൾ പണ്ടുതന്നെ ഭൂഷണമാണു. ഞങ്ങൾ ദാസന്മാ
 രായി തീർന്നിട്ടു വളരെക്കാലമായെങ്കിലും അങ്ങൊരു
 വൻ മാത്രം തന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ പരിവർത്തിച്ചു
 പോകുന്നുണ്ടെന്നുള്ള ഒരുഭാവം ഞങ്ങൾക്കുതൃപ്തി
 ആശ്വാസപ്രദമായിരുന്നു. ആകുബുദ്ധി സന്നിധാന
 ത്തിൽ ഉത്തമാംഗത്തെ നമിപ്പിക്കാത്ത ഒരുവനെങ്കി
 ലും ഉണ്ടെന്നു ഞങ്ങൾ അന്വേഷിച്ചു പഠിക്കു സന്തോ
 ഷിക്കാറുണ്ട്. ഇപ്പോൾ ആ ഭാവംകൂടി നഷ്ടമായി
 പോയി!

പ്രതാപ—നിങ്ങൾ, നിങ്ങളുടെ ജ്യേഷ്ഠൻ ബീക്കാനേർ,
 ഗാളിയർ, മാർവാഡ് ഇന്ത്യാദി സകല രാജാക്കന്മാ
 രും ദീപങ്ങളായ വിലാസങ്ങളിൽ എണ്ണപ്പെട്ട ആകുബ
 റിന്റെ സ്തുതി പാഠകന്മാരായിത്തീർന്നിരിക്കുമ്പോൾ
 ഞാൻ ഒരുവൻ മാത്രം ദിനംപ്രതി ക്ഷുത്തടക്കുന്നതി
 നുള്ള ഭക്ഷണംപോലും ലഭിക്കാതെ കഷ്ടപ്പെട്ട നി
 ണ്ങ്ങൾക്കൊരാൾക്കുമായി വാഴേണമെന്നു പറയുന്നതിൽ
 ലജ്ജതോന്നുന്നില്ലേ?

പുത്ഥി—തിരുമേനി! അധമനായ കരടി മാനുഷകീകരനായി ഗുഹത്തോറും നൃത്തം ചെയ്തുകൊണ്ടു നടക്കുന്നു; പക്ഷേ സിംഹം പട്ടിണി കിടന്നു ചത്താലും ആർക്കും കീഴടങ്ങുകയില്ല! ദീവങ്ങൾ അസംഖ്യമുണ്ടെങ്കിലും സൂര്യൻ ഒന്നേ ഉള്ളൂ. സസ്യശ്വാമളയായ ഭൂമിയെ കൃഷിക്കാർ കരിക്കൊണ്ട് ഉഷ്ണകയ്യും കാലുകൊണ്ടു ചവിട്ടുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഉത്തുംഗമായ പർവ്വതം ദാരിദ്ര്യാവസ്ഥയിൽ കൂടി ശിവരത്തെ നമിപ്പിക്കുന്നില്ല; ലോകത്തിലുള്ള സാധാരണ ജീവികൾ തങ്ങളുടെ ക്ഷുദ്രമായ പ്രാണൻ, ക്ഷുദ്രങ്ങളായ സുഖദുഃഖങ്ങൾ, ക്ഷുദ്രങ്ങളായ വിലാസങ്ങൾ ഇത്യാദികളിൽ ഭ്രമിച്ചു സത്യധർമ്മാദിയെ കൈവെടിഞ്ഞ് ഇന്ദ്രിയപരിതപ്തി വരുത്തിക്കൊണ്ട് ജീവിക്കുന്നതിനിടക്കു, സംയതേന്ദ്രിയനായ ഒരു സത്യാസി വന്നു അവർക്കു ജ്ഞാനോപദേശം ചെയ്യുന്നു. അക്രമികളുടെ വധ്വംഗം അദ്ദേഹത്തിന്റെ സത്യത്തിന്റെ ജ്യോതിസ്സിനെ വർദ്ധിപ്പിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. കാരാഗൃഹത്തിലെ അന്ധകാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹിമയെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കുന്നു. ജപലിക്കുന്ന അഗ്നിയുടെ സ്പർശലിംഗങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീർത്തിയെ ദിക്കാസകലം പ്രസരിപ്പിക്കുന്നു. അങ്ങനും അപ്രകാരമുള്ള സിദ്ധയോഗീശ്വരന്മാരേക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടനാണ്. സ്വദേശത്തെ ഉദ്ധരിക്കുന്നതിനുമാത്രമല്ല, സ്വദേശോദ്ധാരണസമ്പ്രദായത്തെ ജനങ്ങളെ പഠിപ്പിക്കുന്നതിനും വേണ്ടിയാണ് അങ്ങനെയുണ്ടാവുന്നതല്ലെന്ന്. അങ്ങനെയോ അത്യാധീനത്തിലിരിക്കുന്നതിനു ശക്തിയുണ്ടോ?

പ്രതാപ—ഭാരതവർഷത്തെ മുഗളന്മാരുടെ അധീനത്തിൽനിന്നു വീണ്ടെടുക്കുമെന്നു രജപുത്രന്മാരെല്ലാവരും കൂടി ശ്ലാഘനം ചെയ്യുന്നവർക്കും മുഗൾസിംഹാസനം എത്ര ദിവസത്തേക്കു നിലനില്ക്കും? ഞാൻ അന്യസ

മായംകൂടാതെ ഏകദേശം ഇരുപതുസംവത്സരത്തോളം മുഗുളന്മാരോടു പൊരുതി പിന്നിട്ടുണ്ടെന്നു നിങ്ങൾ ക്ഷെല്ലാവരും അറിയാമല്ലോ; ഇതിനിടക്ക് എനിക്കോ, സ്വദേശത്തിനോ, സ്വധർമ്മത്തിനോ വേണ്ടി രാജാക്കന്മാരാരും ഒരു സഹായവും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഈ ശപഥാ! എന്റെ സർവ്വസ്വവും നശിച്ചതിനു പുറമെ ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഘോരമായ പുത്രശോകത്തിലകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പുത്ഥപിരാജൻ! എന്റെ പുത്രി ഈ ഇഹലോകം വെടിഞ്ഞു. ഈ വിപിനത്തിൽ അവൾക്കു ക്ഷുത്തടക്കുന്നതിനുള്ള ഭക്ഷണമോ, ശൈത്യത്തെ നിവാരണം ചെയ്യുന്നതിനു തക്ക വസ്ത്രങ്ങളോ ഇല്ലാത്തതിനാൽ ആ സാധുവിനു പ്രാണവിയോഗം വന്നു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ പണ്ടത്തെ പ്രതാപസിംഹനല്ല; സിംഹന്റെ അസ്ഥിക്കൂടം മാത്രം

പുത്ഥപിയും ശക്തനും—(പരിഭ്രമത്തോടെ) ഈര മരിച്ചുവോ?

പ്രതാപ—ഉവ്വ്, ഈ ദാരിദ്ര്യദേവതയുടെ കരോരതൂഷാരപാതം നിമിത്തം അവൾ അന്തിമദശയെ പ്രാപിച്ചു.

പുത്ഥപി—ഈശപരാ. സപ്തർഷഭുടെ ഫലം ഇതുതന്നെയാണോ? തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! ഞാനും അങ്ങയോടു സമാനം ദുഃഖിതനാണ്. അങ്ങുന്നു മഹാനഭാവനും ഞാൻ ദീചനമാണ്; എങ്കിലും ദുഃഖത്തിൽ നാമിരുവരും തുല്യന്മാരാണ്. ജോശിയും ലോകാന്തരഗമനം ചെയ്തു.

പ്രതാപ—ജോശി മരിച്ചുവോ?

പുത്ഥപി—എന്റെ കളങ്കത്തെ ഞാനെങ്ങനെയൊ വിവരിക്കേണ്ടതു്? ഔശഭോജ്യമെന്ന പത്തിൽ ഹാജരാകുന്നതിന് എന്റെ നവോദയമായ പത്നിക്കൊരു ക്ഷണം ലഭിച്ചുതന്നുസഹിച്ചു ഞാൻ അവളുടെ ഇഷ്ടത്തിനുവിപരീതമായി അങ്ങോട്ടു പോകുന്നതിന് അവളെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. ആകുണ്ഡർ പൈശാചികമായ കാമംകൊ

ണ്ടു മതിമറന്നു അവളെ കടന്നുപിടിച്ചുവെങ്കിലും അവൾ കാരമെടുത്തു തന്റെ സതീതപത്തെ രക്ഷിച്ചു. ഒടുവിൽ അവൾ ഹൃത്തിലേക്കു മടങ്ങി വന്നു സർവ്വം ജപുരാരാജാക്കന്മാരുടേയും സമക്ഷത്തുവെച്ച് അതേകാരകൊണ്ടുതന്നെ മാറ്റു പിളന്നു അന്തരിക്കുകയും ചെയ്തു.

പ്രതാപ—മിനുരാജാക്കന്മാരെമാത്രം അവമാനിച്ചതുകൊണ്ടു തൃപ്തി വരാഞ്ഞിട്ടു മിനുസ്മികളെക്കൂടി ആക്രമിക്കുന്നതിന്നു മുതിന്നുവോ? ആകുബർ! താൻ വാസ്തവത്തിൽ ഭാരതവർഷം മുഴുവനും ജയിച്ചു വീരൻതന്നെയാണു്.

ശക്ത—ഞാൻ ഇതിന്നു പ്രതികൂല ചെയ്ക്കേക്കാം.

പുതംപി—തിരുമനസ്സു്! ഇതിന്നു പ്രതികൂല ചെയ്യുന്നതിന്നു് അങ്ങയുടെ സഹായത്തെ അപേക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടിയാണു ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്ന ഇങ്ങോട്ടുവന്നതു് ഞാൻ അങ്ങയെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു, അങ്ങനാതന്നെ എന്നെ രക്ഷിക്കണം.

ശോവിന്ദ—ഈ ഭീനസ്വപരം കേട്ടിട്ടുകൂടി റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തല താഴ്ന്നു മൗനമായിരിക്കുന്നതെന്താണു്?

പ്രതാപ—ഞാനെന്താണു ചെയ്ക്കേണ്ടതു്? എന്റെ പക്കൽ സൈന്യമോ യുദ്ധസാമഗ്രികളോ ഇല്ല. ഞാൻ തനിയെ എന്താണു ചെയ്ക്കേണ്ടതു്? എന്റെ സ്വാധീനത്തിൽ പത്തു ഭടന്മാർ തികച്ചില്ല.

ശക്ത—ഞാൻ ഒരു പുതിയ സൈന്യത്തെശ്ശേഖരിക്കാം.

പ്രതാപ—എന്റെ കൈവശം ധനമുണ്ടെന്നുവരുകിൽ ഞാനും ഒരു സേനയെ ഏല്പാട്ടു ചെയ്യാമായിരുന്നു. ഭണ്ഡാരത്തിൽ ഒരു വൈപോലുമില്ല.

ഭാമാ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു്! ധാരാളമുണ്ടു്.

പ്രതാപ—മന്ത്രിവർ! ധനമെവിടെ? എന്റെ അറ

വിൽ പെട്ടേടത്തോളം വജാനയിൽ ഒരു കവിടിപോ
ലുമില്ല.

ഭാമാ—രാജഭണ്ഡാരത്തിൽ കവിടിയില്ലെങ്കിലും പണ
ത്തിനു ക്ഷാമമില്ല.

പ്രതാപ—വൃദ്ധാ. നിങ്ങൾക്കു ചിത്തഭ്രമം വന്നുപോയോ.
നിങ്ങളെന്താണു അസംബന്ധം പറയുന്നത്. ധനം എ
വിടെ നിന്നു കിട്ടും.

ഭാമാ—തിരുമനസ്സ്! ചിത്തോരിന്റെ ഐശ്വര്യകാല
ത്തു് എന്റെ പൂച്ചികന്മാർ രാജവംശത്തിൽനിന്നു വള
രെ ധനം സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ മുതലെല്ലാം ഇപ്പോ
ഴും അവിടത്തെ സേവകന്റെ അധീനത്തിലുണ്ടു്. അ
വിടന്നു കല്പിക്കുന്നപക്ഷം എല്ലാം കൊണ്ടുവന്നു് അ
ങ്ങയുടെ ചരണങ്ങളിൽ സമർപ്പിച്ചേക്കാം.

പ്രതാപ—നിങ്ങളുടെ കൈവശംഎന്തു മുതലുണ്ടു്.

ഭാമാ—മഹാരാജാ! ആശ്ചര്യപ്പെടരുതു. ഇരുപതിനായി
രം സൈന്യങ്ങൾക്കു പതിനാലു വർഷത്തേക്കു ശമ്പളം
കൊടുക്കുന്നതിനു വേണ്ടുന്ന സ്വത്തുണ്ടു്.

(എല്ലാവരും വിസ്മയത്തോടെ അന്യോന്യം നോക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—മന്ത്രിവർ! നിങ്ങളുടെസ്വാമിഭക്തിയെന്താൻ
മനഃപൂർവ്വം അഭിനന്ദിക്കുന്നു! പക്ഷേ മേവാഡ് രാജാ
ക്കന്മാർ തങ്ങളുടെ സേവകന്മാർക്കു ദാനംചെയ്തു സ്വ
ത്തു തിരിയെ വാങ്ങിക്കുക പതിവില്ല. ആ ധനം നി
ങ്ങൾക്കനുഭവിക്കുന്നതിനാണു തന്നിരിക്കുന്നത്. നി
ങ്ങൾ തന്നെ അതനുഭവിച്ചുകൊള്ളണം.

ഭാമാ—തിരുമേനീ. ഇപ്രകാരമുള്ള പ്രാണസങ്കടത്തിൽ
സേവകന്മാരുടെ ധനം വാങ്ങിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരുദോ
ഷവുമില്ല. ഇന്നത്തെ മേവാഡിന്റെ അവസ്ഥ എത്ര
ശോചനീയമാണു്. ഹിന്ദുസ്ത്രീകൾക്കു ചന്നിരിക്കുന്ന ദുർദ്ദ
ശയെ ഒന്നാലോചിച്ചുനോക്കൂ. ഹിന്ദുക്കളുടെ തല്പാലാ
വസ്ഥയെന്താണു്. അവരുടെ ദേശം, ധർമ്മം, ധനം

എന്നിവിടെല്ലാം നശിച്ചതിനുപുറമേ സ്രീകളുടെ സ
തീതപത്തിനുകൂടി ഹാനി സംഭവിച്ചുതുടങ്ങി. തിരുമന
സ്സുകൊണ്ട് അവരെ രക്ഷിക്കണം. ഹിന്ദുധർമ്മത്തേയും
സ്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യത്തെയും പരിപാലിക്കുന്നതിനു
വേണ്ടിയാണു ഞാൻ എന്റെ പൂർവ്വജന്മാരുടെ സ്വ
ത്തിനെ അങ്ങയുടെ പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പിക്കുന്നത്. അ
ങ്ങുന്ന് അതെടുത്തു സ്വദേശരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ചെലവാ
ക്കിയാലും. (മുട്ടുകത്തിക്കൊണ്ട് കൊടുക്കുന്നു.)

ശക്ത — (മുട്ടുകത്തിക്കൊണ്ട്) ജ്യേഷ്ഠ! അങ്ങനേ സ്വദേശ
രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ഈ ധനം സമർപ്പിക്കണം.

പ്രതാപ — എന്നാൽ അങ്ങനെയൊക്കട്ടേ. ഞാൻ ഇതിനെ
സമർപ്പിക്കാം. ഒരു രജപുത്രയോദ്ധാവിനെയെങ്കിലും ജീവി
ച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം ഹിന്ദുസ്രീകളുടെ സന്തീത
ത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം. ആകുബർ! താൻ സപ്തതി
ന്റെ അടുത്തുപെട്ടു. (പോകുന്നു.)

പൃഥ്വി — ഇനി ഭയപ്പെടാനില്ല. ഉറങ്ങിയിരുന്ന സിംഹം
ഉണർന്നുപോയി. മന്ത്രിവർ! ദൈത്യന്മാരോടു പോരാ
ടേണ്ടിവന്ന സമയത്തു വളരെയധത്തിന്റെ ആവശ്യം
നേരിട്ടപ്പോൾ ദധി ചമുവി തന്റെ വാരിയെല്ലുപോലും
ഇന്ദ്രനു നൽകിയതായി ഞാൻ പുരാണത്തിൽ വായി
ച്ചിട്ടുണ്ട്! അന്നു സത്യയുഗമായിരുന്നു; ഈ കലിയുഗ
ത്തുകൂടി ഇപ്രകാരം ഉദാരചിത്തന്മാരുണ്ടെന്നു ഞാൻ
സ്വപ്നത്തിൽപോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

ഭാമാ — കവിരാജൻ! ഹിന്ദുസ്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യം അ
പകടത്തിൽപ്പെട്ടപ്പോൾ അതിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു
തുറന്നിറങ്ങുവൻ ഹിന്ദുക്കളാകുമോ?

ശക്ത — ഞാൻ പോയി സൈന്യങ്ങളെ ശേഖരിക്കട്ടെ. ഇ
ന്നു മുതൽ ഒരു മാസത്തിനകം ഇരുപതിനായിരം യോ
ദ്ധാക്കളെ തയ്യാറാക്കിയേക്കാം.

(പോകുന്നതിനു ഭാവിക്കുന്നു.)

പുത്രി—(ശക്തനെ തടഞ്ഞു) നിൽക്കൂ. ഞാനും ഒരു മിച്ച വരാം. ദേശത്തെ മുഴുവനും ഉജ്ജീവിപ്പിക്കത്തക്ക ഒരു ഗീതത്തെ ഗാനം ചെയ്യണമെന്നു ജോശി എന്നോട് പലപ്പോഴും പറയാറുണ്ട്. ഇന്നു ഞാൻ അപ്രകാരം ഒരു പാട്ടു പാടട്ടെ. ആ ഗാനത്തിന്റെ പ്രതിധ്വനികൊണ്ട് ആകാശം മുഴങ്ങട്ടെ. ആ ഗാനം ദേശമാസകലം ഉജ്ജീവിപ്പിക്കും. അതു രാജപുത്താനയിലെ പവ്തങ്ങളിലുള്ള ശിലകളെക്കൂടി ഉണർത്തും. റാണാപ്രതാപസിംഹൻ സഖോൽക്കഷേണ വർത്തിക്കട്ടെ! എല്ലാവരും—റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ സഖോൽക്കഷേണ വർത്തിക്കട്ടെ.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു.)

രംഗം 8

സ്ഥാനം—പവ്തഗൃഹം.

സമയം—പ്രഭാതം.

[പുത്രിരാജനും പാട്ടുകാരും. അല്പം ദൂരത്തായി നാട്ടുകാർ നില്ക്കുന്നു. പുത്രിരാജനും ഗായകന്മാരും പാടുന്നു]

പദ്യം.

പോരിനായിട്ടൊരുങ്ങിട്ടുക മരുതലവ—

നെത്തി, നാം ഭാരതോദീ—

മാതാവെക്കൊത്തിടേണ്ടും ചുമതലകൾ വഹി—

ക്കുന്ന സന്താനമല്ലേ?

ജായയ്ക്കും തന്റെ മാതാവിനുചധികവിപ—

ത്തത്തിടമ്പോൾ സ്വജീവ—

ത്യാഗം ചെയ്യാൻ മടിക്കുന്നതു കലപുരുഷ—

ന്നൊത്തൊരുലജ്ജമാമോ?

കാത്താൽ സ്വപ്നോപമാനം പെട്ടമതുലവിലാ -

സങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധവച്ചി -

ട്ടാലസ്യത്തോടു കാലം വെറുതെയിരുകഴി -

ക്കുന്നൊരസ്സുവദനം

ആയുന്മാരേ! വെടിഞ്ഞിപ്പൊഴുതുണരവിനീ

മാതൃഭൂമിക്കടുക്ക -

നാപത്തേത്തിങ്ങിങ്ങെന്നതു ബാത തനയ -

നാകെഴും കൃത്യമല്ലേ?

2

ലക്ഷം ശത്രുക്കൾ നേരിട്ടുണകിലുമണവും

വേടികൂടാതെ മുമ്പോ -

ട്ടാക്ഷേപം വിട്ടു കേറീടുക ജനനി വിപ -

ത്തിങ്കലാണോത്തുകൊൾവിൻ

ശസ്ത്രാസ്ത്രം കൂട്ടിമുട്ടും നിന്ദവുമിടിയോ -

ടൊക്കമാർപ്പം രണത്തിൽ

പ്രത്യേകം കാമമുധാനവുമിഹ നിതരാം

മാറൊലിക്കൊണ്ടിടട്ടേ.

3

ധർമ്മം പാലിപ്പതിന്നാൻ ഭയരഹിതമിതാ -

ഞങ്ങൾ പോകുന്നു രക്ഷാ -

കർമ്മത്തിൽ ശൈത്യമേറും പുരുഷരിവിടെയു -

ണ്ടെങ്കിലോ വന്നുകൊൾവിൻ

അമ്മയ്ക്കു തൃപ്തമാപത്തണവതു തനിയെ -

ത്തിത്തരക്ഷിക്കുവാനാ -

യോർമ്മിക്കെന്നെങ്കിൽ വന്നീടുവിനസു തുണമെ -

ന്നോത്തടുൻ പോരടിപ്പിൻ.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു.)

സ്ഥാനം മാനസിംഹന്റെ മാളിക.

സമയം — സന്ധ്യ.

[മാനസിംഹനും മഹാബത്തുവാനും.]

മാനസിം — ശക്തസിംഹൻ നമ്മുടെ പ്രധാന കച്ചവട
ത്താവളമായ മാലപുരത്തെ കൊള്ളിച്ചെടുത്തുവോ?

മഹാബത്തു — ഉവ്വ്, മഹാരാജാ!

മാനസിം — അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗവ് ഇത്രത്തോളം വലി
ച്ചുവോ?

മഹാബത്തു — പ്രതാപസിംഹൻ കോമളമീരത്തെ സ്വാ
ധീനപ്പെടുത്തി അവിടെ കോട്ട പണിയുകയാണ്.

മാനസിം — നിങ്ങൾ പതിനായിരം മുഗൾയോദ്ധാക്കളെ
യുറക്കൊണ്ടു ഫിൻസഹാറാകോട്ട പെട്ടെന്നുകുതിച്ചു.
വേണ്ടിവരുന്നപക്ഷം ഞാൻ കുറെ സൈന്യങ്ങളേയും
കൂടി അങ്ങോട്ടയക്കാം.

മഹാബത്തു — കല്പനപോലെ!

(പോകുന്നു.)

മാനസിം — ദേവാരത്തിലെ ഈ യുദ്ധം അത്യാത്മയുക്ത
നെയായിരുന്നു. അതിൽവെച്ചു പ്രതാപസിംഹൻ ത
ന്റെ വൈദഗ്ദ്ധ്യം മുഴുവനും പ്രദർശിപ്പിച്ചു. മുഗൾ സേ
നാപതി ശാമബാജന്റെ സൈന്യത്തെ കാരാത്തു ക
രിയിലുപോലെ പാപറപ്പിച്ചു. പ്രതാപസിംഹാ! അ
ങ്ങു ധന്യനാണ്. ഇന്ന് ഈ ആത്മാവർത്തത്തിൽ അങ്ങ
ക്കു തുല്യനായ ഒരു വീരനില്ല. ഏതു വിധത്തിലേക്കിലും

അങ്ങയുടെ കുടുംബവുമായി ഒരു വിവാഹബന്ധം സ്ഥാപിക്കാൻ സാധിച്ചെന്നുവരുകിൽ ഞാൻ എത്ര ഉൽകൃഷ്ടനാകുമായിരുന്നു; പക്ഷേ ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യചക്രം പിന്നാക്കം തിരിയുവാനാണു ഭാവിക്കുന്നത്. അങ്ങയുടെ ശിരസ്സ് ശരീരത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ടേക്കാമെങ്കിലും അതു കമ്പിടുകയില്ല. മുഗളന്മാരുമായുള്ള സംബന്ധത്തെ അകാരവാനു ശ്രമിക്കുന്നേടത്തോളം അവരുമായുള്ള ബന്ധം വർദ്ധിക്കാനാണ് ഇടവരുന്നത്. എനിക്കീമുസൽമാൻ സമ്പ്രദായത്തോടു ദിനംപ്രതി വൈരാഗ്യം വർദ്ധിച്ചുവരികയാണെന്നു കൌശലക്കാരനായ ആകുബർ മനസ്സിലാക്കിട്ടുണ്ട്. തന്നിമിത്തം സലീമിനു രേവയെ വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുത്ത് എന്റെ ബന്ധത്തെ ഒന്നുകൂടി മുറുക്കുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നു. അതിനുംപുറമെ സലീമും ഞാനും തമ്മിലുള്ള വൈരവും ഇതുകൊണ്ടു തീക്കാമെന്നുകൂടി വിചാരമുണ്ട്. ആകുബറിന്റെ നീതി എത്ര കടിലമാണ്?

[പതുക്കെ പതുക്കെ രേവ പ്രവേശിക്കുന്നു]

മാനസിം—രേവയോ?

രേവ—അതേ!

മാനസിം—എന്താണ്?

രേവ—എന്റെ വിവാഹം നിശ്ചയിച്ചു കഴിഞ്ഞുവോ?

മാനസിം—ഉവ്വ്.

രേവ—സലീമുമാരോ?

മാനസിം—അതേ, അനുജത്തി!

രേവ—ജ്യേഷ്ഠനു സമ്മതമെന്നെയാണോ?

മാനസിം—എറിക്കു സമ്മതമാണെങ്കിലും അല്ലെങ്കിലും

ഫലം ഒന്നുതന്നെയാണ്. ഇത് ആകുബറിന്റെ ഇച്ഛയാണ്! അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇച്ഛ ആജ്ഞതന്നെയാണ്.

രേവ—ജ്യേഷ്ഠനു സമ്മതമല്ലെന്നു താല്പര്യം? അല്ലേ?

മാനസിം—രേവേ!

രേവ—എന്നാൽ ഈ കല്യാണം നടക്കുകയില്ല.

മാനസിം—ഹൈ! കഥയില്ലാത്ത വാക്കു പറയരുത്. ഇതു സമ്രാട്ടിന്റെ ഇച്ഛയാണ്!

രേവ—സമ്രാട്ടിന്റെ അധികാരം വിശ്വം മുഴുവനും ബാധിച്ചേക്കാം, പക്ഷേ രേവ വിശ്വത്തിനു പുറത്താണ്. ഈ വിവാഹം നടക്കുകയില്ല.

മാനസിം—വിധിപ്രകാരം പറയാതിരിയ്ക്കൂ. ഞാൻ വാക്കു കൊടുത്തു കഴിഞ്ഞു.

രേവ—ജ്യേഷ്ഠ, എന്നോടു ചോദിക്കാതെ നിങ്ങൾ വാശിത്തം ചെയ്തവോ? സമ്മതം ചോദിക്കാതെ പുരുഷന്മാർ ബോധിച്ചുപോലെ ആക്കുകയും പിടിച്ചുകൊടുക്കത്തക്ക നിസ്സാരജീവികളുണ്ടോ സ്ത്രീകൾ?

മാനസിം—ഭാവിയിൽ അനുജത്തിയുടെ ജീവിതം സുഖസമ്പുഷ്ടമായിത്തീരണമെന്നു വിശ്വസിച്ചാണ് ഞാൻ സമ്മതം കൊടുത്തത്.

രേവ—സമ്രാട്ടിനെ യെപ്പെട്ടു ചെയ്തതല്ലല്ലോ.

മാനസിം—അല്ല.

രേവ—ജ്യേഷ്ഠനു പൂണ്ണസമ്മതമാണോ?

മാനസിം—അതേ;

രേവ—എന്നാൽ പിന്നെ എനിക്കു വിരോധമെന്നുമില്ല.

മാനസിം—രേവേ, നിനക്കീവിവാഹം അത്ര സമ്മതമല്ലെന്നുണ്ടോ?

രേവ—ജ്യേഷ്ഠ, അങ്ങയ്ക്കിഷ്ടമാണെങ്കിൽ പിന്നെ എന്റെ സമ്മതം നോക്കാനുണ്ടോ? ജ്യേഷ്ഠനു സമ്മതമായ കാര്യം എനിക്കും ഗുണകരമായിരിക്കുമെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. അതുതന്നെയാണ് എന്റെ കർത്തവ്യം.

മാനസിം—രേവേ, നിനക്കീവിവാഹംകൊണ്ടു സൗഖ്യം ലഭിക്കും.

രേവ - എന്നാൽ തരക്കേടില്ല, പക്ഷേ ഏനിക്കു തീരെ വിശ്വാസമില്ല. (സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു)

മാനസിം - എന്റെ ഈ സുഹൃത്തുക്കളെയെല്ലാം ഉദാസീനയും അനാസക്തയും കണ്ടുപറയണമെന്നു മറ്റൊരു ബാലികയെ കാണാൻ പ്രയാസം. അതാ അവൾ പാടുന്നു. പാട്ടുകേട്ടാൽ വിശേഷവിധിയായ ഒന്നും തന്നെ സംഭവിച്ചിട്ടില്ലെന്നു തോന്നും. അവളുടെ സ്വരമാധുര്യം അസാധാരണമാണ്. ദർബാറിലേക്കു പോകട്ടെ; സമയമായി.

[മാനസിം ഹൻ ചിന്തയെ അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞശേഷം രേവ വീണ്ടും പാടിക്കൊണ്ടു മുറിക്കകത്തു പ്രവേശിക്കുകയും ഉടനേ തന്നെ പുറത്തേക്കു പോകുകയും ചെയ്യുന്നു.]

രംഗം ൨.

സ്ഥാനം - ഹിൻസർമുഖം.

സമയം - പ്രഭാതം.

[ശക്തസിംഹൻ ശസ്ത്രപാണിയായി ലാത്തുന്നു.]

ശക്ത - ഹിംസ! ഹിംസ! ഹിംസ! സർവ്വ ഹിംസ; ഈ ലോകംതന്നെ ഒരൊന്നാന്തരം കശാപ്പുശാലയാണ്. ഭൂകമ്പം, വെള്ളപ്പൊക്കം, രോഗം, ലാലുക്യം ഇത്യാദികൾ നിമിത്തം ലോകത്തിൽ നിത്യം എത്ര ജീവനാശമാണു സംഭവിക്കുന്നത്? അതുകൊണ്ടും സത്തുഷ്ടിയുണ്ടാകാഞ്ഞിട്ടോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ലോകം കാമക്രോധാദികൾക്കു വശംവദമായി യുദ്ധം കലഹം, പരദ്രോഹം, തുടങ്ങിയ ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെ പ്രതിദിനം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു.

പിച്ഛവരുന്നു. നമ്മളാരെങ്കിലും ഒരുവനെക്കൊന്നുപോയാൽ അതു മഹാ പാപമായിട്ടാണു കരുതിപ്പോരുന്നതു; പക്ഷേ ഈശ്വരൻ എത്രതന്നെ ഹിംസചെയാലും അദ്ദേഹത്തിനു പാപമില്ലെന്നു വരുമോ? ഒരുവൻ യദൃച്ഛയായി മരണമനുഭവിക്കുന്ന ഹിംസിച്ചുപോയാൽ അവൻ കൊലപാതകിയാണെന്നു ലോകം പറയുന്നു. എങ്കിലും ഒരുവൻ സമരാങ്കണത്തിൽ വെച്ച് എത്ര സഹജീവികളെ ഹനിക്കുന്നുവോ അത്രയുമധികം വീരനാണെന്നാണു കരുതിക്കേണ്ടതു്. മനുഷ്യരുടെ ധർമ്മശാസ്ത്രം ഒന്നാണത്രെ. (അല്പം ദൂരത്തായി വീരങ്കിരൾ ഗർജ്ജിക്കുന്നതു കേട്ടു്) നോക്കൂ, അതാ ഹിംസയ്ക്കുള്ള വട്ടം കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. ഇതു മുതലാക്കി ഹിംസകാരമാണ്!— അതാ വീണ്ടും കേൾക്കുന്നു!

[ദുർഗ്ഗാഭ്യക്ഷൻ പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു]

ശക്ത—പറയൂ, എന്താ വാർത്താ?

ദുർഗ്ഗാ—തിരുമാന്ത്രി! ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ പൂർവ്വാഗതത്തെ മതിൽ ഇടിഞ്ഞുവീണു. ഇനി രക്ഷയ്ക്കു യാതൊരു മാർഗ്ഗവുമില്ല.

ശക്ത—ദുർഗ്ഗത്തെ വളയുന്നതിനു റാണാതിരുമാന്ത്രിലേക്കയച്ച കത്തിനു മറുപടി കിട്ടിയില്ലല്ലോ.

ദുർഗ്ഗ—ഇല്ലാ, തിരുമാന്ത്രികൊണ്ടു്.

ശക്ത—അദ്ദേഹം, സൈന്യം തയ്യാറാക്കൂ. 'ജൈഹർ' വ്രതാനുഷ്ഠാനത്തിനുവേണ്ടുന്ന ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തുകൊള്ളൂ.

(ദുർഗ്ഗാഭ്യക്ഷൻ അഭിപ്രായം ചെയ്തുകൊണ്ടു പോകുന്നു)

ശക്ത—മഹാബത്തു്! യുദ്ധതന്ത്രജ്ഞനാണ്! അയാൾ ആദ്യംതന്നെ ഈ ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ രഹസ്യമെന്തിൽ ബലംകൊള്ളുന്നതാണെന്നു മനസ്സിലാക്കിയില്ലോ. ഇനി ഒരു നിമിഷത്തിനുമുമ്പ്. ഞാൻ മുതലാളിത്തം വായിൽ ചാടുന്നതിനു സഭാ സന്നദ്ധനാണ്. പക്ഷേ സഖീ!

തന്നോടു പ്രതികൂിയ ചെമ്പ്രാൻ സാധിക്കുകയില്ലല്ലോ!
[തലമുടിയുമഴിച്ചു വിതറിക്കൊണ്ടു ദൈവത്തുന്നീസ
പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശക്ത—ദൈവത്തുന്നീസ! നിങ്ങളുടേങ്ങാട്ടു വന്നതെ
ന്താണു്?

ദൈവത്തു്—നാഥാ, അങ്ങു് ഇത്ര നേരത്തേതന്നെ എ
ങ്ങോട്ടാണു പോകുന്നതു്?

ശക്ത—മരിക്കുന്നതിനു്. ഉത്തരം കിട്ടിയില്ല? ഇനി മാ
ളികയിലേയ്ക്കു പോകാം. എന്നാണു നിൽക്കുന്നതു്?
സംഗതി മനസ്സിലായില്ലെന്നുണ്ടോ? എന്നാൽ കേട്ടോ
ളു; ഞാൻ വിസ്തരിച്ചുപറയാം. മുഗളന്മാർ ഈ കോട്ട
യെ ആക്രമിച്ചിരിക്കുന്ന വിചരം നിങ്ങളറിഞ്ഞിട്ടില്ലേ?
ദൈവത്തു്—ഉവ്വു്.

ശക്ത—അവരിപ്പോൾ ഏകദേശം ഇതിനെ ജയിച്ചുവെ
ന്നു മട്ടായി. കോട്ട ശത്രുക്കളുടെ കൈവശം അകപ്പെ
ടുന്നതിനുമുമ്പു പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുന്നതു രജപുത്രന്മാ
രുടെ കല്യാണംമാണു്. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ സേനാസ
മേതം ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ ബലിഭാഗത്തു പ്രവേശിച്ചു ശത്രു
ക്കളോടു പോരാടി പ്രാണൻ കളയുന്നതിനു ഭാവിക്കു
കയാണു്! (വീണ്ടും പീരങ്കികളുടെ ഗർജ്ജനം കേൾക്കു
ന്നു) അതാ, കേട്ടുകൊള്ളു. ഇപ്പോൾ എന്നെ അലട്ടേ
ണ്ട. ഞാൻ പോട്ടേ.

ദൈവത്തു്—നിൽക്കൂ, ഞാനുംകൂടെ വരാം

ശക്ത—നിങ്ങളും പോരാമെന്നോ? പോകുത്തിലേക്കോ?
ദമ്പതിമാക്കു സുഖ നിദ്ര ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ശയ്യാഗൃഹ
മല്ലാ സമാഭ്രമിയെന്നു നിങ്ങൾ പക്ഷേ അറിഞ്ഞിട്ടി
ല്ലായിരിക്കാം. അതു മൃത്യുവിന്റെ കേളിരംഗമാണു്.

ദൈവത്തു്—നാഥാ! എനിങ്ങാ മരിക്കാനറിയാം.

ശക്ത—നിങ്ങൾ സന്ധ്യയ്ക്കുമുമ്പ് എടുത്ത പ്രാവശ്യം മരിക്കുന്നു; പക്ഷേ ഈ മരണം വളരെ പ്രയാസമുള്ളതാണ്.

ദൈവത്തു്—എനിക്കെല്ലാം അറിയാം. ഞാൻ മുഗർദ്ധം ശത്തിലാണു ജനിച്ചിരിക്കുന്നതു്. എനിക്കു മൃത്യുവിനെ ഭയമില്ല. പോക്കുത്തോടു ഞാൻ അത്ര അപരിചിതയുമല്ല. ഞാനും അങ്ങോരുമിച്ചവരും.

ശക്ത—(അല്പനേരം ആശ്ചര്യത്തോടെ ദൈവത്തിനെ നോക്കിട്ട്) മരിക്കുന്നതിന്നു നിങ്ങൾക്കെന്താണിത്ര താല്പര്യം? നിങ്ങൾക്കിപ്പോഴും ചെറുപ്പമല്ലേ? കുറേ കാലത്തേയ്ക്കുകൂടി സംസാരസുഖമനുഭവിക്കുന്നതിന്നു നിങ്ങൾക്കിടയുണ്ടു്.

(ദൈവത്തുനീസയുടെ മുഖം ചുമക്കുന്നു.)

ശക്ത—മനസ്സിലായി ഈ നിറപ്പകച്ചയുടെ താല്പര്യം മനസ്സിലായി. നിങ്ങൾ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നു പക്ഷേ ഞാൻ ഇത്ര നിഷ്ഠാനാണല്ലോ എന്നാണു നിങ്ങളുടെ വിചാരം; ദൈവത്തു്! എന്നെക്കാളധികം സുന്ദരനായ പുരുഷന്മാർ ധാരാളമുണ്ടു്.

ദൈവത്തു്—(പെട്ടെന്നു ശക്തസിംഹന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞുനീന്നുകൊണ്ടു സ്വപ്നരൂപത്തിൽ സ്ഥിരതയോടെ വീണ്ടും പറയുന്നു) നാഥാ! പുരുഷന്മാരുടെ സ്നേഹത്തെപ്പറ്റി എനിക്കൊട്ടുതന്നെ പരിജ്ഞാനമില്ല. എങ്കിലും സ്രീകുമാർ ഒരു പ്രാവശ്യം മാത്രമേ അനുരാഗമുണ്ടാകയുള്ളുവെന്ന് എനിക്കറിയാം. ഇന്ദ്രിയപ്രീതി വരുത്തുന്നതിന്നു് ഉതകുന്ന കാലത്തോളമേ പുരുഷന്മാർക്കൊരു വസ്തുവിൽ സ്നേഹമുണ്ടാകയുള്ളൂ. സ്രീകുമാടെ സ്നേഹം അവരുടെ ഞെമ്പുതാറും തൂണിപ്പിടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഒന്നാണു്. വിജയാഗ്രം, നിരാശ, മാനമാനി

എന്നീ അവസ്ഥകളിലും അബലകളുടെ പ്രേമം 'യുവ'നക്ഷത്രത്തോടു തുല്യം സ്ഥിരമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

ശക്ത — നിങ്ങൾ ഭഗവൽ ശീതാപാരായണം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു തേന്നുന്നുവല്ലോ. ഇഷ്ടംപോലെ ആകട്ടെ എന്നോടൊരുമിച്ചു വന്നുകൊള്ളൂ. ദൈവത്തിനു മരണത്തിൽ ഭയമില്ലെന്നുവരുകിൽ എന്റെയടുക്കൽ വരുന്നതിനു വിരോധമില്ല. എതുവേദത്തിൽ മരിക്കേണമെന്നാണു നിങ്ങളുടെ ആഗ്രഹമെന്നു പറയൂ?

(വീണ്ടും പീഡകളുടെ ഗർജ്ജനം കേൾക്കുന്നു.)

ദൈവത്തു് — പീഠാരുടെ വേഷത്തിൽ വേണമെന്നാണു് എന്റെ താല്പര്യം. എനിക്ക് അങ്ങയുടെ സമീപത്തു നിന്നു യുദ്ധം ചെയ്തു മരിക്കണം.

ശക്ത — (പുഞ്ചിരിയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു്) വാക്കുകൊണ്ടുള്ള യുദ്ധമല്ലാതെ ആയുധംകൊണ്ടുള്ള യുദ്ധവും നിങ്ങൾക്കറിയാമോ?

ദൈവത്തു് — ഇതുവരെ യുദ്ധം ചെയ്തു നോക്കിയിട്ടില്ലെങ്കിലും ഞാൻ മുഗൾവംശത്തിൽ പിറന്നവളാണു് — എനിക്കു വാളെടുത്തു പൊരുതുന്നതിന്നറിയാം.

ശക്ത — എന്നാൽ തരക്കേടില്ല. വേഗം പോയി യുദ്ധത്തിനുള്ള വേഷം കെട്ടിടുവരൂ. നോക്കൂ, വലിയ തോക്കിന്റെ ഉണ്ടവന്നു പ്രിയതമനെപ്പോലെ നിങ്ങളെ ചുംബനം ചെയ്യുമെന്നുള്ള തെറ്റിദ്ധാരണയരുതു്.

(ദൈവത്തുടേറീടു പോകുന്നു. ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മറയുന്നതുവരെ അദ്ദേഹം അവളെത്തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.)

ശക്ത — ഇവൾ വാസ്തവത്തിൽ എന്നോടൊരുമിച്ചു മരിക്കുന്നതിനൊരുങ്ങിയിരിക്കുകയാണോ? സൂരികളുടെ പ്രേമം കേവലം വിലാസം — കേവലം സംഭോഗം — മാത്രമല്ലെന്നുണ്ടോ? ശത്രുക്കൾ ഒരു ഭാഗത്തു ലഹളയാരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു!

[ദുർഗ്ഗാഭ്യക്ഷൻ വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നു.

ശക്ത — പട്ടാളം തയ്യാറായോ?

ദുർഗ്ഗാ — ഉവ്വ്; തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്.

ശക്ത — ഞാനിതാ വരുന്നു.

(ഇരുവരും പോകുന്നു.)

ര ര ഗ ര മ ര റ ന്നു.

സ്ഥാനം — ചിന്താശങ്കര ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ മതിൽ.

സമയം — പ്രഭാതം.

[മതിലിനു മുകളിൽ ശക്തസിംഹനും വീരവേഷ ധാരിണിയായ ദൈവമൂർത്തിയും നില്ക്കുന്നു.]

ശക്ത — (മുണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ട്) നോക്കൂ, അതാ ശത്രുസൈന്യം; നമുക്ക് അവരുടെ വ്യഥയെ പിടിക്കണം. ഇതു നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്ന കാര്യമാണോ?

ദൈവമൂർത്തി — അതേ; സാധിക്കുന്നതുതന്നെയാണ്.

ശക്ത — എന്നാൽ പോകുക. കുതിരകൾ തയ്യാറുണ്ട്. ഈ യുദ്ധത്തിൽ മരണം നിശ്ചയമാണെന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളൂ.

ദൈവമൂർത്തി — അതേ; എനിക്കറിയാം.

ശക്ത — പോകുക. എന്താ താമസം? ശത്രുക്കളെല്ലാം പോയോ?

ദൈവമൂർത്തി — അങ്ങനാ എന്റെ സമീപത്തുള്ളപ്പോൾ എന്തിനെക്കുറിച്ചു ഭയപ്പെടാനുള്ളത്? അങ്ങനെ മൃത്യുമുഖത്തുകണ്ടിട്ടുകൂടി എനിക്കു ഭയമോ? എന്റെ സമീപവും നശിക്കാൻപോകുന്ന സമയത്തു എന്തിനെക്കുറിച്ചു ഭയപ്പെടാനുള്ളത്? ഇതുവരെ അങ്ങനെയൊന്നിൽ പ്രേമം ജനിപ്പിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും എപ്പോഴെങ്കിലും അപ്രകാരം സംഭവം

വിചേക്ഷാമെന്നൊരാശയുണ്ടായിരുന്നു; എന്നെ പ്രേമ
പൂർണ്ണമായി കടാക്ഷിക്കും; അന്നുരാഗത്തോടെ 'പ്രിയ
തമേ' എന്നു വിളിക്കുന്നതു കേൾപ്പാൻ സംഗതിവരും;
എന്നുള്ള ആശമൂലം മാത്രമാണു ഞാൻ ഇതുവരെ ജീ
വിച്ചിരുന്നത്. ഇന്നത്തോടുകൂടി അതും അസ്തമിക്കും;
പിന്നെ എന്തിനാണു ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നത്?

ശക്ത—പോകുക!

ദൈവത്തു്—പോകുക—(ശക്തസിംഹന്റെ പാണിദപയ
ത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.)

ശക്ത—എന്താ വേണ്ടതു്?

ദൈവത്തു്—നാഥാ! നാദീഭവരും മൃത്യുവിന്റെ വായിൽ
ചാടുവാനാണു ഭാവിക്കുന്നത്. അതിനുമുമ്പ്, ശത്രു
സൈന്യങ്ങളുടെ സമക്ഷം ഈ യുദ്ധകോലാഹലത്തി
നിടയിൽ, ജീവനമരണസന്ധിസ്ഥലത്തുവെച്ച് അങ്ങ
യുടെ മുഖത്തുനിന്നു 'ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു'
എന്ന തേന്മൊഴി ഒരിക്കലെങ്കിലും കേൾക്കുന്നതിനിട
യായാൽ കൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടു്.

(അണിയറയിൽ യുദ്ധകോലാഹലം മുഴങ്ങുന്നു)

ശക്ത—ദൈവത്തു്, കാമിനീകാമകന്മാർക്കു സുഖനിദ്രക്കു
ള്ള സ്ഥാനമല്ല പോഷകമെന്നു ഞാൻ മുന്പുതന്നെ പ
റഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ!

ദൈവത്തു്—നാഥാ, അതെനിക്കറിയാമെങ്കിലും ഈ നി
ഭാഗ്യയുടെ ഒടുക്കത്തെ അപേക്ഷയെ—ഈ അവസാ
നപ്രാന്തനെയെ—തള്ളിക്കളയരുതേ! ബന്ധുക്കളേയും
പരിജനങ്ങളേയും ഭോഗവിലാസങ്ങളേയും ഉപേക്ഷി
ച്ചിട്ടാണു ഞാൻ അങ്ങയെശ്ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന
തു്. പ്രേമപുരസ്സരം അങ്ങയുടെ വടനാരവിന്ദത്തിൽ
നിന്നു ഗളിതമായ മധുരമൊഴിയെ പാനം ചെയ്താൽ
കൊള്ളാമെന്നു മോഹം തുടങ്ങിട്ടു വളരെ കാലമായെ

കിലും ഇതുവരെ അതിനു സംഗതി വന്നിട്ടില്ല. മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ആ ആഗ്രഹം സാധിപ്പിച്ചുതന്നാലും. അനുരാഗത്തോടെ എന്റെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ട് 'എന്റെ പ്രിയതമേ' എന്ന് ഒരു തപണയെങ്കിലും പറഞ്ഞാൽ എനിക്കു തൃപ്തിയായി.

ശക്ത — അതിനു തക്ക സമയം ഇതാണോ?

ദൈവമേ! — ഇപ്പോൾതന്നെയാണു വേണ്ടത്. അതാ അംബുജബന്ധുപൂർവ്വശയെ ചുംബിക്കുന്നു. (പീഠത്തിങ്കളുടെ ഗർജ്ജനം കേട്ട്) അതാ മൃത്യുവിന്റെ ഇക്കാരം കേൾക്കുന്നു. പുരോഭാഗത്തു, മൃത്യുവും പിൻഭാഗത്തു ജീവനവും. ഈ ശുഭമുള്ളത്തത്തിൽ 'എന്റെ പ്രിയേ' എന്ന് ഒരു പ്രാവശ്യം പറഞ്ഞാൽ മതി. അങ്ങയുടെ വദനത്തിൽനിന്നു വീഴാത്തതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഇതുവരെ ആ സ്വപ്നമൃതത്തിന്റെ സ്വാദനുഭവിച്ചിട്ടില്ല. ചാതകം, കാർമേഘത്തോടു ജലബിന്ദുക്കളെ അത്മിക്കുന്നതുപോലെ, ആ സ്വപ്നമൃതത്തെ പാനം ചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ ഏതുകാലമായി പിപാസയോടെ ആശിച്ചുകാണ്ടിരിക്കുന്നു! ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും ആ തേന്മാഴി എന്നെ കേൾപ്പിക്കണം! മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ആ അമൃതധാരയെ പാനം ചെയ്യുന്നതിന് എനിക്കു സംഗതിവരുത്തണം! എന്നാൽ എനിക്കു സമാധാനത്തോടെ മരിക്കാം.

ശക്ത — ഹൈ! ഇതെന്താണ്? എന്റെ നയനങ്ങളിൽ അശ്രുബിന്ദുക്കൾ പൊടിയുന്നതെന്താണ്? ഇല്ല, ദൈവമേ! ഇപ്പോൾ എന്നെക്കൊണ്ട് അതു പറയാൻ സാധിക്കുകയില്ല.

ദൈവമേ! — പറയൂ, പറയൂ. (ശക്തസിംഹന്റെ കാലു പിടിച്ചു) കരിക്കലെങ്കിലും പറയൂ.

ശക്ത— ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുമോ?

ഇന്നു— (ബാഷ്പത്തുളികൊണ്ടു കണ്ണും സ്കന്ദിക്കുന്നു.)

ദൈവമേ— നല്ല കാര്യം, അങ്ങു പറഞ്ഞാൽ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുകയില്ലെന്നോ? തീരെ അപരിചിതനായ അങ്ങയുടെ വാടങ്ങളിൽ വിശ്വാസപൂർവ്വം എന്റെ സർവ്വ സ്വത്തേയും അർപ്പിച്ച സ്ഥിതിക്ക് അങ്ങയുടെ വാക്കു മാത്രം ഞാൻ വിശ്വസിക്കുകയില്ലെന്നോ? അങ്ങയുടെ വാക്ക് അസത്യമായാൽ കൂടി തരക്കേടില്ല. ഞാൻ മററൊന്നും യാചിക്കുകയോ തക്കിക്കുകയോ ചെയ്തയില്ല. ഇതുവരെ അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടില്ല; ജീവത്യാഗത്തിനാരംഭിക്കുന്ന സമയത്ത് ഇനി ചെയ്തയുമില്ല. ഇതു കേട്ടിട്ടെന്താണു പ്രയോജനം എന്നു ചോദിക്കുന്ന പക്ഷം ഞാൻ ഒരബലയാണ്; സ്രീവദ്വത്തിന് ഇതിലും വലുതായ ഇല്ലാ ലോകത്തിലെല്ലന്നാണു സമാധാനം. ഇന്ന് ആഗ്രഹസിദ്ധി വരുന്നപക്ഷം എനിക്കു സുഖമായി മരിക്കാം. പറയൂ— ഒരിക്കലേകിലും പറയൂ.

ശക്ത— ദൈവമേ! നിങ്ങളെന്തൊരു സുന്ദരിയാണ്! നിങ്ങളുടെ മുഖത്തു ദിവ്യജ്യോതിസ്സു വിളയാടുന്നു. സ്വരത്തിനെന്തൊരു മാധുര്യമാണ്. ഇതരവനിതാസാധാരണമായ ഈ യോഗ്യതയെ ഒട്ടുംതന്നെ ശ്രദ്ധിക്കാത്ത ഞാൻ ഒരു മുർഖൻതന്നെ. തീരെ അന്ധനും സ്വാത്മിയുമാണ്. തന്മൂലം ചോകമാസകലം സ്വാത്മമയമായിട്ടാണു ഞാൻ കാണുന്നത്. ഈ കാര്യം സ്വപ്നത്തിൽ കൂടി ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. ദൈവമേ! ദൈവമേ! ഇന്നു നിങ്ങളെന്തൊരു വിദ്യയാണു പ്രയോഗിച്ചത്? എന്റെ രക്തത്തിൽ കൂടി പാപിച്ചിരുന്ന ഈ ദൃഢവിശ്വാസത്തെ നിങ്ങളിന്നു തീരെ ദുരികരിച്ചിരിക്കുന്നു! ഈ ഇന്ദ്രജാലം പ്രയോഗിക്കുന്നതിന് ഇത്ര വൈകിച്ചതെന്താണ്?

ദൈവത്തോടു — പറയൂ, പറയൂ. 'ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു' എന്ന് ഒരിക്കലേക്കിലും പറയൂ. അതായത് യഥാർത്ഥം മുഴങ്ങുന്നു; ഇനി താമസിക്കേണ്ട, വേഗം പറയൂ, (വീണ്ടും ശക്തസിംഹന്റെ കാലു പിടിച്ചു) ഒരു തവണ—ഒരു തവണ മതി.

ശക്ത—ദൈവത്തോടു! ഞാൻ സത്യമായിട്ടും നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു. ഞാൻ നിങ്ങളെ ഹൃദയംഗമമായി സ്നേഹിക്കുന്നു. എന്റെ ഹൃദയപ്രവാഹത്തെ തടഞ്ഞുനിർത്തിയ പാറക്കല്ലിനെ നിങ്ങളിനു നീക്കിക്കളഞ്ഞു. ദൈവത്തോടു, പ്രിയതമേ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്! എന്റെ മുഖത്തുനിന്ന് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെടുന്നതെന്താണ്? കെട്ടിനിർത്തിയ പ്രവാഹം തുറന്നുപോയി. അതിന്റെ ശക്തിയെ തടയുന്നതിനു ഞാൻ ശക്തനല്ലാതായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ദൈവത്തോടു! സത്യമായിട്ടും ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്നേഹിക്കുന്നു, അത്യന്തം സ്നേഹിക്കുന്നു. എന്റെ പ്രേമത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതിന് ഇനി ഒരു വസരം ലഭിക്കയില്ലല്ലോ എന്നൊരു ദുഃഖം മാത്രമേ എനിക്കുള്ളൂ. ഞാൻ യഥാർത്ഥത്തെയും പുറപ്പെട്ടു നിൽക്കുകയാണ്. എന്റെ പ്രേമം ഇവിടെ വെച്ച് ഉദിക്കുകയും അസ്തമിക്കുകയും ചെയ്യും.

ദൈവത്തോടു—അവസാനചുംബനം ലഭിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ളി എനിക്കൊരാഗ്രഹമുണ്ട്.

ശക്ത — (ദൈവത്തിനെ കണ്ഠത്തോടണച്ചു മുഖത്തു ചുംബിച്ചുകൊണ്ടു ഗർഭസ്വരത്തിൽ) ദൈവത്തോടു! എന്റെ ദൈവത്തോടു!

ദൈവത്തോടു—മതി, മതി, ഇത് ഏറാലും മധുരമായ മുഹൂർത്തമാണ്! അതിമധുരമായ സ്വപ്നം! മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ഇതു തിരോഭവിക്കരുത്. ഇപ്പോൾതന്നെ സംയുഗസംഗതരംഗങ്ങളിൽ ചാടണം.

ശക്ത — പോകുക; അശ്വത്തം തയ്യാറുണ്ട്.

(ഇരുവരും അവിടേനിന്നു താഴത്തിറങ്ങുന്നു. അണിയറയിൽ യുദ്ധകോലാഹലം മുഴങ്ങുന്നു. ദുർഗ്ഗാഭ്യക്ഷൻ മതിലിന്നു താഴെ ചെല്ലുന്നു.)

ദുർഗ്ഗാ — യുദ്ധം ആരംഭിച്ചു. ജയം നേടുന്നതിന് ഒരു ഉപായവും കാണാനില്ല. എതിരഭോഗത്തു പതിനായിരം മുഗളന്മാർ; ഇവിടെ ആയിരം രജപുത്രന്മാർ മാത്രം! എന്തൊരു കോലാഹലം! എന്തൊരു ഭീഷണഗർജ്ജനം!

(അണിയറയിൽ “റാണപ്രതാപസിംഹൻ ജയിക്കട്ടെ” എന്നു മുറവിളി കേൾക്കുന്നു.)

ദുർഗ്ഗാ — (ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഇതെന്താണ്?

(അണിയറയിൽ വീണ്ടും “റാണപ്രതാപസിംഹൻ ജയിക്കട്ടെ” എന്നുള്ള ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു.)

ദുർഗ്ഗാ — ആവൂ, ഇനി ഭയപ്പെടാനില്ല. റാണാതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ദുർഗ്ഗത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിന്നു സൈന്യസമേതം വന്നിട്ടുണ്ട്. ഇനി പേടിക്കേണ്ട. (പോകുന്നു)

രംഗം ൩.

സ്ഥാനം — ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ സമീപത്തുള്ള പോക്കളം — പ്രതാപസിംഹന്റെ കൂടാരം.

സമയം — സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹൻ, ഗോവിന്ദസിംഹൻ, പൃത്വിരാജൻ എന്നിവർ ആയുധപാണികളായി നിൽക്കുന്നു.]

പ്രതാപ — ഇതെല്ലാം ദേവിയുടെ പ്രസാദംതന്നെ.

പൃത്വിരാജൻ — മഹാബത്തുവാൻകൂടി തടവുകാരനായല്ലോ.

ഗോവിന്ദ — എണ്ണയിരം മുഗൾസൈന്യം നശിച്ചുപോയി.

പ്രതാപ — ഗോവിന്ദസിംഹാ, മഹാബത്തിനെ ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവരൂ.

(ശോവിന്ദസിംഹൻ പോയി കൈവിലങ്ങിലിട്ടിരിക്കുന്ന മഹാബത്തിനെ ശിപായിമാരോടുകൂടെ കൊണ്ടുവരുന്നു.)

പ്രതാപ—കൈവിലങ്ങു തിരിക്കുകയ്യ.

(ശിപായി മഹാബത്തിന്റെ കയ്യാമം ഉയരുന്നു.)

പ്രതാപ—മഹാബത്തു! പോകാം. ഞാൻ തന്നെ വിട്ടുയരുന്നു. താൻ ഇപ്പോൾതന്നെ ആഗ്രഹിക്കുക പോകണം. ഈ യുദ്ധത്തിനിടയിൽ എനിക്കു മാനസിംഹനുമായി സമഗ്രമുണ്ടാകുമെന്നു ഞാൻ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നുവെന്ന് അദ്ദേഹത്തോടു പറയണം. അദ്ദേഹം ഈ സമരത്തിനു വന്നിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്കു ഫൽഭിഷാട്ടിക്കു പകരംവീട്ടാമായിരുന്നു. മുഗൾസേനാപതി മാനസിംഹനോടു ഒരു തവണയെങ്കിലും പൊരുതി നോക്കിയാൽകൊള്ളാമെന്ന് എനിക്ക് ആഗ്രഹമുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹത്തെ അറിയിക്കണം. എന്നാലിപ്പോൾ പോകാം.

(മഹാബത്തു മൗനമായി തലയും താഴ്ത്തിപ്പോകുന്നു)

പൃഥ്വി—ഉദയപുരം അവിടത്തെ അധീനത്തിലായില്ലേ?

പ്രതാപ—ഉവ്വ്.

പൃഥ്വി—ഇനി ചിത്തോർ മാത്രമേ ബാക്കിയുള്ളൂ; അല്ലേ?

(ശക്തസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—അനുജാ വത്ര! (എഴുന്നേറ്റു ശക്തസിംഹനെ മാരോടണയ്ക്കുന്നു) അനുജാ! ക്ഷണനേരം വൈകിപ്പോയെന്നുവരുങ്കിൽ എനിക്കു തന്നെ ജീവനോടെ കാണാൻ സാധിക്കുകയില്ലായിരുന്നു.

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങനും എന്നെ രക്ഷിച്ചു; പക്ഷേ (ഭീമലഗ്നാസം വിട്ട്) ഈ യുദ്ധത്തിൽ എന്റെ സർവ്വപരവും നശിച്ചു.

പ്രതാപ—എന്താണു സംഭവിച്ചത്?

ശക്ത—എന്റെ പത്നി ദൈവജ്ഞാനീസ മരിച്ചുപോയി!

പ്രതാപ—തന്റെ ഭാര്യ ദൈവത്തുനിന്നുവന്നു!!!

ശക്ത—അതേ, എന്റെ ഭാര്യ ദൈവത്തുനിന്നുവന്നു.

പ്രതാപ—താൻ മുസൽമാൻസ്ത്രീയെ വിവാഹം ചെയ്തുവോ?

ശക്ത—ഇവ്വ്, ജ്യേഷ്ഠ! ഞാൻ മുസൽമാൻസ്ത്രീയെ കല്യാണംചെയ്തു.

പ്രതാപ—(അല്പനേരം മൌനമായി നിന്നതിനുശേഷം രണ്ടു കൈകൾകൊണ്ടും ശിരസ്സിലടിച്ചിട്ട്) അനുജാ! അനുജാ! താൻ ഇതു ചെയ്തുവല്ലോ. എന്റെ സർവ്വ സ്വരൂപം കളഞ്ഞിട്ടും ഇത്രകാലത്തോളം ഞാൻ എന്റെ വംശത്തെ രക്ഷിച്ചുവന്നു. (ദിഗ്വലംഭം വിട്ടു കൊണ്ട് അല്പനേരം മിണ്ടാതെനിന്നതിനുശേഷം വീണ്ടും, തൊണ്ടയിടിക്കൊണ്ടാണെങ്കിലും ദൃഢതയോടെ) ഇല്ല ശക്തസിംഹാ! എന്റെ പ്രാണനേക്കാൾ പ്രിയനായാൽകൂടി ഞാൻ ഇതു സമ്മിക്കുകയില്ല. ഇന്നുമുതൽ താൻ എന്റെ സോദാനല്ല; എന്റെ ആരുമല്ല. മേവാഡുരാജവംശത്തോടു തനിക്കൊരു സംബന്ധമില്ല. ഫിൻസഹരദുർഗ്ഗം താൻതന്നെ കൈവശപ്പെടുത്തിയതാണ്. അവിടേനിന്നു തന്നെ ഭാടിക്കുന്നതിന് എനിക്കു യാതൊരുധികാരവുമില്ല. ഇന്നുമുതൽ തന്നെയും ആ ദുർഗ്ഗത്തേയും മേവാഡുരാജ്യത്തിൽനിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു.

പുത്ഥവി—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്താണു ചെയ്യാൻപോകുന്നത്?

പ്രതാപ—പുത്ഥവിരാജാ! ഞാൻ ചെയ്യുന്നതെന്താണെന്ന് എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. ശക്തസിംഹാ; ഇന്നുമുതൽ തനിക്കു മേവാഡുരാജവംശവുമായി യാതൊരു ബന്ധവുമില്ല. (ക്രോധംകൊണ്ടും ദുഃഖംകൊണ്ടും പരവശനായിട്ടു പാണിദപയംകൊണ്ടു മുഖംപൊത്തുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—തിരുമനസ്സ്—

പ്രതാപ—ഗോവിന്ദസിംഹാ! മിണ്ടാതിരിക്കൂ. എന്റെ പ്രാണനെക്കൊണ്ടു കളിച്ചിട്ടുകൂടി ഞാൻ ഇതുവരെ ഈ പവിത്രവംശത്തിന്റെ മഹത്വത്തെ രക്ഷിച്ചുവന്നു. ഇതിനുവേണ്ടി എന്റെ ഭാര്യ, പുത്രൻ, സോദരൻ എന്നിവരെക്കൂടി ഞാൻ ഉപേക്ഷിക്കും. എന്റെ കൂട്ടിൽ പ്രാണനുള്ള കാലത്തോളം ഞാൻ ഈ വംശത്തിന്റെ മഹത്വത്തെ പരിപാലിക്കും. എന്റെ കാലശേഷം വരുന്നതെല്ലാം വന്നുകൊള്ളട്ടെ.

പുത്ഥി—തിരുമനസ്സ്! ശക്തസിംഹൻ ഈ യുദ്ധത്തിൽ—

പ്രതാപ—എന്റെ വലകയ്യായിരുന്നു. പക്ഷേ വ്യാധിഗ്രസ്തമായാൽ വലകയ്യുകൂടി മോടിപ്പുകളുകയല്ലാതെ നിവൃത്തിയില്ലല്ലോ. (പോകുന്നു.)

പുത്ഥി—കഷ്ടം! നിഭാഗ്യമായ രാജസ്ഥാനമേ! (പോകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിമ്പേ ഗോവിന്ദസിംഹൻ മൗനമായി ഗമിക്കുന്നു.)

ശക്ത—ജ്യേഷ്ഠ! ഞാൻ അങ്ങയെ ഈശ്വരനാക്കു തുല്യം വന്ദിക്കുന്നുവെങ്കിലും അങ്ങയെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനുകൂടി ഞാൻ ദൈവമനുനീസയെ ഉപേക്ഷിക്കുകയില്ല. ഞാൻ അവളെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്ന് ഒരിക്കലും പല പ്രാവശ്യം പറയാം. ഞങ്ങളുടെ വിവാഹസമയത്തു മംഗളവാദ്യങ്ങളോ, പുരോഹിതന്റെ മന്ത്രോച്ചാരണമോ, അഗ്നിഭഗവാന്റെ സാക്ഷ്യമോ ഉണ്ടായിട്ടില്ലെങ്കിലും അതും യഥാർത്ഥപരിണയംതന്നെയാണ്. ഞാൻ അവളെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്ന് പറയുന്നതുതന്നെ എനിക്കഭിമാനകരമാണ്. റാണാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്!; അങ്ങുന്നു ദേവനാണെന്നു ഞാൻ സമ്മതിക്കാം; പക്ഷേ ദൈവമനുനീസയും ഒരു ദേവിയായാണ്. അങ്ങുന്ന് എന്റെ കണ്ണുകളെ മിഴിപ്പിച്ചു പ

രക്ഷനാരുടെ മഹത്വത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചുതന്നപ്രകാരംതന്നെ അവളും സ്രീജാതിയുടെ ശൈശവത്തെ എന്റെ ബുദ്ധിക്ക് വിഷയമാക്കിത്തന്നു. പുരുഷനാരെല്ലാം സ്വാർത്ഥികളാണെന്നായിരുന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നത്. എങ്കിലും ലോകത്തിൽ സ്വാർത്ഥത്വം തങ്ങളുടെ വ്രതമായി ഗണിച്ചവരുന്ന നരവംശശിഖാമണികളുണ്ടെന്ന് അങ്ങനെയായി എനിക്ക് ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തിത്തന്നു. സ്രീകർമ്മത്തിന്റെ അതിമൃദുതയും നിസ്സാരതയും വിരൂപിണികളുമാണെന്നും ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നു; പക്ഷേ അവർ യഥാർത്ഥത്തിൽ സൗന്ദര്യവതികൾതന്നെയാണെന്ന് എന്റെ പത്നിതന്നെ മതിയായ ദൃഷ്ടാന്തമാണ്. ഹാ! ആ സൗന്ദര്യം എത്ര ആശ്ചര്യകരവും പ്രഭാവപൂർണ്ണവുമായിരുന്നു! ഇന്നു പ്രാതഃകാലത്തുകൂടി ആ വിഗ്രഹം എന്റെ പുരോഭാഗത്തു നിന്നിരുന്നു. അവളുടെ മുഖത്തു് എന്തൊരു ദിവ്യചൈതന്യം! എന്തൊരു സ്വർഗ്ഗീയതേജസ്സ്, എന്തൊരു സ്വർഗ്ഗീയശോഭയാണു വിളയാടിക്കൊണ്ടിരുന്നത്! അവളുടെ ജ്യോതിർമയസ്വരൂപം കണ്ടാൽ അപ്സരസ്സോ മറ്റോ ആണെന്നു ശങ്കിച്ചുപോകും. പൂർവ്വപുണ്യസഞ്ചയമാകുന്ന തീർത്ഥംകൊണ്ടു വടനാരവിന്ദത്തെ ക്ഷാളനംചെയ്തപ്പോഴോ എന്നു തോന്നും. അവളുടെ ചരണപങ്കജസ്സർത്തിനു സംഗതി വന്നതുകൊണ്ടു പൂർവ്വപിന്നീടി സ്വയം ധന്വന്യയാണെന്നു കരുതിയിരുന്നു. ഹായ്, എന്തൊരു ശോഭയായിരുന്നു. മുതിരാക്ഷസിയുടെ ധൂമീഭൂതമായ നിശ്വാസത്തിൽ—സംഹാരസമയത്തുള്ള ആ പ്രളയകല്ലോലമാലകളിൽ—ജീവിതത്തിന്റെ അസ്തമനസമയത്തു്—അവൾ എത്ര മനോഹരയായിരുന്നു!

(സാവധാനത്തിൽ പോകുന്നു.)

സ്ഥാനം--കോമളമീരത്തിലെ ഉദയസാഗരസംസ്കീരം.

സമയം--ചന്ദ്രികയുള്ള രാത്രി.

[മേഘമണീസ തനിയെ ഇരുന്നു വാട്ടുന്നു.]

മേഘർ--എത്ര മനോഹരമായ രാത്രി! നാലുഭാഗത്തും എന്തൊരു നിശ്ശബ്ദത! എങ്ങനെയുള്ള നിലാവ്! (അല്ലനേരം താമസിച്ചിട്ടു) പക്ഷേ, സ്വസ്ഥയായിരിക്കുന്ന സമയത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുകൾ ഭാഗ്യവശമെന്നു തെന്താണ്! ഇക്കണ്ട കാലമെല്ലാം കഴിഞ്ഞിട്ടും അദ്ദേഹത്തെ മറക്കുന്നതിന് എനിക്കു സാധിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ. എന്റെ പിതാവിന്റെ അപാരമായ സ്നേഹത്തേയും ആശ്രയിലെ മാളികയേയും ഞാൻ സ്വപ്നമായി തൃപ്തിപ്പെട്ടു; വീണ്ടും എന്തെ ഇങ്ങോട്ടുകഷ്ടിച്ചതാണ്?—ആ ശക്തസിംഹൻതന്നെ. എന്റെ പുരോഭാഗത്തു വന്നാൽകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെ നോക്കുകയില്ലെന്നു ഞാൻ ഇവിടെ വന്ന ഉടനെ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതുവരെ ഞാൻ ആ സത്യത്തെ നിവൃത്തിക്കുകയും ചെയ്തു. എങ്കിലും ഇവിടംവിട്ടു പോകുന്നതിന് എനിക്കു മനസ്സുവരാത്തതെന്താണ്? അഹന്റിശം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമശ്രവണത്തിനിടവരുന്നതുതന്നെയായിരിക്കാം. പക്ഷേ അതിനുള്ള കാരണം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരു കേൾക്കുന്നതുതന്നെ എനിക്കത്ര ആനന്ദകരമാണ്! എനിക്കിവിടെ താമസിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത മട്ടായി. ഇതുവരെ എനിക്ക് ഈരയുടെ സഹായമുണ്ടായിരുന്നു. ആ മഹതിയുമായിട്ടുള്ള സഹവാസംകൊണ്ട് ഈ പ്രലോഭനത്തിൽനിന്നും, ഈ ചിന്തയിൽനിന്നും ഞാൻ എന്റെ പ്രാണനെ രക്ഷിച്ചുവന്നു. ഇപ്പോൾ ആ ആശ്രയവും ന

ശിശുപോയി. ഇനി ഇവിടംവിട്ടു പോകയാണ് ഉത്തമം. എന്റെ ഉള്ളികളിൽ പുറത്തായാൽ ദൈവമനുഷ്യനീ സർ അത്യന്തദുഃഖത്തിനിടയാകും. എന്റെ പ്രിയ സോദരി! ഞാൻ നിങ്ങളെകണ്ടിട്ടെത്ര കാലമായി? യോഗക്ഷേമമറിയുന്നതിനുകൂടി എനിക്കു സാധിച്ചിട്ടില്ല. റാണാ തിരുമനസ്സിനെ ഭയപ്പെട്ടു ശക്തസിംഹൻ ആ സംഗതി ഗുഹ്യമായി വെച്ചിരിക്കുകയാണെന്നാണു തോന്നുന്നത്. ഒരതവണ ഈ രഥസ്ത്രം കാരവഴിക്കു റാണയുടെ ശ്രോത്രപർവ്വതം പൂർവ്വപ്പെട്ടുവെങ്കിലും അദ്ദേഹം അതത്ര വിശ്വസിച്ചില്ല. അതു കേട്ട ഉടനെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവം പകർന്നു ഞാൻ കണ്ടു. പ്രേമത്തിന്റെ സ്വതന്ത്രരാജ്യത്ത് ഇപ്രകാരം നിരന്തരമായ സാമുദായികനിയമങ്ങളുടെ ആവശ്യം എത്രത്തോളമുണ്ടെന്ന് എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഈ താത്തിലുള്ള വിഭാഗമെന്തിനാണ്? ഈ അതിർത്തിയെന്തിനാണ്? അനുജത്തി!, ദൈവമനുഷ്യനീസേ! ഞാൻ വല്ല അപരാധവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽതന്നെ അതു നിങ്ങളുടെ സൗഖ്യത്തിനുവേണ്ടി മാത്രമാണ്! നിങ്ങൾക്കു സുഖമാണെങ്കിൽ ഞാൻ കൃതാർത്ഥയായി. അനുജത്തിയുടെ സന്തോഷത്തിൽ ഞാനും പങ്കുകൊള്ളുന്നു.

[ദാസി പ്രവേശിക്കുന്നു]

ദാസി—രാജകുമാരിതിരുമനസ്സേ!

മേഘർ—(ഞെട്ടിക്കൊണ്ട്) ആരാണു്?

ദാസി—റാണാതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്നു.

അമ്മതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അവിടത്തെ അന്വേഷിക്കുന്നുണ്ടു്. ചക്രവർത്തിമഹാരാജാവിന്റെ അടുക്കൽനിന്നു തിരുമേനിക്കൊരു തിരുവെഴുത്തു വന്നിട്ടുണ്ടു്.

മേഘർ—എനിക്കൊരേഴുത്തോ? എവിടെ?

ദാസി—രാണാതിരുമനസ്സിലെ കൈവശമുണ്ട്. കുമാരൻ തിരുമേനി ഇങ്ങോട്ടു വന്നില്ലേ?

മേഘർ—ഇല്ല.

ദാസി—എന്നാൽ പിന്നെ അദ്ദേഹം എവിടെപ്പോയി? ഞാൻ പോയി അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിക്കട്ടെ.

(ദാസി പോകുന്നു)

മേഘർ—അച്ഛാ! അച്ഛാ! 'അങ്ങയ്ക്ക് ഇപ്പോഴെങ്കിലും എന്നെ കാമ് വന്നുവല്ലോ. എഴുത്തിലെ വർത്തമാന മെന്താണെന്നു നോക്കട്ടെ. ആരാണു്? അമരസിം ഹനോ?

(അമരസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

അമര—അതേ, ഞാൻതന്നെ.

മേഘർ—ഇപ്പോൾതന്നെ അങ്ങയെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു നമ്മുടെ ദാസി ഇവിടെ വന്നിരുന്നു. നടക്കൂ, പോകുക.

അമര—നിൽക്കൂ, അല്പനേരം കഴിഞ്ഞിട്ടു പോകാം. (സമീപം ചെന്നു മേഘരുനീസയുടെ കൈ കടന്നുപിടിക്കുന്നു.)

മേഘർ—ഛെ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണു്! എന്റെ കയ്യു വിട്ടു.

അമര—വിടാം; പക്ഷേ ആദ്യംതന്നെ ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കൂ. എനിക്കൊരു കാര്യം പറയാനുണ്ടു്.

മേഘർ—ശബ്ദം കേട്ടാൽ അങ്ങു മദ്യം സേവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുമല്ലോ. പറയൂ, എന്താണു വേണ്ടതു്?

അമര—ഞാൻ നിങ്ങളോടു പറഞ്ഞിരുന്ന സംഗതി കാമ്യമുണ്ടോ? നോക്കൂ, ഈ സരസ്സിൽ ചന്ദ്രബിംബം എത്ര പ്രകൃതമായി പ്രതിബിംബിച്ചിരിക്കുന്നു! കാണാൻ എന്തൊരു കൌതുകമാണു്! നോക്കൂ.

മേഘർ—ഉവ്വു്, കണ്ടു്.

അമര—നീലവണ്ണമായ ആകാശം, സർവ്വേശ്വരിയുടെ പൂ
ഞ്ചിരിപോലെ മനോഹരമായ ചന്ദ്രിക, എന്നിവയെ
ല്ലാം കണ്ടുവോ? ഈ സൗന്ദര്യമെല്ലാം എന്തിനുവേ
ണ്ടിയാണു തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ളത്?

മേഘർ—എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ നടക്കൂ, ഗൃഹത്തിലേക്കു
പോകുക.

അമര—നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടെങ്കിൽ എനിക്കറിയാം. സു
ഖത്തിനുവേണ്ടിയാണു് ഇതെല്ലാം തയ്യാറാക്കിയിരി
ക്കുന്നതു.

മേഘർ—വഴി മാറി നീല്ക്കൂ.

അമര—മേഘർ! ഒരുവൻ ഈ ഗ്ലാസ്സിലുള്ളതു മുഴുവൻ
കുടിച്ചുതീക്കാത്താൽ പിന്നെ പ്രകൃതി അതു അയാളു
ടെ ഓഷ്ഠങ്ങളുടെ സമീപത്തുവെച്ചുതെന്തിനാണു്?

മേഘർ—പോകുക, ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുക. (പോകു
വാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

അമര—(വഴിതടഞ്ഞു്) ഞാൻ ഇതുവരെ എന്റെ ആ
ഗ്രഹം ഉള്ളിലൊതുക്കിവെച്ചിരുന്നു; ഇപ്പോൾ എന്നെ
ക്കൊണ്ടു സാധിക്കാതായി. മേഘരണീസേ! കേൾ
ക്കൂ. ഞാൻ യുദ്ധവും നിങ്ങൾ യുദ്ധതിയുമാണു്. അതും
ചോര; ഈ വിജയസ്ഥലം—എത്ര കൌതുകമുള്ള
പുനിലാവു്!

മേഘർ—നോക്കൂ. അങ്ങു് ഇന്നും മദ്യപിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അങ്ങ
യുടെ വാക്കിന്റെ ദോഷഗൗരവം അങ്ങറിയുന്നില്ല.

അമര—ഇല്ലാ മേഘർ, എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം
(വീണ്ടും മേഘരണീസയുടെ കരത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നു)

മേഘർ—(ഉറക്കെ) എന്റെ കൈവിട്ടു.

അമര—മേഘരണീസേ, പ്രിയേ. (മേഘരണീസയെ വ
ലിച്ചു കണ്ഠത്തോടണക്കുന്നതിനു തുനിയുന്നു)

മേഘർ—അമരസിംഹാ, എന്റെ കൈവിട്ടു (കൈ വി

ടീക്കുന്നതിനു ശ്രമിച്ചുകൊണ്ട്) അവിടെ വല്ലവരുമുണ്ടെങ്കിൽ ഇങ്ങോട്ടൊന്നോടി വരണേ.

(ലക്ഷ്മിയും പ്രതാപസിംഹനും പ്രവേശിക്കുന്നു)
 പ്രതാപ—എന്താണ്? ഞാനിവിടെ ഉണ്ട്. (ഗംഭീരസ്വരത്തിൽ) അമരസിംഹാ!

(അമരസിംഹൻ മേഘരണീസയുടെ കൈ

വിട്ടു ദൂരെ മാറിനില്ക്കുന്നു)

പ്രതാപ—അമരസിംഹാ; ഇതെന്താണ് ബാല്യത്തിൽ. ഇപ്രകാരം അലസനായിരിക്കുന്നവൻ യൗവനത്തിൽ ഏറ്റവും ദുരാചാരനും അവിവേകിയുമായിത്തീരുന്നെന്ന് ഞാൻ മുന്പുതന്നെ കരുതിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ എന്റെ പുത്രൻ നമ്മുടെ രക്ഷയിലിരിക്കുന്ന ഒരു അബലയോട് ഇപ്രകാരം അന്യായം പ്രവർത്തിക്കുമെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽപോലും വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. ദുഷ്ടാ നിൽക്കുക, കലഭ്രഷ്ടക; കലാശ്ശാ; ഞാൻ നിന്നെ പേണ്ടുപിധാശിക്ഷിച്ചേക്കാം.

(കൈത്തോക്കു് എടുക്കുന്നു)

അമര—അയ്യോ! അയ്യോ!! (പ്രതാപസിംഹന്റെ കാൽക്കൽ വീഴുന്നു)

പ്രതാപ—ഭീരു! പാശ്ചാത്യ! ക്ഷത്രിയവംശത്തിൽ ജനിച്ചിട്ടു മരണത്തിൽ ഭയമോ? നിൽക്കൂ.

ലക്ഷ്മി—(പ്രതാപസിംഹന്റെ കാൽക്കൽ വീഴുന്നു) നാഥാ, ക്ഷമിക്കുന്നു. ഇതു് എന്താ ദോഷാതന്നെയാണു്. എനിക്കതു മനസ്സിലായിട്ടു വളരെക്കാലമായെങ്കിലും ഞാൻ അറിയാത്ത ഭാഗം നടിക്കുകയാണു് ഉണ്ടായതു്.

പ്രതാപ—ഞാൻ ഇ ചന്ദ്രശ്ശിക്ഷിക്കാതിരിക്കുകയില്ല. ഇതു ക്ഷമിക്കത്തക്ക അപരാധമല്ല

മേഘ—മഹാരാജൻ, അവിടുന്നു ഇങ്ങി അദ്ദേഹത്തിനു

മാപ്പ കൊടുക്കണം! ഇദ്ദേഹത്തിനിപ്പോൾ സ്വബുദ്ധിയില്ല; മദ്യപിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു—
 പ്രതാപ—ഓ! ഇവൻ മദ്യപാനം ചെയ്തുവന്നിരിക്കുകയാണോ?

അമര—അപ്പോ! ഇത്തവണ ക്ഷമിക്കണം.

പ്രതാപ—(തോക്കെടുത്ത്) ഇല്ല; ഞാൻ ഒരിക്കലും ക്ഷമിക്കുകയില്ല.

മേഘർ—തിരുമാനസ്സ, അവിടന്നു പുത്രമത്സ്യചെയ്യരുതേ. ലക്ഷ്മി—(അമരസിംഹന്റെ മുഖിൽനിന്ന്) എന്നെ കൊന്നതിനുശേഷം ഇവന്റെ കഥ കഴിച്ചുകൊള്ളൂ.

(തത്സമയത്തു പ്രതാപസിംഹന്റെ തോക്കു പൊട്ടി ലക്ഷ്മി വീഴുന്നു)

മേഘർ—അയ്യോ എന്താണു പററിയത്! അമ്മേ! അമ്മേ!

(ഓടിച്ചെന്നു ലക്ഷ്മിയുടെ ഉത്തരാംഗത്തെ മടിയിലെടുത്തു വരുന്നു.)

പ്രതാപ—ലക്ഷ്മി!—ലക്ഷ്മി!!—

ലക്ഷ്മി—നാഥാ! അമരസിംഹനു മാപ്പ കൊടുക്കണം. എന്റെ ആയുഷ്കാലത്തിനിടയ്ക്ക് ഒരിക്കൽ മാത്രമേ അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധം ചെയ്തിട്ടുള്ളൂ. അതിനെനിക്ക് മാപ്പു തരണം. ഈ അന്ത്യകാലത്തു് എന്നിക്ക് അങ്ങയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ സ്ഥാനം തരണം! (പ്രതാപസിംഹന്റെ കാൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ലക്ഷ്മിയുടെ പ്രാണവിയോഗം സംഭവിക്കുന്നു)

പ്രതാപ—മേഘർ! ഞാൻ എന്താണു ചെയ്തത്?

(അമരസിംഹൻ സ്തബ്ധനായി നിൽക്കുന്നു. മേഘർ നീസ കരയുന്നു.)

പ്രതാപ—പരമേശ്വരാ! ഞാൻ പൂർവ്വജന്മങ്ങളിൽ എത്ര മഹാപാപം ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം! തന്നിമിത്തം എന്നെല്ലാം ആപത്തുകളാണു് എന്നിങ്ങനെയൊക്കെ

വന്നിരിക്കുന്നത്? കഷ്ടം! എനിക്കു കണ്ണു കാണാനില്ല,
തലതിരിയുന്നു. (മുച്ഛിച്ചു വീഴുന്നു.)

രംഗം 5.

സ്ഥാനം—ആകുബറിന്റെ കോവിലകത്തുള്ള ഒരു മുറി.

സമയം—ഉച്ച.

[ആകുബറും മാനസിംഹനും മുഖത്തോടുമുഖം
നോക്കി നിൽക്കുന്നു.]

ആകുബർ—മാനസിംഹാ!, ഞാൻ എല്ലാം കേട്ടു. ഓരോ
നോരോന്നായി നമ്മുടെ കോട്ടകളെല്ലാം കൈവിട്ടു
പോകുന്നു. മഹാബത്തുഖാനും തോറുപോയി. രജപു
ത്രന്മാർ അയാളെ തടവുകാരനാക്കിയെങ്കിലും പ്രതാ
പൻ ദയചെയ്തു വിട്ടയച്ചു. ആശ്ചര്യം! എനിക്കിതും
കേൾക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ!

മാനസിം—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! പ്രതാപസിംഹൻ ഇ
യിടെ സംഹാരരഥഭ്രമണപ്പോലെ ഭയങ്കരനായിരിക്കുന്നു.
അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗതിയെ തടയുന്നതിന് ഒരുത്തക്കും
സാധിക്കുകയില്ല!

ആകുബർ—ഹൈ രാജൻ!, ഇതു കേൾക്കുന്നതിനല്ലാ അ
ങ്ങയെ ഇങ്ങോട്ടു വരുത്തിയിരിക്കുന്നത്.

(മാനസിംഹൻ മൌനം അവലംബിക്കുന്നു)

ആകുബർ—ഈ യുദ്ധത്തിൽ മുഗളന്മാർക്കു തോൽവിയി
ല്ലാ, അവമാനമാണു സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നത്. രാജ്യത്തു
കുലഹം സംഭവിക്കുമെന്നുമാത്രമല്ലാ ഞാൻ ഇതുവരെ
അമത്തി നിത്തിയിരുന്ന രാജാക്കന്മാർ വീണ്ടും ശിര
സ്സിനെ ഉയർത്തിത്തുടങ്ങും. രോഗം മാത്രമല്ലാ, സ്വാത
ന്ത്ര്യവും പകരുന്നതാണ്. ഭീരുക്കളെ കാണുമ്പോൾ
ഇതരന്മാർക്കും ഭീരുത്വമുണ്ടാകുന്നു. ശൂരന്മാരുടെ സഹ

വാസംകൊണ്ടു സകലകൃഷ്ണം ശുദ്ധമാക്കുക. പാവത്തെ
പോലെതന്നെ ധർമ്മവും സംസ്കാരംകൊണ്ടു പകരം.
പ്രതാപസിംഹന്റെ ഈ വിജയവാർത്ത കേൾക്കു
മ്പോൾ ഇതരരാജാക്കന്മാരുടെ അഭിപ്രായമെന്തായി
രിക്കുമെന്ന് അത്ത് ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ? അവരുടെ
സ്വദേശസ്നേഹവും പകർച്ചവ്യാധിപോലെ പടന്നുവി
ടിക്കും!

മാനസിം—(തലതാഴ്ന്നുകൊണ്ട്) ശരിതന്നെയാണ്!

ആകുബർ—ആദ്യത്തെ ഇസ്സംഗതി ഗോപ്യമായി വ
ർത്തിപ്പാക്കി ശ്രമിക്കേണ്ടത്. എങ്ങനെയെങ്കിലും പ്ര
താപന്റെ ഉദ്യമത്തെ തടയണം. ഇതിനുവേണ്ടി എ
ന്തുതന്നെ ചെയ്യാവുന്നതാകട്ടെ വേണ്ടില്ല.

(മാനസിംഹൻ മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നു.)

ആകുബർ—(മാനസിംഹന്റെ മനോഗതമറിഞ്ഞിട്ട്) മ
ഹാരാജൻ പ്രതാപസിംഹന്റെ വിജയം അങ്ങനെയും
സന്തോഷപ്രദമാണെന്നെനിക്കറിയാം. വാസ്തവത്തിൽ
അദ്ദേഹം ബഹുശുഭൻതന്നെ. എന്റെ പ്രിയമിത്രമാ
യ ഭഗവാൻ ദാസ്, തന്റെയും സന്താനങ്ങളുടേയും
സുഖാനുഭവത്തിനുവേണ്ടി ഇത്രയൊക്കെ കഷ്ടപ്പെട്ടു
സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള രാജ്യത്തിന്റെ അധഃപതനത്തിൽ
അങ്ങനെയും ദുഃഖമുണ്ടാകാതിരിക്കുകയില്ലെന്നാണ് എ
ന്റെ വിശ്വാസം.

മാനസിം—സാമ്രാജ്യത്തോടതികുറയ്ക്കേണ്ടതെന്ന് പ്രതാപ
സിംഹൻ ഒരിക്കലും വിചാരിച്ചിട്ടില്ലെന്നാണ് ഞാൻ
മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കുന്നത്. ചിത്തോർ അന്ധാധീന
പ്പെടരുതെന്നു മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിനാഗ്രഹമുള്ളൂ. അ
ദ്ദേഹത്തിനു സ്വദേശാധിപത്യം ലഭിക്കേണമെന്ന
ല്ലാതെ അന്യരാജ്യം കരസ്ഥമാക്കേണമെന്നില്ല
യില്ല.

ആകുബർ—അതെനിക്കറിയാം. ഞാൻ ചിത്തോർ വി

ട്ടു കൊടുക്കുന്നവർക്കും എന്റെ രാജ്യംകൂടി എന്റെ കൈവിട്ടുപോകുമെന്ന് അങ്ങു കരുതിക്കൊള്ളൂ. ഈ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠയിൽ അങ്ങുന്ന് എന്നെ കഴിയുന്ന പ്രകാരം സഹായിക്കുമെന്നെനിക്കറിയാം. ഒന്നാമത്ത് അങ്ങു എന്റെ സുഹൃത്തിന്റെ മകനാണ്, അതും പോരെങ്കിൽ അടുത്ത മാസത്തിൽ അങ്ങയ്ക്കു ഞങ്ങളുടെ വംശത്തോടു് ഒരു സംബന്ധവും കൂടി വന്നുകൂടും. എന്നിക്ക് അങ്ങയുടെ പേരിൽ ദൃഢ വിശ്വാസമുള്ളതുകൊണ്ട് ഇതു പറയേണ്ട ആവശ്യമേ ഇല്ല.

മാനസിം—നിവൃത്തിയുള്ളേടത്തോളം ഞാൻ ചിത്തോർ വിട്ടുകൊടുക്കുകയില്ലെന്നുതന്നെ തീരുമെന്നുസുകൊണ്ടുവിശ്വസിച്ചുകൊള്ളൂ.

ആകുബർ—മതി മതി. എന്നിക്കുങ്ങയുടെ പേരിൽ പൂണ്ണവിശ്വാസമുണ്ട്.

മാനസിം—എന്നാൽ എന്നെ പോകുന്നതിന്നനുവദിക്കണം.

(അഭിവാദ്യം ചെയ്തുപോകുന്നു.)

ആകുബർ—(മാനസിംഹൻ പോയശേഷം മുറിയിൽ ലാത്തിക്കൊണ്ടു്) മഹാരാജവനെ തന്റെ അധീനത്തിൽ പെടുത്തുന്നതിനു ശ്രമിക്കുന്നവൻ ആദ്യംതന്നെ തന്നത്താൻ ഭരിക്കുന്നതിനാണു യത്നിക്കേണ്ടതെന്നു ഞാൻ അന്നൊരു ദിവസം സലീമിനോടു പറകയുണ്ടായി. ഉടനെതന്നെ ദേവഷ്യംകൊണ്ടു ഞാൻ എന്റെ പ്രാണനേക്കാൾ പ്രിയയായ എന്റെ മകളെ ഉപേക്ഷിച്ചു! ഈ നൌരോജ് ഉത്സവത്തിൽ മഹാരാജവിസ്സരിത്തവും പിണഞ്ഞതുകൊണ്ടു രജപുത്രരാജാക്കന്മാരുടെ വൈരവും സമ്പാദിച്ചു; ഇപ്പോൾ എന്നിക്കുതെല്ലാം ഓർമ്മവരുന്നു. മഹാബാഹുവന്റെ പക്കൽ വന്നു മേഘരണീസയുടെ സ്ഥിതി എന്നിക്കു മനസ്സിലായി. മേഘർ! എന്റെ ഓമനേ! നീയെന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു് എന്റെ പാശശത്രുവിന്റെ അടുക്കലേക്കു

പോയി. ഇന്ന് എനിക്കിതുകൂടി കേൾക്കേണ്ടിവന്നു! ഞാൻ അവളോടു മാപ്പുചോദിച്ചുകൊണ്ടു മടങ്ങി വരുവാൻ ഏഴുതീട്ടുണ്ട്. എന്റെ പുത്രിയോടുകൂടി എനിക്കു ക്ഷമയാചനം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു! ദൈവമേ! അങ്ങനെയൊരു മാതാപിതാക്കന്മാരെ ഇത്ര ബലഹീനന്മാരാക്കിത്തീർത്തുവല്ലോ.

[തവണക്കാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

ആകുബർ—മേഹർ, മേഹർ! നീ മടങ്ങിവന്നുവോ? ഞാൻ നിന്റെ സകല തെറ്റുകളേയും ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. നീയും എന്റെ തെറ്റിനെ ക്ഷമിക്കണം.

തവണ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്! മേവാഡിൽനിന്ന് ഒരു പട്ടാളം വന്നിട്ടുണ്ട്.

ആകുബർ—(ആശ്ചര്യത്തോടെ) മേവാഡിൽനിന്നോ? എവിടെ; എന്തു വത്തമാനമാണു കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നത്?

തവണ—കൂടെ രാജകുമാരി തിരുമനസ്സും എഴുന്നള്ളിട്ടുണ്ട്.

ആകുബർ—മേഹരനീസയും വന്നുവോ! എവിടെ?

(ആകുബർ ബലപ്പെട്ടു മുന്നോട്ടു ചെല്ലുന്നതിനിടക്കു മേഹരനീസ വന്നു 'അല്ലാ അല്ലാ' എന്നു പറഞ്ഞുകാൽക്കൽ വീഴുന്നു. അതിനിടയിൽ തവണക്കാരൻ മൗനമായി പോകുന്നു)

ആകുബർ—മേഹർ! മേഹർ! വാസ്തവത്തിൽ നീ വന്നുവോ?

മേഹർ—അല്ലാ! അല്ലാ! അവിടന്ന് എനിക്കു മാപ്പു തരണം. എന്റെ അപരാധം നിമിത്തം ആസ്സാധു ദൈവത്തുനിന്നുതന്നെ ഞാനാതിരുമനസ്സിലേക്കും, എനിക്കു തന്നെയും ആപത്തു പിണഞ്ഞു. എനിക്കു മാപ്പു തരണം!

ആകുബർ—മേഹർ! എഴുന്നിൽക്കു, നിന്റെ സകല തെ

റുകൾക്കും മാപ്പു തന്നിരിക്കുന്നുവെന്നു ഞാൻ ആദ്യം തന്നെ എഴുതിയയച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഹിന്ദുസ്ഥാനചക്ര വത്തികൂടി നിന്റെ മുമ്പിൽ പുല്ലുപോലെ ദുർബ്ബലനാണ്! മേമർ! മകളെ!, വിജയനിക്കു മാപ്പു തരികയില്ലേ?

മേമർ—ഞാൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു മാപ്പുതരികയോ! എന്തു കാരത്തിന്?

ആകുബർ—നിന്റെ മുമ്പിൽവെച്ച് അമ്മയെ നിന്ദിച്ചതിന്.

മേമർ—അതിനു ഞാൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു മാപ്പുതന്നിരിക്കുന്നു.

ആകുബർ—ഞാൻ ക്ഷമയാചനം ചെയ്യാത്തപക്ഷം നീ മടങ്ങിവരികയില്ലായിരുന്നോ?

മേമർ—ഞാൻ അതു വിചാരിച്ചിട്ടല്ലാ തിരിയെ വന്നത്. അവടത്തെ കത്തു വായിച്ചപ്പോൾ എനിക്ക് അവിടെ താമസിക്കുവാൻ വയ്യാതായി. അച്ഛൻ അങ്ങനെയൊരിക്കലും വാത്സല്യമുണ്ടെന്നു ഞാൻ ഇതുവരെ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടില്ല. (ആകുബറുടെ മാർപ്പിടത്തിൽ തലവെച്ചു കറയുന്നു. പിണ്ടു സമാധാനപ്പെട്ടുകൊണ്ടു പറയുന്നു) അച്ഛൻ! തക്കവും തക്കാരും കൂടാതെ വരുന്നതെല്ലാം മെന്തായി സമീകൃതമാണു സ്രീകൃഷ്ണന്റെ ധർമ്മമെന്ന് ഇതിനിടക്ക് എനിക്കു മനസ്സിലായി. ഹൃദത്തിൽതന്നെ ഇരുന്നു തങ്ങളുടെ കൃത്യങ്ങളെ ആകുലം കൂടാതെ വിവർത്തിക്കുകയാണ് അവരുടെ കർത്തവ്യമെന്നെനിക്കു ബോധംവന്നു. ഗുരുജനങ്ങളുടെ ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുകയാണു സ്വേച്ഛാധാതേയക്കാൾ അബലകൾക്കു കൂലമായ കൃത്യമെന്നും എനിക്കു സമ്മതമായി.

ആകുബർ—പ്രതാപസിംഹൻ നിന്നോടൊരിക്കലും അനുചിതമായ വാക്കുകൾ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

മേമർ—അനുചിതമായ സംഭാഷണമോ? എന്നെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി അദ്ദേഹം തന്റെ പ്രാണപ്രിയയെപ്പോലും സംഹരിച്ചു!

ആകുബർ—എന്താ കാരണം?

മേയർ—ഒരുദിവസം റാണയുടെ പുത്രൻ അമരസിംഹൻ മദ്യപാനംചെയ്ത് എന്റെ കൈ കടന്നുപിടിച്ചു. അതു കണ്ടുടനെ അദ്ദേഹം മകനെ വെടിവെക്കുന്നതിന്നു തോക്കെടുത്തപ്പോൾ റാണി മദ്ധ്യത്തിൽ ചാടിവിണ്ണു മരിച്ചുപോയി.

ആകുബർ—ഓ പ്രതാപസിംഹാ! നിങ്ങൾ ഒരു പുരുഷപുംഗവനാണെന്നുള്ളതിനാക്കേപമില്ല. നിങ്ങൾക്കിത്രത്തോളം യോഗ്യതയുണ്ടെന്നു ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ കൂടി വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. നിങ്ങളെന്റെ മിത്രമായിരുന്നെങ്കിൽ ഞാൻ എന്റെ വലത്തുഭാഗത്തിരുത്തുമായിരുന്നു; പക്ഷേ ശത്രുവായതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ സ്ഥാനം എന്റെ എതിർഭാഗത്താണ്. ഇപ്രകാരമുള്ള പുരുഷകേസരിയോടുള്ള ശത്രുത്വംകൂടി എനിക്കഭിമാനകരമാണ്. ഞാൻ ആകുബറല്ലായിരുന്നെങ്കിൽ പ്രതാപസിംഹനാകുന്നതിനിച്ഛിക്കുമായിരുന്നു. ഞാൻ ചക്രവർത്തിയാണ്. ഫിന്ദുസ്ഥാനം മുഴുവനും എന്റെ അധീനത്തിലാക്കേണമെന്ന് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിലും എന്റെ മനസ്സിനെ സാധിനത്തിൽ വയ്ക്കുന്നതിനുമത്രം എനിക്കു ഞ്ഞിയില്ല. ഈ കഷ്ടാവസ്ഥയിൽകൂടി പ്രതാപസിംഹൻ തന്നെ ശരണംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ശത്രുപുത്രിയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി തന്റെ പുത്രനെപ്പോലും ഹനിക്കുന്നതിനുദ്യമിച്ചു!

മേയർ— തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു, എനിക്കൊരപേക്ഷയുണ്ട്. അവടന്നു പ്രതാപസിംഹനുമായി ഇനിമേലിൽ സമരം ചെയ്യരുത്. ഒരു വീരൻ തന്നോടു തുല്യനായ വീരനെ ബഹുമാനിക്കുന്നപ്രകാരം അവടന്ന് അദ്ദേഹത്തെ മാനിക്കണം. അവടത്തെ ശത്രുവാണെങ്കിലും അദ്ദേഹം പൂജ്യവാദനാണ്. അദ്ദേഹം സാധാര

ണ മനുഷ്യനല്ല; ദേവനാണ്. അദ്ദേഹവുമായി യുദ്ധം ചെയ്യുന്നത് അവിടത്തേയ്ക്കു യുക്തമല്ല; നാലുഭാഗത്തുനിന്നും കഷ്ടതകൾ അദ്ദേഹത്തെ പിടികൂടിയിരിക്കുന്നു. റാണയുടെ പത്നിയും പുത്രിയും മൃത്യുവശഗരായി; സഹോദരൻ വേർപിരിഞ്ഞു; വൃത്തി രൂപിക്കാത്തതുകൊണ്ടു പുത്രൻ ബാധിഷ്ഠ്യത്താലായി; ഈ ശോചനീയാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു മനുഷ്യനോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നത് മര്യാദയല്ല.

ആകുബർ— എന്നാൽ അങ്ങനെയൊക്കെ. നിന്നെ വിട്ടുയച്ചതിനുപകരം ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിനു ചിത്തോർ വിട്ടുകൊടുത്തിരിക്കുന്നു.

മേഹർ— ഇതുവരെ അദ്ദേഹം അതു സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ല. ഞാനൊരു കാര്യം മറന്നു. റാണ എന്റെ കൈവശം തിരുമനസ്സിലേക്കൊരു കത്തു തന്നയച്ചിട്ടുണ്ട്. (ഏഴു തെടുത്തു് ആകുബറിന്റെ കയ്യിൽ കൊടുക്കുന്നു.)

ആകുബർ— ഇതു പ്രതാപസിംഹന്റെ കയ്യക്ഷർത്തനെയാണോ? (ഏഴുത്തു മേഹർക്കുതന്നെ മടക്കിക്കൊടുത്തു്) എന്ദിങ്ങു നല്ലവണ്ണം കാണാനില്ല. മകളേ! നീതന്നെ വായിക്കൂ.

മേഹർ— അതെടുത്തു വായിക്കുന്നു.

“പ്രബലപ്രതാപ! അങ്ങയുടെ മരുമകൾ ഒരുളത്തുനീസ ഇഹലോകം വെടിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രസന്നകരമായ വൃത്താന്തത്തെ ഞാൻ അങ്ങയെ അറിയിക്കുന്നു. ആ സാധു, ഫിൻസഹായുദ്ധത്തിൽ പോരാടിക്കൊണ്ടു ജീവത്യാഗം ചെയ്തു. അവളെ യഥോചിതം സംസ്കരിച്ചിട്ടുണ്ടു്—

ആകുബർ— അതു ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ കേട്ടിരിക്കുന്നു. ഉം, വായിക്കൂ; ഇനിയും ഏന്താണു് ഏഴുതീട്ടുള്ളതെന്നു കേൾക്കട്ടെ.

— “ഒരുളത്തുനീസയുടെ വർത്തമാനം യുദ്ധശേഷം ഞാൻ

മേഘരണീസയോടു ചോദിച്ചു മനസ്സിലാക്കി. അതിനുമു
മ്പുതന്നെ ശക്തസിംഹൻ ഈ വംശത്തിൽ നിന്നു ബാഹി
ഷ്ഠനാണെന്ന്. അയാൾ എന്റെ സോദരനായിരുന്നു.
ഈ സമരത്തിൽ അയാൾ എന്റെ വലങ്കയ്യുമായിരുന്നു എ
ങ്കിലും ഇപ്പോൾ ശക്തസിംഹൻ ഞാനായിട്ടോ മേഘാധാ
യിട്ടോ യാതൊരു സംബന്ധവുമില്ല —

—“ഇപ്പോഴും പണ്ടത്തെപ്പോലെതന്നെ ഞാൻ അ
ങ്ങയുടെ ശത്രുവാണ്. ചിത്തോർ സ്വതന്ത്രമായാലും ഇ
ല്ലെങ്കിലും ഹിന്ദുസ്ഥാനത്തിന്റെ അപമാന്തമായ ആകു
ബദുടെ ശത്രുവായിത്തന്നെ മരിക്കേണമെന്നു മാത്രമേ എ
നിക്കൊരു ആഗ്രഹമുള്ളൂ —

—“ദൈവമനുനീസ ശക്തസിംഹനെ വിവാഹം
ചെയ്തും മേഘരണീസ എന്റെയടുടെ താമസിച്ചിട്ടുള്ള വി
വരവും ഗോപ്യമായി വക്കേണമെന്നുള്ള അങ്ങയുടെ ഇ
ച്ഛയെ ഞാൻ സർവ്വപ്രകാരം അനുസരിക്കുമെന്നു പൂർണ്ണ
മായി വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളൂ. ഞാൻ ഈ സംഗതി ഗൂഢമാ
യി വെച്ചുകൊള്ളാം

—“ഞാൻ മേഘരണീസയെ അങ്ങയുടെ സമീപത്തേ
ക്കയക്കുന്നപക്ഷം എനിക്കു ചിത്തോർകോട്ട ദാനം ചെ
യ്യാമെന്നു് അങ്ങു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. മേഘരണീസ സ്വേച്ഛ
യായി ഞങ്ങളുടെ ആശ്രയത്തിൽ വന്നതാണു്. ഞാൻ
ആ തരണിയെ സമരത്തിൽ ബന്ദീകരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത
തുകൊണ്ടു് അവരെ തിരിച്ചയക്കുന്നതിനും എനിക്കു ധി
കാരമില്ല. മേഘരണീസ സ്വേച്ഛാനുസാരം വരുക്കയും
പോക്കുകയും ചെയ്തുവെന്നു മാത്രം. ഞാൻ അവരുടെ ഇഷ്ട
ത്തെ തടയുന്നില്ല. മേഘരണീസയെ തിരിയെ പറഞ്ഞ
യച്ചതിനു പ്രതിഫലമായി ഞാൻ ചിത്തോർ ആവശ്യ
പ്പെടുത്തില്ല. സംഗതിയുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ എന്റെ കയ്യു
ക്കുകൊണ്ടു ചിത്തോർ കരസ്ഥമാക്കിക്കൊള്ളാം. എന്നു —
റാണാ പ്രതാപസിംഹൻ.”

ആകുബർ— (ഉറക്കെ പറയുന്നു) പ്രതാപാ! പ്രതാപാ!

ഞാൻ നിങ്ങളോടു സമാനനാണെന്നുവിചാരിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ നിങ്ങൾ എന്നേക്കാൾ വളരെ വളരെ ഉപരിയായ നഗ്നനത്തെയാണ് അർപ്പിക്കുന്നത്. നിങ്ങൾ എനിക്കു കീഴടങ്ങിയ രാജാവും ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുമാണെന്നു തെരിച്ചറിച്ചിരുന്നു. എന്നാലിപ്പോൾ ചക്രവർത്തിസ്ഥാനം നിങ്ങൾക്കുതന്നെയാണെന്നും ഞാൻ കപ്പം തന്നെ രാജാവു മാത്രമാണെന്നും എനിക്കു മനസ്സിലായി. നിങ്ങൾക്കു തോൽവിയും എനിക്കു ജയവുമാണെന്നും ഞാൻ കരുതിയിരുന്നു പക്ഷേ തീരെ വിപരീതമാണു സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന് എനിക്ക് അറിയാമായി. മേഘർ! നീയുടേപ്പോൾ അന്തഃപുരത്തിലേക്കു പോകൂ. നീ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണെന്ന് എനിക്കു ബോധംവന്നു. ഇന്നു മുതൽ പ്രതാപസിംഹനുമായി എനിക്കൊരു ശത്രുതയുമില്ല. അദ്ദേഹം എന്റെ മിത്രമാണ്. ഇനിമേലിൽ മുഗളന്മാരാരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ശിരോരോമംപോലും സ്പർശിക്കുകയില്ല. മകളേ! നീ മാളികയിലേക്കു പോകൂ, ഞാൻ ഇതാ വരുന്നു.

(പോകുന്നു)

മേഘർ—എന്റെ പരിശ്രമം സഫലമായി. ഞാൻ ആകുബർ ചക്രവർത്തിയേയും പ്രതാപസിംഹനേയും കൂട്ടി ഇണക്കിയല്ലോ. (തോട്ടത്തിലേക്കുള്ള ജനാലയുടെ സമീപം ചെന്നു) ഞാൻ എന്റെ ശൈശവത്തിൽ ക്രീഡിച്ചിരുന്ന പഴയ നഗ്നനത്തുതന്നെ വീണ്ടും വന്നു ചേർന്നു. അതാ ആ സ്വലം. എത്ര കണ്ണാനന്ദകരമായ മണിനാദം കേൾക്കുന്നു! താഴേക്കൂടി യമുനാനദി ഒഴുകുന്നു! എല്ലാം പൂർണ്ണസ്ഥിതിയിൽതന്നെയിരിക്കുന്നു; എനിക്കു മാത്രമേ വ്യത്യാസം വന്നിട്ടുള്ളൂ. ഞാൻ എന്റെ ബുദ്ധിശൂന്യതകൊണ്ടു ശക്തസിംഹനും, ദൈവത്തുനീസ

ക്കും, റാണാപ്രതാപസിംഹനും, എന്നിങ്ങനെയും
 ആവത്തുണ്ടാക്കിത്തീർത്തു. ഞാൻ ചെന്ന സ്ഥലത്തെ
 ല്ലാം ആവത്തും കപ്പമുണ്ട്. ഞാൻ എന്തെങ്കിലും ചെ
 യ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു സദൃശ്യത്തോടുകൂടിയാണെന്നു ദൈ
 വത്തിനറിയാം. ഞാൻ ഒരുത്തി തനിയെ ഭൂമിയിൽ
 മുഴുവനും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന സ്വാഭാവികനിയമത്തിനു
 വിരോധം ചെയ്തുകൊണ്ട് ഒടുവിൽ ആവത്തിന്റെ
 ബീജത്തെയാണ് അങ്കുരിപ്പിച്ചത്. ശ്രേഷ്ഠമായ ഉദ്ദേ
 ശത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ സ്വാതന്ത്ര്യം
 പരിത്യാഗമാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്ന് ആ സർവ്വജ്ഞന
 റിയാം. ലഹളമയമായിരിക്കുന്ന ബഹിർല്ലോകത്തുനി
 നു പിൻമാറി ലോകദൃഷ്ടിയിൽപെടാതെ അഹങ്കാര
 തെ ഉപേക്ഷിച്ച മൗനമായി ഞാൻ എന്റെ കർത്ത
 വ്യത്തെ നിരവോറുവാൻ ഭാവിഷ്യകയാണ്. ഇനി ദൈ
 വത്തിന്റെ ഇച്ഛപോലെവരട്ടെ

രംഗം ൪.

സ്ഥാനം—മാനസിംഹന്റെ കോവിലകത്തുള്ള ഒരു മുറി.

സമയം—രാത്രി.

[മാർവാഡ്, ബിക്കാനേർ, ഗ്വാളിയർ, ചന്ദേരി മു
 തലായ രാജാക്കന്മാരും മാനസിംഹനും ഇരിക്കുന്നു]

ചന്ദേരി—മേര, മേര, മഹാരാജാമാനസിംഹ! അങ്ങയ
 ടെ മുഖത്തുനിന്ന് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ പുറപ്പെട
 നുവല്ലോ!

മാനസിം—ഞാനെന്തെങ്കിലും അനുചിതമായ വാക്കുപറ
 ണ്തേയോ? രാജ്യഭരണസമ്പ്രദായത്തിനു തരക്കേടുണ്ടെ
 കിൽ ഞാനും നിങ്ങളുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു അതിനു

തടസ്സം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് ഒരു ദോഷവുമില്ല. പക്ഷേ മുഗളന്മാരുടെ രാജാവിനായി കേവലം കവച്ചതും കൊലയും മാത്രമല്ല, ശാസനമാണ്. വെറും പീഡനവും അധികാരവും മാത്രമല്ല, രാജ്യവും സ്നേഹവും കൂടിയുണ്ട്.

ബീക്കാനോർ—സ്നേഹത്തിന്റെ മാത്ര വേണ്ടതിലധികമായിപ്പോയി എന്നു ഉള്ള!—ആ സ്നേഹം ഉത്തമകലയാതെന്നായ രാജാക്കന്മാരുടെ അന്തഃപുരത്തോളം വ്യാപിച്ചിട്ടുണ്ട്!

മാനസിം—ഇസ്സംഗതിയെ തിരസ്കരിക്കുന്നതിനു ഞാൻ തുനിയുന്നില്ല. പക്ഷേ ഒന്നാലോചിക്കാനുണ്ട്. ആകുബർ ചക്രവർത്തിയാണെങ്കിലും മനുഷ്യൻ തന്നെയാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം മഹത്തരാമാണെന്നു വരുകിലും അദ്ദേഹം കാമക്രോധാദിശത്രുക്കൾക്കു വശം വടനാണ്. മഹാമാർക്കും ചില വീഴ്ചകളുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല. ആകുബർ തന്റെ അപരാധത്തെ സ്തംഭിപ്പിക്കുക മാത്രമല്ല, അതിനു ക്ഷമായാചനവുംകൂടി ചെയ്തിരിക്കുന്നു. മേലിൽ ഭാരതീയസ്രീകളെ ഒരിക്കലും അവമാനിക്കുകയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം വാഗ്ദത്തം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതിലധികമായി അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ടെന്തു ചെയ്യാൻ സാധിക്കും?

മാർവാഡ്—ഇതു ശരിതന്നെയാണ്.

മാനസിം—ഹിന്ദുക്കളും മുസൽമാന്മാരും സംയോജിക്കണമെന്നാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം. ഇരുവർക്കും സമാനാധികാരം സിദ്ധിക്കേണമെന്നുകൂടി അദ്ദേഹത്തിനു താല്പര്യമുണ്ട്.

ഗൗളിയർ—അതിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളൊന്നും ഇവിടെ കാണാനില്ല.

മാനസിം—അസംഖ്യം ലക്ഷണങ്ങളും പ്രമാണങ്ങളുമുണ്ട്.

ആകുബർ സ്വയം മുസൽമാനല്ലേ? പക്ഷേ അദ്ദേഹം

ത്തിനു ഹിന്ദുധർമ്മത്തോടു പക്ഷപാതമുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതിയറിയാത്തവരുണ്ടോ? മുസൽമാനു ഹിന്ദുക്കളുടെ ധർമ്മഗ്രഹണത്തിനു സാധിക്കുമെങ്കിൽ ആകുമ്പോൾ വളരെ മുവൃതനെ ഹിന്ദുവായിത്തീരുമായിരുന്നു. അതു സാധ്യമല്ലാത്തതുകൊണ്ടാണ് അദ്ദേഹം മുല്ലമാരുടെയും പണ്ഡിതന്മാരുടെയും സഹായത്തോടുകൂടി ഒരു നൂതനമതം സ്ഥാപിപ്പാൻ യത്നിക്കുന്നത്. ഇരുജാതിക്കാരും യാതൊരു ഭേദവുംകൂടാതെ അധർമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കാവുന്നതാണ്. ശാജുത്തുള്ള ഉന്നതപദവികൾ ഹിന്ദുക്കൾക്കും മുസൽമാന്മാർക്കും സമാനമായി ലഭിച്ചുവരുന്നുണ്ട്. ഭാരതചക്രവർത്തിവിതന്നെ ഒരു ഹിന്ദുസ്മിയാണ്.

ഗോളിയർ—ഭാരതത്തിലെ ഭാവിചക്രവർത്തിനിയും മാനസിംഹന്റെ സഹോദരിയായ ഒരു ഹിന്ദുവുവരിയാകുമെന്നു ജനശ്രുതിയുണ്ട്. (മാർവാഡിന്റെ നേരെ നോക്കി) മഹാരാജാമനസിംഹൻ നമ്മെസ്സഹായിക്കുമെന്ന് ആശിക്കേണ്ടോ എന്നു ഞാൻ അങ്ങയോടു അഭ്യർത്ഥിക്കുന്ന പരഞ്ഞില്ലേ?

മാനസിം—അങ്ങനെയൊന്നു സാധ്യമാകാത്തതുകൊണ്ടു സംസാരിക്കുന്നു! ഐക്യമുണ്ടാകുന്നതുവരെ സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണ്? ആ ഒരു കാര്യംകൊണ്ടു നമ്മുടെ ജീവനവും നഷ്ടമാകുന്നു. ഇപ്പോൾ ജാതി തീരെ ക്ഷയിച്ചിരിക്കുന്നു.

ചന്ദേരി—എങ്ങനെ?

മാനസിം—ഇതിന്നു പ്രമാണം പറയേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടോ? ഈ അസീമമായ ആലസ്യം, ഉദാസിനത, നിശ്ചേഷത മുതലായവ ജീവനചിഹ്നങ്ങളാണോ? ദ്രാവിഡഭേദത്തെബ്രാഹ്മണൻ കൗശിബ്രാഹ്മണനായൊഴിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിക്കുകയില്ല; സമുദ്രയോളംചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു പരിതപം വന്നുകൂടുന്നു. ജാതിയുടെ മർദ്ദമായ

ധർമ്മം ശബ്ദരൂപമായും ആചാരരൂപമായും പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതാണോ ജാതിയുടെ ഉൽക്കഷ്ഠത്തിന്റെ ലക്ഷണം? സമോദരന്മാർ തമ്മിൽ ഈഷ്യ, ഭേദഷ്യം, അഹങ്കാരം, കലഹം എന്നിത്യാദികൾ പ്രതിദിനം വലിച്ചുതന്നെ വരുന്നു. ഇതെല്ലാം ജാതീയജീവനചിഹ്നങ്ങളല്ല. ഫേ മഹാരാജൻ!, അതുകൊണ്ടാണ് അക്കാലം കഴിഞ്ഞുപോയെന്നു ഞാൻ പറയുന്നത്.

ബീക്കാനേർ — ഹിന്ദുക്കളെല്ലാം ഐക്യമത്രത്തോടെ ഇരിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഇപ്പോഴും അതു സാധ്യമാണ്. പക്ഷേ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഹൃദയം വളരെ ശുഷ്കവും വിച്ഛിന്നവുമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഇനി ഐക്യമുണ്ടാകുവാൻ പ്രയാസമാണ്.

ഗപാളി — ഹിന്ദുക്കൾക്കൊരിക്കലും ഏകഭാവമുണ്ടാകയില്ലെന്നോ?

മാനസിം — ഉണ്ടാകും. അവർ ഉണക്കത്തട്ടിയും പൊള്ളയായും ജീണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആചാരാവരണത്തെ നീക്കിക്കളഞ്ഞ് ഉണച്ചയോടെ വിദ്യച്ഛക്തികൊണ്ടു ചലിക്കുന്നതായ ആ നൂതനധർമ്മത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നതെന്നാണോ അന്ന് ഐക്യവും ഉണ്ടാകും.

മാർവാഡ് — മാനസിംഹൻ പറയുന്നത് വളരെ ശ്ലാഘനീയമാണ്.

മാനസിം — മുഗളന്മാരുടെ ദാസ്യഭാരത്തെ അത്യാദരവോടെയാണു ഞാൻ വാചിക്കുന്നതെന്നു നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ? പരമപ്രീതിയോടെയാണു ഞാൻ മുഗളന്മാരുടെ സംബന്ധസമ്പ്രദായം കൊണ്ടു ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതെന്നും, എനിക്ക് അതിനെക്കുറിച്ച് വളരെ അഭിമാനമുണ്ടെന്നുംകൂടി നിങ്ങൾ തെറ്റിദ്ധരിച്ചിട്ടുണ്ടോ? മഹാരാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ മഹത്വത്തെ ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടില്ലെന്നാണോ നിങ്ങളുടെ ധാരണ?

ഞാൻ അത്ര ബുദ്ധിശൂന്യനും തുച്ഛനുമായോ? പക്ഷേ മഹാരാജൻ!, ആ സ്വാതന്ത്ര്യം സ്വപ്നപ്രായമാണ്; യഥാർത്ഥമല്ല. നമുക്കു ഗോചരമല്ലാത്തതിനെ സ്വപ്നം പോലെ വിചാരിക്കുകയും പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുള്ളതിനൊക്കെ റിപ്പൂ വ്യവഹരിക്കുകയുമാണ് ഉത്തരം.

[ദോരപാലൻ പ്രവേശിച്ച് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.]

മാനസിം—എന്താ വർത്തമാനം?

ദോര—ചക്രവർത്തിമഹാരാജാവിന്റെ ഒരു തിരുവഴിത്തുണ്ട്.

മാനസിം—എവിടെ?

[ദോരപാലൻ പത്രം കൊടുക്കുന്നു. മാനസിം ഓർത്തു വായിക്കുന്നു.]

ബീക്കാനേർ—ഞാൻ ആദ്യം തന്നെ ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഗോളി—ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ബീക്കാനേർ—നമുക്കു മാനസിം ഓർത്ത സന്ദർഭം ആ പശ്ചാദ്യം പ്രതാപന്റെ പക്ഷത്തിൽ പോന്നു നമുക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാം.

മാനസിം—ചക്രവർത്തി—ഭവാനൊരെയല്ലാം മന്ത്രാലയങ്ങളിലേക്കു ക്ഷണിച്ചിരിക്കുന്നു “യുദ്ധരാജാവു സവിമിന്റെ മംഗളവിവാഹദിനത്തെ പ്രമാണിച്ചു ഭവാനൊരെയും എന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കണം.”

ചംദോ—നമ്മുടെ സൗഭാഗ്യം! നമ്മൾ കൃതജ്ഞന്മാരായി.

മാർവാഡ്—ഈ ശുഭമുഹൂർത്തത്തെ കൊണ്ടാടുന്നതിനു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു വന്നെങ്കിലും എന്തെല്ലാമാണു ചെയ്തിരിക്കുന്നത്?

മാനസിം—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തന്റെ പാമശരൂവായ പ്രതാപനിരംഭന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. അത്രമാത്രമല്ല അദ്ദേഹം ആയുഷ്ഠാനായിരിക്കുന്നു.

കാലത്തോളം മുഗൾസൈന്യം മേവാഡിനെ ആക്രമിക്കരുതെന്നു കല്പനയും കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. മേലിൽ മുഗൾസൈന്യം രാണാപ്രതാപസിംഹന്റെ ഒരു രോമംപോലും നശിപ്പിക്കയില്ലെന്നുകൂടി അദ്ദേഹം എനിക്കെഴുതിട്ടുണ്ട്. ഇതുവരെ പ്രതാപസിംഹൻ എന്റെ പ്രധാനശത്രുവായിരുന്നു, എന്നാൽ ഇന്നതൊട്ട് അദ്ദേഹം എന്റെ പരമമിത്രമാണ്.

ബീക്കാനേർ—ഈ ഔദായ്യവും അർത്ഥവത്താണ്. “കഴുത്തുപോകുന്ന ഘട്ടത്തിൽ വിരലിനെ ശ്രദ്ധിക്കാറുണ്ടോ?”

മാനസിം—ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്നെ അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ ഭവാനാർ എന്നെ പോകാനനുവദിക്കണം.

(എല്ലാവരെയും അഭിവാദ്യം ചെയ്തുകൊണ്ടു പോകുന്നു.)

ഗപാളി—എന്നാൽ നമുക്കും പിരിയുക.

(എല്ലാവരും എഴുന്നേൽക്കുന്നു.)

മാർവാഡ്—എന്തുതന്നെയായാലും ചക്രവർത്തിയുടെ ഹൃദയം ഉദാരവും ഉന്നതവുമാണെന്നുള്ളതിനാൽക്കേവമില്ല.

ചംദേരി—അദ്ദേഹം ശത്രുവിനു മാപ്പു കൊടുത്തിരിക്കുന്നു.

ഗപാളി—ക്ഷമ യാചിക്കുകകൂടി ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

മാർവാഡ്—ഹിന്ദുരാജാക്കന്മാരുടെ പേരിൽ അദ്ദേഹം സശ്രദ്ധനായിരിക്കുന്നു.

ചംദേരി—അദ്ദേഹം ജേതാവിലും വിജിതനിലും വ്യത്യാസം കാണിക്കുന്നില്ലെന്നു മാനസിംഹൻ പറഞ്ഞതുവാസ്തവമാണ്.

മാർവാഡ്—ഹിന്ദുധർമ്മത്തിന്റെ പക്ഷപാതിയുമാണ്.

ഗപാളി—ഇപ്പോൾ ഹിന്ദുക്കൾക്കു സപാതന്ത്ര്യം ലഭിക്കുന്നതിനുള്ള ശക്തിയില്ലെന്നു പറഞ്ഞതും പരമാർത്ഥമാണ്.

മാർവാഡ് — ‘സ്വാതന്ത്ര്യം’ ഭ്രാന്തന്റെ സ്വപ്നമേ. (എല്ലാവരും ചോദിക്കുന്നു.)

ര ദ ഗ ദ 7.

സ്ഥാനം — രാജവീഥി.
സമയം — രാത്രി.

രാജമാർദ്ദങ്ങൾ പ്രകാശമാനങ്ങളായിരിക്കുന്നു. അല്പം ദൂരത്തായി വാദ്യഘോഷങ്ങൾ മുഴങ്ങുന്നു. വിവിധവസ്ത്രങ്ങളായ കൊടികളും പാക്കുന്നുണ്ട്. കുറെ കുഴപ്പക്കാർ ഒരൊത്തുനിന്നു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നു.]

ഒന്നാം ദൾകൻ — (തള്ളുകൊടുത്തു്) എടോ നേരെ നിൽക്കൂ.

രണ്ടാംദൾ — എടോ എന്തിനാണ് തള്ളുന്നത്?

മൂന്നാംദൾ — മിണ്ടാതിരിക്കൂ, വിചാരഘോഷയാത്രക്കിനി അധികം താമസമില്ല.

നാലാംദൾ — നിന്നുനിന്നു കാൽകുഴഞ്ഞു. എന്തായാലും വേണ്ടില്ല; ഈ പട്ടണപ്രഭവശം വന്നാൽ മതിയായിരുന്നു.

അഞ്ചാംദൾ — എടോ യുവരാജാവു്, മാനസിംഹന്റെ പുത്രിയെയല്ലേ കല്യാണം ചെയ്യുന്നത്?

ഒന്നാംദൾ — അല്ലല്ല, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദരിയെയാണ്.

രണ്ടാംദൾ — അല്ലെടോ, മകളെയാണ്.

മൂന്നാംദൾ — അല്ലല്ല, ഞങ്ങൾക്കു ശരിയായ വർത്തമാനമുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദരിയെയാണ്.

രണ്ടാംദൾ — ഇതെങ്ങനെ സംഭവിച്ചു? ലേശംപോലും വിചാരിക്കാത്ത ഒരു സംഗതിയാണ്.

കുന്ദാക്ഷർ — എന്താ വിരോധം?

രണ്ടാക്ഷർ — സലീമിന്റെ മുത്തച്ഛൻ ഹുസൈൻ, ഭഗവാൻ ദാസ്സിന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹം ചെയ്തു. ഇപ്പോൾ സലീം അദ്ദേഹത്തിന്റെ രണ്ടാമത്തെ പുത്രിയെ കല്യാണം ചെയ്യുന്നു!

കുന്ദാക്ഷർ — സലീമിന്റെ അച്ഛൻ ഭഗവാൻ ദാസ്സിന്റെ പുത്രിയെ വിവാഹം ചെയ്തു. മുത്തച്ഛനും പൗത്രനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാരോ പുത്രിമാരെയും കല്യാണം കഴിച്ചു.

അഞ്ചാക്ഷർ — സംബന്ധസ്വരൂപം ഭഗവാൻ ദാസ്സിന്റെ നാലുഭാഗത്തുമാണു പടന്നുവിടിച്ചിരിക്കുന്നത്.

കുന്ദാക്ഷർ — വാസുവത്തിൽ ഭഗവാൻ വളരെ ഭാഗ്യവാൻ തന്നെയാണോ?

രണ്ടാക്ഷർ — മാനസിംഹനും വലിയ സൂത്രക്കാരനാണ്.

അഞ്ചാക്ഷർ — എന്തുകൊണ്ട്?

രണ്ടാക്ഷർ — പെട്ടെന്നു സലീമിന്റെ സ്ത്രീലഭനായതുതന്നെ!

കുന്ദാക്ഷർ — സലീമിന്റെ സ്ത്രീലഭനാകുന്നതു വലിയ ഭാഗ്യമാണെന്നു തോന്നുമല്ലോ!

അഞ്ചാക്ഷർ — ഇതിലൊന്നാണു ഭാഗ്യമുള്ളതു്?

കുന്ദാക്ഷർ — കുറേമതു സ്ത്രീലഭനാകുന്നതുതന്നെ ഭാഗ്യമാണ്. വിശേഷിച്ചു യുവരാജാവിന്റെ സ്ത്രീലഭനാകുന്നതു പരമഭാഗ്യംതന്നെ.

അഞ്ചാക്ഷർ — ഹാ ഹാ എന്റെ ചേട്ടാ, ശിരോരേഖ പോലെ വന്നുകൂടും.

കുന്ദാക്ഷർ — എന്തോ ഇതു പൂർവ്വജന്മകർമ്മഫലമാണ്. ഈ ജന്മത്തു പൂർവ്വജന്മകർമ്മഫലം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരും.

കുന്ദാക്ഷർ — ഇതു സലീമിന്റെ എത്രാമത്തെ വിവാഹമാണ്?

രണ്ടാക്ഷർ — എഴുപതിൽപ്പരമായിരിക്കണം.

കുന്ദാക്ഷർ — നമ്മൾ മാസംതോറും കാരോ വിവാഹം കാണാറുണ്ടല്ലോ.

നാലാംദൾ — ഇത്ര വളരെ ഭാര്യമാരുള്ളവൻ ഭാഗ്യവാനായിരിക്കണം.

ഒന്നാംദൾ — ഇതിനു ഭാഗ്യത്തോടൊന്നാണു സംബന്ധം?

നാലാംദൾ — ഉറങ്ങുമ്പോഴും, ഉണരുമ്പോഴും ഇരിക്കുമ്പോഴും നില്ക്കുമ്പോഴും, തിന്നുമ്പോഴും, കുടിക്കുമ്പോഴും, വരുമ്പോഴും പോകുമ്പോഴും എന്തൊരുവളുടെയെങ്കിലും മുഖകമലം കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത് ഭാഗ്യമല്ലേ? പനി നീർപ്പുണോട്ടത്തിൽ ലാത്തുന്നതിനു തുല്യമാണ്.

ഒന്നാംദൾ — അതാ ഘോഷയാത്ര അടുത്തുവരുന്നു. ഒന്നു നേരെ നില്ക്കണം കെട്ടോ.

രണ്ടാംദൾ — എടോ രാമസിംഹാ, തന്റെ തല ആകാശം തുളക്കുന്നുവല്ലോ.

മൂന്നാംദൾ — ഈ മസ്കം അല്ലനേരത്തേക്കു വീട്ടിൽ വച്ചിട്ടു വത്ര.

(ഘോഷയാത്രയുടെ പ്രകാശം അടുത്തുവരുന്നു.)

ഒന്നാംദൾ — നോക്കൂ, അതാ ചക്രവർത്തി!

മൂന്നാംദൾ — ഇദ്ദേഹം വധുവിന്റെ അച്ഛൻ മാനസിംഹനാണു സംശയമില്ല!

രണ്ടാംദൾ — അല്ലാ അല്ലാ അദ്ദേഹം വധുവിന്റെ സഹോദരനാണ് — ഇത്രനേരം തത്തകളെപ്പോലെ പരിപ്പിച്ചിട്ടു പിന്നെയും മറന്നുപോയല്ലോ!

നാലാംദൾ — ചക്രവർത്തി ചക്രവർത്തിതന്നെയാണ്.

അഞ്ചാംദൾ — മാനസിംഹൻ മാനസിംഹൻ തന്നെയാണ്.

ഒന്നാംദൾ — നോക്കൂ, അതാ മേനാവു വരുന്നു.

രണ്ടാംദൾ — ഹഹാ! നോക്കൂ, എന്തൊരു നൃത്തമാണ്.

നാലാംദൾ — എടോ വീഥിയിൽ നൃത്തം ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ.

മൂന്നാംദൾ — എന്തൊരു ബഹളമാണ്!

ഒന്നാംദൾ — വത്ര പോകുക. വരൻ പോയ്ക്കുഴിഞ്ഞു.

രണ്ടാംദിനം--എടോ പറയൂ. സലീമായാലെന്നാണു തര കേട്ടു?

മൂന്നാംദിനം--വരനെ കാണുമ്പോൾ എല്ലാവർക്കും വരനായാൽ കൊള്ളാമെന്നൊഗ്രഹംതോന്നുക പതിവാണ്.

രണ്ടാംദിനം--പുല്ലുകാരനായാലും വേണ്ടില്ലാ വിവാഹസമയത്തു വരന്റെ വേഷംകെട്ടുമ്പോൾ അയാളുടെ അവസ്ഥയല്ലേ കാണേണ്ടതു്! മുമ്പിൽ വാട്ട്രുപ്പോഷം, കൂടെ അസംഖ്യം ആളുകൾ; ഇതിലുമധികമായ മഹോത്സവം എന്നാണ് ഉണ്ടാകുക!

(അണിയറയിൽ വെടിമുഴങ്ങുന്നു. കലശലായ കോലാഹലം. വീണ്ടും വെടിപൊട്ടുന്നതു കേൾക്കുന്നു)

ഒന്നാംദിനം--ഇതെന്തൊരു കോലാഹലമാണ്?

(മൂന്നാളുകൾ പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നു)

രണ്ടാംദിനം--എടോ എന്താണു സംഭവിച്ചതു്?

ഒന്നാമൻ--വലിയ കഷ്ടമായി.

ഒന്നാംദിനം--എന്താണ് ഉണ്ടായതു്?

രണ്ടാമൻ--ഒരു ഭ്രാന്തൻ സലീമിന്റെ പല്ലുകെടക്കുന്ന വരിൽ മൂന്നുപേരെ വാളുകൊണ്ടു വെട്ടിക്കൊന്നു.

മൂന്നാംദിനം--പിന്നെ എന്താണ് ഉണ്ടായതു്?

ഒന്നാമൻ--അയാളെ പിടിക്കുന്നതിനു വളരെ ആളുകൾ പിന്തുടന്നു. പക്ഷേ അയാൾ അവരെ ഉപദ്രവിച്ചില്ലെന്നതന്നെയല്ലാ വാളു താഴ്ത്തിട്ടു കൈത്തോക്കെടുത്തു തന്നെത്താൻ വെടിവെച്ചു.

രണ്ടാംദിനം--അതാരായിരുന്നു?

ഒന്നാമൻ--ഒരു ഭ്രാന്തൻ;

രണ്ടാമൻ--എടോ അയാൾ ഭ്രാന്തനും മററുമല്ല. റാണാ പ്രതാപസിംഹന്റെ അനുജൻ ശക്തസിംഹനായിരുന്നു.

രണ്ടാംദിനം--അദ്ദേഹമാണെന്നു തന്നിക്കെങ്ങനെ മനസ്സിലായി?

രണ്ടാമൻ--സലീമിനു രണ്ടു ചവിട്ടു കൊടുത്തതിനുശേഷം അദ്ദേഹം ഉറക്കെ--“സലീം! ഞാൻ ശക്തസിംഹനാണ്. നോക്കൂ, ഞാൻ തന്റെ കടം തീർത്തു, ഇതു പലിശയും” എന്നു പറഞ്ഞു രണ്ടു ചവിട്ടുകൂടി ചവിട്ടി.

ഒന്നാമൻ--വലിയ ധൈര്യംതന്നെ!

രണ്ടാമൻ--ശക്തസിംഹൻ മരിച്ചുവോ?

ഒന്നാമൻ--ഉവ്വ്.

മൂന്നാമൻ--അദ്ദേഹത്തെ ദഹിപ്പിക്കുകയോ കുഴിച്ചിടുകയോ ചെയ്യുന്നതെന്നു പോയി നോക്കുക.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു)

രംഗം ൪

സ്ഥാനം--ചിത്തോരിനു സമീപമുള്ള കാട്.

സമയം--സന്ധ്യ.

[പ്രതാപസിംഹൻ മൃത്യുശയ്യയിൽ കിടക്കുന്നു. പുരോഭാഗത്തു വൈദ്യരാജനും രജപുത്രസർദാരും, പുത്ഥിരാജനും അമരസിംഹനും നിൽക്കുന്നു]

പ്രതാപൻ--പുത്ഥിരാജൻ! ഇതു മനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നു!

എനിക്കു സമ്രാട്ടിന്റെയും കൃപാപാത്രമാകേണ്ടിവന്നു!

പുത്ഥി--ഇത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃപയല്ല, ഭക്തിയാണ്.

പ്രതാപ--നിരർത്ഥകമായ വാക്കുകൾ കൊണ്ടെന്നാണ് പ്രയോജനം? ഭക്തി എന്ന പദത്തിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്; ഇതു കൃപയാണ്. ഞാനിപ്പോൾ ഭാഗ്യവാനും, ദുഷ്ടനും, പീഡിതനും, ദുഃഖിതനാകുന്നതുകൊണ്ടു സമ്രാട്ട് എന്നൊരു തിരക്കുണ്ടല്ല. മരണസമയത്തു് ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകളും കേൾക്കേണ്ടിവന്നു! ഓഹോ! ഗോവിന്ദസിംഹാ!

ഗോവിന്ദ — തിരുമനസ്സ!

പ്രതാപ—എന്നെ രരിക്കലേങ്കിലും കൂടാരത്തിനു പുറത്തു കൊണ്ടു പോകണം. മരിക്കുന്നതിനു മുമ്പു ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗത്തെ ഒരു കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നെനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ വൈദ്യന്റെ നേരെ നോക്കുന്നു)
വൈദ്യൻ—വീരോധമില്ല, പുറത്തുകൊണ്ടുപോകാം.

(എല്ലാവരുംകൂടി പ്രതാപസിംഹന്റെ പല്ലുകെട്ടുത്തു പുറത്തുകൊണ്ടുപോയി കോട്ടയുടെ പുരോഭാഗത്തായിവരുന്നു)

ഗോവിന്ദ—(വൈദ്യനെ വിളിച്ചു സ്വകാര്യമായി) രക്ഷപ്പെടുമെന്നാശിക്കേണ്ടേനോ?

വൈദ്യൻ—വേണ്ടാ. തീരെ വേണ്ടാ.

(ഗോവിന്ദസിംഹൻ തല താഴ്ന്നു നില്ക്കുന്നു.)

പ്രതാപ—(ശയ്യയിൽനിന്നു പകുതിഎഴുന്നേറ്റു ചിത്തോർ ദുർഗ്ഗത്തെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) ഇതുതന്നെയാണു ചിത്തോർ! രജപുത്രന്മാർക്കധീനമായിരുന്ന ആ അഭയദുർഗ്ഗം ഇതുതന്നെയാണു്. ഇപ്പോൾ അതിന്മേൽ മുഗളന്മാരുടെ കൊടി പറക്കുന്നു. ഞാനിസ്സമയത്തു് എന്റെ പൂർവ്വികനും പരമതനുമായ ബാപ്പാരാവലിനെ സ്മരിക്കുന്നു. ആ വീംശിഖാമണി ചിത്തോരിനെ ആക്രമിച്ച ഭ്രേച്ഛന്മാരെ പരാജിതരാക്കി ഗജനിക്കപ്പാറം കടത്തിവിട്ടു; ഗജനീസിംഹാസനത്തിൽ തന്റെ മരുമകനെ ആരോഹണം ചെയ്യിച്ചുപോൽ! സമാധിംഹനും പട്ടാണികളുമായുണ്ടായ യുദ്ധവും എനിക്കിപ്പോൾ ഓർമ്മവന്നു. അന്നു കാശ്മീരത്തിന്റെ നീലജലം ഭ്രേച്ഛന്മാരുടെയും രജപുത്രന്മാരുടെയും രക്തംകൊണ്ടു് അരുണവർണ്ണമായിത്തീർന്നു. റാണിചന്ദ്രിനി നിമിത്തമുണ്ടായ ആ മഹാസമരത്തിൽ വീംവനിതാവതംസ

മായ ആ ചന്ദ്രാവതിരാണി പതിനാറുവയസ്സു പ്രായം
ചെന്നു തന്റെ പുത്രനേയും പത്നിയേയുംകൊണ്ടു ഭയ
ങ്കരമായ ആ രണാങ്കണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു യവനന്മാ
രോടു പൊരുതി വീരസ്വർഗ്ഗപ്രാപിച്ചു സംഗതിയും
ഞാനിപ്പോൾ ധ്യാനിക്കുന്നുണ്ട്. സ്വധർമ്മനിരന്തര
രുടെ ശ്രേയസ്സുരമായ ആ കൃത്യങ്ങളെയെല്ലാം ഞാ
നിപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്നു! ഇതുതന്നെയാണു
ആ പുകൾപൊങ്ങിയ ചിത്തോർ! ഇതിനെ സ്വാധീ
നപ്പെടുത്തേണമെന്ന് എനിക്കു അതിയായ മോഹമു
ണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷേ എനിക്കതിനു തക്ക ഭാഗ്യമുണ്ടാ
യില്ല! ഞാൻ എന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ നിവൃത്തിക്കുമായി
രുന്നു, അപ്പോഴേക്കും നേരം അസ്തമനമായതുകൊണ്ടു
ജോലി പകുതിയായിത്തന്നെ നിൽക്കേണ്ടിവന്നു.

പൃഥ്വി—തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അതിനെക്കുറിച്ചു പരിത
പിക്കേണ്ടാ. സകല പ്രവൃത്തികളും ഒരാളെക്കൊണ്ടുത
ന്നെ മുഴുവനാക്കുവാൻ സാധിച്ചുവെന്നു വരികയില്ല.
പകുതിയാകുന്നതും അഥവാ അധോഗതിതന്നെ പ്രാ
പിക്കുന്നതും അപൂർവ്വമല്ലാ. കാലം വരുമ്പോൾ ആ വ്ര
തത്തെ പരിപാലിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉത്തരായികാരി
ജനിച്ചു നഷ്ടപ്രായമായും പകുതിയായും കിടക്കുന്ന സ
കലത്തേയും പരിപൂർണ്ണമാക്കുന്നു. ഒരു തരംഗത്തിനു
പിന്നാലെ മറ്റൊരു വീചി വരികയും പോകയും ചെ
യ്ക്കുകൊണ്ടാണു സമുദ്രം മുന്നോട്ടു കയറുന്നത്. പകുലി
നുശേഷം രാത്രി; വേനലിനുശേഷം വഷം എന്നിപ്ര
കാരം കാലചക്രം ഭ്രമിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു ജനനമരണ
ങ്ങളും അഥവാ പ്രളയവും സംഭവിച്ചു പ്രകൃതി പുരു
ഷനിൽ ലയിക്കുന്നു. അങ്ങയ്ക്കു തുല്യം സ്വധർമ്മനിരന്ത
നായ പുരുഷപുംഗവൻ ഈ പൃഥ്വിയിലില്ല; അവിട
ത്തേക്കു ദുഃഖത്തിനവകാശമില്ല.

പ്രതാപ—എന്റെ ചിന്താശക്തിയായി ഒരു വാമപുത്രൻ
 ഞായിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്കു സമാധാനമുണ്ടായിരുന്ന
 പക്ഷേ—ആവു—(ശയ്യയിൽ കിടന്നുരുക്കുന്നു.)

ഗോവിന്ദ—തിരുമനസ്സിലേക്കു ദൃസ്സാമായ വേദനയുണ്ടോ?

പ്രതാപ—ഉം, ഗോവിന്ദസിംഹാ! പക്ഷേ ശാരീരമല്ലാ
 മാനസമാണു. ഞാൻ പകുതി തീർത്തുവെച്ച പണി എ
 ന്റെ മരണശേഷം അധോഗതിയെ പ്രാപിക്കും.

ഗോവിന്ദ—എങ്ങനെ?

പ്രതാപ—അമരസിംഹൻ സമ്മാനലോഭംകൊണ്ടു ഞാ
 നിനെയൊക്കെ കയ്യെടുത്തു ഉദ്ധരിച്ച രാജ്യത്തെ മുഗള
 നാരുടെ പക്കൽ സമർപ്പിക്കും.

ഗോവിന്ദ—തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അതുവിചാരിച്ചു മന
 സ്സാപപ്പെടേണ്ടാ.

പ്രതാപ—എന്റെ അശ്ശങ്ക നിരാശ്വസനമാണെന്നു വിചാ
 രിക്കരുതു്. അമരൻ വിഷയിയാണു. അയാൾക്കു ദാരി
 ദ്ര്യം തുടങ്ങിയ കഷ്ടതകളനുഭവിക്കുന്നതിനു ശക്തിയില്ല.
 തന്നിമിത്തം എന്റെ മരണശേഷം എന്റെ കുടീ
 രത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു് ഒരു പ്രാസാദം കാണുമെന്നും
 മേവാഡ ഭൂമി മുഗളന്മാർക്കധീനമാകുമെന്നും എനി
 കൊരാശങ്കയുണ്ടു്. നിങ്ങളും അതിനനുവദിച്ചേക്കാ
 നിടയുണ്ടു്.

ഗോവിന്ദ—കരിക്കലും അതുണ്ടാകുകയില്ല. ഞാൻ ബാ
 ള്യാറാണയെ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു സത്യം ചെയ്യുന്നു.

പ്രതാപ—എന്നാൽ എനിക്കുപ്രകാരം ആശ്വാസത്തോടെ മ
 രിക്കാം. (അമരസിംഹന്റെ നേരെനോക്കി) അമരാ,
 അടുത്തുവത്ര. ഞാൻ യാത്രയായി. കേൾക്കൂ, ഞാൻ
 പോകുന്ന സ്ഥലത്തേക്കു ജീവിതത്തിലൊരിക്കൽ സർവ്വ
 ജീവജാലങ്ങൾക്കും പോകേണ്ടിവരും. മകനേ!, കരയേ
 ണ്ടാ. ഞാൻ തന്നെ തനിയെ ആക്കിട്ടു പോകുന്നില്ല.

ഇരുപത്തഞ്ചു വർഷവൃത്തം ഞാനൊരുചിച്ചു പച്ചതങ്ങ
 ഉലും വിവിനങ്ങളിലും വസിച്ചു നാനാ പ്രകാരത്തിലു
 ുള കഷ്ടതകളനുഭവിച്ചിട്ടുള്ള നരവംശാവതംസങ്ങളു
 ടെ പക്കലാണു ഞാൻ തന്നെ സരപ്പിറ്റിയിരിക്കുന്നത്.
 താൻ അചരപരിത്രജ്ഞിക്കാത്തപക്ഷം അഭയാർത്ഥിജ്ഞ
 നാതും തന്നെ കരിക്കലും വിട്ടുപിരിയുകയില്ല. അവ
 റെല്ലാവരും പ്രതാപസിംഹന്റെ പുത്രനുവേണ്ടി പ്രാ
 ണത്യാഗംചെയ്യാൻ സന്നദ്ധന്മാരാണ്. മേവാഡ് രാ
 ജ്യഭാരത്തെ ഞാൻ തന്റെ ശരസ്സിൽ അർപ്പിക്കുന്നു.
 ചിത്തോരുക്ഷി അതിലുറപ്പെടുത്തതിനു സാധിച്ചിട്ടി
 ല്ലേറ്റും എന്നൊരു മനസ്സാപമേ എന്നിക്കുള്ളൂ. ചിത്തോ
 രിനെ ഉദ്ധരിക്കേണ്ട ഭാരം തനിക്കാണു വന്നുകൂടിയിരി
 കുന്നത്. അതിനു സാഗതി വേണമെന്നു ഞാൻ ത
 ന്നെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. ആശീർവാദത്തോടു കൂടി ഞാൻ
 നിഷ്കളങ്കമായ എന്റെ ഖഡ്ഗത്തെ തനിക്കു തരുന്നു.
 (അമരസിംഹൻ വാൾകൊടുത്തു്) ഈ ഖഡ്ഗത്തെ
 സദാ ഉജ്വലിപ്പിക്കുകയും ഇതിന്മേൽ കളങ്കം ബാധി
 ക്കാതെ സൂക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വ
 സിക്കുന്നു. മകനേ! ഇനിയെന്താണു പറയേണ്ടതു്?
 താൻ വിജയിയും യശസ്വിയും സുഖിയും ചിരഞ്ജീവി
 യുമായി വാഴുമെന്നു ഞാൻ ആശീർവ്വദിക്കുന്നു.

(അമരസിംഹൻ പിതാവിന്റെ ചരണാവിന്ദങ്ങളെ
 സ്തംഭിക്കുന്നു. പ്രതാപസിംഹൻ മൂലാവിൽ കൈ
 വച്ചു മകനെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു)

പ്രതാപ—(അല്പനേരം മൌനമായി കിടന്നിട്ടു്) എനിക്കു
 കണ്ണുകാണാതാകുന്നു. ശ്വാസംപോകുന്നില്ല. അമര
 സിംഹാ! താനെവിടേയാണ്? മകനേ! അടുത്തുവത്ര.
 കരകൂടി അടുത്തുവത്ര. ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു—പോ
 കുന്നു. പ്രിയതമേ ലക്ഷ്മി! നിൽക്കൂ. ഞാൻ വരുന്നുണ്ടു്!

വൈദ്യൻ—(നാഡിനോക്കിട്ട്) രാണാതിരുമനസ്സിലെ ജീവിതലീല സമാപിച്ചു. ഇനി സംസ്കാരത്തിനു വേണ്ടുന്ന എല്ല്യുടേച്ചെയാം.

ശോവിന്ദ—പുരുഷോത്തമ! മേവാഡിന്റെ പ്രഭാകര! ഈ പടയെ മിത്രത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച് അങ്ങനെവിടേക്കു പോയി? (എന്നു ചൊല്ലു വിചിത്രമായിട്ടു കൊണ്ടു രാണയുടെ മുതലിലിരുത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ കിടന്നുരുക്കുന്നു.)

(സകല രജപുത്രാസനാനികളും മുട്ടുകുത്തി രാണയുടെ ചരണങ്ങളെ സ്തുതിക്കുന്നു.)

പുതമി—രീരശിഖാമണേ! അങ്ങനേ സ്വപുണ്യപൂരം കൊണ്ടു 'ആജ്ഞിതമായിരിക്കുന്ന സ്വർഗ്ഗലോകം ഗമിച്ചാലും! അങ്ങയുടെ യശശാധാവർച്ചം കേവലം രജപുത്രന്മാരുടെതന്നെയല്ല സമസ്തമനുഷ്യാവർഗ്ഗത്തിന്റേയും ഹൃദയാസ്വകാരത്തെ കളയുന്നതിനു പര്യാപ്തമായി പ്രളയ പർവ്വതം നിലനില്ക്കട്ടെ. അങ്ങയുടെ കീർത്തികൾ ഇതിമാസഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ പത്രങ്ങളിൽ തങ്കരേഖകളായി ഭംഗം ചെയ്യുമാറാകട്ടെ; അരാവധിപർവ്വതങ്ങളുടെ നിഴലാണതങ്ങയായ താഴ്വരകളിൽ പ്രതിധ്വനിതമാകട്ടെ! രാജസ്ഥാനത്തിലെ വയൽ, വനം, പർവ്വതം എല്ലാവകൾ അങ്ങയുടെ അക്ഷയസ്മൃതികൊണ്ടു സദാ പവിത്രമായിത്തീരട്ടെ;

യ വ റ നി ക റ .

